

Stefan Ruter 09/2009

VKP
(b)

ZGODOVINA
VKP(b)

RUTARS.NET

WWW

rutars.net

PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

RUTARS.NET

www.rutars.net

RUTARS.NET

WWW

RUTARS.NET

ZGODOVINA
VSEZVEZNE
KOMUNISTIČNE PARTIJE
(BOLJŠEVIKOV)

KRATKI KURZ

V REDAKCIJI KOMISIJE CK VKP (b)
ODOBRIL CK VKP (b) 1938

CANKARJEVA ZALOZBA V LJUBLJANI
1946

azno-demokratske revolucije v februarju l. 1917 in socialistične revolucije v oktobru l. 1917.

Zgodovina VKP (b) je zgodovina strmoglavljenja carizma, strmoglavljenja oblasti zemljiške gospode in kapitalistov, zgodovina razbitja tuje oborožene intervencije za državljanske vojne, zgodovina zgraditve sovjetske države in socialistične družbe v naši deželi.

Proučevanje zgodovine VKP (b) nas bogati z izkušnjami borbe delavcev in kmetov naše dežele za socializem.

Proučevanje zgodovine VKP (b), proučevanje zgodovine boja naše partije z vsemi sovražniki marksizma-leninizma, z vsemi sovražniki delovnega ljudstva nam pomaga obvladovati boljše vize, povečuje našo politično budnost.

Proučevanje junaške zgodovine boljševiške partije nas oborožuje s poznanjem zakonov družbenega razvoja in politične borbe, s poznanjem gibalnih sil revolucije.

Proučevanje zgodovine VKP (b) utrjuje prepričanost v končno zmago velike stvari Leninove-Stalinove partije, v zmago komunizma po vsem svetu.

Tale knjiga razlaga na kratko zgodovino Vse-zvezne Komunistične partije (boljševikov).

I. poglavje

BORBA ZA USTVARITEV SOCIALNODEMOKRATIČNE DELAVSKE PARTIJE V RUSIJI

(1883—1901)

1. Odprava tlačanstva in razvoj industrijskega kapitalizma v Rusiji. Pojavi se sodobni industrijski proletariat. Prvi koraki delavskega gibanja.

Carska Rusija je stopila pozneje ko druge dežele na pot kapitalističnega razvoja. Do šestdesetih let preteklega stoletja je bilo v Rusiji zelo malo tovarn in velikih podjetij. Prevladovalo je tlačansko gospodarstvo plemičev-zemljiških gospodov. V tlačanskem redu se ni mogla razvijati industrija, kakor bi bilo treba. Prisilno tlačansko delo je porajalo nizko produktivnost dela v kmetijstvu. Ves potek ekonomskega razvoja je silil družbo, da uniči tlačanstvo. Carska vlada, oslABLJENA zaradi vojaškega poraza v krimski vojni in preplašena zaradi kmečkih »puntov«¹ proti zemljiški gospodi, je bila prisiljena odpraviti v l. 1861 tlačanstvo.

Toda tudi po odpravi tlačanstva so zemljiški gospodje še nadalje zatirali kmete. Zemljiški gospodje so oropali kmete s tem, da so jim pri »osvoboditvi«² odvzeli, odrezali znaten del zemlje, ki so jo kmetje izkoriščali poprej. Ta del zemlje so začeli kmetje imenovati »odrezki«. Kmete so prisilili plačati zemljiškim gospodom odkupnino za svojo »osvoboditev«³ — okrog dveh milijard rubljev.

Po odpravi tlačanstva so bili kmetje prisiljeni jemati pri najtežjih pogojih v zakup zemljo zemljiške gospode. Poleg plačila v denarju za zakup je zemljiški gospod često prisilil kmete, da so s kmečkim orodjem in kmečkimi konji zastonj obdelovali določeno količino zemlje zemljiške gospode. To so imenovali »odslužek«, »tlaka«. Najbolj pogosto je moral kmet za zakup zemlje plačati zemljiškemu gospodu od pridelka v naturi, in to polovico svojega pridelka. To so imenovali delo »na polovico«.

Na ta način je ostal položaj skoraj prav tak kakor v tlačanskem redu; razlika je bila le v tem, da je bil kmet sedaj osebno svoboden, da ga nisi mogel prodati ali kupiti kakor kako stvar.

Zemljiški gospodje so na razne roparske načine (zakup, globe) izžemali poslednje sokove iz zaostalega kmečkega gospodarstva. Zaradi zatiranja s strani zemljiške gospode ni mogla osnovna kmečka množica izboljševati svojega gospodarstva. Odtod skrajna zaostalost kmetijstva v predrevolucijski Rusiji, povzročujoča često slabe letine in lakoto.

Ostanki tlačanskega gospodarstva, ogromne davščine in odkupnine zemljiški gospodi, ki so bile često višje od dohodkov kmečkega gospodarstva, so povzročali propadanje, obubožanje kmečkih množic in so silili kmete, da so odhajali iz vasi in si iskali zaslužka drugje. Odhajali so v tovarne in podjetja. Tovarnarji so dobivali ceneno delovno silo.

Nad delavci in kmeti je stala cela armada okrajnih načelnikov, policijskih pisarjev, žandarjev, policajev in stražnikov; ti so varovali carja, kapitaliste in zemljiško gospodo pred delovnim ljudstvom, pred izkoriščanimi. Do l. 1903 so obstajale telesne kazni. Ne glede na odpravo tlačanstva so kmete šibali za najmanjši pregrešek, za

neplačevanje davščin. Delavce so mlatili policija in kozaki, posebno med stavkami, kadar so delavci nehali delati, ker niso mogli več prenašati zatiranja s strani tovarnarjev. Delavci in kmetje niso imeli v carski Rusiji nobenih političnih pravic. Carski absolutizem je bil najhujši sovražnik ljudstvu.

Carska Rusija je bila ječa narodov. Mnogoštevilne neruske narodnosti carske Rusije so bile popolnoma brezpravne, morale so neprestano prenašati vsakršna poniževanja in žalitve. Carska vlada je navajala rusko prebivalstvo, da je gledalo na avtohtone narodnosti nacionalnih okrajev kot na nižjo raso, imenovala jih je uradno »tujerodci«, vzgajala je prezir in sovraštvo do njih. Carska vlada je zavestno razvnela nacionalne spore, hujskala je narod proti narodu, organizirala je judovske pogrome in tatarsko-armenski pokolj v Zakavkazju.

V nacionalnih okrajih so opravljali vse ali skoraj vse državne službe ruski uradniki. Vsi posli v državnih ustanovah in na sodnijah so se vršili v ruskem jeziku. Prepovedano je bilo izdajati liste in knjige v nacionalnih jezikih, v šolah je bilo prepovedano poučevati v materinem jeziku. Carska vlada si je prizadevala, da bi zadušila vsak pojav nacionalne kulture, vodila je politiko nasilnega »porusenja« neruskih narodnosti. Carizem je nastopal kot krvnik in mučilec neruskih narodov.

Po odpravi tlačanstva se je začel razvijati industrijski kapitalizem v Rusiji precej hitro, in to ne glede na ostanke tlačanstva, ki so še zadrževali ta razvoj. V 25 letih — od 1865 do 1890 — se je povečalo število delavcev samo v velikih tovarnah, podjetjih in na železnicah od 706.000 na 1.433.000, t. j. za več ko dvakrat.

Še hitreje se je začela razvijati kapitalistična velika industrija v Rusiji v devetdesetih letih. Do

konca devetdesetih let je naraslo število delavcev v velikih tovarnah in podjetjih, v rudarski industriji in na železnicah samo v 50 gubernijah Evropske Rusije na 2,207.000, v vsej Rusiji pa — na 2,792.000.

To je bil sodobni industrijski proletariat, ki se je temeljito razlikoval od delavcev v tovarnah tlačanskega obdobja in delavcev majhne, obrtniške in vsake druge podjetniške delavnosti, tako zaradi svoje strnjenosti v velikih kapitalističnih podjetjih, kakor tudi zaradi svojih borbenih revolucionarnih lastnosti.

Industrijski polet devetdesetih let je bil v prvi vrsti v zvezi s povečano gradnjo železnic. V desetih letih (1890—1900) je bilo zgrajenih več ko 21.000 vrst* novih železniških prog. Železnice so potrebovale ogromno množino kovine (za tračnice, parne stroje, vagoni), potrebovale so vedno več goriva, premoga in nafte. To je povzročilo, da sta se začeli razvijati metalurgija in industrija goriv.

Kakor v vseh kapitalističnih deželah tako so se tudi v predrevolucijski Rusiji menjavala leta industrijskega poleta z leti industrijskih kriz, zastoja v industriji, ki so hudo prizadevala delavski razred in obsojala stotisoče delavcev na brezposelnost in bedo.

Čeprav se je po odpravi tlačanstva kapitalizem v Rusiji precej hitro razvijal, pa je vendarle Rusija v svojem ekonomskem razvoju zelo zaostajala za drugimi kapitalističnimi deželami. Ogromna večina prebivalstva se je še bavila s kmetijstvom. V svoji znameniti knjigi »Razvoj kapitalizma v Rusiji« je Lenin navajal pomembne številke splošnega ljudskega štetja, izvršenega v l. 1897. Pokazalo se je, da je bilo v kmetijstvu zaposlenih okrog pet šestin vsega prebivalstva, v veliki in mali industriji, v

* Vrsta = 1067 m. — Op. prev.

trgovini, železniškem in vodnem prometu, v stavbinstvu, lesni industriji in tako dalje pa je bila zaposlena vsega vkup samo okrog ena šestina prebivalstva.

Iz tega vidimo, da je bila Rusija ne glede na to, da se je v njej razvijal kapitalizem, agrarna dežela, ki je zaostala v ekonomskem pogledu, da je bila maloburžoazna dežela, to je taka dežela, da je v njej še prevladovalo posamično kmečko gospodarstvo z majhnimi posestniki in majhno produktivnostjo dela.

Kapitalizem pa se ni razvijal samo v mestu, temveč tudi na vasi. Kmetje — najštevilnejši razred v predrevolucijski Rusiji — so razpadali, so se razkrajali na posamezne sloje. Na vasi se je iz najpremožnejših kmetov izločeval kulaški vršiček, vaška buržoazija, na drugi strani pa so mnogi kmetje propadali, povečevalo se je število kmečke revščine, vaških proletarcev in na pol proletarcev. Število srednjih kmetov pa je bilo od leta do leta manjše.

V l. 1903 so našteji v Rusiji okrog 10 milijonov kmetij. V svoji brošuri »Vaški revščini« je Lenin preračunal, da je bilo od tega števila kmetij nič manj ko tri in pol milijona takih kmetij, da niso njihovi lastniki kmetje imeli niti enega k o n j a. Te najrevnejše kmetije so obdelovale navadno neznamenit košček zemlje, ostalo zemljo so oddajali kmetje kulakom, sami pa so odhajali iskat si zaslužka. Po svojem položaju so bili najrevnejši kmetje najbližje proletariatu. Lenin jih je imenoval vaške proletarce ali na pol proletarce.

Z druge strani pa je poldrug milijon bogatih, kulaških kmetij (od celokupnega števila 10 milijonov) nagrabil v svoje roke polovico vse kmečke obdelane zemlje. Ta kmečka buržoazija je bogatela s tem, da je tlačila vaško revščino in srednje kmete, da je kopičila vedno večje premoženje, izkorišču-

joč delo hlapcev in dninarjev, in da se je spreminjala v kmetijske kapitaliste.

Že v sedemdesetih in posebno v osemdesetih letih preteklega stoletja se je začel prebujati delavski razred v Rusiji in je začel borbo proti kapitalistom. Položaj delavcev je bil v carski Rusiji ne navadno težak. V osemdesetih letih je trajal delovni dan v tovarnah in podjetjih najmanj 12½ ure, v tekstilni industriji pa je trajal tudi po 14—15 ur. Na široko so izkoriščali žensko in otroško delo. Otroci so delali toliko ur na dan kakor odrasli, dobivali so pa, prav tako kot žene, mnogo manjšo mezdo. Mezda je bila čezmerno nizka. Večji del delavcev je dobival 7—8 rubljev na mesec. Najbolje plačani delavci v kovinarskih podjetjih in livnicah niso dobivali več ko 35 rubljev na mesec. O kaki zaščiti dela ni bilo ne duha ne sluha, zato so se v množicah dogajale okvare in smrtne nesreče med delavci. Delavskega zavarovanja ni bilo, medicinsko pomoč ti je zdravnik nudil le, če si mu plačal. Nenavadno težke so bile stanovanjske razmere. V majhnih »kamricah« je živel v delavskih kasarnah po 10—12 delavcev skupaj. Tovarnarji so često goljufali delavce pri mezdah, silili so jih, da so kupovali blago v podjetnikovih prodajalnah trikrat dražje kakor drugje, ropali so delavce s pomočjo glob.

Delavci so se začeli dogovarjati med seboj in so skupno začeli postavljati gospodarju tovarne ali velikega podjetja svoje zahteve za izboljšanje neznosnega položaja. Zapuščali so delo, to se pravi, proglašali so stavko, štrajk. Prve stavke v sedemdesetih in osemdesetih letih so se porajale navadno zaradi čezmernih glob, prevar, goljufanja pri izplačevanju mezd delavcem in zniževanja tarifnih postavk.

Kadar so izgubili potrpljenje, so delavci v dobi prvih stavk včasih razbijali stroje, drobili šipe to-

varniških poslopij ter uničevali podjetnikove prodajalnice in pisarne.

Napredni delavci so začeli doumevati, da je za uspešno borbo s kapitalisti potrebna organizacija. Začele so se pojavljati delavske zveze.

Leja 1875 se je organizirala v Odesi »Južnoruska delavska zveza«. Ta prva delavska organizacija je obstajala 8—9 mesecev, nato pa jo je carska vlada razbila.

V Peterburgu se je organizirala l. 1878 »Severna zveza ruskih delavcev«; načelovala sta ji mizar Haturin in ključavničar Obnorski. V programu te zveze je bilo rečeno, da se po svojih nalogah zveza pridružuje socialnodemokratskim delavskim partijam na zahodu. Za končni cilj si je zveza postavila izvedbo socialistične revolucije — »strmoglavljenje obstoječega političnega in ekonomskega reda v državi, ker je to skrajno nepravilčen red«. Eden od organizatorjev zveze — Obnorski — je živel nekaj časa v tujini in se seznanil tam z delovanjem marksističnih socialnodemokratskih partij in I. Internacionalne, ki jo je vodil Marx. To je vtisnilo svoj pečat programu »Severne zveze ruskih delavcev«. Za svojo neposredno nalogo si je ta zveza postavila izbojevanje politične svobode in političnih pravic za ljudstvo (svoboda govora, tiska, pravico shodov in tako dalje). Med neposrednimi zahtevami je bila tudi zahteva, naj se omeji delovni dan.

Število članov te zveze se je povzpelo na 200 in prav toliko je bilo tudi simpatizerjev. Zveza je začejala sodelovati v delavskih stavkah in jih je vodila. Carska vlada je razbila tudi to delavsko zvezo.

Toda delavsko gibanje je še nadalje naraščalo, zajemajoč čedalje več novih okrajev. Osemdeseta leta so prinesla veliko število stavk. V petih letih (1881—1886) je bilo več kakor 48 stavk z 80.000 stavkajočih delavcev.

Posebno velik pomen je imela v zgodovini revolucionarnega gibanja velika stavka, ki je vzplamtel 1. 1885 v tovarni Morozova v Orehovo-Zujevu.

V tej tovarni je delalo okrog 8000 delavcev. Delovni pogoji so se od dne do dne slabšali: od 1. 1882 do 1. 1884 so mezdo znižali petkrat, in sicer so 1. 1884 znižali tarifne postavke z eno potezo kar za celo četrtino, t. j. za 25 odstotkov. Toda poleg tega je tovarnar Morozov izmučil delavce z globami. Kakor se je pokazalo na sodni razpravi po stavki, je odtrgaval tovarnar delavcu od vsakega zasluženega rublja v obliki glob od 30 do 50 kopejk v svojo korist. Delavci niso prenesli tega ropanja in so v januarju 1. 1885 stopili v stavko. Stavko so organizirali že poprej. Vodil jo je napredni delavec Peter Mojsejenko; ta je bil prej član »Severne zveze ruskih delavcev« in je že imel revolucionarne skušnje. Tik pred stavko je Mojsejenko skupaj z drugimi najbolj zavednimi kralci izdelal vrsto zahtev, ki so jih postavili tovarnarju in ki so jih bili sprejeli na tajnem posvetovanju delavcev. Predvsem so delavci zahtevali, naj se odpravijo roparske globe.

To stavko so oblasti zatrle z oboroženo silo. Več kakor 600 delavcev so prijeli, nekaj desetlin od teh je bilo izročeni sodišču.

Podobno stavke so se dogajale 1. 1885 v tovarnah v Ivanovo-Voznesensku.

V naslednjem letu je bila carska vlada, ki je bila preplašena zaradi naraščanja delavskega gibanja, prisiljena izdati zakon o globah. Ta zakon je določal, da ne sme iti denar, zbran z globami, v tovarnarjev žep, temveč da ga je treba uporabiti za potrebe delavcev samih.

Iz skušenj morozovske stavke in drugih stavk so delavci doumeli, da lahko mnogo dosežejo z organiziranim bojem. Delavsko gibanje je začelo dvigati iz svoje srede sposobne voditelje in organi-

zatorje, ki so neomajno branili interese delavskega razreda.

V prav istem času pa se začenjajo ustanavljati v Rusiji na osnovi naraščajočega delavskega gibanja in pod vplivom zahodno-evropskega delavskega gibanja prve marksistične organizacije.

2. *Narodništvo in marksizem v Rusiji. Plehanov in njegova skupina »Osvobojenje dela«. Borba Plehanova z narodništvom. Širjenje marksizma v Rusiji.*

Dokler se niso pojavile marksistične skupine, so vršili revolucionarno delo v Rusiji narodniki; ti pa so bili nasprotniki marksizma.

Prva ruska marksistična skupina se je pojavila 1. 1883. To je bila skupina »Osvobojenje dela«; organiziral jo je G. V. Plehanov v tujini, v Ženevi, kamor se je moral preseliti, ker ga je carska vlada preganjala zaradi revolucionarnega delovanja.

Plehanov je bil poprej sam narodnik. Ko pa se je v emigraciji seznanil z marksizmom, je obrnil hrbet narodništvu in postal odličen propagandist marksizma.

Skupina »Osvobojenje dela« je opravila veliko delo za razširjenje marksizma v Rusiji. Prevela je v ruščino Marxova in Engelsova dela: »Manifest komunistične partije«, »Mezdno delo in kapital«, »Razvoj socializma od utopije do znanosti« in drugo, tiskala jih je v tujini in začela tajno širiti v Rusiji. G. V. Plehanov, Zasulič, Akselrod in drugi člani te skupine so napisali tudi celo vrsto del, v katerih so razlagali Marxov in Engelsov nauk, razlagali ideje znanstvenega socializma.

Marx in Engels — velika učitelja proletariata — sta v nasprotju s socialisti-utopisti prva pojasnila, da socializem ni izmišljotina sanjarjev (utopistov), temveč nujen rezultat razvoja sodobne ka-

pitalistične družbe. Pokazala sta, da se bo tudi kapitalistični red zrušil, kakor se je zrušil tlačanski red, in da si kapitalizem sam ustvarja grobarja v podobi proletariata. Pokazala sta, da bo le razredna borba proletariata, le zmaga proletariata nad buržoazijo osvobodila človeštvo kapitalizma, osvobodila človeštvo izkoriščanja.

Marx in Engels sta učila proletariat zavedati se svojih sil, zavedati se svojih razrednih interesov in združevati se za odločno borbo z buržoazijo. Marx in Engels sta odkrila zakone razvoja kapitalistične družbe in sta znanstveno dokazala, da morata razvoj kapitalistične družbe in razredna borba v njej nujno dovesti do padca kapitalizma, do zmage proletariata, do diktature proletariata.

Marx in Engels sta učila, da se ni mogoče osvoboditi oblasti kapitala in spremeniti kapitalistično lastnino v družbeno lastnino na miren način, da more delavski razred doseči to le z uporabo revolucionarnega nasilja proti buržoaziji, s proletarsko revolucijo, z ustanovitvijo svojega političnega gospostva — diktature proletariata, in ta diktatura proletariata mora zatreti odpor izkoriščevalcev in zgraditi novo, brezrazredno komunistično družbo.

Marx in Engels sta učila, da je industrijski proletariat najrevolucionarnejši in zato najnaprednejši razred kapitalistične družbe, da more le tak razred, kakor je proletariat, zbrati okrog sebe vse s kapitalizmom nezadovoljne sile in jih popeljati v juriš na kapitalizem. Da bi pa premagal stari svet in zgradil novo brezrazredno družbo, mora proletariat imeti svojo lastno delavsko partijo, in to sta imenovala Marx in Engels komunistična partija.

In prav širjenja Marxovih in Engelsovih nazorov se je lotila prva ruska marksistična skupina, plehanovska skupina »Osvobojenje dela«.

Skupina »Osvobojenje dela« je dvignila zastavo marksizma v ruskem tisku v tujini v tistem trenutku, ko v Rusiji še ni bilo socialnodemokratskega gibanja. Predvsem je bilo nujno teoretično, idejno utreti pot temu gibanju. Glavna idejna ovira na poti širjenja marksizma in socialnodemokratskega gibanja so bili v tistem času narodniški nazori, ki so takrat prevladali med naprednimi delavci in revolucionarno nastrojeno inteligenco.

Z razvojem kapitalizma v Rusiji je postajal delavski razred mogočna napredna sila, sposobna za organizirano revolucionarno borbo. Toda narodniki niso razumeli vodilne vloge delavskega razreda. Ruski narodniki so bili zmotnega mnenja, da glavna revolucionarna sila ni delavski razred, temveč kmetje, da je mogoče strmoglaviti oblast carja in zemljiške gospode edinole s kmečkimi »punti«. Narodniki niso poznali delavskega razreda in niso razumeli, da kmetje sami brez zveze z delavskim razredom in brez njegovega vodstva ne bodo mogli premagati carizma in zemljiške gospode. Narodniki niso razumeli, da je delavski razred najrevolucionarnejši in najnaprednejši razred družbe.

Narodniki so v začetku poskušali dvigniti kmete v boj proti carski vladi. S tem namenom se je revolucionarna inteligenčna mladina preoblekla v kmečko obleko in se napatila v vas — »med narod«, * kakor so rekali tedaj. Od tod tudi izvira vzdevek »narodniki«. Toda kmetje jim niso sledili, ker pač tudi kmetov niso ne poznali ne razumeli, kakor bi bilo treba. Večino narodnikov je policija prijela. Tedaj so narodniki sklenili, da bodo nadaljevali borbo proti carskemu absolutizmu samo s svojimi silami, brez ljudstva, in to jih je zapeljalo v še bolj resne napake.

* Ruska beseda »narod« pomeni po naše »ljudstvo«. — Op. prev.

Narodniško tajno društvo »Narodnaja volja«* je začelo pripravljati umor carja. 1. marca 1881 se je narodovoljecem posrečilo, da so vrgli bombo in ubili carja Aleksandra II. Toda to ni rodilo ljudstvu nobene koristi. Z umori posameznih oseb ni bilo mogoče strmoglaviti carski absolutizem, ni bilo mogoče uničiti razred zemljiške gospode. Na mesto ubitega carja je stopil drug car — Aleksander III., in pod njim je postalo življenje delavcev in kmetov že težje.

Pot, ki so jo izbrali narodniki za boj s carizmom, pot posameznih umorov, pot individualnega terorja je bila napačna in škodljiva za revolucijo. Politika individualnega terorja je izvirala iz nepravilne narodniške teorije o aktivnih »junakih« in pasivni »čredi«, ki pričakuje od »junakov« podvigov. Ta lažna teorija je govorila, da samo osamljeni znameniti posamezniki delajo zgodovino, množica, ljudstvo, razred, »čreda«, kakor so se prezirljivo izražali narodniški pisatelji, pa je nesposobna za zavestna, organizirana dejanja, ta »čreda« lahko samo slepo sledi »junakom«. Zato so se narodniki odpovedali množičnemu revolucionarnemu delu med kmeti in delavskim razredom in so prešli na individualni teror. Narodniki so pripravili enega največjih revolucionarjev tiste dobe — Stepana Haturina — do tega, da je prenehal svoje delo, ki je z njim organiziral revolucionarno delavsko zvezo, in da se je ves posvetil terorju.

Narodniki so odvracali pozornost delovnega ljudstva od boja proti razredu zatiralcev z umori (in ti umori so bili brez koristi za revolucijo) posameznih predstavnikov tega razreda. Zavirali so razvoj revolucionarne iniciative in aktivnosti delavskega razreda in kmetov.

* »Narodnaja volja« pomeni »Ljudska volja«.
— Op. prev.

Narodniki so ovirali delavski razred, da bi razumel svojo vodilno vlogo v revoluciji, in so zadrževali ustvaritev samostojne partije delavskega razreda.

Čeprav je carska vlada razbila tajno narodniško organizacijo, pa so se narodniški nazori še dolgo ohranili med revolucionarno nastrojeno inteligenco. Ostanke narodnikov so se trdovratno upirali širjenju marksizma v Rusiji in so ovirali organiziranje delavskega razreda.

Zato je marksizem v Rusiji lahko zrasel in se okrepil samo v boju z narodništvom.

Skupina »Osvobojenje dela« je začela borbo proti napačnim nazorom narodnikov in je prikazovala, kako škodo delajo delavskemu gibanju nauk narodnikov in njihovi načini borbe.

V svojih delih, naperjenih proti narodnikom, je Plehanov pokazal, da nimajo nazori narodnikov nič skupnega z znanstvenim socializmom, čeprav so se narodniki imenovali socialiste.

Plehanov je prvi podal marksistično kritiko napačnih nazorov narodnikov. Zadaajajoč nepogrešljive udarce narodniškim nazorom je Plehanov hkrati razvil sijajno obrambo marksističnih nazorov.

V čem so bili osnovni napačni nazori narodnikov, ki jim je Plehanov zadal uničujoč udarec?

Prvič: narodniki so trdili, da predstavlja kapitalizem v Rusiji »slučajen« pojav, da se kapitalizem v Rusiji ne bo razvijal in da torej tudi proletariat ne bo naraščal in se ne bo razvijal.

Drugič: narodniki niso imeli delavskega razreda za vodilni razred v revoluciji. Sanjali so o tem, kako bi uresničili socializem brez proletariata. Za glavno revolucionarno silo so imeli narodniki kme-

* Z izrazom »srenja« prevajamo rusko besedo »obščina«. — Op. prev.

te, ki jih je vodila inteligenca, in kmečko srenjo,* ki so jo imeli za klico in osnovo socializma.

Tretjič: narodniki so imeli napačen in škodljiv nazor o vsem poteku zgodovine človeštva. Niso poznali in tudi niso razumeli zakonov ekonomskega in političnega razvoja družbe. V tem pogledu so bili popolnoma zaostali ljudje. Po njihovem mnenju ne delajo zgodovine ne razredi ne borba med razredi, temveč samo posamezne znamenite osebnosti — »junaki« — in tem slede slepo množica, »čreda«, ljudstvo, razredi.

Ko se je boril proti narodnikom in ko jih je razkrinkaval, je Plehanov napisal celo vrsto marksističnih del, ki so se iz njih učili in ki so se z njimi vzgajali marksisti v Rusiji. Taka dela Plehanova kakor »Socializem in politični boj«, »Naša nesoglasja«, »K vprašanju o razvoju monističnega pogleda na zgodovino« so pripravila tla za zmago marksizma v Rusiji.

V svojih delih je Plehanov razložil osnovna vprašanja marksizma. Posebno velikega pomena je bila njegova knjiga »K vprašanju o razvoju monističnega pogleda na zgodovino«, ki je izšla v l. 1895. Lenin je poudarjal, da se je s to knjigo »vzgojilo celo pokolenje ruskih marksistov« (Lenin, XIV. zv., str. 347).

V svojih delih, naperjenih proti narodnikom, je Plehanov dokazal, da je nesmiselno zastavljati vprašanje tako, kakor so ga zastavljali narodniki: ali se mora razvijati kapitalizem v Rusiji ali ne? Stvar je v tem, je govoril Plehanov — in je dokazoval to z dejstvi — da je Rusija že stopila na pot kapitalističnega razvoja in da je ni take sile, ki bi jo mogla odvrniti s te poti.

* Z izrazom »srenja« prevajamo rusko besedo »obščina«. — Op. prev.

Naloga revolucionarjev ni bila v tem, da zadržijo razvoj kapitalizma v Rusiji — tega bi tako ali tako ne mogli storiti. Naloga revolucionarjev je bila v tem, da se opro na tisto mogočno revolucionarno silo, ki jo poraja razvoj kapitalizma — na delavski razred, da razvijajo njegovo razredno zavest, ga organizirajo in mu pomorejo, ustvariti svojo delavsko partijo.

Plehanov je pobil tudi drugi osnovni napačni nazor narodnikov — njihovo zanikanje vodilne vloge proletariata v revolucionarni borbi. Narodniki so videli v pojavu proletariata v Rusiji svoje vrste »zgodovinsko nesrečo«, pisali so o »gnojni rani proletarstva«. Ko je Plehanov branil nauk marksizma in njegovo polno uporabnost v ruskem primeru, je dokazoval, da morajo revolucionarji ne glede na to, da številčno prevladujejo kmetje in da je proletariat sorazmerno maloštevilen, polagati svoje glavne nade prav na proletariat in njegovo naraščanje.

Zakaj prav na proletariat?

Zato, ker je proletariat ne glede na svojo sedanjo maloštevilnost tak delovni razred, ki je povezan z najbolj napredno obliko gospodarstva — z veliko proizvodnjo in ima zaradi tega veliko bodočnost.

Zato, ker narašča proletariat kot razred od leta do leta, ker se razvija politično, ker se da zaradi delovnih pogojev v veliki proizvodnji lahko organizirati in ker je zaradi svojega proletarskega položaja najbolj revolucionaren, zakaj v revoluciji nima nič izgubiti razen svojih okovov.

Drugačna pa je stvar s kmeti.

Kmetje (govor je bil o posamičnih kmetih. — Red.) so ne glede na svojo mnogoštevilnost tak delovni razred, ki je povezan z najbolj zaostalobliko gospodarstva — z majhno proizvodnjo, zato nimajo in ne morejo imeti velike bodočnosti.

Kmetje kot razred ne samo da ne naraščajo, temveč prav obratno razpadajo od leta do leta v buržoazijo (kulake) in revščino (proletarce, na pol proletarce). Poleg tega jih je teže organizirati kakor proletarijat, ker so razpršeni, in vstopajo, ker so majhni posestniki, tudi manj radi kakor proletarijat v revolucionarno gibanje.

Narodniki so trdili, da Rusija ne bo prišla do socializma preko diktature proletariata, marveč preko kmečke srenje, ki so jo narodniki imeli za klico in osnovo socializma. Toda srenja ni bila in ni mogla biti niti osnova niti klica socializma, ker so v srenji gospodovali kulaki, »srenjski zajedalci«, izkoriščujoči revne kmete, hlapce in gospodarsko šibke srednje kmete. Formalno obstoječa skupna zemljiška lastnina in od časa do časa dogajajoča se ponovna delitev zemlje po številu družinskih članov nista stvari prav nič spreminjali. Zemljo so izkoriščali tisti člani srenje, ki so imeli vprežno živino, inventar in semenje, to se pravi premožni srednji kmetje in kulaki. Kmetje brez konj, revni kmetje in sploh gospodarsko šibki so bili primorani, da prepuščajo zemljo kulakom in si poiščejo zaslužka kot dninarji, hlapci. Kmečka srenja je bila v resnici pripravna oblika za prikrivanje kulaške vsemogočnosti in poceni sredstvo v rokah carizma, da je z njim pobiral davke od kmetov po načelu medsebojnega poročstva. Zato se seveda carizem niti dotaknil ni kmečke srenje. Smešno bi bilo, imeti tako srenjo za klico ali osnovo socializma.

Plehanov je pobil tudi tretji osnovni napačni nazor narodnikov o odločilni vlogi »junakov«, znamenitih osebnosti in njihovih idej v družbenem razvoju in o brezpomembni vlogi množice, »črede«, ljudstva, razredov. Plehanov je očital narodnikom idealizem, dokazujoč da ni resnica na strani

idealizma, temveč na strani Marx-Engelsovega materializma.

Plehanov je razvil in utemeljil stališče marksističnega materializma. V soglasju z marksističnim materializmom je dokazoval, da v zadnji instanci razvoja družbe ne določajo želje in ideje znamenitih osebnosti, temveč ga določa razvoj materialnih pogojev za obstoj družbe, določajo ga spremembe v načinih proizvodnje materialnih dobrin, ki so nujno potrebne za obstoj družbe, določajo ga spremembe v medsebojnih odnosih razredov na področju proizvodnje materialnih dobrin, borba razredov za vlogo in mesto na področju proizvodnje in porazdelitve materialnih dobrin. Ne določajo ideje družbeno-ekonomskega položaja ljudi, temveč določa družbeno-ekonomski položaj ljudi njihove ideje. Znamenite osebnosti se lahko spremenijo v prazen nič, če gredo njihove ideje in želje navzkriž z ekonomskim razvojem družbe, navzkriž s potrebami naprednega razreda, in — obratno — znameniti ljudje lahko postanejo resnično znamenite osebnosti, če njihove ideje in želje pravilno izražajo potrebe ekonomskega razvoja družbe, potrebe naprednega razreda.

Na trditve narodnikov o tem, da je množica čreda, da samo junaki delajo zgodovino in spreminjajo čredo v ljudstvo, so odgovarjali marksisti: ne delajo junaki zgodovine, temveč zgodovina dela junake, torej — ne ustvarjajo junaki ljudstva, temveč ljudstvo ustvarja junake in žene zgodovino dalje. Junaki, znamenite osebnosti igrajo lahko resno vlogo v življenju družbe le toliko, kolikor znajo pravilno razumeti pogoje za razvoj družbe, razumeti — kako moremo spremeniti te pogoje na bolje. Junaki, znamenite osebnosti pa lahko zdrknejo v položaj smešnih in nikomur potrebnih nesrečnikov, če ne znajo pravilno razumeti pogoje za razvoj družbe in če se začno s silo upirati zgo-

dovinskim potrebam družbe, ker si domišljajo, da so »tvorci« zgodovine.

In prav tej vrsti takih junakov-nesrečnikov so pripadali narodniki.

Literarna dela Plehanova in njegova borba z narodniki so temeljito spodkopali vpliv narodnikov med revolucionarno inteligenco. Toda idejno razbitje narodništva se še zdaleč ni dokončalo. To nalogo — do konca pobiti narodništvo kot sovražnika marksizma — je moral izvršiti Lenin.

Kmalu po razbitju stranke »Narodnaja volja« se je večina narodnikov odpovedala revolucionarni borbi s carsko vlado, začela je pridigati pomirjenje, sporazum s carsko vlado. Narodniki so postali v osemdesetih in devetdesetih letih glasniki kulaških interesov.

Skupina »Osvobojenje dela« je sestavila dva načrta za program ruskih socialnih demokratov (prvega v l. 1884 in drugega v l. 1887). To je bil zelo važen korak v pripravah za ustvaritev marksistične socialnodemokratske partije v Rusiji.

Toda skupina »Osvobojenje dela« je delala tudi resne napake. V njenem prvem načrtu za program so bili še ostanki narodniških nazorov, dopuščala se je v njem taktika individualnega terorja. Dalje Plehanov ni upošteval, da more in mora v toku revolucije proletarijat popeljati za seboj kmete in da bo mogel proletarijat le v zvezi s kmeti izbojevati zmago nad carizmom. Dalje je imel Plehanov liberalno buržoazijo za tisto silo, ki lahko nudi podporo revoluciji, čeprav nič kaj trdno podporo, kmete pa je v nekaterih svojih delih popolnoma črtal iz svojih računov, izjavljajoč n. pr., da:

»Razen buržoazije in proletariata ne vidimo nobenih drugih družbenih sil, na katere bi se mogle pri nas opirati opozicijske ali revolucionarne kombinacije.« (Plehanov, III. zv., str. 119.)

Ti napačni nazori Plehanova so bili klica njegovih poznejših menjševiških nazorov.

Tako skupina »Osvobojenje dela« kakor tudi marksistični krožki te dobe niso še bili praktično povezani z delavskim gibanjem. To je bilo še obdobje, ko so v Rusiji nastajale in se utrjevale teorija marksizma, ideje marksizma in programne teze socialne demokracije. V desetletju 1884—1894 je obstajala socialna demokracija še v obliki posameznih majhnih skupin in krožkov, ki niso bili povezani ali so bili zelo slabo povezani z množičnim delavskim gibanjem. Podobno otroku, ki se še ni rodil, pa se je že razvijal v materinem telesu, je preživljala socialna demokracija, kakor je pisal Lenin, »proces razvoja v materinem telesu«.

Skupina »Osvobojenje dela« je samo teoretično osnovala socialno demokracijo in je napravila prvi korak delavskemu gibanju naproti — je poudarjal Lenin.

Nalogo, da spoji marksizem z delavskim gibanjem v Rusiji, pa tudi da popravi napake, ki jih je delala skupina »Osvobojenje dela« — to nalogo je moral rešiti Lenin.

3. Začetek Leninovega revolucionarnega delovanja. *Peterburška »Zveza borbe za osvoboditev delavskega razreda«.*

Vladimir Iljič Lenin, utemeljitelj boljševizma, se je rodil v mestu Simbirsku (sedaj Uljanovsk) v l. 1870. Letu 1887 se je Lenin vpisal na kazansko univerzo, toda kmalu je bil prijet in izključen iz univerze, ker je sodeloval v revolucionarnem študentovskem gibanju. V Kazanu je Lenin vstopil v marksistični krožek, ki ga je organiziral Fedosejev. Ko se je Lenin preselil v Samaro, se je okrog njega hitro zbral prvi krožek samarskih marksistov. Že

tedaj je Lenin vse presenečal s svojim poznanjem marksizma.

Konec l. 1893 se je Lenin preselil v Peterburg. Ze prvi Leninovi nastopi so napravili silen vtis na člane peterburških marksističnih krožkov. Nena- vadno globoko poznanje Marxa, sposobnost, upo- rabljati marksizem na ekonomskih in političnih razmerah Rusije takratne dobe, goreča, nezlom- ljiva vera v zmago delavske stvari, izreden orga- nizacijski talent — vse to je napravilo Lenina za priznanega voditelja peterburških marksistov.

Lenina so vroče ljubili napredni delavci, s ka- terimi je delal v krožkih.

»Naša predavanja« — se je spominjal delavec Babuškin Leninovega delovanja v delavskih krož- kih — »so bila sila živega, interesantnega značaja, vsi smo bili zelo zadovoljni s temi predavanji in smo vedno znova občudovali razum našega pre- davalca.«

Leta 1895 je Lenin zedinil v Peterburgu vse marksistične delavske krožke (bilo jih je že okrog 20) v eno samo »Zvezo borbe za osvoboditev de- lavskega razreda«. S tem je pripravil ustvaritev revolucionarne marksistične delavske partije.

»Zvezi borbe« je Lenin načrtoval nalogo, da se tesneje poveže z množičnim delavskim gibanjem in da ga politično vodi. Lenin je predlagal, da bi prešli od propagande marksizma med majhnim številom naprednih delavcev, ki so zbrani v pro- pagandističnih krožkih, k aktualni politični agi- taciji med širokimi množicami delavskega raz- reda. Ta preokret v smer množične agitacije je bil velikega pomena za nadaljnji razvoj delavskega gibanja v Rusiji.

V devetdesetih letih je industrija preživljala obdobje poleta. Naraščalo je število delavcev. De- lavsko gibanje se je okrepilo. Od l. 1895 do l. 1899 je stavkalo — po nepopolnih podatkih — nič manj

kot 221.000 delavcev. Delavsko gibanje se je spre- minjalo v resno silo političnega življenja v deželi. Življenje samo je potrjevalo marksistične nazore o vodilni vlogi delavskega razreda v revolucionar- nem gibanju — nazore, ki so jih marksisti branili v borbi z narodniki.

Pod Leninovim vodstvom je »Zveza borbe za osvoboditev delavskega razreda« povezovala borbo delavcev za ekonomske zahteve — za izboljšanje delovnih pogojev, za skrajšanje delovnega dne, za povišanje mezde — s politično borbo proti cariz- mu. »Zveza borbe« je vzgajala delavce politično.

Pod Leninovim vodstvom je peterburška »Zveza borbe za osvoboditev delavskega razreda« prvič v Rusiji začela uresničevati spajanje socializma z delavskim gibanjem. Kadar je v kaki to- varni vzplamtela stavka, se je »Zveza borbe«, ker je preko članov svojih krožkov dobro poznala po- ložaj v podjetjih, takoj odzvala z izdajanjem le- takov, z izdajanjem socialističnih proglašev. Ti le- taki so razkrinkavali, kako zatirajo tovarnarji de- lavce, razlagali so, kako se morajo delavci boriti za svoje interese, v njih so objavljali delavske za- hteve. Letaki so govorili vso resnico o gnojnih ranah kapitalizma, o bednem delavskem življenju, o njihovem čezmerno težkem 12—14urnem delu, o njihovem brezpravnem položaju. Tu so se po- stavljale tudi ustrezajoče politične zahteve. Konec l. 1894 je s sodelovanjem delavca Babuškina na- pisal Lenin prvi takšen agitacijski letak in proglaš delavcem, ki so stopili v stavko na velikem pod- jetju Semjanikovskega v Peterburgu. Jeseni l. 1895 je Lenin napisal letak stavkajočim delavcem in de- lavkam Thorntonove tovarne. Ta tovarna je bila last angleških tovarnarjev in ti so želi milijonske dobičke. Delovni dan je trajal tu več ko 14 ur, zaslužili pa so tkalci okoli 7 rubljev na mesec. Stavka se je končala uspešno za delavce. V krat-

kem času je »Zveza borbe« natisnila na desetine takih letakov, proglasov na delavce v raznih tovarnah. Vsak tak letak je silno dvigal delavcem duha. Delavci so videli, da jim socialisti pomagajo, da jih socialisti branijo.

Pod vodstvom »Zveze borbe« je potekala poleti l. 1896 stavka 30.000 peterburških tekstilnih delavcev. Osnovna zahteva je bila skrajšanje delovnega dne. Pod pritiskom te stavke je bila carska vlada primorana izdati zakon z dne 2. junija 1897; ta zakon je omejeval delovni dan na 11½ ure. Pred tem zakonom delovni dan sploh ni bil omejen.

V decembru l. 1895 je carska vlada prijela Lenina. Lenin tudi v ječi ni prenehal z revolucionarno borbo. Pomagal je »Zvezi borbe« s svojimi nasveti in navodili na ta način, da je pošiljal iz ječe brošure in letake. V ječi je Lenin napisal brošuro »O stavkah« in letak »Carski vladi«; v tem letaku je razkrinkaval zversko samovoljo carske vlade. V ječi je Lenin tudi napisal načrt za program partije (napisal ga je z imlekom med vrstice medicinske knjige).

Peterburška »Zveza borbe« je dala mogočno pobudo za zedinjenje delavskih krožkov v prav take zveze tudi v drugih mestih in pokrajinah Rusije. V sredini devetsdesetih let nastajajo marksistične organizacije v Zakavkazju. L. 1894 se formira v Moskvi moskovska »Delavska zveza«. V Sibiriji so konec devetdesetih let organizirali sibirsko »Socialnodemokratsko zvezo«. V devetdesetih letih so vzniknile v Ivanovo-Voznesensku, Jaroslavlju, Kostromi marksistične skupine, ki so se pozneje združile v »Severno zvezo socialnodemokratske partije«. V Rostovu na Donu, Jekaterinoslavu, Kijevu, Nikolajevu, Tuli, Samari, Kazanu, Orehovo-Zujevu in po drugih mestih se ustanavljajo v drugi polovici devetdesetih let socialnodemokratske skupine in zveze.

Pomen peterburške »Zveze borbe za osvoboditev delavskega razreda« je bil v tem, da je predstavljala — kakor se je izrazil Lenin — prvo resno klico revolucionarne partije, naslanjajoče se na delavsko gibanje.

V svojem nadaljnjem delu za ustvaritev marksistične socialnodemokratske partije v Rusiji se je Lenin opiral na revolucionarno izkustvo peterburške »Zveze borbe«.

Po Leninovi aretaciji in aretaciji njegovih najbližjih sobojevnikov se je vodstvo peterburške »Zveze borbe« po svojem sestavu močno spremenilo. Pojavili so se novi ljudje, ki so se imenovali »mlade«, Lenina in njegove sobojevnike pa so imenovali — »starce«. Ti so začeli voditi napačno politično linijo. Ti so govorili, da je treba pozivati delavce samo na ekonomsko borbo proti gospodarjem, kar pa se tiče politične borbe, je pa to — stvar liberalne buržoazije, zakaj njej gre vodstvo v političnem boju.

Take ljudi so začeli nazivati »ekonomiste«.

To je bila prva sporazumaška, oportunistična skupina v vrstah marksističnih organizacij v Rusiji.

4. *Leninova borba proti narodništvu in »legalnemu marksizmu«. Leninova ideja zveze med delavskim razredom in kmeti. I. kongres Ruske socialnodemokratske delavske partije.*

Čeprav je Plehanov že v osemdesetih letih zadal glavni udarec narodniškemu sistemu nazorov, pa so vendarle v začetku devetdesetih let narodniški nazori še vedno uživali simpatije med delom revolucionarne mladine. Del mladine je bil še kar nadalje mnenja, da se Rusija lahko izogne kapitalistični poti razvoja in da bodo v revoluciji igrali glavno vlogo kmetje, ne pa delavski razred. Ostanke narodnikov so se na vse mogoče načine trudili,

da bi preprečili širjenje marksizma v Rusiji in so začeli borbo proti marksistom, prizadevajoč si, da bi jih na vse mogoče načine oblatili. Treba je bilo idejno do kraja razbiti narodništvo, da bi se tako zagotovilo nadaljnje širjenje marksizma in možnost za ustvaritev socialnodemokratske partije.

To delo je opravil Lenin.

V svoji knjigi »Kdo so prijatelji ljudstva« in kako se ti bore proti socialnim demokratom« (1894) je Lenin do kraja razkrinkal pravi obraz narodnikov: dokazal je, da so to lažni »prijatelji ljudstva« in da so v resnici proti ljudstvu.

Narodniki devetdesetih let so se v bistvu že zdavnaj odpovedali vsaki revolucionarni borbi s carsko vlado. Liberalni narodniki so pridigali pomirjenje s carsko vlado. »Ti so preprosto takšnega mnenja« — je pisal Lenin o narodnikih tiste dobe — »da bi ta vlada lahko vse prav uredila, če bi jo prav lepo in prav ponižno zato poprosili.« (Lenin, I. zv., str. 161.)

Narodniki devetdesetih let niso hoteli videti položaja vaške revščine in razredne borbe na vasi, niso hoteli videti, kako kulaki izkoriščajo vaško revščino, in so peli hvalo razvoju kulaških gospodarstev. V bistvu so nastopali kot glasniki kulaških interesov.

Obenem so narodniki v svojem časopisju hujskali proti marksistom. Narodniki so zavestno napačno navajali in kazili nazore ruskih marksistov, da bi potem lahko zatrjevali, češ marksisti žele, da bi vas propadla, češ marksisti žele »prekuhati vsakega mužika v tovarniškem kotlu«. Ko je razkrinkaval to lažno narodniško kritiko, je Lenin pokazal, da stvar ni v tem, kaj marksisti »žele«, temveč gre za to, kako dejansko poteka razvoj kapitalizma v Rusiji, pri katerem se število proletariata neizbežno povečuje. Proletariat pa bo grobar kapitalističnega reda.

Lenin je pokazal, da tisti resnični prijatelji ljudstva, ki žele uničiti zatiranje s strani kapitalistov in zemljiške gospode in ki žele uničiti carizem, niso narodniki, temveč marksisti.

V svoji knjigi »Kdo so prijatelji ljudstva« je Lenin prvič izrazil idejo revolucionarne zveze med delavci in kmeti kot glavnega sredstva za strmoglavljenje carizma, zemljiške gospode in buržoazije.

V vrst svojih del tega obdobja je Lenin kritično ocenil tista sredstva politične borbe narodnikov, ki so jih uporabljali narodovoljci — glavna skupina narodnikov, pozneje pa eseri — nasledniki narodnikov, posebno pa taktiko individualnega terorja. Lenin je imel to taktiko za škodljivo revolucionarnemu gibanju, ker je borbo množic nadomeščala z borbo posameznikov-junakov. Ta taktika je pomenila nevero v ljudsko revolucionarno gibanje.

V knjigi »Kdo so prijatelji ljudstva« je Lenin očrtal glavne naloge ruskih marksistov. Po Leninovem mnenju bi morali ruski marksisti v prvi vrsti organizirati iz razkropljenih marksističnih krožkov enotno socialistično delavsko partijo. Dalje je Lenin poudarjal, da bo ravno delavski razred Rusije v zvezi s kmeti zrušil carski absolutizem in da bo potem, ko bo to opravil, ruski proletariat v zvezi z delovnimi in izkoriščanimi množicami — obenem s proletariatom drugih dežel — korakal po ravni poti odkrite politične borbe k zmagoviti komunistični revoluciji.

Na ta način je pred več ko 40 leti Lenin pravilno pokazal pot borbe delavskega razreda, opredelil njegovo vlogo kot vodilne revolucionarne sile družbe in opredelil vlogo kmetov kot zaveznikov delavskega razreda.

Borba Lenina in njegovih pristašev proti narodništvu je že v devetdesetih letih pripeljala do dokončnega idejnega razbitja narodništva.

Ogromnega pomena je bila tudi Leninova borba proti »legalnemu marksizmu«. V zgodovini se vselej dogaja tako, da se velikemu družbenemu gibanju po navadi prislinjajo začasni »sopotniki«. Taki »sopotniki« so bili tudi tako imenovani »legalni marksisti«. Marksizem se je začel na široko širiti po Rusiji. In glej, buržoazni inteligenti so si začeli nadevati marksistične obleke. Svoje članke so objavljali v legalnih listih in revijah, to je takih, ki jih je carska vlada dovolila. Prav zato so jih tudi začeli nazivati »legalne marksiste«.

Ti so se na svoj način borili z narodništvom. Toda to borbo in zastavo marksizma so skušali legalni marksisti izkoristiti za to, da bi delavsko gibanje podredili in prilagodili interesom buržoazne družbe, interesom buržoazije. Od Marxovega nauka so zametali najvažnejše — nauk o proletarski revoluciji, o diktaturi proletariata. Najvidnejši legalni marksist Peter Struve je pel hvalo buržoaziji in je namesto na revolucionarno borbo proti kapitalizmu pozival, »naj priznamo našo nekulturnost in se gremo učiti kapitalizmu«.

V borbi proti narodnikom je Lenin imel za dopusten začasni sporazum z »legalnimi marksisti«, da bi jih izkoristil proti narodnikom, n. pr. na ta način, da bi skupno izdali tiskan zbornik proti narodnikom. Hkrati s tem pa je Lenin z vso ostroostjo kritiziral »legalne marksiste«, razkrinkavajuč njihovo liberalno-buržoazno bistvo.

Mnogi od teh »sopotnikov« so postali pozneje kadeti (glavna stranka ruske buržoazije), med državljansko vojno pa — zagrizeni belogvardejci.

Obenem z »Zvezami borbe« v Peterburgu, Moskvi, Kijevu itd. so se pojavile socialnodemokratske organizacije tudi v zahodnih nacionalnih obrobniških pokrajinah Rusije. V devetdesetih letih so se izločili marksistični elementi iz poljske nacionalistične stranke in so formirali »Socialno demokracijo Polj-

ske in Litve«. Konec devetdesetih let se ustvari organizacije letonske socialne demokracije. V oktobru l. 1897 je bila v zahodnih gubernijah Rusije ustvarjena Splošna judovska socialnodemokratska zveza — Bund.

Leta 1898 je nekaj »Zvez borbe« (peterburška, moskovska, kijevska in jekaterinoslavska) in Bund napravilo prvi poskus, da bi se združili v socialnodemokratsko partijo. S tem namenom so se njihovi predstavniki zbrali na I. kongresu Ruske socialnodemokratske delavske partije (RSDDP) v marcu l. 1898 v Minsku.

I. kongresa RSDDP se je udeležilo vsega skupaj 9 ljudi. Lenina na kongresu ni bilo, ker je bil v tem času v pregnanstvu v Sibiriji. Centralni komiteé partije, ki je bil izvoljen na kongresu, je policija kmalu prijela. »Manifest«, ki so ga izdali v imenu kongresa, je bil še v marsičem nezadovoljiv. »Manifest« se je izognil nalogi, da si mora proletariat priboriti politično oblast, nič ni govoril o hegemoniji proletariata, izognil se je vprašanju o zavezniških proletariata v njegovi borbi proti carizmu in buržoaziji.

Kongres je v svojih sklepih in v »Manifestu« proglasil ustanovitev Ruske socialnodemokratske delavske partije.

V tem formalnem aktu, ki je odigral veliko revolucionarno-propagandistično vlogo, je bil pomen I. kongresa RSDDP.

Marksistična socialnodemokratska partija v Rusiji pa dejansko še ni bila ustanovljena, čeprav se je sestal I. kongres. Kongresu se ni posrečilo, da bi združil posamezne marksistične krožke in organizacije ter jih organizacijsko povezal. Ni še bilo enotne linije v delu krajevnih organizacij, ni bilo programa partije, statuta partije, ni bilo vodstva iz enega središča.

Zato in zaradi cele vrste drugih vzrokov se je začela povečevati idejna zmeda v krajevnih organizacijah, ta okolnost pa je ustvarila ugodne pogoje za to, da se je v delavskem gibanju okrepila oportunistična struja — »ekonomizem«.

Treba je bilo nekaj let napornega dela Leninevega in lista »Iskre«, ki ga je organiziral Lenin, da je bila preodolena idejna zmeda, da so bila premagana oportunistična omahovanja in pripravljena tla za formiranje Ruske socialnodemokratske delavske partije.

5. Leninova borba z »ekonomizmom«. Pojavi se leninski list »Iskra«.

Na I. kongresu RSDDP Lenina ni bilo. V tem času je bil Lenin v pregnanstvu v Sibiriji, v vasi Šušenskoje; tja ga je izgnala carska vlada, potem ko je dolgo sedel v peterburški ječi zaradi »Zveze borbe«.

Toda tudi v pregnanstvu je Lenin nadaljeval revolucionarno delo. V pregnanstvu je Lenin dovršil sila važno znanstveno delo »Razvoj kapitalizma v Rusiji«; to delo je dokončalo idejno razbitje narodništva. Tam je Lenin napisal tudi znano brošuro »Naloge ruskih socialnih demokratov«.

Ne glede na to, da je bil Lenin odtrgan od neposrednega revolucionarno-praktičnega dela, pa je vendarle znal ohraniti nekakšne zveze s praktiki, dopisoval si je z njimi iz pregnanstva, zastavljal jim je vprašanja in jim dajal nasvete. V tem času je Lenina posebno zanimalo vprašanje o »ekonomistih«. Bolje kakor kdor koli drugi je Lenin razumel, da je »ekonomizem« osnovna celica sporazumaštva, oportunističnega, in da bi zmaga »ekonomizma« v delavskem gibanju pomenila spodkopanje revolucionarnega gibanja proletariata, poraz marksizma.

In Lenin je začel razbijati »ekonomiste« že od prvega dne, ko so se pojavili.

»Economisti« so trdili, da morajo delavci voditi samo ekonomsko borbo, kar pa se tiče politične borbe, naj jo vodi liberalna buržoazija, ki jo morajo delavci podpirati. Lenin je imel tako pridiganje »ekonomistov« za odpadanje od marksizma, za zanikanje, da je delavskemu razredu nujno potrebna samostojna politična partija, za poskus — spremeniti delavski razred v politični privesek buržoaziji.

Leta 1899 je skupina »ekonomistov« (Prokopovič, Kuskova in drugi — vsi ti so kasneje postali kadeti) izdala svoj manifest. Nastopili so proti revolucionarnemu marksizmu in so zahtevali, da se odpovemo ustvaritvi samostojne politične partije proletariata, da se odpovemo samostojnim političnim zahtevam delavskega razreda. »Economisti« so bili mnenja, da je politična borba stvar liberalne buržoazije, kar pa se tiče delavcev, da jim zadostuje že sama ekonomska borba z gospodarji.

Ko se je seznanil s tem oportunističnim dokumentom, je Lenin sklical posvetovanje političnih pregnancev-marksistov, živečih v bližini, in je 17 tovarišev z Leninom na čelu sestavilo oster protest, ki so v njem razkrinkavali nazore »ekonomistov«.

Ta protest — napisal ga je Lenin — se je razširil v marksističnih organizacijah po vsej Rusiji in je bil ogromnega pomena v razvoju marksistične misli in marksistične partije v Rusiji.

Ruski »ekonomisti« so pridigali prav iste nazore kakor nasprotniki marksizma v socialnodemokratskih strankah v tujini, tako imenovani bernsteinovci, to se pravi pristaši oportunističnega Bernsteina.

Zato je bila Leninova borba proti »ekonomistom« hkrati borba proti mednarodnemu oportunističnemu.

Glavno borbo proti »ekonomizmu« in za ustvaritev samostojne politične partije proletariata je izbojeval nelegalni list »Iskra«, ki ga je organiziral Lenin.

V začetku l. 1900 so se Lenin in drugi člani »Zveze borbe« vrnili iz sibirskega pregnanstva v Rusijo. Lenin si je zamislil ustanoviti velik občeruski nelegalni marksistični list. Mnogoštevilni majhni marksistični krožki in organizacije, ki so že obstajali v Rusiji, še niso bili povezani med seboj. V tistem trenutku, ko sta — kakor se je izrazil tovariš Stalin — »rokodelništvo in krožkovstvo razjedala partijo od vrha do tal, ko je idejna zmeda predstavljala značilno potezo v notranjem življenju partije«, je bila ustvaritev občeruskega nelegalnega lista glavna naloga ruskih revolucionarnih marksistov. Samo tak list je lahko povezal razkropljene marksistične organizacije med seboj in pripravil tla za ustvaritev resnične partije.

Zaradi policijskega preganjanja pa takega lista ni bilo mogoče organizirati v carski Rusiji. Čez mesec ali dva bi carski ovaduhi list izsledili in ga uničili. Zato je Lenin sklenil, da ga bo izdajal v tujini. Tu so list tiskali na najtanjšem in močnem papirju ter ga tajno pošiljali v Rusijo. Posamezne številke »Iskre« so v Rusiji ponatiskovali v tajnih tiskarnah v Bakuju, v Kišinjevu, v Sibiriji.

Jeseni l. 1900 je Vladimir Iljič odpotoval v tujino, da bi se dogovoril s tovariši iz skupine »Osvobojenje dela« glede izdajanja občeruskega političnega lista. To zamisel je premislil Lenin v pregnanstvu do vseh podrobnosti. Na poti iz pregnanstva je sklical Lenin celo vrsto posvetovanj o tem vprašanju v Ufi, Pskovu, Moskvi, Peterburgu. Povsod se je dogovoril s tovariši o šifrah za tajno dopisovanje, o naslovih za pošiljanje literature itd. in je presojal z njimi načrt za bodočo borbo.

Carska vlada je čutila, da ima v osebi Leninovi svojega najbolj nevarnega sovražnika. V svoji tajni korespondenci je pisal carski tajni policist žandar Zubatov, da »večjega od Uljanova sedaj v revoluciji ni nikogar«, zato je menil, da bi bilo smotno, če bi se organiziral umor Lenina.

Ko je prispel v tujino, se je Lenin dogovoril s skupino »Osvobojenje dela«, t. j. s Plehanovom, Akselrodom in V. Zasuličevom glede skupnega izdajanja »Iskre«. Ves načrt izdajanja je od začetka do konca izdelal Lenin.

V decembru l. 1900 je v tujini izšla prva številka lista »Iskra«. Pod naslovom lista je bil izrek (epigraf): »Iz iskre bo vzplamtel plamen«. Te besede so vzete iz odgovora dekabristov pesniku Puškiniu, ki jim je poslal pozdrav v sibirsko pregnanstvo.

In resnično, iz »Iskre«, ki jo je vžgal Lenin, se je razplamtel pozneje plamen velikega revolucionarnega požara, ki je do tal požgal carsko monarhijo plemičev-zemljiške gospode in oblast buržoazije.

Kratki sklepi.

Marksistična socialnodemokratska delavska partija v Rusiji se je ustvarjala v borbi predvsem z narodništvom, z njegovimi napačnimi in za stvar revolucije škodljivimi nazori.

Le z idejnim razbitjem narodniških nazorov je bilo mogoče pripraviti tla za ustvaritev marksistične delavske partije v Rusiji. Odločilni udarec sta zadala narodništvu v osemdesetih letih preteklega stoletja Plehanov in njegova skupina »Osvobojenje dela«.

Lenin je v devetdesetih letih dovršil idejno razbitje narodništva, pobil je narodništvo do kraja.

Skupina »Osvobojenje dela«, ki je bila osnovana l. 1883, je opravila veliko delo za širjenje

marksizma v Rusiji, utemeljila je socialno demokracijo teoretično in storila prvi korak delavskemu gibanju naproti.

Z razvojem kapitalizma v Rusiji je naglo naraščalo število industrijskega proletariata. Sredi osemdesetih let je stopil delavski razred na pot organizirane borbe, na pot množičnih akcij v obliki organiziranih stavk. Toda marksistični krožki in skupine so se bavili samo s propagando, niso razumeli smotrnosti prehoda k množični agitaciji med delavskim razredom in zato še niso bili praktično povezani z delavskim gibanjem, niso ga še vodili.

Peterburška »Zveza borbe za osvoboditev delavskega razreda« (l. 1895), ki jo je organiziral Lenin in ki je začela množično agitacijo med delavci ter je vodila množične stavke, je pomenila novo etapo — prehod k množični agitaciji med delavci in spajanje marksizma z delavskim gibanjem. Peterburška »Zveza borbe za osvoboditev delavskega razreda« je bila prva klica revolucionarne partije proletariata v Rusiji. Takoj po peterburški »Zvezi borbe« so se ustanovile organizacije marksistov v vseh glavnih industrijskih središčih, pa tudi v obrobni pokrajinah.

Leta 1898 je bil uresničen prvi (čeprav se ni postarčil) poskus, da se združijo marksistične socialnodemokratske organizacije v partijo — sestal se je I. kongres RSDDP. Toda ta kongres še ni ustvaril partije: ni bilo ne programa, ne statuta partije, niti ni bilo vodstva iz enega središča, ni bilo skoro nobene zveze med posameznimi marksističnimi krožki in skupinami.

Da bi združil in med seboj povezal razkropljene marksistične organizacije v eno samo partijo, je Lenin zarisal in uresničil načrt za ustvaritev prvega občeruskega lista revolucionarnih marksistov — »Iskra«.

Glavni nasprotniki ustvaritvi enotne politične delavske partije so bili v tem obdobju »ekonomisti«. Ti so zanikali nujno potrebo take partije. Podpirali so razkropljenost in rokodelništvo posameznih skupin. Prav proti njim sta tudi naperila svoje udarce Lenin in »Iskra«, ki jo je Lenin organiziral.

Izdaja prvih števil »Iskre« (1900—1901) je pomenila prehod v novo obdobje — obdobje dejanskega formiranja enotne Ruske socialnodemokratske partije iz razkropljenih skupin in krožkov.

II. poglavje

USTANOVITEV RUSKE SOCIALNODEMOKRATIČNE DELAVSKE PARTIJE.

V PARTIJI SE POJAVITA BOLJŠEVIŠKA IN MENJŠEVIŠKA FRAKCIJA.

(1901—1904)

1. Polet revolucionarnega gibanja v Rusiji v letu 1901—1904.

Konec XIX. stoletja je v Evropi zavladovala industrijska kriza. Ta kriza je kaj kmalu zajela tudi Rusijo. V letih krize — 1900—1903 — so zaprli okoli 3000 velikih in majhnih podjetij. Več kakor 100.000 delavcev so vrgli na cesto. Delavcem, ki so ostali v podjetjih, so mezdo rezko znižali. V trdovratnih ekonomskih stavkah so bili delavci poprej prisilili kapitaliste, da so neznatno popustili; sedaj pa so kapitalisti te neznatne pridobitve spet črtali.

Industrijska kriza in brezposelnost nista zaustavili in nista oslabili delavskega gibanja. Nasprotno, borba delavcev je začela dobivati čedalje bolj revolucionaren značaj. Od ekonomskih stavk so začeli delavci prehajati k političnim stavkam. Končno prehajajo delavci k demonstracijam, postavljajo politične zahteve po demokratičnih svoboščinah in razglašajo geslo: »Dol s carskim absolutizmom!«

Leta 1901 se je prvomajska stavka v vojaškem podjetju Obuhova v Peterburgu spremenila v krvav spopad med delavci in vojaštvom. Oboroženim carskim četam so se delavci lahko uprli le s kame-

njem in kosi železa. Trdovratni odpor delavcev je bil zlomljen. Potem pa je sledil surov obračun: okoli 800 delavcev je bilo prijetih, mnogi so bili vrženi v ječo in poslani na prisilno delo. Toda junaška »Obuhovska obramba« je imela znaten vpliv na delavce v Rusiji, sprožila je val simpatij med delavci.

V marcu l. 1902 vzplame veliki štrajki in demonstracije batumskih delavcev, ki jih je organiziral Batumski socialnodemokratski komitej. Batumska demonstracija je vzvalovila delavce in kmečke množice v Zakavkazju.

V prav istem letu 1902 vzplamti velika stavka v Rostovu na Donu. Najprej so začeli stavkati železničarji, kmalu pa so se jim pridružili delavci mnogih podjetij. Stavka je vzvalovila vse delavce, v nekaj dnevih se je stekalo na mitinge v mestni okolici do 30.000 delavcev. Na teh mitingih so na glas brali socialnodemokratske proglase, nastopali so govorniki. Policija in kozaki niso imeli moči, da bi razgnali te shode, na katerih se je zbiralo na tisoče in tisoče delavcev. Ko je policija ubila nekaj delavcev, je prišlo drugega dne na njihovem pogrebu do ogromne delavske demonstracije. Šele ko je pripeljala četa iz sosednih mest, je carska vlada uspela zatreti stavko. Boj rostovskih delavcev je vodil Donski komitej RSDDP.

V še večji obseg so se razrasle stavke v l. 1903. V tem letu so se vršile množične politične stavke na jugu: zajele so Zakavkazje (Baku, Tiflis, Batum) in največja mesta na Ukrajini (Odeso, Kijev, Jekaterinoslav). Stavke postajajo čedalje bolj trdovratne, organizirane. Za razliko s prejšnjimi akcijami delavskega razreda so začeli politično borbo delavcev skoraj povsod voditi socialnodemokratski komiteji.

Delavski razred Rusije se je dvigal na revolucionarno borbo s carsko oblastjo.

Delavsko gibanje je vplivalo na kmete. Pomladi in poleti l. 1902 se je razmahnilo kmečko gibanje na Ukrajini (v poltavski in harkovski guberniji) in na Povolžju. Kmetje so požigali posestva zemljiške gospode, prisvajali so si zemljo zemljiške gospode, ubijali so mrzke jim deželne načelnike in zemljiške gospode. Proti upornim kmetom so pošiljali vojaštvo, na kmete so streljali, na stotine so jih prijemale, voditelje in organizatorje so metali v ječe, toda revolucionarno gibanje kmetov je nadalje naraščalo.

Revolucionarne akcije delavcev in kmetov so bile znamenje, da v Rusiji dozoreva in se približuje revolucija.

Pod vplivom revolucionarne borbe delavcev se krepili tudi študentsko opozicionalno gibanje. V odgovor na študentske demonstracije in štrajke je vlada zaprla univerze, vrgla na stotine študentov v ječe in si konec koncev domislila, vtakniti neposlušne študente v vojaško suknjo. Kot odgovor na to so študenti vseh visokih šol organizirali pozimi l. 1901—1902 splošno študentsko stavko. Ta stavka je zajela okoli 30.000 ljudi.

Revolucionarno gibanje delavcev in kmetov, posebno pa represalije proti študentom so pripravile tudi liberalne buržuje in liberalne zemljiške gospode, sedeče v tako imenovanih zemstvih, da so se zganili, pripravile so jih do tega, da so dvignili glas »protesta«¹ proti »skrajnostim«² carske vlade, ki je delala nasilje njihovim sinčkom—študentom.

Oporišča so bila zemskim liberalom zemske uprave. Zemske uprave so se nazivali krajevni upravni organi, ki so se ukvarjali s čisto lokalnimi zadevami, tikajočimi se kmečkega prebivalstva (gradnja cest, zidanje bolnic in šol). Liberalni zemljiški gospodje so igrali precej vidno vlogo v zemskih upravah. Bili so tesno povezani z liberalnimi buržuji in so se skoro zivali z njimi, zakaj na

svojih posestvih so sami začeli prehajati od na pol tlačanskega gospodarstva h kapitalističnemu, ker je bilo bolj donosno. Obe te dve skupini liberalov sta bili seveda za carsko vlado, toda bili sta proti »skrajnostim«³ carizma, ker sta se bali, da bi prav te »skrajnosti«⁴ utegnile okrepiti revolucionarno gibanje. Bali sta se »skrajnosti«⁵ carizma, še bolj pa sta se bali revolucije. Ko so protestirali proti »skrajnostim«⁶ carizma, so imeli liberali pred očmi dva cilja: prvič so hoteli »spametovati«⁷ carja, drugič — so si hoteli nadeti masko »silnega nezadovoljstva«⁸ s carizmom, si pridobiti zaupanje ljudstva, odcepiti ljudstvo ali del ljudstva od revolucije in s tem samim oslabiti revolucijo.

Gibanje zemskih liberalov seveda ni predstavljalo nobene nevarnosti za obstoj carizma, kljub vsemu pa je bilo znamenje, da z »vekovječnimi«⁹ stebri carizma ni vse čisto v redu.

Gibanje zemskih liberalov je privedlo l. 1902 do organiziranja buržoazne skupine »Osvobojenje«, ki je tvorila jedro poznejše glavne buržoazne stranke v Rusiji — stranke kadetov.

Videč, kako se delavsko in kmečko gibanje razširja po deželi kot vedno bolj in bolj grozeč veletok, ukrene carizem vse, da bi zaustavil revolucionarno gibanje. Vedno bolj pogosto uporablja proti delavskim stavkam in demonstracijam vojaštvo, svinčenka in kozaški bič postajata običajen odgovor carske vlade na akcije delavcev in kmetov, ječe in kraji, kamor pošilja carska vlada ljudi v pregnanstvo, so prenapolnjeni.

Hkrati s povečanimi represalijami poskuša carska vlada uporabljati tudi druge, bolj »prožne«¹⁰ ukrepe, ki nimajo značaja represalij, da bi odvrnila delavce od revolucionarnega gibanja. Delajo se poskusi, ustanoviti lažne delavske organizacije pod varuštvom žandarjev in policije. Te organizacije so se nazivale takrat organizacije »policijskega

socializma« ali zubatovske organizacije (po priimku žandarskega polkovnika Zubatova, ki je ustanovil te policijske delavske organizacije). Carska tajna policija se je preko svojih agentov trudila, da bi delavcem vcepila misel, češ da je carska vlada sama pripravljena pomoči delavcem, da se ustrezne njihovim ekonomskim zahtevam. »Počemu bi se človek ukvarjal s politiko, počemu bi delal revolucijo, če pa sam car stoji na strani delavcev« — so zubatovci govorili delavcem. V nekaj mestih so zubatovci ustanovili svoje organizacije. Po zgledu zubatovskih organizacij in s prav istimi cilji je ustanovil pop Gapon l. 1904 organizacijo z imenom »Združenje ruskih delavcev v tovarnah in podjetjih Peterburga«.

Toda poskus carske tajne policije, da bi si podredila delavsko gibanje, se ni posrečil. Carska vlada ni bila sposobna s takimi ukrepi opraviti z naraščajočim delavskim gibanjem. Naraščajoče revolucionarno gibanje delavskega razreda je pometlo s svoje poti te policijske organizacije.

2. *Leninski načrt za zgraditev marksistične partije. Oportunizem »ekonomistov«. Borba »Iskre« za leninski načrt. Leninova knjiga »Kaj storiti?«. Ideološke osnove marksistične partije.*

Ne glede na to, da se je l. 1898 sestal I. kongres Ruske socialnodemokratske partije in da je razglasil ustanovitev partije, pa partija vendarle ni bila ustanovljena. Ni bilo ne programa ne statuta partije. Centralni komité partije, izvoljen na I. kongresu, je bil prijet in se sploh ni več obnavljal, ker ni bilo nikogar, da bi ga obnovil. Še več! Po I. kongresu sta se idejna zmeda in organizacijska razdrobljenost partije še bolj povečali.

Če so bila leta 1884—1894 obdobje zmage nad narodništvom in idejnega pripravljanja socialne

demokracije, leta 1894—1898 pa obdobje poskusa — resda neuspelega — ustvariti iz posameznih marksističnih organizacij socialnodemokratsko partijo, tedaj je obdobje po letu 1898 postalo obdobje povečane idejne in organizacijske zmešnjave v partiji. Zmaga marksizma nad narodništvom in revolucionarne akcije delavskega razreda, ki so pokazale, da imajo marksisti prav, so povečale simpatije revolucionarne mladine do marksizma. Marksizem je postal moda. To je privedlo do tega, da so v marksistične organizacije navalile cele množice revolucionarne mladine iz vrst inteligence, ki so bile šibke v teoriji, brezkušenj v organizacijsko-političnem pogledu in ki so imele le medlo, po večini nepravilno predstavo o marksizmu; to predstavo so črpale iz oportunističnih pisarij »legalnih marksistov«, ki jih je bil ves tisk poln. Ta okolnost je privedla do tega, da se je znižala teoretična in politična raven marksističnih organizacij, da so se vnašala vanje »legalno-marksistična« oportunistična nastrojenja in da so se povečale idejna zmeda, politična kolebanja in organizacijska zmešnjava.

Dejstvo, da narašča polet delavskega gibanja in da je revolucija očitno blizu, je zahtevalo, da se ustvari enotna centralizirana partija delavskega razreda, ki bi bila sposobna voditi revolucionarno gibanje. Toda stanje v krajevnih partijskih organih, krajevnih komitétjih, skupinah in krožkih je bilo tako malo zavidno, njihova organizacijska razcepljenost in idejna nesoglasja pa so bila tolikšna, da je naloga, ustvariti tako partijo, predstavljala neverjetne težave.

Težave niso bile samo v tem, da je bilo treba partijo graditi pod ognjem silovitega preganjanja s strani carizma, ki je vedno znova trgal iz vrst organizacij najboljše delavce in jih pošiljal v pregnanstvo, metal v ječe in gonil na prisilno delo. Težave so bile tudi še v tem, da znaten del kra-

jevnih komitéjev in njihovih delavcev ni hotel vedeti za nič drugega kakor samo za svoje krajevno, drobno, praktično delo, da ni razumel, kako škodljivo je, ker ni organizacijske in idejne enotnosti partije, da se je privadil razdrobljenosti partije in idejne zmešnjave v partiji ter je menil, da opraviš lahko tudi brez enotne centralizirane partije.

Da bi ustvaril centralizirano partijo, je bilo treba predoleti to zaostalost, negibnost in ozki praktikizem krajevnih organov.

Toda to še ni vse. V partiji je obstajala precej mnogoštevilna skupina ljudi, ki je imela svoji glasili — »Delavsko misel« v Rusiji in »Delavsko stvar« v tujini — in ki je teoretično opravičevala organizacijsko razkropljenost ter idejno zmedo v partiji — pogosto jima je celo hvalo pela — in je menila, da je naloga, ustvariti enotno centralizirano politično partijo delavskega razreda, nepotrebna in iz prsta izsesana naloga.

To so bili »ekonomisti« in njihovi pristaši.

Da bi ustvaril enotno politično partijo proletariata, si moral najpoprej razbiti »ekonomiste«.

In prav izpolnitve teh nalog in zgraditve partije delavskega razreda se je lotil Lenin.

Glede vprašanja o tem, s čim začeti graditev enotne partije delavskega razreda, so obstajala različna mnenja. Nekateri so mislili, da je treba začeti graditev partije s sklicanjem II. kongresa partije, ki bo i krajevne organizacije zedinil i ustvaril partijo. Lenin je bil proti takemu mnenju. Menil je, da je treba poprej, preden se skliče kongres, razjasniti vprašanje o ciljih in nalogah partije, treba je vedeti, kakšno partijo hočemo zgraditi, treba se je idejno razmejiti z »ekonomisti«, treba je partiji pošteno in odkrito povedati, da obstojita dve različni mnenji o ciljih in nalogah partije — mnenje »ekonomistov« in mnenje revolucionarnih socialnih demokratov — treba je razviti široko propagando

v tisku za nazore revolucionarne socialne demokracije prav tako, kakor jo razvijajo »ekonomisti« za svoje nazore v svojih glasilih, treba je dati možnost krajevnim organizacijam, da zavestno izberejo med tema dvema strujama — in šele potem, ko bo opravljeno to nujno potrebno predhodno delo, bo mogoče sklicati partijski kongres.

Lenin je govoril odkrito:

»Preden se bomo zedinjali in zato, da bi se zedinili, se je najpoprej nujno treba odločno in določno razmejiti.« (Lenin, IV. zv., str. 378.)

Zato je Lenin bil mnenja, da je treba začeti graditev politične partije delavskega razreda z organiziranjem občruskega bojnega političnega lista, razvijajočega propagando in agitacijo za nazore revolucionarne socialne demokracije, in da mora ustanovitev takega lista biti prvi korak na poti k zgraditvi partije.

V svojem znanem članku »S čim začeti?« je Lenin orisal konkretni načrt za zgraditev partije, ki ga je pozneje razvil v svoji znameniti knjigi »Kaj storiti?«.

»Po našem mnenju — je govoril Lenin v tem članku — mora biti izhodišče delovanja, prvi praktični korak k ustvaritvi zaželene organizacije,* vodilna nit končno, ki se nam je je treba držati, da bi mogli vztrajno razvijati, poglobljati in širiti to organizacijo — ustanovitev občruskega političnega lista... Brez njega ni mogoče niti sistematično razvijanje principialno neomajne in vsestranske propagande in agitacije, ki tvori stalno in glavno nalogo socialne demokracije sploh in zlasti nujno

* Govor je o zgraditvi partije. — Red.

nalogo v sedanjem trenutku, ko se je interes za politiko, za vprašanja socializma prebudil v najširših slojih prebivalstva.« (Prav tam, str. 110.)

Lenin je bil mnenja, da tak list ne bo rabil samo kot sredstvo za idejno strnitev partije, temveč tudi kot sredstvo za organizacijsko zedinjenje krajevnih organizacij v partijo. Mreža zaupnikov in dopisnikov takega lista, ki so predstavniki krajevnih organizacij, bo rabila kot tisto orodje, okrog katerega se bo organizacijsko zbrala partija. Zakaj »list — je govoril Lenin — ni samo kolektivni propagandist in kolektivni agitator, temveč tudi kolektivni organizator«.

»Ta mreža zaupnikov — je govoril Lenin v istem članku — bo ogrodje prav takšne organizacije, kakršna nam je potrebna: dovolj velike, da bo zajela vso deželo; dovolj široke in raznovrstne, da bomo izvedli strogo in podrobno delitev dela; dovolj trdne, da bo znala v vseh okoliščinah, pri vseh »preokretih« in nepričakovanih dogodkih izvrševati neomajno svoje delo; dovolj gibčne, da se bo znala, s te strani, izogniti bitki na odprtem polju s sovražnikom, ki je v silni premoči, kadar zbere na eni sami točki vse sile, in da bo znala, z druge strani, izkoristiti neokretnost tega sovražnika in ga napadati tam in takrat, kjer in kadar najmanj pričakuje napad.« (Prav tam, str. 112.)

Tak list naj bi bila »Iskra«.

In res, »Iskra« je postala prav tak občerski politični list, ki je pripravil idejno in organizacijsko strnitev partije.

Kar se tiče zgradbe in sestava same partije, je Lenin bil mnenja, da mora partija obstajati iz dveh

delov: a) iz ozkega kroga rednih kadrovskih vodilnih delavcev, ki mu morajo pripadati predvsem poklicni revolucionarji, to se pravi partijski delavci, ki so oproščeni vseh drugih opravkov razen partijskega dela in ki obvladajo neobhodni minimum teoretičnega znanja, političnega izkustva, organizacijske spretnosti in umetnosti, kako se boriti s carsko policijo, umetnosti, kako se skrivati pred policijo, in b) iz široke mreže perifernih partijskih organizacij, iz mnogoštevilne množice partijskih članov, ki uživajo simpatije in podporo stotisočev delovnega ljudstva.

»Trdim — je pisal Lenin — da (1) nobeno revolucionarno gibanje ne more biti trdno brez obstojne organizacije voditeljev, ohranjujoče kontinuiteto; (2) da je potreba po taki organizaciji tem bolj nujna in da mora taka organizacija biti tem bolj trdna... čim širša je množica, ki je spontano pritegnjena v borbo... (3) da mora taka organizacija obstajati predvsem iz ljudi, ki se poklicno bavijo z revolucionarnim delovanjem; (4) da bo v absolutistični deželi tem težje »poloviti« tako organizacijo, čim bolj bomo zožili sestav članov take organizacije do take mere, da bodo sodelovali v njej samo tisti člani, ki se poklicno bavijo z revolucionarnim delovanjem in so se poklicno izšolali v umetnosti, kako se boriti s politično policijo, in — (5) — tem širši bo sestav ljudi tako iz delavskega razreda kakor tudi iz ostalih razredov družbe, ki bodo imeli možnost, sodelovati v gibanju in aktivno delati v njem.« (Prav tam, str. 456.)

Kar se tiče značaja partije, ki se je ustvarjala, in njene vloge v odnosu do delavskega razreda,

kakor tudi kar se tiče ciljev in nalog partije, pa je Lenin bil mnenja, da mora partija biti avantgarda delavskega razreda, da mora biti vodilna sila delavskega gibanja, zedinjajoča in usmerjajoča razredno borbo proletariata. Končni cilj je partiji strmoglavljenje kapitalizma in uvedba socializma. Neposredni cilj ji je strmoglavljenje carizma in uvedba demokratičnega reda. In ker je strmoglavljenje kapitalizma nemogoče brez predhodnega strmoglavjenja carizma, zato je glavna naloga partije v danem trenutku v tem, da dvigne ves delavski razred, da dvigne vse ljudstvo v borbo proti carizmu, da razvije ljudsko revolucionarno gibanje proti carizmu in zruši carizem kot prvo in resno oviro na poti k socializmu.

»Zgodovina je postavila sedaj pred nas — je govoril Lenin — neposredno nalogo, ki je najbolj revolucionarna od vseh neposrednih nalog proletariata v kakršni koli drugi deželi. Uresničenje te naloge, uničenje najmogočnejšega branika ne samo evropske, temveč tudi (lahko rečeno sedaj) azijske reakcije bi napravilo ruski proletariat za avantgardo mednarodnega revolucionarnega proletariata.« — (Lenin, IV. zv., str. 382.)

In dalje:

»Pomniti moramo, da je borba z vlado za posamezne zahteve, izbojevanje posameznih popuščanj, da so vse to samo drobne praskes s sovražnikom, da so to majhni spopadi na prednjih stražah, odločilni spopad pa da je še pred nami. Pred nami stoji v vsej svoji moči sovražna trdnjava, iz nje se usipa na nas toča topovskih krogel in svinčenk in nam ubija najboljše borce. Zavzeti moramo to trdnjavo in zavzeli jo

bomo, če bomo vse sile prebujajočega se proletariata združili z vsemi silami ruskih revolucionarjev v eno partijo, v katero bo pritegnjeno vse, kar je v Rusiji živega in poštenega. In šele tedaj se bo izpolnilo veliko prerokovanje ruskega delavskega revolucionarja Petra Aleksejeva: »Dvignila se bo mišičasta roka milijonov delovnega ljudstva in jarem despotizma, obdan z vojaškimi bajoneti, se bo sesul v prah!« (Prav tam, str. 59.)

Tak je bil leninski načrt za ustvaritev partije delavskega razreda v pogojih carsko-absolutistične Rusije.

»Ekonomisti« se niso obotavljali začeti napad proti leninskemu načrtu.

»Ekonomisti« so trdili, da je obćepolitična borba proti carizmu stvar vseh razredov, predvsem stvar buržoazije, da zato ne predstavlja resnega interesa za delavski razred, zakaj glavni interes delavcev je v ekonomski borbi z gospodarji za povišanje mezde, izboljšanje delovnih pogojev itd. Zato si socialni demokrati ne smejo postaviti za svojo glavno neposredno nalogo niti politično borbo s carizmom niti strmoglavljenje carizma, temveč »organiziranje ekonomske borbe delavcev z gospodarji in vlado«, in sicer so pod ekonomsko borbo z vlado razumeli borbo za izboljšanje zakonodaje, ki se tiče tovarn in podjetij. »Ekonomisti« so zatrjevali, da bi na ta način bilo mogoče »dati ekonomski borbi sami politični značaj«.

»Ekonomisti« si že niso več upali formalno ugovarjati nujni potrebi politične partije za delavski razred. Toda menili so, da partija ne sme biti vodilna sila delavskega gibanja, da se ne sme vmešavati v spontano gibanje delavskega razreda in še tem manj voditi ga, temveč mu mora slediti, ga proučavati in črpati iz njega nauke.

»Ekonomisti« so dalje trdili, da je vloga zavestnega elementa v delavskem gibanju, organizirajoča in usmerjajoča vloga socialistične zavesti, socialistične teorije — ničeva ali skorajda ničeva, da socialna demokracija ne sme dvigati delavcev do ravni socialistične zavesti, temveč se mora — prav obratno — sama prilagajati in spuščati na raven srednjih ali še celo bolj zaostalih slojev delavskega razreda, da socialna demokracija ne sme vnašati socialistično zavest v delavski razred, temveč mora čakati, dokler ne bo spontano gibanje delavskega razreda samo izoblikovalo socialistične zavesti s svojimi lastnimi silami.

Kar se tiče leninskega organizacijskega načrta za zgraditev partije, pa so bili mnenja, da je to neke vrste nasilje nad spontanim gibanjem.

Na straneh »Iskre« in še prav posebno v svoji znameniti knjigi »Kaj storiti?« je Lenin tako začel obdelavati to oportunistično filozofijo »ekonomistov«, da ni ostal od nje niti kamen na kamnu.

1. Lenin je pokazal, *da pomeni obsojati delavce na večno suženjstvo, če odvrtaš delavski razred od občepolitične borbe s carizmom in omejuješ njegove naloge na ekonomsko borbo z gospodarji in vlado, pri čemer se niti gospodarjev niti vlade še s prstom ne dotakneš. Ekonomska borba delavcev z gospodarji in vlado je tradeunionistična borba za boljše pogoje, pri katerih delavci prodajajo delovno silo kapitalistom, delavci pa se nočejo boriti samo za boljše pogoje, pri katerih prodajajo svojo delovno silo kapitalistom, temveč tudi za uničenje samega kapitalističnega sistema, ki jih obsoja na to, da morajo prodajati svojo delovno silo kapitalistom in se morajo dajati izkoriščati. Toda delavci ne morejo razviti borbo s kapitalizmom, ne morejo razviti borbo za socializem, dokler stoji na poti delavskega gibanja carizem, ta pes-čuvaj kapitalizma. Zato je neposredna

naloga partije in delavskega razreda v tem, da pometeta s poti carizem in si s tem utrepta pot k socializmu.

2. Lenin je pokazal, da pomeni pridigati »prirepništvo«, pridigati pretvarjanje partije v repek spontanega procesa, v pasivno silo gibanja, sposobno samo opazovati spontani proces in se zanašati na samohoten razvoj, če poješ hvalo spontanemu procesu delavskega gibanja in zanikaš vodilno vlogo partije, omejujoč njeno vlogo na vlogo regulatorja dogodkov. Pridigati take nazore pomeni usmerjati stvar tako, da uničiš partijo — to se pravi, da pustiš delavski razred brez partije — to se pravi, da pustiš delavski razred brez orožja. Puščati pa delavski razred brez orožja v tistem času, ko stoje pred delavskim razredom taki sovražniki kakor carizem, ki je oborožen z vsemi sredstvi za borbo, in buržoazija, ki je organizirana na sodoben način in ima svojo stranko, ki vodi njeno borbo proti delavskemu razredu — to pomeni izdajati delavski razred.

3. Lenin je pokazal, da pomeni — prvič — rogati se delavcem, ki jih vleče k zavednosti kakor k luči, — drugič — razvrednotiti v očeh partije teorijo, to se pravi razvrednotiti tisto orožje, ki ji pomaga spoznati sedanost in predvideti bodočnost, in — tretjič — zdrkniti popolnoma in dokončno v močvirje oportunističnega, če poklekaš pred spontanostjo delavskega gibanja in zmanjšuješ vlogo zavednosti, zmanjšuješ vlogo socialistične zavesti, socialistične teorije.

»Brez revolucionarne teorije — je govoril Lenin — tudi revolucionarnega gibanja biti ne more... Vlogo prvoboritelja odigra lahko samo partija, ki jo vodi napredna teorija.« (Lenin, IV. zv., str. 380.)

4. Lenin je pokazal, da »ekonomisti« varajo delavski razred, ko trde, da se lahko socialistična

ideologija porodi iz spontanega gibanja delavskega razreda, zakaj dejansko se socialistična ideologija ne poraja iz spontanega gibanja, temveč iz znanosti. Ko »ekonomisti« zanikajo, da je nujno treba vnašati socialistično zavest v delavski razred, utirajo že s tem pot buržoazni ideologiji, olajšujejo njeno vnašanje v delavski razred, njeno zakoreninjenje v delavskem razredu — pokopavajo torej idejo spajanja delavskega gibanja s socializmom, pomagajo buržoaziji.

»Vsako poklekanje pred spontanostjo delavskega gibanja — je govoril Lenin — vsako zmanjševanje vloge ‚zavestnega elementa‘, vloge socialne demokracije pomeni hkrati — popolnoma neodvisno od tega, želi li to tisti, ki to vlogo zmanjšuje, ali ne — krepitev vpliva buržoazne ideologije na delavce.« (Prav tam, str. 390.)

In dalje:

»Vprašanje je le tako: buržoazna ali socialistična ideologija. Srednje poti tu ni... Zato pomeni vsako zmanjševanje pomena socialistične ideologije, vsako oddaljevanje od nje hkrati krepitev buržoazne ideologije.« — (Prav tam, stran 391—392.)

5. Ko je povzemal rezultate vseh teh »ekonomističnih« napak, je Lenin prišel do tega sklepa, da »ekonomisti« nočejo imeti partijo socialne revolucije, ki bi osvobajala delavski razred kapitalizma, temveč partijo »socialnih reform«, ki predpostavljajo ohranitev kapitalističnega gospostva, da so torej »ekonomisti« zaradi tega reformisti, ki izdajajo osnovne interese proletariata.

6. Lenin je končno pokazal, da »ekonomizem« ni slučajen pojav v Rusiji, da so »ekonomisti« pre-

vodniki buržoaznega vpliva na delavski razred, da imajo zaveznike v zahodnoevropskih socialno-demokratskih partijah v podobi revizionistov, pristašev oportunističnega Bernsteina. Na Zahodu se je začela med socialno demokracijo vedno bolj krepiti oportunistična struja, ki je nastopala pod zastavo »svobode kritike« Marxa in zahtevala »revizijo«, t. j. ponovni pregled Marxovega nauka (od tod ime »revizionizem«), ki je zahtevala, naj se delavski razred odpove revoluciji, socializmu, diktaturi proletariata. Lenin je pokazal, da so prav po taki liniji, s katero so se odpovedali revolucionarni borbi, socializmu in diktaturi proletariata, hodili ruski ekonomisti«.

Take so osnovne teoretične teze, ki jih je Lenin razvil v svoji knjigi »Kaj storiti?«.

Sirjenje knjige »Kaj storiti?« je privedlo do tega, da je leto dni po njeni izdaji (izšla je marca l. 1902), ko se je sestal II. kongres Ruske socialno-demokratske delavske partije, ostal od idejnih pozicij »ekonomizma« samo še neprijeten spomin, vzdevek »ekonomist« pa je večina partijskih delavcev začela imeti za žalitev.

To je bilo popolno idejno razbitje »ekonomizma«, razbitje ideologije oportunističnega, prirepištva, samohotnega razvoja.

Toda pomen Leninovega dela »Kaj storiti?« se ne omejuje na to.

Zgodovinski pomen knjige »Kaj storiti?« je v tem, da je Lenin v tej svoji znameniti knjigi:

1. prvi v zgodovini marksistične misli razgalil do korenin idejne vire oportunističnega s tem, da je pokazal, da so ti viri predvsem v poklekanju pred spontanostjo delavskega gibanja in v zmanjševanju vloge socialistične zavesti v delavskem gibanju;

2. v vsej njeni veličini podčrtal pomen teorije, zavednosti, partije kot tiste sile, ki revolucionira in vodi spontano delavsko gibanje;

3. sijajno utemeljil osnovno marksistično tezo, ki pravi, da je marksistična partija spojitev delavskega gibanja s socializmom;

4. genialno obdelal ideološke osnove marksistične partije.

Teoretične teze, razvite v knjigi »Kaj storiti?«, so postale pozneje osnova ideologiji boljševiške partije.

Ker je imela tako teoretično bogastvo, je »Iskra« lahko razvila in je dejansko razvila široko kampanjo za leninski načrt, kako zgraditi partijo, za zbiranje partijskih sil, za II. partijski kongres, za revolucionarno socialno demokracijo, proti »ekonomistom«, proti vsem in vsakršnim oportunistom, proti revizionistom.

Najvažnejše delo »Iskre« je bila izdelava načrta za partijski program. Program delavske partije je, kakor je znano, kratka znanstveno formulirana razlaga ciljev in nalog borbe delavskega razreda. Program določa tako končni cilj revolucionarnega gibanja proletariata kakor tudi tiste zahteve, za katere se bori partija na poti do končnega cilja. Zato je izdelava načrta za program morala nujno biti izrednega pomena.

Ko so v redakciji »Iskre« izdelavali načrt za program, so nastala resna nesoglasja med Leninom in Plehanovom, pa tudi drugimi člani redakcije. Ta nesoglasja in spori bi bili kmalu dovedli do popolnega razkola med Leninom in Plehanovom. Toda do razkola takrat še ni prišlo. Lenin je dosegel, da so v načrt za program sprejeli najvažnejšo točko o diktaturi proletariata in da so jasno podčrtali vodilno vlogo delavskega razreda v revoluciji.

Leninu je treba pripisovati v partijskem programu tudi ves agrarni del tega programa. Lenin je že takrat bil za nacionalizacijo zemlje, toda v prvi etapi borbe se mu je zdelo nujno potrebno

postaviti zahtevo, naj se vrnejo kmetom »odrezki«, to je tista zemljišča, ki jih je zemljiška gospoda pri »osvoboditvi« kmetov odrezala od kmečke zemlje. Proti nacionalizaciji zemlje je nastopal Plehanov.

Leninovi spori s Plehanovom glede partijskega programa so delno opredelili poznejša nesoglasja med boljševiki in menjševiki.

3. II. kongres Ruske socialnodemokratske delavske partije. Sprejetje programa in statuta ter ustvaritev enotne partije. Nesoglasja na kongresu in pojav dveh struj v partiji: boljševiške in menjševiške.

Na ta način sta zmaga leninskih načel in uspešna borba »Iskre« za leninski organizacijski načrt pripravili vse osnovne pogoje, nujno potrebne za to, da bi se ustvarila partija ali — kakor so govorili takrat — ustvarila resnična partija. Smer »Iskre« je zmagala med socialnodemokratskimi organizacijami v Rusiji. Sedaj je bilo mogoče sklicati II. partijski kongres.

17. (30.) julija 1903 se je začel II. kongres RSDDP. Kongres se je sestel na skrivaj v tujini. Najprej so bile njegove seje v Bruslju. Potem pa je belgijska policija ukazala delegatom, naj zapuste Belgijo. Tedaj se je kongres preselil v London.

Vsega skupaj je prišlo na kongres 43 delegatov; poslalo jih je 26 organizacij. Vsak komité je imel pravico, poslali na kongres po dva delegata, toda nekateri so poslali samo po enega. Na ta način je 43 delegatov imelo 51 odločujočih glasov.

Glavna naloga kongresa je bila »ustvaritev resnične partije na listih načelnih in organizacijskih osnovah, ki jih je postavila in obdelala »Iskra«. (Lenin, VI. zv., str. 164.)

Sestav kongresa ni bil homogen. Na kongresu niso bili zastopani očitni »ekonomisti«, ker so bili doživeli poraz. Toda v tem obdobju so se tako spretno pretvarjali, da se jim je posrečilo vtihotapiti nekaj svojih delegatov. Poleg tega so se delegati Bunda samo na jeziku razlikovali od »ekonomistov«, dejansko pa so bili na strani »ekonomistov«.

Na ta način niso prisostvovali kongresu samo pristaši »Iskre«, temveč tudi njeni nasprotniki. Pristašev »Iskre« je bilo 33, t. j. večina. Toda vsi tisti, ki so se prištevali iskrovcem, niso bili resnični iskrovci-leninci. Delegati so se razcepili na nekoliko skupin. Leninovi pristaši ali trdni iskrovci so imeli 24 glasov, 9 iskrovcev je sledilo Martovu. To so bili nestanovitni iskrovci. Del delegatov je omahoval med »Iskro« in njenimi nasprotniki — takih glasov je bilo na kongresu 10. To je bil center. Odkriti nasprotniki »Iskre« so imeli 8 glasov (3 »ekonomisti« in 5 bundovcev). Zadostovalo je, da so se iskrovci razcepili, in sovražniki »Iskre« so lahko dobili premoč.

Iz vsega tega vidimo, kako zapleten je bil položaj na kongresu. Lenin si je zelo prizadeval, da bi zagotovil »Iskri« zmago na kongresu.

Najvažnejša stvar na kongresu je bilo sprejetje partijskega programa. Glavno vprašanje, ki je izzvalo ugovore oportunističnega dela kongresa pri presoji programa, je bilo vprašanje o diktaturi proletariata. Oportunisti niso soglašali z revolucionarnim delom kongresa tudi v celi vrsti drugih programskih vprašanj. Toda sklenili so, da se bodo spustili v boj v glavnem glede vprašanja o diktaturi proletariata, sklicujoč se na to, da cela vrsta socialnodemokratskih partij v tujini nima v svojem programu točke o diktaturi proletariata, in da bi zato bilo mogoče, da se ta točka tudi v program Ruske socialne demokracije ne sprejme.

Oportunisti so ugovarjali tudi temu, da bi se

vključile v partijski program zahteve glede kmečkega vprašanja. Ti ljudje niso hoteli revolucije, zato so bežali pred zaveznikom delavskega razreda — pred kmeti, zato je bil njihov odnos do kmetov sovražen.

Bundovci in poljski socialni demokratje so ugovarjali pravici narodov do samoodločbe. Lenin je vedno učil, da je dolžnost delavskega razreda, da se bori proti nacionalnemu zatiranju. Ugovarjati tej zahtevi v programu je bilo prav isto kakor predlagati, da se odpovej proletarskemu internacionalizmu in postani pomagač nacionalnega zatiranja.

Lenin je zadal vsem tem ugovorom uničujoč udarec.

Kongres je sprejel program, ki ga je predložila »Iskra«.

Ta program je obstajal iz dveh delov — iz maksimalnega programa in minimalnega programa. Maksimalni program je govoril o glavni nalogi partije delavskega razreda — o socialistični revoluciji, o strmoglavljenju kapitalistične oblasti, o ustanovitvi diktature proletariata. Minimalni program je govoril o neposrednih nalogah partije, ki jih je treba izvesti še pred strmoglavljenjem kapitalističnega reda, pred ustanovitvijo diktature proletariata: o strmoglavljenju carskega absolutizma, ustanovitvi demokratične republike, uvedbi osemurnega delovnega dne za delavce, uničenju vseh ostankov tlačanstva na vasi, vrnitvi kmetom zemljišč (»odrezkov«), ki jim jih je odvzela zemljiška gospoda.

Pozneje so boljševiki zahtevo o vrnitvi »odrezkov« nadomestili z zahtevo o konfiskaciji vse zemlje zemljiške gospode.

Program, ki je bil sprejet na II. kongresu, je bil revolucionarni program partije delavskega razreda.

Obstajal je do VIII. partijskega kongresa, ko je naša partija po zmagi proletarske revolucije sprejela nov program.

Po sprejetju programa je II. partijski kongres prešel k presoji načrta za partijski statut. Potem ko je sprejel program in ustvaril osnove za idejno zedinjenje partije, je moral kongres sprejeti tudi partijski statut, da bi napravil konec rokodelništvu in krožkovstvu, organizacijski razkropljenosti in pomanjkanju čvrste discipline v partiji.

Toda če se je sprejetje programa izvršilo sorazmerno gladko, je pa vprašanje o partijskem statutu izzvalo na kongresu ljute spore. Najbolj ostra nesoglasja so se razvila zaradi formulacije prvega paragrafa v statutu — o članstvu v partiji. Kdo je lahko član partije, kakšen mora biti sestav partije, kaj mora biti partija v organizacijskem pogledu — ali organizirana celota ali nekaj neoblikovanega — taka so bila vprašanja, ki so se porodila v zvezi s prvim paragrafom statuta. Boj se je bojeval med dvema formulacijama: Leninovo formulacijo, ki so jo podpirali Plehanov in trdni iskrovci, in formulacijo Martova, ki so jo podpirali Akselrod, Zasulič, nestanovitni iskrovci, Trocki in ves odkrito oportunistični del kongresa.

Leninova formulacija je govorila, da je član partije lahko vsakdo, kdor priznava partijski program, podpira partijo v materialnem pogledu in je član kake od njenih organizacij. Formulacija Martova pa je sicer bila mnenja, da je priznavanje programa in materialna podpora partiji nujen pogoj za članstvo v partiji, vendarle pa sodelovanja v kaki partijski organizaciji ni imela za pogoj članstvu v partiji, ker je menila, da član partije ni da bi moral biti tudi član kake partijske organizacije.

Lenin je videl v partiji organiziran oddelek, katerega člani se ne prištevajo kar sami k partiji, temveč jih v partijo sprejema kako od njenih orga-

nizacij in se torej pokoravajo partijski disciplini, medtem ko je Martov imel partijo za nekaj organizacijsko neoblikovanega, katerega člani se kar sami prištevajo k partiji in torej niso dolžni, da bi se pokoravali partijski disciplini, ker pač niso člani kake partijske organizacije.

Na ta način je formulacija Martova — za razliko od leninske formulacije — na stežaj odpirala vrata partije nestanovitnim neproletarskim elementom. Na pragu buržoazno-demokratske revolucije so bili med buržoazno inteligenco taki ljudje, ki so začasno simpatizirali z revolucijo. Včasih so celo lahko napravili kako majhno uslugo partiji. Toda ti ljudje niso hoteli vstopati v organizacijo, niso se hoteli pokoravati partijski disciplini, izpolnjevati njenih naročil, niso se hoteli izpostavljati nevarnostim, ki so bile s tem v zvezi. In za take ljudi so predlagali Martov in drugi menjševiki, naj jih imamo za člane partije, predlagali so, naj jim damo pravico in možnost, da vplivajo na partijske zadeve. Predlagali so celo, naj damo vsakemu stavka-jočemu pravico, da »se prišteva« k članom partije, čeprav so v stvkih sodelovali tudi nesocialisti, anarhisti, eseri.

Bilo je torej tako, da so namesto monolitne in borbene, čvrsto organizirane partije, ki so se zanjo borili na kongresu Lenin in leninci, hoteli imeti martovci pisano in razblinjeno, neoblikovano partijo, ki ni mogla biti borbena partija že zaradi tega ne, ker bi bila pisana in ne bi mogla imeti čvrste discipline.

Odcepitev nestanovitnih iskrovcev od trdnih iskrovcev, njihova zveza s centrom in pridružitve odkritih oportunistov k tem skupinam so dali Martovu prevago v tem vprašanju. Kongres je z večino 28 glasov proti 22 (eden se je vzdržal glasovanja) sprejel prvi paragraf statuta, kakor ga je formuliral Martov.

Po razkolu iskrovcev glede prvega paragrafa v statutu se je borba na kongresu še bolj zaostрила. Kongres se je bližal koncu, bližal se je volitvam vodilnih partijskih ustanov — uredništva centralnega partijskega glasila (»Iskre«) in Centralnega komitéja. Preden pa je kongres prešel k volitvam, se je zgodilo nekaj stvari, ki so spremenile odnos sil na kongresu.

V zvezi s partijskim statutom se je moral kongres pobaviti z Bundom. Bund si je lastil poseben položaj v partiji. Zahteval je, da bi ga priznali za edinega predstavnika židovskih delavcev v Rusiji. Ugoditi tej zahtevi Bunda bi pomenilo, razdeliti delavce v partijskih organizacijah po nacionalni oznaki, odpovedati se enotnim razrednim teritorialnim organizacijam delavskega razreda. Kongres je odklonil bundovski organizacijski nacionalizem. Tedaj so bundovci zapustili kongres. Odšla sta s kongresa tudi dva »ekonomista«, ko je kongres odklonil, da bi priznal njihovo zvezo v tujini za predstavnika partije v tujini.

Odhod sedmih oportunistov s kongresa je spremenil odnos sil v korist lenincem.

Vprašanje o sestavi centralnih partijskih ustanov je bilo od vsega začetka v središču Leninove pozornosti. Lenin je bil mnenja, da je nujno treba izvoliti v Centralni komité trdne in dosledne revolucionarje. Martovci so si prizadevali doseči, da bi v Centralnem komitéju prevladali nestanovitni, oportunistični elementi. Večina kongresa je v tem vprašanju sledila Leninu. V Centralni komité so bili izvoljeni Leninovi pristaši.

Na Leninov predlog so bili izvoljeni v uredništvo »Iskre« Lenin, Plehanov in Martov. Martov je zahteval na kongresu, naj bi bilo v uredniški sestav »Iskre« izvoljenih vseh šest starih urednikov »Iskre«, katerih večino so tvorili pristaši Martova. Kongres je z večino glasov odklonil ta predlog.

Izvoljena je bila trojica, ki jo je predložil Lenin. Tedaj je Martov izjavil, da ne bo vstopil v uredništvo centralnega glasila.

Na ta način je s svojim glasovanjem glede vprašanja o centralnih partijskih ustanovah kongres zapečatil poraz pristašev Martova in utrdil zmago Leninovih pristašev.

Od tega trenutka dalje so začeli nazivati Leninove pristaše boljševice, ker so dobili na kongresu večino* glasov pri volitvah, Leninove nasprotnike pa so začeli nazivati menjševice,** ker so dobili manjšino glasov.

Če povzamemo rezultate dela II. kongresa, napravimo lahko sledeče sklepe:

1. Kongres je utrdil zmago marksizma nad »ekonomizmom«, nad odkritim oportunizmom;

2. kongres je sprejel program in statut, ustvaril socialnodemokratsko partijo in zgradil na ta način okvir za enotno partijo;

3. kongres je razkril, da obstoje resna organizacijska nesoglasja, ki so razdelila partijo na dva dela, na boljševice in menjševice, od katerih branijo prvi organizacijska načela revolucionarne socialne demokracije, drugi pa drče v močvirje organizacijske razblinjenosti v močvirje oportunizma;

4. kongres je pokazal, da začenjajo zavzemati v partiji mesto starih oportunistov, ki jih je partija že razbila, mesto »ekonomistov«, novi oportunisti — menjševiki;

5. kongres se ni pokazal kos svojim nalogam na področju organizacijskih vprašanj, omahoval je, dajal včasih celo prevago menjševikom, in čeprav se je proti koncu popravil, pa vendarle ne samo da

* »Večina« je po rusko »boljšinstvo« — od tod boljševice. — Op. prev.

** »Manjšina« je po rusko »menjšinstvo« — od tod menjševiki. — Op. prev.

ni znal razkrinkati oportunistem menjševikov v organizacijskih vprašanjih in jih izolirati v partiji, temveč takega vprašanja še celo zastaviti ni znal pred partijo.

Ta zadnja okolnost je bila eden glavnih vzrokov za to, da borba med boljševiki in menjševiki po kongresu ne samo da ni potihnila, temveč se je nasprotno še celo zaostрила.

4. Razkolniško delovanje menjševiških voditeljev in zaostritev borbe v partiji po II. kongresu. Oportunistem menjševikov. Leninova knjiga »Korak naprej, dva koraka nazaj«. Organizacijske osnove marksistične partije.

Po II. kongresu se je borba v partiji še bolj zaostрила. Menjševiki so se na vse kriplje trudili, da bi prekrižali sklepe II. partijskega kongresa in da bi se polastili partijskih centrov. Menjševiki so postavili zahtevo, naj se vključijo njihovi predstavniki v uredništvo »Iskre« in v CK v takem številu, da bi imeli večino v uredništvu in da bi bilo v CK-ju enako število menjševikov kot boljševikov. Ker je bilo to v protislovju z direktnimi sklepi II. kongresa, so boljševiki odklonili menjševiško zahtevo. Tedaj so ustanovili menjševiki na skrivaj, brez vednosti partije, svojo antipartijsko frakcijsko organizacijo, ki so ji načelovali Martov, Trocki in Akselrod, in »začeli — kakor je pisal Martov — vstajo proti leninizmu«. Za metodo borbe proti partiji so si izbrali — »dezorganizacijo vsega partijskega dela, kvarjenje dela, zaviranje vsega in vsakega« (Leninov izraz). Vkopali so se v »tujinski ligi« ruskih socialnih demokratov, od katere je desetina bilo inteligentov-emigrantov, odtrganih od dela v Rusiji, in so od tam začeli obstreljevati partijo, Lenina, lenince.

Menjševikom je silno pomogel Plehanov. Na II. kongresu je Plehanov šel skupaj z Leninom. Toda po II. kongresu se je Plehanov dal preplašiti menjševikom z grožnjo, da bodo povzročili razkol. Odločil se je, da »se bo spravil« z menjševiki, naj stane, kar hoče. K menjševikom je Plehanova vlekel tovor njegovih prejšnjih oportunističnih napak. Iz spravljalca z oportunisti-menjševiki je Plehanov kmalu sam postal menjševik. Plehanov je postavil zahtevo, naj se vključijo v uredniški sestav »Iskre« vsi stari uredniki-menjševiki, ki jih je kongres odklonil. Lenin se seveda s tem ni mogel strinjati in je izstopil iz uredništva »Iskre«, da bi se utrdil v CK-ju partije in da bi s te pozicije tolkel oportuniste. Plehanov je sam na svojo pest, kršeč voljo kongresa, kooptiral v uredniški sestav »Iskre« bivše urednike-menjševike. Od tega trenutka dalje, od 52. številke »Iskre« so jo menjševiki pretvorili v svoje glasilo in so začeli preko »Iskre« pridigati svoje oportunistične nazore.

Od tega časa dalje so začeli govoriti v partiji o stari »Iskri« kot o leninski, boljševiški »Iskri« in o novi »Iskri« kot o menjševiški, oportunistični »Iskri«.

Ko je »Iskra« prešla v roke menjševikov, je postala glasilo za boj proti Leninu in boljševikom, glasilo za propagando menjševiškega oportunističnega predvsem na področju organizacijskih vprašanj. Ko so se združili z »ekonomisti« in bundovci, so menjševiki začeli na straneh »Iskre« vojni pohod proti — kakor so sami govorili — leninizmu. Plehanov se ni mogel obdržati na pozicijah pomirljivosti in se je čez nekaj časa tudi sam pridružil pohodu. Tako se je po logiki stvari tudi moralo zgoditi: kdor vztraja na pomirjenju z oportunisti, ta mora sam zdrkniti v oportunistem. S strani nove »Iskre« so se kakor iz roga obilja razlili izjave in članki o tem, da partija ne sme biti organizirana celota,

da je treba v sestavu partije dopustiti obstoj svobodnih skupin in posameznikov, ki se niso obvezani pokoravati sklepom njenih organov, da je treba dovoliti vsakemu inteligentu, simpatizirajočemu s partijo, kakor tudi »vsakemu stavkajočemu« in »vsakemu demonstrantu«, da se proglašajo za člana partije, da je zahteva, naj se pokoravamo vsem partijskim sklepom, »formalno-birokratski« odnos do stvari, da je zahteva, naj se manjšina pokori večini, »mehanično zatiranje« volje partijskih članov, da je zahteva, naj se enako pokoravajo partijski disciplini vsi partijski člani — tako voditelji kakor navadni člani — uvedba »tlačanstva« v partiji, da »nam« ni potreben v partiji centralizem, temveč anarhični »avtonomizem«, ki daje posameznim osebam in partijskim organizacijam pravico, da ne izpolnjujejo partijskih sklepov.

To je bila nebrzdana propaganda organizacijske razbrzdanosti, spodkopavanja partijnosti in partijske discipline, povečevanja inteligentskega individualizma, opravičevanja anarhistične nediscipliniranosti.

Menjševiki so očitno vlekli partijo nazaj od II. partijskega kongresa k organizacijski razkropljenosti, h krožkovstvu, k rokodelništvu.

Nujno je bilo treba dati menjševikom odločen odgovor.

Ta odgovor jim je dal Lenin v svoji znameniti knjigi »Korak naprej, dva koraka nazaj«, ki je izšla maja 1. 1904.

Tole so osnovne organizacijske teze, ki jih je razvil Lenin v tej knjigi in ki so postale potem organizacijske osnove boljševiške partije.

1. Marksistična partija je del delavskega razreda, njegov oddelek. Toda delavski razred ima mnogo oddelkov — torej se ne more vsak oddelek delavskega razreda imenovati partija delavskega razreda. Partija se razlikuje od drugih oddelkov

delavskega razreda predvsem po tem, da ni navaden oddelek, temveč vodilni oddelek, zavedni oddelek, marksistični oddelek delavskega razreda, ki je oborožen s poznanjem družbenega življenja, s poznanjem zakonov, po katerih se razvija družbeno življenje, s poznanjem zakonov razredne borbe in ki je zato sposoben biti vodnik delavskemu razredu, voditi njegovo borbo. Zato ne smemo zamenjavati partijo z delavskim razredom, kakor ne smemo zamenjavati del s celoto, ne smemo zahtevati, da bi se mogel vsak stavkajoči proglašati za člana partije, zakaj kdor zamenjuje partijo z razredom, ta znižuje raven partijske zavednosti na raven »vsakega stavkajočega«, ta uničuje partijo kot vodilni zavedni oddelek delavskega razreda. Naloga partije ni v tem, da znižuje svojo raven do ravni »vsakega stavkajočega«, temveč v tem, da dviga množice delavcev, dviga »vsakega stavkajočega« do ravni partije.

»Mi smo partija razreda — je pisal Lenin — in zato mora skoro ves razred (v vojnih časih, v epohi državljanske vojne pa popolnoma ves razred) delovati pod vodstvom naše partije, pridruževati se mora čim tesneje mogoče naši partiji, toda bila bi manilovščina in »prirepnništvo« misliti, da je pod kapitalizmom kadar koli skoro ves razred ali ves razred sposoben, da se dvigne do zavednosti in aktivnosti svojega vodilnega oddelka, svoje socialnodemokratske partije. Noben pameten socialni demokrat še ni dvomil o tem, da pod kapitalizmom celo strokovna organizacija (ki je bolj primitivna, bolj dostopna zavesti nerazvitih slojev) ni sposobna zajeti skoro ves ali ves delavski razred. Le varati samega sebe bi pomenilo, pomenilo bi zapirati oči pred ogromnostjo naših nalog, pome-

nilo bi zoževati te naloge, če bi pozabljali na razliko med vodilnim oddelkom in vsemi množicami, ki teže k njemu, če bi pozabljali na stalno dolžnost vodilnega oddelka, da dviga čedalje bolj široke sloje do te vodilne ravni.* (Lenin, VI. zvezek, str. 205—206.)

2. Partija ni samo vodilni, zavedni oddelek delavskega razreda, temveč je hkrati s tem tudi — organizirani oddelek delavskega razreda, ki ima svojo disciplino, obvezno za njegove člane. Zato morajo člani partije obvezno biti člani kake od partijskih organizacij. Če bi partija ne bila organiziran oddelek razreda, če bi ne bila sistem organizacije, temveč preprosta vsota ljudi, ki sami sebe proglašajo za člane partije, pa ne pripadajo nobeni partijski organizaciji in torej niso organizirani, torej tudi ne obvezani, pokoravati se partijskim sklepom, — tedaj bi partija nikoli ne imela enotna volje, nikoli bi ne mogla uresničevati enotnosti v akcijah svojih članov, — torej bi ne imela možnosti, voditi borbo delavskega razreda. Partija lahko samo v tem primeru praktično vodi borbo delavskega razreda in jo usmerja k enem cilju, če so vsi njeni člani organizirani v enoten obči oddelek, ki ga spaja enotnost volje, enotnost akcij in enotnost discipline.

Ugovor menjševikov, da bo v takem primeru mnogo inteligentov, n. pr. profesorjev, študentov, gimnazistov in podobnih, ostalo izven partije, ker ti nočejo vstopiti v te ali druge partijske organizacije zato, ker jim je partijska disciplina pretežko breme, ali zato — kakor je dejal Plehanov na II. kongresu — ker menijo, da »je zanje poniževalno, če vstopijo v to ali drugo krajevno organizacijo«, — ta ugovor menjševikov pobija menjševike same, zakaj partiji niso potrebni taki člani, ki jim je partijska disciplina pretežko breme in ki se bojé

vstopiti v partijsko organizacijo. Delavci se ne bojé discipline in organizacije in radi vstopajo v organizacijo, če so sklenili postati člani partije. Discipline in organizacije se bojé individualistično nastrojeni inteligenti in ti bodo dejansko ostali izven partije. Prav to pa je tudi dobro, kajti partija se bo rešila prevelikega dotoka nestanovitnih elementov, ki se je povečal posebno sedaj v obdobju pričenjajočega se poleta buržoazno-demokratske revolucije.

»Če pravim — je pisal Lenin — da mora partija biti vsota (in to ne preprosta aritmetična vsota, temveč kompleks) organizacij, tedaj... izražam s tem popolnoma jasno in točno svojo željo, svojo zahtevo, naj bi partija kot vodilni oddelek razreda predstavljala nekaj čim bolj organiziranega, naj bi partija sprejemala vase samo take elemente, ki dopuščajo vsaj minimum organiziranosti...« (Prav tam, str. 203.)

In dalje:

»Na jeziku brani formulacija Martova interese širokih slojev proletariata; dejansko pa bo ta formulacija služila interesom buržoazne inteligence, ki se dere: »Stoj!«, kadar sliši o proletarski disciplini in organizaciji. Nihče si ne bo upal zankati, da sta za inteligenco kot poseben sloj moderne kapitalistične družbe značilna na splošno prav individualizem in nesposobnost za disciplino in organizacijo.« (Prav tam, str. 212.)

In še:

»Proletariat se ne boji organizacije in discipline... Proletariat ne bo začel skrbeti

za to, da bi priznali gg. profesorje in gimnaziste, ki ne žele vstopiti v organizacijo, za člane partije zaradi tega, ker delajo pod kontrolo organizacije... Ne proletariatu, temveč nekaterim inteligentom v naši partiji nedostaja samovzgoje v duhu organizacije in discipline.« (Prav tam, str. 307.)

3. Partija ni preprosto organizirani oddelek, temveč je »najvišja oblika organizacije« med vsemi drugimi organizacijami delavskega razreda, poklicana voditi vse ostale organizacije delavskega razreda. Partija kot najvišja oblika organizacije, obstoječa iz najboljših ljudi svojega razreda, ki so oboroženi z napredno teorijo, s poznanjem zakonov razredne borbe in izkustvom revolucionarnega gibanja, ima vse možnosti, da vodi — in je dolžna voditi — vse druge organizacije delavskega razreda. Prizadevanje menjševikov, da bi zmanjšali in znižali vodilno vlogo partije, vodi do oslabitve vseh drugih organizacij proletariata, ki jih vodi partija, — vodi torej k oslavitvi in razorožitvi proletariata, zakaj »proletariat nima drugega orožja v borbi za oblast razen organizacije«. (Prav tam, str. 328.)

4. Partija je utelešenje zveze vodilnega oddelka delavskega razreda z milijonskimi množicami delavskega razreda. Najsi je partija še tako odličen vodilni oddelek in najsi je še tako dobro organizirana, vendarle kljub vsemu ne more živeti in se razvijati brez zvez z nepartijskimi množicami, brez pomnoževanja teh zvez, brez utrjevanja teh zvez. Partija, ki se je zaprla sama vase, se izolirala od množic in izgubila ali celo samo oslabila zveze s svojim razredom, mora izgubiti zaupanje in podporo množic, mora torej neogibno propasti. Da bi živela polno življenje in se razvijala, mora partija pomnoževati zveze z

množicami in si pridobiti zaupanje milijonskih množic svojega razreda.

»Da bi bili socialnodemokratska partija — je govoril Lenin — si moramo pridobiti podporo ravno razreda.« (Lenin, VI. zv., str. 208.)

5. Da bi pravilno delovala in načrtno vodila množice, mora partija biti organizirana na osnovi centralizma, z enotnim statutom, z enotno partijsko disciplino, z enotnim vodilnim organom na čelu v obliki partijskega kongresa, v razdobju med kongresi pa v obliki CK-ja partije, s pokoravanjem manjšine večini, posameznih organizacij centru, nižjih organizacij višjim. Brez teh pogojev partija delavskega razreda ne more biti resnična partija, ne more izpolnjevati svoje naloge, ki se tičejo vodstva razreda.

Ker pa je v pogojih carskega absolutizma obstajala partija nelegalno, se v tej dobi partijske organizacije seveda niso mogle graditi na osnovi izvoljivosti od spodaj in zato je partija bila prisiljena imeti strogo konspirativni značaj. Toda Lenin je bil mnenja, da bo ta začasni pojav v življenju naše partije izginil že v prvih dneh po likvidaciji carizma, ko bo partija postala javna, legalna in se bodo partijske organizacije gradile na osnovi demokratičnih volitev, na osnovi demokratičnega centralizma.

»Prej — je pisal Lenin — naša partija ni bila formalno organizirana celota, temveč samo vsota posameznih skupin, in zato ljudi ni moglo biti med temi skupinami drugih odnosov razen idejnega vplivanja. Sedaj smo postali organizirana partija, to pa ravno pomeni, da smo ustvarili oblast, da se je avtoriteta idej pretvorila v avtoriteto oblasti, da se nižje partijske in-

stance pokoravajo višjim partijskim instancam.« (Prav tam, str. 291.)

Ko je obtoževal menjševike organizacijskega nihilizma in gosposkega anarhizma, ki ne trpi nad seboj oblasti partije in njene discipline, je Lenin pisal:

»Ruskemu nihilistu je ta gosposki anarhizem posebno svojstven. Partijska organizacija se mu zdi strašanska »tovarna«, pokoravanje dela celoti in manjšine večini mu je »potlačanjenje« ... delitev dela pod vodstvom centra vzbuja z njegove strani tragikomičen vik in krik, naj nikar ne pretvarjamo ljudi v »koleščke in vijačke« (in sicer se mu zdi pri tem posebno ubijalski način takega pretvarjanja pretvarjanje urednikov v sotrudnike), in če mu omeniš organizacijski statut partije, tedaj se ti prezirljivo namrdne in pripomni omalovažujoče (na račun »formalistov«), da bi se dalo živeti tudi popolnoma brez statuta.« (Prav tam, str. 310.)

6. Če hoče ohraniti enotnost svojih vrst, mora partija v svoji praksi izvajati enotno proletarsko disciplino, enako obvezno za vse partijske člane — kakor za voditelje tako tudi za navadne člane. Zato ne sme biti v partiji delitve na »izvoljene«, za katere disciplina ni obvezna, in »neizvoljene«, ki so dolžni, da se pokoravajo disciplini. Brez tega pogoja ne moremo ohraniti celotnost partije in enotnost njenih vrst.

»Kako popolnoma nedostajajo — je pisal Lenin — Martovu in Ko pametni dokazi proti uredništvu, ki ga je določil kongres, kaže pač najlepše njihov izrek: 'Mi nismo tlačani!' ... Psihologija buržoaznega inteligenta, ki se prišteva med 'izvoljene

duše', stoječe nad množično organizacijo in množično disciplino, se izraža tu izredno jasno... Inteligentskemu individualizmu... se zdi vsaka proletarska organizacija in disciplina tlačanstvo.« (Prav tam, str. 282.)

In dalje:

»V isti meri, v kateri se pri nas gradi resnična partija, se mora zavedni delavec naučiti razlikovati psihologijo borca proletarske armade od psihologije buržoaznega inteligenta, ki se šopiri z anarhistično frazo, naučiti se mora zahtevati, da izpolnjujejo obveznosti partijskega člana ne samo navadni člani, temveč tudi ljudje v vrhu.« (Prav tam, str. 312.)

Ko je povzemal rezultate analize nesoglasij in opredeljeval stališče menjševikov kot »oportunizem v organizacijskih vprašanjih«, je Lenin bil mnenja, da je eden osnovnih grehov menjševizma podcenjevanje pomena partijske organizacije kot orožja proletariata v njegovi borbi za osvoboditev. Menjševiki so menili, da partijska organizacija proletariata nima resnega pomena za zmago revolucije. V nasprotju z menjševiki pa je Lenin bil mnenja, da samo idejno zedinjenje proletariata ne zadostuje za zmago — če hočemo zmagati, je nujno treba »utrditi« idejno enotnost z »materialno enotnostjo organizacije« proletariata. Lenin je bil mnenja, da postane lahko samo pri tem pogoju proletariatska nepremagljiva sila.

»Proletariat — je pisal Lenin — nima v borbi za oblast nobenega drugega orožja razen organizacije. Proletariat, ki ga cepi gospostvo anarhične konkurence v buržoaznem svetu, ki ga tlači prisilno delo za

kapital in ki ga potiskajo neprestano »na dno« popolne bede, podivjanosti in degeneracije, postane lahko in bo neogibno postal nepremagljiva sila samo zato, ker se njegovo idejno zedinjenje na osnovi marksističnih načel utrjuje z materialno enotnostjo organizacije, ki spaja milijone delovnega ljudstva v armado delavskega razreda. Pred to armado ne bo vzdržala niti preperela oblast ruskega absolutizma niti preperevajoča oblast mednarodnega kapitala.« (Lenin, VI. zv., str. 328.)

S temi preroškimi besedami končuje Lenin svojo knjigo.

Take so osnovne organizacijske teze, ki jih je razvil Lenin v svoji znameniti knjigi »Korak naprej, dva koraka nazaj«.

Pomen te knjige je predvsem v tem, da je obranila partijnost proti krožkovstvu in partijo proti dezorganizatorjem, da je razbila menjševiški oportunistem v organizacijskih vprašanjih in ustvarila organizacijske osnove boljševiške partije.

Toda s tem še nismo izčrpali njenega pomena. Njen zgodovinski pomen je v tem, da je v njej Lenin prvi v zgodovini marksizma obdelal nauk o partiji kot vodilni organizaciji proletariata, kot glavnem orožju v rokah proletariata, ki brez njega ni mogoče zmagati v borbi za proletarsko diktaturo.

Širjenje leninske knjige »Korak naprej, dva koraka nazaj« med partijskimi delavci je privedlo do tega, da se je večina krajevnih organizacij strnila okrog Lenina.

Čim tesneje pa so se organizacije strinjale okrog boljševikov, tem bolj razdraženi so postajali menjševiški voditelji.

Pomoči Plehanova in izdaji dveh demoraliziranih boljševikov — Krasina in Noskova — so se

lahko zahvalili menjševiki, da so se poleti l. 1904 polastili večine v CK-ju. Očitno je bilo, da tirajo menjševiki stvar v razkol. Izguba »Iskre« in CK-ja je spravila boljševike v težaven položaj. Nujno je bilo treba organizirati svoj boljševiški list. Nujno je bilo treba organizirati nov, III. partijski kongres, da bi se ustvaril nov CK partije in da bi obrčunali z menjševiki.

Tega dela se je lotil Lenin, tega dela so se lotili boljševiki.

Boljševiki so začeli borbo za sklicanje III. partijskega kongresa. Avgusta l. 1904 se je vršilo v Švici pod Leninovim vodstvom posvetovanje 22 boljševikov. Na tem posvetovanju so sprejeli poziv »Partiji«, ki je postal za boljševike program borbe za sklicanje III. kongresa.

Na treh pokrajinskih konferencah boljševiških komitéjev (na Južni, Kavkaški in Severni konferenci) je bil izvoljen Biró komitéjev večine, ki se je lotil praktičnega pripravjanja III. partijskega kongresa.

4. januarja 1905 je izšla prva številka boljševiškega lista »Naprej«.

Na ta način sta se v partiji izoblikovali dve ločeni frakciji, boljševiška in menjševiška, s svojimi centri in svojimi glasili.

Kratki sklepi.

V obdobju 1901—1904 rastejo in se krepijo na osnovi naraščanja revolucionarnega delavskega gibanja marksistične socialnodemokratske organizacije v Rusiji. V trdovratni načelni borbi z »ekonomisti« zmaguje revolucionarna linija leninske »Iskre«, preodolevata se idejna zmeda in »roko-delništvo«.

»Iskra« povezuje med seboj razpršene socialnodemokratske krožke in skupine ter pripravlja II.

partijski kongres. Na II. kongresu l. 1903 se je formirala Ruska socialnodemokratska delavska* partija, bila sta sprejeta partijski program in statut, ustvarjeni so bili centralni vodilni partijski organi.

V boju, ki se je bojeval na II. kongresu, za dokončno zmago smeri »Iskre« v RSDDP se pojavljata dve skupini: boljševiška skupina in menjševiška skupina.

Glavna nesoglasja med boljševiki in menjševiki se razvijajo po II. kongresu glede organizacijskih vprašanj.

Menjševiki se zblizujejo z »ekonomisti« in stopajo na njihovo mesto v partiji. Oportunizem menjševikov se pojavlja za sedaj na področju organizacijskih vprašanj. Menjševiki so proti borbeni revolucionarni partiji leninskega tipa. Menjševiki so za razblinjeno, neorganizirano, prirepiško partijo. Delajo tako, da bi prišlo do razkola v partiji. S pomočjo Plehanova se polaste »Iskre« in CK-ja, izkoriščujoč ta centra za svoje razkolniške namene.

Ko vidijo, da groze menjševiki z razkolom, ukrenejo boljševiki vse potrebno, da bi obrzdali razkolnike, mobilizirajo krajevne organizacije za sklicanje III. kongresa in izdajo svoj list »Naprej«.

Na ta način nastopajo na pragu prve ruske revolucije, v obdobju rusko-japonske vojne, ki se je že začela, boljševiki in menjševiki kot druga od druge ločeni politični skupini.

III. poglavje

MENJŠEVIKI IN BOLJŠEVIKI V OBDOBJU RUSKO-JAPONSKE VOJNE IN PRVE RUSKE REVOLUCIJE

(1904—1907)

1. Rusko-japonska vojna. Nadaljnji polet revolucionarnega gibanja v Rusiji. Stavke v Peterburgu. Delavska demonstracija pred Zimskim dvorcem 9. januarja 1905. Vojaštvo strelja v demonstrante. Začetek revolucije.

Od konca XIX. stoletja dalje so začele imperialistične države še bolj ostro borbo za gospostvo na Tihem oceanu, za razdelitev Kitajske. V tej borbi je sodelovala tudi carska Rusija. Leta 1900 so carske čete obenem z japonskimi, nemškimi, angleškimi in francoskimi četami z nezaslišano okrutnostjo zatrle ljudsko vstajo na Kitajskem, naperjeno proti tujim imperialistom. Še poprej je carska vlada prisilila Kitajsko, da je izročila Rusiji polotok Liaotung s trdnjavo Port-Arturjem. Rusiji je uspelo dobiti pravico, da sme graditi železnice na kitajskem ozemlju. Zgrajena je bila železnica v Severni Mandžuriji — Kitajska vzhodna železnica (KVŽ) — in prišle so ruske čete, da bi jo varovale. Carska Rusija je vojaško okupirala Severno Mandžurijo. Carizem se je tihotapsko približeval Koreji. Ruska buržoazija je kovala načrte za ustvaritev »Rumene Rusije« v Mandžuriji.

Pri svojih osvajanjih na Daljnem vzhodu je carizem trčil na drugega roparja — na Japonsko, ki se je hitro spremenila v imperialistično deželo

in je prav tako stremela po osvajanjih na azijski celini, v prvi vrsti na račun Kitajske. Prav tako kakor carska Rusija je tudi Japonska stremela po tem, da si prisvoji Korejo in Mandžurijo. Japonska je že takrat sanjala o tem, da si osvoji Sahalin in Daljni vzhod. Anglija se je bala, da bi carska Rusija ne postala preveč močna na Daljnem vzhodu, zato je bila na skrivaj na japonski strani. Dozorevala je rusko-japonska vojna. V to vojno so carsko vlado rinili velika buržoazija, ki je iskala nove trge, in najbolj reakcionarni sloji zemljiške gospode.

Japonska je prva začela vojno, ne da bi čakala, da bo carska vlada napovedala vojno. Ker je imela v Rusiji dobro razpredeno vohunsko mrežo, je bila Japonska mnenja, da bo v tej borbi imela opravka z nepripravljenim nasprotnikom. Ne da bi napovedala vojno, je Japonska v januarju l. 1904 nepričakovano napadla rusko trdnjavo Port-Artur in povzročila resne izgube ruski mornarici, ki je bila v Port-Arturju.

Tako se je začela rusko-japonska vojna.

Carska vlada je menila, da ji bo vojna pomogla utrditi njen politični položaj in zaustaviti revolucijo. Toda v svojih računih se je uštela. Vojna je še bolj omajala carizem.

Slabo oborožena in izvežbana ruska armada, ki so jo vodili nesposobni in podkupljivi generali, je začela doživljati poraz za porazom.

Z vojno so bogateli kapitalisti, uradniki in generali. Na vseh koncih in krajih je cvetela kraja. Čete so oskrbovali slabo. Kadar je nedostajalo topovskih krogel, je armada kakor v zasmeh dobivala vagona s svetimi podobami. Vojaki so trpko rekali: »Japonci nas tolčejo s topovskimi krogli, mi pa Japonce s — svetimi podobami.« Namesto da bi prevažali ranjence, so posebni vlaki odvažali imovino, ki so jo naropali carski generali.

Japonci so oblegali in potem zavzeli trdnjavo Port-Artur. Potem ko so v celi vrsti bitk porazili carsko armado, so jo popolnoma razbili pri Mukdenu. 300.000 mož močna carska armada je imela v tej bitki okoli 120.000 mrtvih, ranjenih in ujetih. Kmalu nato je sledilo popolno razbitje in pogibel carske mornarice v Cusimski ožini; ta mornarica je bila poslana iz Baltskega morja na pomoč obleganemu Port-Arturju. Poraz pri Cusimi je pomenil popolno katastrofo: od dvajsetih bojnih ladij, ki jih je bil poslal car, je bilo potopljenih in uničenih trinajst, štiri so bile ujete. Carska Rusija je vojno dokončno izgubila.

Carska vlada je bila prisiljena skleniti sramoten mir z Japonsko. Japonska si je prisvojila Korejo, Rusiji pa je odvzela Port-Artur in polovico Sahalina.

Ljudske množice niso hotele te vojne in so se zavedale njene škodljivosti za Rusijo. Ljudstvo je moralo drago plačevati zaostalost carske Rusije.

Stališče boljševikov in menjševikov do te vojne je bilo različno.

Menjševiki — med njimi tudi Trocki — so zdrknili na pozicije brambovstva, t. j. obrambe »očelnjave«, carja, zemljiške gospode in kapitalistov.

Lenin in boljševiki so nasprotno bili mnenja, da je poraz carske vlade v tej roparski vojni koristen, ker bo privedel do oslabitve carizma in okrepitve revolucije.

Porazi carskih čet so razkrivali pred najširšimi ljudskimi množicami gnilobo carizma. Sovražstvo je med ljudskimi množicami naraščalo od dne do dne. Padec Port-Arturja pomeni začetek padca absolutizma, je pisal Lenin.

Car je hotel z vojno zadušiti revolucijo. Dosegel je nasprotno. Rusko-japonska vojna je pospešila revolucijo.

V carski Rusiji je caristično zatiranje povečevalo kapitalistično zatiranje. Delavci niso trpeli samo zaradi kapitalističnega izkoriščanja in prisilnega dela, temveč tudi zaradi brezpravnosti vsega ljudstva. Zato so si zavedni delavci prizadevali, da bi stopili na čelo revolucionarnemu gibanju vseh demokratičnih elementov mesta in vasi proti carizmu. Kmete so dušili pomanjkanje zemlje in mnogoštevilni ostanki tlačanstva; bili so sužnji zemljiške gospode in kulakov. Narodi, prebivajoči v carski Rusiji, so stokali pod dvojnim jarmom — pod jarmom svojih lastnih in ruskih zemljiških gospodov in kapitalistov. Ekonomska kriza l. 1900 do 1903 je povečala stisko delovnih množic, vojna pa jo je še bolj zaostрила. Porazi v vojni so povečevali med množicami sovraštvo do carizma. Ljudskemu potrpljenju se je bližal konec.

Kakor vidimo, je bilo vzrokov za revolucijo več ko dovolj.

Decembra l. 1904 je bila pod vodstvom Bakujskega boljševiškega komitēja izvedena ogromna, dobro organizirana stavka bakujskih delavcev. Ta stavka se je končala z zmago delavcev; sklenjena je bila prva kolektivna pogodba med delavci in petrolejskimi industrijci v zgodovini delavskega gibanja v Rusiji.

Bakujska stavka je bila začetek revolucionarnega poleta v Zakavkazju in v celi vrsti okrajev v Rusiji.

»Bakujska stavka je bila signal za slavne januarsko-februarske akcije po vsej Rusiji.« (Stalin.)

Ta stavka je bila kakor blisk pred nevihto na pragu velike revolucionarne burje.

Začetek revolucionarne burje so bili dogodki 9. (22.) januarja 1905 v Peterburgu.

3. januarja 1905 se je začela stavka v največjem podjetju v Peterburgu — v podjetju Pu-

tilova (sedaj Kirova). Ta stavka se je začela zato, ker so bili štirje delavci odpuščeni iz podjetja. Stavka v podjetju Putilova se je hitro razširila; pridružila so se ji druga podjetja in tovarne v Peterburgu. Stavka je postala splošna. Gibanje je grozeče naraščalo. Carska vlada je sklenila, zadušiti gibanje v samem začetku.

Že l. 1904 — še pred putilovsko stavko — je policija s pomočjo provokatorja popa Gapon ustvarila svojo organizacijo med delavci — »Združenje ruskih delavcev v tovarnah in podjetjih«. Ta organizacija je imela svoje podružnice v vseh peterburških okrajih. Ko se je začela stavka, je pop Gapon na shodih svojega združenja predložil provokatorski načrt: 9. januarja naj se zbero vsi delavci in naj gredo v mirni procesiji s cerkvenimi zastavami in carskimi portreti k Zimskemu dvorcu ter izroče carju peticijo (prošnjo) o svojih potrebah. Car bo seveda prišel k ljudstvu, poslušal ga bo in bo ugodil njegovim zahtevam. Gapon si je zadal nalogo, pomoči carski tajni policiji: izzvati pokolj delavcev in v krvi utopiti delavsko gibanje. Toda policijski načrt se je obrnil proti carski vladi.

Peticijo so pretresali na delavskih shodih, vnašali so vanjo popravke in spremembe. Na teh shodih so nastopali tudi boljševiki, ne da bi se odkrito nazivali boljševike. Pod njihovim vplivom so v peticijo sprejeli zahteve glede svobode tiska in govora, glede svobode delavskih zvez, glede sklicanja Ustavodajne skupščine za spremembo državnega reda Rusije, glede enakosti vseh ljudi pred zakonom, glede ločitve cerkve od države, glede prenehanja vojne, glede uvedbe osemurnega delovnega dne, glede izročitve zemlje kmetom.

Ko so nastopali na teh shodih, so boljševiki dokazovali delavcem, da svobodo ni mogoče dobiti s prošnjami na carja, temveč si jo je treba priboriti z orožjem v rokah. Boljševiki so svarili de-

lavce, da bo vojaštvo streljajo vanje. Toda procesije k Zimskemu dvorcu niso mogli preprečiti. Znanen del delavcev je še veroval, da jim bo car pomogel. Gibanje je z ogromno silo zajelo množice.

V peticiji peterburških delavcev so bile besede:

»Mi, delavci mesta Peterburga, naše žene, otroci in onemogli starčki-roditelji smo prišli k tebi, vladar, iskat pravice in zaščite. Obubožali smo, zatirajo nas, obremenjujejo nas z nadčloveškim delom, rogajo se nam, ne priznavajo nas za ljudi... Vse smo potrpeali, toda pehajo nas vse globlje in globlje v brezno bede, brezpravnosti in nevednosti, dušila nas despotizem in samovolja... Potrpljenje je doseglo svoje meje. Za nas je prišel tisti strašni trenutek, ko je človeku ljubša smrt kakor pa nadaljevanje neznosnih muk...«

9. januarja 1905 so v zgodnjem jutru odšli delavci k Zimskemu dvorcu; tam je bil takrat car. Delavci so šli k carju s celimi družinami — z ženami, otroki in starčki, nosili so carske portrete in cerkvene zastave, peli molitve, šli so neoboroženi. Vsega vkup se je zbralo na ulicah več kakor 140.000 ljudi.

Nikolaj drugi jih je sprejel neprijazno. Ukazal je streljati v neoborožene delavce. Carske čete so ta dan ubile več kot tisoč delavcev, več kot 2000 je bilo ranjenih. Peterburške ulice so bile zalite s krvjo delavcev.

Boljševiki so šli skupaj z delavci. Mnogi od njih so bili ubiti ali prijeli. Boljševiki so kar tu, na ulicah, zalitih z delavsko krvjo, razlagali delavcem, kdo je krivec tega strašnega zločina in kako se je treba z njim boriti.

Dan 9. januarja se je začel nazivati »Krvava nedelja«. 9. januarja so dobili delavci krvav nauk.

Tega dne je bila ubita vera delavcev v carja. Doumeli so, da je le z borbo mogoče doseči svoje pravice. Že na večer 9. januarja so začeli v delavskih okrajih graditi barikade. Delavci so govorili: »Car nam je zasolil, no prav — tudi mi mu bomo zasolili!«

Strašna vest o krvavem carjevem zločinu se je razširila na vse strani. Ogorčenje in gnev sta zajela ves delavski razred, vso deželo. Ni bilo mesta, da bi v njem ne stavkali delavci v znak protesta proti carjevemu zločinu in ne postavljali političnih zahtev. Delavci so šli sedaj na ulico z geslom: »Dol z absolutizmom!« Število stavkajočih je doseglo v januarju ogromno številko — 440.000. V enem mesecu je stavkalo več delavcev kakor v vsem desetletju poprej. Delavsko gibanje se je dvignilo na silno višino.

V Rusiji se je začela revolucija.

2. *Politične stavke in demonstracije delavcev. Naraščanje revolucionarnega gibanja kmetov. Upor na oklopnici »Potemkin«.*

Po 9. januarju je dobila revolucionarna borba delavcev ostrejši politični značaj. Od ekonomskih in solidarnostnih stavk so začeli delavci prehajati k političnim stavkam, k demonstracijam, ponekod pa — k oboroženemu odporu proti carskim četam. Posebno trdovratnega in organiziranega značaja so bile stavke v velikih mestih, kjer so bile osredotočene znatne množice delavcev — v Peterburgu, Moskvi, Varšavi, Rigi, Bakuju. V prvih vrstah hojujočega se proletariata so korakali kovinarji. Napredni delavski oddelki so s svojimi stavkami spravljali v gibanje manj zavedne sloje, dvigali so v boj ves delavski razred. Vpliv socialne demokracije je hitro naraščal.

Prvomajske demonstracije so v celi vrsti krajev spremljali spopadi s policijo in četami. V Varšavi je bilo nekoliko stotin mrtvih in ranjenih, ker je vojaštvo streljalo v demonstrante. Na streljanje v Varšavi so na poziv poljske socialne demokracije odgovorili delavci s splošno protestno stavko. Ves mesec maj se stavke in demonstracije niso nehale. V majskih stavkah je sodelovalo v Rusiji več ko 200.000 delavcev. Delavce v Bakuju, Lodzu in Ivanovo-Voznesensku je zajela splošna stavka. Vedno bolj pogosto so se stavkajoči delavci in demonstranti spopadali s carskimi četami. Taki spopadi so se dogodili v celi vrsti mest — v Odesi, Varšavi, Rigi, Lodzu in drugje.

Posebno oster značaj je dobil boj v velikem industrijskem središču Poljske — v mestu Lodzu. V Lodzu so delavci zgradili na ulicah desetine barikad in so tri dni (22.—24. junija 1905) bojevali proti policijskim četam. Oborožena akcija se je tu zlila s splošno stavko. Lenin je imel te boje za prve oborožene akcije delavcev v Rusiji.

Med poletnimi stavkami se posebno odlikuje stavka ivanovo-voznenskih delavcev. Trajala je od konca maja do začetka avgusta l. 1905, to je skoraj dva meseca in pol. V stavki je sodelovalo okrog 70.000 delavcev in med njimi je bilo mnogo žena. Stavko je vodil Severni boljševiški komité. Skoraj vsak dan se je zbiralo v mestni okolici, ob reki Talki, na tisoče delavcev. Tu so na zborovanjih pretresali svoje delavske potrebe. Na delavskih zborovanjih so nastopali boljševiki. Da bi zatrle stavko, so carske oblasti ukazale četam, naj razganjajo delavce in streljajo vanje. Nekaj desetih delavcev je bilo ubitih in nekaj sto delavcev ranjenih. V mestu je bilo razglašeno obsedno stanje. Toda delavci so se čvrsto držali in niso šli na delo. Delavci in njihove družine so stradali, toda vdali se niso. Šele skrajna izčrpanost je prisilila delavce,

da so šli na delo. Stavka je prekalila delavce. Bila je zgled hrabrosti, trdovratnosti, vztrajnosti in solidarnosti delavskega razreda. Bila je prava šola za politično vzgojo ivanovo-voznenskih delavcev.

V obdobju te stavke so ivanovo-voznenski delavci ustvarili sovjet pooblaščenecv, ki je dejansko bil eden prvih sovjetov delavskih odposlancev v Rusiji.

Politične stavke delavcev so pretresle vso deželo. Takoj za mestom se je začela dvigati vas. Pomladi so se začeli kmečki nemiri. Kmetje so šli v ogromnih trumah proti zemljiški gospodi, uničevali so njena posestva, sladkorne tovarne in žgarnjarnice, požigali so dvorce in pristave zemljiške gospode. V celi vrsti krajev so si kmetje prisvajali zemljo zemljiške gospode, lotevali so se množičnega sekanja gozdov, zahtevali so, naj se ljudstvu izroči zemlja zemljiške gospode. Kmetje so si prisvajali žito zemljiške gospode in druge zaloge in so jih delili gladujočim. Zemljiška gospoda je vsa preplašena bila prisiljena bežati v mesta. Carska vlada je pošiljala vojake in kozake, da bi zatrli kmečke vstaje. Vojaštvo je streljalo kmete, zapiralo »kolovodje«, jih šibalo in mučilo. Kmetje pa niso prenehali z bojem.

Kmečko gibanje se je začelo čedalje bolj širiti v središču Rusije, na Povolžju, v Zakavkazju, posebno v Gruziji.

Socialni demokratje so začeli prodirati vedno globlje v vas. CK partije je izdal poziv na kmete: »Kmetje, vam velja naša beseda.« Socialnodemokratski komitétji v tverski, saratovski, poltavski, černigovski, jekaterinoslavski, tifliski in mnogih drugih gubernijah so izdajali proglose kmetom. Po vaseh so prirejali socialni demokratje zborovanja, organizirali so kmečke krožke in ustanavljali kmečke komitétje. Poleti l. 1905 so v celi vrsti kra-

jev potekale stávke poljedelskih delavcev, ki so jih organizirali socialni demokratje.

Toda to je bil samo začetek kmečke borbe. Kmečko gibanje je zajelo le 85 okrožij, t. j. približno sedmi del celokupnega števila okrožij evropskega dela carske Rusije.

Delavsko in kmečko gibanje in cela vrsta porazov ruskih čet v rusko-japonski vojni so vplivali na armado. Ta opora carizma se je zamajala.

V juniju l. 1905 je vzplamtel upor med črnomoško mornarico, na oklopnici »Potemkin«. Oklopnica je takrat bila zasidrana ne daleč od Odesa, v kateri je potekala splošna delavska stavka. Uporni mornarji so pobili najbolj mrzke jim častnike in privedli oklopnico v Odeso. Oklopnica »Potemkin« je prešla na stran revolucije.

Lenin je pripisoval temu uporu ogromen pomen. Zdelo se mu je nujno potrebno, da boljševiki vodijo to gibanje in ga povežejo z gibanjem delavcev, kmetov in krajevnih garnizij.

Car je poslal proti »Potemkinu« bojne ladje, toda mornarji na teh ladjah so odklonili, da bi streljali na svoje uporne tovariše. Nekoliko dni je na oklopnici »Potemkin« plapolala rdeča zastava revolucije. Toda takrat, v l. 1905, ni bila partija boljševikov edina partija, ki bi vodila gibanje, kakor je to bilo pozneje, v l. 1917. Na »Potemkinu« je bilo precej menjševikov, eserov in anarhistov. Zato upor ni imel pravega in dovolj izkušenega vodstva, čeprav so v njem sodelovali posamezni socialni demokratje. V odločilnih trenutkih je del mornarjev začel omahovati. Ostale ladje črnomoške mornarice se niso pridružile uporni oklopnici. Ker ni imela premoga in živeža, je bila revolucionarna oklopnica prisiljena odpluti k romunski obali in se predati romunskim oblastem.

Upor mornarjev na oklopnici »Potemkin« se je končal s porazom. Mornarji, ki so prišli pozneje

v roke carski vladi, so bili izročeni sodišču. Del je bil usmrčen, del je bil poslan na prisilno delo. Toda samo dejstvo, da so se mornarji uprli, je imelo izredno važen pomen. Upor na oklopnici »Potemkin« je bila prva množična revolucionarna akcija v armadi in mornarici, prvi prehod velike enote carske armade na stran revolucije. Ta upor je napravil misel, da bi se armada in mornarica pridružili delavskemu razredu, ljudstvu, za delavske, kmečke in posebno za same vojaške in mornarske množice bolj razumljivo ter jim jo je približal.

Prehod delavcev k množičnim političnim stavkam in demonstracijam, okrepitev kmečkega gibanja, oboroženi spopadi ljudstva s policijo in vojaštvom ter končno upor v črnomoški mornarici — vse to je govorilo o tem, da dozorevajo pogoji za oboroženo vstajo ljudstva. Ta okolnost je prisilila liberalno buržoazijo, da se je resno zganila. Boječ se revolucije in hkrati s tem plašeč carja z revolucijo je skušala napraviti s carjem sporazum proti revoluciji in je zahtevala majhne reforme »za ljudstvo«, da bi ljudstvo »pomirila«, da bi razcepila sile revolucije in s tem preprečila »strahote revolucije«. »Treba je odstopiti zemljo kmetom, če ne bomo morali mi odstopiti« — so govorili liberalni zemljiški gospodje. Liberalna buržoazija se je pripravljala, da bi delila oblast s carjem. »Proletariat se bori, buržoazija pa se pritihotaplja do oblasti« — je pisal Lenin v teh dneh o taktiki delavskega razreda in taktiki liberalne buržoazije.

Carska vlada je še nadalje zatirala delavce in kmete z divjo krutostjo. Toda uvideti je morala, da je nemogoče opraviti z revolucijo samo z represalijami. Zato se je obenem z represalijami začela zatekati k politiki laviranja. S te strani je začela s pomočjo svojih provokatorjev hujskati narode Rusije drugega proti drugemu, prirejajoč židovske

pogrome in armensko-tatarski pokolj. Z druge strani je obljubljala, da bo sklicala »predstavniško telo« v obliki Zemskega sabora ali Državne dume in je naročila ministru Bulyginu, naj izdela načrt za tako dumo, toda tako, da duma ne bo imela zakonodajnih pravic. Vse te ukrepe je podvzemala zato, da bi razcepila sile revolucije in odtrgala od revolucije zmerne ljudske sloje.

Boljševiki so razglasili bojkot Bulyginovi dumi in so si postavili za cilj, razbiti to karikaturu ljudskega predstavnštva.

Menjševiki pa so nasprotno sklenili, da ne bodo razbijali dume, in so menili, da je nujno treba v njej sodelovati.

3. *Taktična nesoglasja med boljševiki in menjševiki. III. partijski kongres. Leninova knjiga »Dve taktiki socialne demokracije v demokratski revoluciji«. Taktične osnove marksistične partije.*

Revolucija je spravila v gibanje vse družbene razrede. Preokret v političnem življenju dežele, ki ga je izzvala revolucija, jih je premaknil s starih, ustaljenih pozicij in jih je prisilil, da se pregrupirajo ustrezno novemu položaju. Vsak razred, vsaka partija se je trudila izdelati svojo taktiko, svojo linijo ravnanja, svoj odnos do drugih razredov, svoj odnos do vlade. Celo carska vlada je bila prisiljena izdelati svojo — zanjo nenavadno — novo taktiko v obliki obljube, da bo sklicala »predstavniško telo« — Bulyginovo dumo.

Tudi socialnodemokratska partija je nujno morala izdelati svojo taktiko. To je zahteval naraščajoči revolucionarni polet. To so zahtevala praktična vprašanja, ki so se zastavila proletariatu in ki se niso dala odlagati: o organizaciji oborožene

vstaje, o strmoglavljenju carske vlade, o ustanovitvi začasne revolucionarne vlade, o sodelovanju socialne demokracije v tej vladi, o odnosu do kmetov, o odnosu do liberalne buržoazije in podobno. Nujno je bilo treba izdelati enotno in dobro premišljeno marksistično taktiko socialne demokracije.

Zaradi oportunizma in razkolniškega delovanja menjševikov pa je bila ruska socialna demokracija v tem času razcepljena na dve frakciji. Razkol še ni bilo mogoče imeti za popoln in te dve frakciji še nista bili formalno dve različni partiji, toda dejansko sta močno spominjali na dve različni partiji, ki imata svoje lastne centre in svoje lastne liste.

Poglobitev razkola je podpirala ta okolnost, da so menjševiki dodali svojim starim nesoglasjem s partijsko večino v organizacijskih vprašanjih nova nesoglasja — nesoglasja v taktičnih vprašanjih.

Dejstvo, da ni bilo enotne partije, je privedlo do tega, da ni bilo enotne partijske taktike.

Izhod iz tega položaja bi bilo mogoče najti, če bi se brez odlašanja sklical III. redni partijski kongres, se na kongresu določila enotna taktika in se manjšina obvezala, da bo pošteno uresničevala sklepe kongresa, da se bo pokoravala sklepom večine na kongresu. Prav ta izhod so boljševiki tudi predlagali menjševikom. Toda menjševiki še slišati niso hoteli o III. kongresu. Ker so boljševiki bili mnenja, da je zločin, puščati še dalje partijo brez taktike, ki bi jo partija odobrila in ki bi bila obvezna za vse partijske člane, so sklenili vzeti iniciativo za sklicanje III. kongresa v svoje roke.

Na kongres so bile povabljene vse partijske organizacije, tako boljševiške kakor tudi menjševiške. Toda menjševiki so odklonili svojo udeležbo na III. kongresu in so sklenili sklicati svoj kongres. Svojemu kongresu so dali ime konferenca,

ker je bilo na njem malo delegatov, toda dejansko je to bil kongres, partijski kongres menjševikov, in so njegove sklepe imeli za obvezne za vse menjševike.

V aprilu leta 1905 je bil sklican v Londonu III. kongres Ruske socialnodemokratske partije. Na kongres je prišlo 24 delegatov; poslalo jih je 20 boljševiskih komitéjev. Zastopane so bile vse velike partijske organizacije.

Kongres je obsodil menjševike kot »del partije, ki se je odcepil« in je prešel na dnevni red, k izdelavi partijske taktike.

Sočasno s kongresom se je zbrala v Ženevi konferenca menjševikov.

»Dva kongresa — dve partiji« — tako je označil položaj Lenin.

Tako kongres kakor konferenca sta v bistvu presojala prav ista taktična vprašanja, toda glede teh vprašanj so bili sprejeti sklepi naravnost nasprotnega si značaja. Dva različna niza resolucij, sprejetih na kongresu in na konferenci, sta razkrila vso globino taktičnih nesoglasij med III. partijskim kongresom in menjševiško konferenco, med boljševiski in menjševiki.

Tole so osnovne točke teh nesoglasij.

Taktična linija III. partijskega kongresa. Kongres je bil mnenja, da je ne glede na buržoazno-demokratski značaj potekajoče revolucije, ne glede na to, da ta revolucija v danem trenutku ne more prekoračiti okvira tega, kar je pod kapitalizmom možno, predvsem proletariatski zainteresiran na njeni popolni zmagi, zakaj zmaga te revolucije bi dala proletariatu možnost, da se organizira, da se dvigne politično, da si pridobi skušnje in vajo v političnem vodstvu delovnih množic in da preide od buržoazne revolucije k socialistični revoluciji.

Taktiko proletariata, preračunano na popolno zmago buržoazno-demokratske revolucije, morejo podpirati samo kmetje, ker ti ne morejo obračunati z zemljiško gospodo in dobiti njene zemlje brez popolne zmage revolucije. Zato so kmetje naravni zavezniki proletariata.

Liberalna buržoazija ni zainteresirana na popolni zmagi te revolucije, ker ji je potrebna carska oblast kot knuta proti delavcem in kmetom, ki se jih boji bolj kot česar koli, in trudila se bo ohraniti carsko oblast, omejujvši nekoliko njene pravice. Zato se bo liberalna buržoazija trudila končati stvar s sporazumom s carjem na osnovi konstitucionalne monarhije.

Revolucija bo zmagala samo v tem primeru, če ji bo načeloval proletariatski voditelj, če bo proletariatski voditelj — značilni voditelj revolucije — znal zagotoviti zvezo s kmeti, če bo liberalna buržoazija izolirana, če bo socialna demokracija aktivno sodelovala pri organizaciji ljudske vstaje proti carizmu, če bo kot rezultat zmagovite vstaje ustvarjena začasna revolucionarna vlada, sposobna iztrebljati korenine kontrarevolucije in sklicati občeljudsko Ustavodajno skupščino, in če socialna demokracija ne bo odklonila, pri ugodnih pogojih sodelovati v začasni revolucionarni vladi, da bi izvedla revolucijo do kraja.

Taktična linija menjševiške konference. Ker je revolucija buržoazna, zato more biti voditelj revolucije samo liberalna buržoazija. Proletariatski voditelj se ne sme zblíževati s kmeti, temveč z liberalno buržoazijo. Glavno je pri tem — da ne preplašiš liberalne buržoazije s svojo revolucionarnostjo in ji ne daš povoda, da bi se oddaljila od revolucije, zakaj če se bo ta oddaljila od revolucije, bo revolucija oslabela.

Mogoče je, da bo vstaja zmagala, toda po zmagi vstaje mora socialna demokracija stopiti v stran, da

ne bi preplašila liberalne buržoazije. Mogoče je, da bo kot rezultat vstaje ustvarjena začasna revolucionarna vlada, toda socialna demokracija ne sme v nobenem primeru v njej sodelovati, ker ta vlada po svojem značaju ne bo socialistična, in kar je glavno — s svojim sodelovanjem v njej in s svojo revolucionarnostjo lahko socialna demokracija preplaši liberalno buržoazijo in s tem spodkoplje revolucijo.

S stališča perspektiv revolucije bi bilo bolje, če bi se sklicalo nekakšno predstavniško telo, nekakšen Zemski sabor ali nekakšna Državna дума, ki bi jo bilo mogoče podvreči pritisku delavskega razreda od zunaj, da bi se ali pretvorila v Ustavodajno skupščino ali da bi jo pripravili do tega, da skliče Ustavodajno skupščino.

Proletariat ima svoje posebne, čisto delavske interese in moral bi se ukvarjati prav s temi interesi, ne pa poskušati, da postane voditelj buržoazne revolucije, ki je obćepolitična revolucija in ki se torej tiče vseh razredov, ne pa samo proletariata.

Takšni sta bili — na kratko — dve taktiki dveh frakcij Ruske socialnodemokratske delavske partije.

Klasično kritiko menjševiške taktike in genialno utemeljitev boljševiške taktike je dal Lenin v svoji zgodovinski knjigi »Dve taktiki socialne demokracije v demokratični revoluciji«.

Zagledala je beli dan v juliju l. 1905, t. j. dva meseca po III. partijskem kongresu. Sodeč po naslovu knjige bi človek lahko mislil, da se Lenin v njej dotika taktičnih vprašanj, tikajočih se samo obdobja buržoazno-demokratske revolucije in da so mu pred očmi samo ruski menjševiki. Dejansko pa je kritizirajoč menjševiško taktiko hkrati s tem razkrinkaval taktiko mednarodnega oportunitizma, in je utemeljujoč marksistično taktiko v obdobju buržoazne revolucije ter ugotavljajoč razliko med

buržoazno revolucijo in socialistično revolucijo hkrati s tem formuliral osnove marksistične taktike v obdobju prehoda od buržoazne revolucije k socialistični revoluciji.

Tole so osnovne taktične teze, ki jih je Lenin razvil v svoji brošuri »Dve taktiki socialne demokracije v demokratični revoluciji«.

1. Osnovna taktična teza, ki se kakor rdeča nit vleče skozi Leninovo knjigo, je ideja, da proletariat more in mora biti voditelj buržoazno-demokratske revolucije, vodja buržoazno-demokratske revolucije v Rusiji.

Lenin je priznaval buržoazni značaj te revolucije, ker »ni — kakor je poudarjal — sposobna neposredno prekoračiti okvir samo demokratičnega prevrata«. Bil pa je mnenja, da to ni revolucija gornjih plasti, temveč ljudska revolucija, in da spravlja v gibanje vse ljudstvo, ves delavski razred, vse kmete. Zato je imel Lenin menjševiške poskuse, da bi zmanjšali pomen buržoazne revolucije za proletariat, da bi zmanjšali vlogo proletariata v njej in oddaljili proletariat od nje, za izdajo proletarskih interesov.

»Marksizem — je pisal Lenin — ne uči proletarca, naj okrene hrbet buržoazni revoluciji, naj ne sodeluje v njej, naj prepusti vodstvo v njej buržoaziji, temveč nasprotno, naj čim bolj energično sodeluje, naj se čim bolj odločno bori za dosledni proletarski demokratizem, za to, da izvedemo revolucijo do konca.« (Lenin, VIII. zv., str. 58.)

»Ne smemo pozabljati — je pisal dalje Lenin — da v sedanji dobi ni in biti ne more drugega sredstva za to, da se približamo socializmu, razen popolne politične svobode, razen demokratične republike.« (Prav tam, str. 104.)

Lenin je predvidel dve možnosti za izhod revolucije:

a) ali se bo stvar končala z odločilno zmago nad carizmom, s strmoglavljenjem carizma in z ustanovitvijo demokratične republike;

b) ali se stvar lahko konča — če ne bodo sile zadostovale — s sporazumom carja z buržoazijo na račun ljudstva, s kako okrnjeno ustavo, najverjetneje — s karikaturu take ustave.

Proletariat je zainteresiran na najboljšem izhodu, t. j. na odločilni zmagi nad carizmom. Tak izhod pa je možen le v tem primeru, če bo proletariat znal postati voditelj, vodja revolucije.

»Izhod revolucije — je pisal Lenin — odvisi od tega, ali bo delavski razred odigral vlogo pomočnika buržoazije, ki je mogočen zaradi sile svojega navala na absolutizem, je pa politično brez moči, ali pa vlogo vodje ljudske revolucije.« (Lenin, VIII. zv., str. 32.)

Lenin je bil mnenja, da ima proletariat vse možnosti, da se izogne usodi, biti pomočnik buržoazije, in da postane vodja buržoazno-demokratične revolucije. Te možnosti so po Leninu v naslednjem.

Prvič je »proletariat že zaradi tega poklican, odigrati vodilno vlogo v občedemokratičnem revolucionarnem gibanju Rusije, ker je po svojem položaju najnaprednejši in edini dosledno revolucionarni razred.« (Prav tam, str. 75.)

Drugič ima proletariat svojo lastno, od buržoazije neodvisno politično partijo, ki mu daje možnost, da se strne »v enotno in samostojno politično silo.« (Prav tam, str. 75.)

Tretjič je proletariat bolj zainteresiran na odločilni zmagi revolucije kakor buržoazija in zato »je v nekem smislu buržoazna revolucija bolj

koristna za proletariat kakor za buržoazijo.« (Prav tam, str. 57.)

»Za buržoazijo je koristno, da se proti proletariatu opira — je pisal Lenin — na nekatere ostanke preteklosti, na pr. na monarhijo, stalno armado in podobno. Za buržoazijo je koristno, da buržoazna revolucija ne pomete preveč odločno vseh ostankov preteklosti, temveč da nekatere od njih ohrani, to se pravi, koristno ji je, da ta revolucija ni popolnoma dosledna, da se ne dovrši do kraja, da ni odločna in brez prizanašanja... Za buržoazijo je bolj koristno, da se nujno potrebne preobrazbe v buržoazno-demokratični smeri izvrše počasneje, bolj postopno, previdneje, neodločneje, po poti reform, ne pa po poti revolucije... da razvijajo te preobrazbe čim manj mogoče revolucionarne samodejavnosti, iniciative in energije preprostega ljudstva, t. j. kmetov in posebno delavcev, zakaj sicer bo delavcem tem lažje, kakor pravijo Francozi, »preložiti puško z rame na ramo«, to se pravi, naperiti proti buržoaziji sami tisto orožje, ki jih bo z njim oskrbela buržoazna revolucija, tisto svobodo, ki jo bo dala, tiste demokratične ustanove, ki se bodo porodile na tleh, očiščenih tlačanstva. Nasprotno je za delavski razred bolj koristno, da se izvrše nujno potrebne preobrazbe v buržoazno-demokratični smeri ravno po revolucionarni poti, ne pa po reformatorski, kajli reformatorska pot je pot odlašanja, zavlačevanja, mučno-počasnega odmiranja gnijočih delov ljudskega organizma. Zaradi njihovega gnitja trpe predvsem in najbolj proletariat in kmetje. Revolucionarna pot je pot hitre

in — kar se tiče proletariata — najmanj boleče operacije, pot neposredne odstranitve gnijočih delov, pot najmanjše popustljivosti in opreznosti, kar se tiče monarhije in njej ustrežajočih zoprnih in gnusnih, gnilih in s svojim gnitjem zrak okužujočih ustanov.« (Prav tam, str. 57—58.)

»Zato — je nadaljeval Lenin — se proletariat tudi bori za republiko v prvih vrstah in s prezirom zavrača neumne in njega nevredne nasvete, naj upošteva dejstvo, ne bo li morda odbil buržoazije.« (Prav tam, str. 94.)

Za to, da bi se možnosti proletarskega vodstva v revoluciji spremenile v resničnost, za to, da bi proletariat dejansko postal voditelj, vodja buržoazne revolucije — za to sta po Leninu nujno potrebna vsaj dva pogoja.

Za to je nujno potrebno — prvič — da ima proletariat zaveznika, ki je zainteresiran na odločilni zmagi nad carizmom in ki bi mogel biti voljan, da sprejme proletariat za svojega voditelja. To je zahtevala sama ideja o vodstvu, zakaj voditelj neha biti voditelj, če nima komu načelovati, vodja neha biti vodja, če nima koga voditi. Za takega zaveznika je Lenin imel kmete.

Za to je nujno potrebno — drugič — da odrinemo s torišča vodstva in izoliramo tisti razred, ki se bori s proletariatom za vodstvo v revoluciji in stremi po tem, da bi sam postal njen edini voditelj. Tudi to je zahtevala sama ideja o vodstvu, izključujoča možnost, da dopustimo dva voditelja revolucije. Za tak razred je Lenin imel liberalno buržoazijo.

»Dosleden borec za demokratizem — je pisal Lenin — more biti samo proletariat. Zmagovit borec za demokratizem more ta

biti samo pri tem pogoju, če se njegovi revolucionarni borbi pridruži množica kmetov.« (Prav tam, str. 65.)

In dalje:

»Kmetje imajo v svojih vrstah množico na pol proletarskih elementov hkrati z malo-buržoaznimi elementi. To dela tudi kmete nestanovitne in sili proletariat, da se strne v strogo razredno partijo. Toda nestanovitnost kmetov se bistveno razlikuje od nestanovitnosti buržoazije, kajti kmetje v danem trenutku niso toliko zainteresirani na brezpogojni ohranitvi privatne lastnine, kolikor na tem, da se zemljiški gospodi odvzame zemlja, ki je ena glavnih oblik te lastnine. Ne da bi zaradi tega postali socialistični, ne da bi nehali biti maloburžoazni, so kmetje zmožni, da postanejo popolni in najradikalnejši pristaši demokratične revolucije. Kmetje bodo to neogibno postali, če se le ne bo potek revolucionarnih dogodkov, ki jih prosvetljuje, prezgodaj pretrgal zaradi izdaje buržoazije in poraza proletariata. Pri omenjenem pogoju bodo postali kmetje neogibno steber revolucije in republike, zakaj le revolucija, ki bo popolnoma zmagala, bo mogla dati kmetom vse na področju zemljiških reform, vse to, kar kmetje hočejo, o čemer sanjajo, kar jim je dejansko nujno potrebno.« — (Lenin, VIII. zv., str. 94.)

Ko je razčlenjeval ugovore menjševikov, ki so trdili, da bo taka boljševiška taktika »prisilila buržoazne razrede, da okrenejo hrbet stvari revolucije, in da bo s tem oslabila njen razmah«, in ko je označeval te ugovore kot »taktiko izdaje revolucije«,

kot »taktiko pretvarjanja proletariata v klavrn repuk buržoaznih razredov«, je Lenin pisal:

»Kdor resnično razume vlogo kmetov v zmagoviti ruski revoluciji, ta ne bi mogel govoriti, da bo razmah revolucije oslabil, ko se bo oddaljila buržoazija. Kajti dejansko se bo šele takrat začel resnični razmah ruske revolucije, šele takrat bo to resnično največji revolucionarni razmah, ki je možen v razdobju buržoazno-demokratskega prevrata, ko se bo buržoazija oddaljila in bo kot aktivni revolucionar nastopila množica kmetov obenem s proletariatom. Za to, da bi bila dosledno izvedena do konca, se mora naša demokratska revolucija opreti na take sile, ki so sposobne paralizirati neogibno nedoslednost buržoazije, t. j. ravno sposobne pripraviti jo do tega, da se oddalji.« (Prav tam, str. 95—96.)

Takšna je osnovna taktična teza o proletariatu kot voditelju buržoazne revolucije, osnovna taktična teza o hegemoniji (vodilni vlogi) proletariata v buržoazni revoluciji, teza, ki jo je Lenin razvil v svoji knjigi »Dve taktiki socialne demokracije v demokratski revoluciji«.

To je bilo novo stališče marksistične partije glede vprašanj taktike v buržoazno-demokratski revoluciji, razlikujoče se globoko od taktičnih stališč, ki so obstajala dotlej v marksističnem arzenalu. Do tedaj se je stvar končevala s tem, da je v buržoaznih revolucijah, n. pr. na Zahodu, vodilna vloga pripadala buržoaziji, proletariati je hočeš nočeš igral vlogo njenega pomočnika, kmetje pa so tvorili rezervo buržoazije. Marksisti so imeli tako kombinacijo za bolj ali manj neogibno s takojšnjim pridržkom seveda, da mora proletariati pri tem po možnosti braniti svoje neposredne razredne

zahteve in imeti svojo lastno politično partijo. Sedaj, v novem zgodovinskem položaju, pa se je na osnovi Leninovega stališča stvar presukavala tako, da je proletariati postajal vodilna sila buržoazne revolucije, buržoazija so odpravili od vodstva v revoluciji, kmetje pa so se pretvarjali v rezervo proletariata.

Besedičenje o tem, da je Plehanov »tudi bil« za hegemonijo proletariata, temelji na nesporazumu. Plehanov je koketiral z idejo o hegemoniji proletariata in ni mu bila tuja misel, da bi jo priznal na jeziku — to je res, toda dejansko je bil proti bistvu te ideje. Hegemonija proletariata pomeni vodilno vlogo proletariata v buržoazni revoluciji pri politiki zveze proletariata in kmetov, pri politiki izolacije liberalne buržoazije, medtem ko je bil Plehanov, kakor je znano, proti politiki izolacije liberalne buržoazije, za politiko sporazuma z liberalno buržoazijo, proti politiki zveze proletariata in kmetov. V resnici je bilo taktično stališče Plehanova menjševiško stališče, zanikajoče hegemonijo proletariata.

2. Najvažnejše sredstvo za strmoglavljenje carizma in izbojevanje demokratske republike je bila po Leninovem mnenju zmagovita oborožena vstaja ljudstva. V nasprotju z menjševiki je Lenin bil mnenja, da »je občedemokratsko revolucionarno gibanje že privedlo do nujnosti oborožene vstaje«, da »je organiziranje proletariata za vstajo« že »postavljeno na dnevni red kot ena bistvenih, glavnih in nujnih partijskih nalog«, da je nujno treba »najenergijneje ukreniti vse potrebno za oborožitev proletariata in za zagotovitev možnosti, da bo proletariati neposredno vodil vstajo«. (Prav tam, str. 75.)

Da bi pripeljali množice do vstaje in da bi napravili samo vstajo vseljudo, je Lenin imel za nujno potrebno dati taka gesla, take proglase mno-

žicam, ki bi mogli sprostiti revolucionarno iniciativo množic, jih organizirati za vstajo in dezorganizirati aparat carske oblasti. Za taka gesla je imel Lenin taktične sklepe III. partijskega kongresa; njihovi obrambi je posvetil knjigo »Dve taktiki socialne demokracije v demokratični revoluciji«.

Za taka gesla je Lenin imel:

a) uporabo »množičnih političnih stavk, ki morejo biti velikega pomena v začetku in med samim tokom vstaje« (prav tam, str. 75);

b) organizacijo »takojšnjega uresničenja — na revolucionaren način — osemurnega delovnega dne in drugih zahtev delavskega razreda, ki so na dnevnem redu« (prav tam, str. 47);

c) »takošnjo organizacijo revolucionarnih kmečkih komitéjev za izvedbo« — na revolucionaren način — »vseh demokratičnih preobrazb« tja do konfiskacije zemlje zemljiške gospode — (Lenin, VIII. zv., str. 88);

d) oborožitev delavcev.

Tu sta posebno interesantna dva momenta:

Prvič taktika revolucionarnega uresničenja osemurnega delovnega dne v mestu in demokratičnih preobrazb na vasi, t. j. tako uresničenje, ki ne upošteva oblasti, ne upošteva zakona, ignorira tako oblasti kakor zakonitost, krši obstoječe zakone in uvaja nov red na samovoljen način, po poti dovršenih dejstev. To je bilo novo taktično sredstvo in je njegova uporaba paralizirala aparat carske oblasti ter je sprostila aktivnost in ustvarjalno iniciativo množic. Na osnovi te taktike so zrastle revolucionarni stavkovni komitéji v mestu in revolucionarni kmečki komitéji na vasi; od teh so se prvi razvili potem v sovjete delavskih odposlancev, drugi pa — v sovjete kmečkih odposlancev.

Drugič uporaba množičnih političnih stavk, uporaba splošnih političnih stavk, ki so

odigrale potem v toku revolucije izredno važno vlogo pri revolucionarni mobilizaciji množic. To je bilo novo, zelo važno orožje v rokah proletariata; dotlej je bilo neznano v praksi marksističnih partij in si je pridobilo potem domovinsko pravico.

Lenin je bil mnenja, da mora biti rezultat zmagovite ljudske vstaje ta, da nadomesti carsko vlado začasna revolucionarna vlada. Naloge začasne revolucionarne vlade so v tem, da utrdi pridobitve revolucije, zatre odpor kontrarevolucije in uresniči minimalni program Ruske socialnodemokratične delavske partije. Lenin je bil mnenja, da brez uresničenja teh nalog ni mogoča odločilna zmaga nad carizmom. Da bi pa uresničila te naloge in da bi dosegla odločilno zmago nad carizmom, ne sme biti začasna revolucionarna vlada navadna vlada, temveč vlada diktature zmagovitih razredov — delavcev in kmetov — biti mora revolucionarna diktatura proletariata in kmetov. Sklicujoč se na znano Marxovo tezo, da »zahteva vsak začasni državni ustroj po revoluciji diktaturo in to energično diktaturo«, je Lenin prišel do sklepa, da ne more biti začasna revolucionarna vlada nič drugega kakor diktatura proletariata in kmetov, če hoče zagotoviti odločilno zmago nad carizmom.

»Odločilna zmaga revolucije nad carizmom — je pisal Lenin — je revolucionarno-demokratična diktatura proletariata in kmetov... In taka zmaga bo ravno diktatura, t. j. neogibno se bo morala opirati na vojaško silo, na oborožene množice, na vstajo, ne pa na te ali druge, na »legalen«, »miren način« ustvarjene ustanove. To je lahko samo diktatura, zakaj uresničenje preobrazb, ki so takoj in neogibno potrebne proletariatu in kmetom, bo rodilo obupen odpor i zemljiške gospode i velikih buržujev i carizma. Zlo-

miti ta odpor, odbiti protirevolucionarne poskuse ni mogoče brez diktature. To pa ne bo — se razume — socialistična, temveč demokratična diktatura. Ne bo se mogla dotakniti (brez cele vrste vmesnih stopenj v revolucionarnem razvoju) osnov kapitalizma. V najboljšem primeru bo lahko izvršila temeljito ponovno porazdelitev zemljiške lastnine v korist kmetom, izvedla dosleden in popoln demokratizem tja do republike, izruvala s korenino vse azijske, suženjske poteze ne samo iz vaškega, temveč tudi tovarniškega življenja, ustvarila temelj za resno izboljšanje položaja delavcev in povišanja njihove življenjske ravni in končno — zadnje po zaporedju, ne pa po važnosti — prenesla revolucionarni požar v Evropo. Taka zmaga še nikakor ne bo napravila iz naše buržoazne revolucije socialistične revolucije; demokratični prevrat ne bo neposredno prekorčil okvira buržoaznih družbeno-ekonomskih odnosov; toda kljub temu bo pomen take zmage gigantski za bodoči razvoj tako Rusije kakor vsega sveta. Nič ne bo v taki meri dvignilo revolucionarne energije svetovnega proletariata, nič ne bo tako silno skrajšalo poti, ki vodi do njegove popolne zmage, kakor ta odločilna zmaga revolucije, ki se je začela v Rusiji.* (Prav tam, str. 62—63.)

Kar se tiče odnosa socialne demokracije do začasne revolucionarne vlade in dopustnosti, da sodeluje v njej socialna demokracija, pa je Lenin v celoti branil ustrežajočo resolucijo III. partijskega kongresa, ki se glasi:

»V odvisnosti od odnosa sil in drugih faktorjev, ki jih ni mogoče točno opredeliti

vnaprej, je dopustno sodelovanje pooblaščenecv naše partije v začasni revolucionarni vladi s tem namenom, da vodijo neprizanesljiv boj z vsemi kontrarevolucionarnimi poskusi in da branijo samostojne interese delavskega razreda; neobhoden pogoj za tako sodelovanje je stroga partijska kontrola nad njenimi pooblaščeneci in nemojna ohranitev neodvisnosti socialne demokracije, ki stremi po popolnem socialističnem prevratu in je v toliko nespravljivo sovražna vsem buržoaznim strankam; neodvisno od tega, ali bo možno sodelovanje socialne demokracije v začasni revolucionarni vladi, je treba med najširšimi sloji proletariata propagirati idejo, da je nujno potrebno, da oboroženi proletarijat, ki ga vodi socialna demokracija, neprestano pritiska na začasno vlado zato, da se zavarujejo, utrde in razširijo pridobitve revolucije.* (Lenin, VIII. zv., str. 37.)

Menjševiške ugovore, češ da bo začasna vlada kljub vsemu buržoazna vlada in da ne smemo dopuščati sodelovanje socialnih demokratov v taki vladi, če ne želimo napraviti prav isto napako, ki jo je napravil francoski socialist Millerand, ko je sodeloval v francoski buržoazni vladi — je Lenin zavračal s tem, da je pokazal, kako zamenjujejo menjševiki tu dve različni stvari in dokazujejo svojo nesposobnost, lotiti se vprašanja na marksistični način: v Franciji je bil govor o sodelovanju socialistov v reakcijski buržoazni vladi v obdobju, ko v deželi ni bilo revolucionarne situacije, in zato je bila dolžnost socialistov, da ne sodelujejo v taki vladi, medtem ko je v Rusiji govor o sodelovanju socialistov v revolucionarni buržoazni vladi, boreči se za zmago revolucije v obdobju najvišjega revolucionarnega

poleta — okolnost, ki je delala dopustno, v ugodnih pogojih pa obvezno sodelovanje socialnih demokratov v taki vladi — in to zato, da bi bili kontrarevolucijo ne samo »od spodaj«, izven vlade, temveč tudi »od zgoraj«, znotraj vlade.

3. Ko se je boril za zmago buržoazne revolucije in izvojevanje demokratične republike, ni Lenin nikakor mislil obličati na demokratični etapi in omejiti razmah revolucionarnega gibanja na izpolnitev buržoazno-demokratičnih nalog. Nasprotno: Lenin je bil mnenja, da se mora takoj po izpolnitvi demokratičnih nalog začeti borba proletariata in drugih izkoriščanih množic že za socialistično revolucijo. Lenin je to vedel in je imel za dolžnost socialne demokracije, da ukrene vse potrebno za to, da bi začela buržoazno-demokratična revolucija preraščati v socialistično revolucijo. Diktatura proletariata in kmetov ni bila Leninu potrebna za to, da bi se — potem ko je revolucija dokončno zmagala nad carizmom — s tem revolucija končala, temveč za to, da bi se revolucionarno stanje čim dalj mogoče podaljšalo, da bi se do tal uničili ostanki kontrarevolucije, da bi se ponesel plamen revolucije v Evropo in da bi se — potem ko si dal v tem času proletariatu možnost, da se je politično prosvetlil in organiziral v veliko armado — začel neposredni prehod k socialistični revoluciji.

Ko je govoril o razmahu buržoazne revolucije in o tem, kak značaj mora dati marksistična partija temu razmahu, je Lenin pisal:

»Proletariat mora izvesti demokratični prevrat do konca, pridružujoč si množico kmetov, di bi s silo zatrl odpor absolutizma in paraliziral nestanovitnost buržoazije. Proletariat mora izvršiti socialistični prevrat, pridružujoč si množico na pol proletarskih elementov med prebivalstvom, da

bi s silo zlomil odpor buržoazije in paraliziral nestanovitnost kmetov in male buržoazije. Take so naloge proletariata, ki jih tako ozko prikazujejo novoiskrovci (t. j. menjševiki. — Red.) v vseh svojih preudarjanjih in resolucijah o razmahu revolucije.« (Prav tam, str. 96.)

Ali dalje:

»Na čelu vsemu ljudstvu in posebno kmetom — za popolno svobodo, za dosledni demokratični prevrat, za republiko! Na čelu vsemu delovnemu ljudstvu in vsem izkoriščanim — za socializem! Taka mora biti dejansko politika revolucionarnega proletariata, tako je razredno geslo, ki mora za revolucije prevevati in določevati rešitev vsakega taktičnega vprašanja, vsak praktični korak delavske partije.« (Prav tam, str. 105.)

Da ne bi ostale še kake nejasnosti, je Lenin dva meseca potem, ko je izšla njegova knjiga »Dve taktiki«, pojasnjeval v članku »Odnos socialne demokracije do kmečkega gibanja«:

»Od demokratične revolucije bomo začeli takoj prehajati — in sicer bomo začeli prehajati ravno ustrezno naši moči, moči zavednega in organiziranega proletariata, k socialistični revoluciji. Mi smo za nepretrgano revolucijo. Mi se ne bomo zaustavili na pol poti.« (Prav tam, str. 186.)

To je bilo novo stališče glede vprašanja o odnosu med buržoazno in socialistično revolucijo, to je bila nova teorija o pregrupiranju sil okrog pro-

letariata proti koncu buržoazne revolucije, za neposredni prehod k socialistični revoluciji — teorija preraščanja buržoazno-demokratske revolucije v socialistično revolucijo.

Ko je izdelaval to novo stališče, se je Lenin opiral — prvič — na znano Marxovo tezo o nepretrgani revoluciji, ki jo je Marx zapisal konec štiridesetih let preteklega stoletja v »Nagovoru na Zvezo komunistov«, in — drugič — na znano Marxovo misel, da je nujno treba združiti kmečko revolucionarno gibanje s proletarsko revolucijo — misel, ki jo je Marx izrekel v pismu Engelsu l. 1856, v katerem je govoril: »Vsa stvar bo v Nemčiji odvisna od tega, ali bo mogoče proletarsko revolucijo podpreti z nekakšno drugo izdajo kmečke vojne.« Toda teh genialnih Marxovih misli nista Marx in Engels potem razvijala v svojih delih dalje, teoretični II. Internacionale pa so ukrenili vse potrebno za to, da bi jih pokopali v grob in izročili pozabi. Usoda je naklonila Leninu nalogo, da spravi zopet na beli dan te pozabljene Marxove teze in da jih v celoti obnovi. Ko pa je obnavljal te Marxove teze, se Lenin ni omejil — in se tudi ni mogel omejiti — na njihovo preprosto ponavljanje, temveč jih je razvil dalje in predelal v skladno teorijo socialistične revolucije, vnašajoč v stvar nov moment kot obvezan moment socialistične revolucije — zvezo proletariata in na pol proletarskih elementov mesta in vasi kot pogoj za zmago proletarske revolucije.

To stališče je razbijalo na drobne kosce taktične pozicije zahodnoevropske socialne demokracije, ki ji je za izhodišče bilo mnenje, da bodo morale po buržoazni revoluciji kmečke množice — med njimi tudi množice vaške revščine — obvezno obrniti hrbet revoluciji, in da bo zaradi tega moralo po buržoazni revoluciji nastopiti dolgo razdobje premora, dolgo razdobje »pomirjenja«.

trajajoče kakih 50 do 100 let, če ne več, in v tem razdobju se bo dal proletariat »mirno« izkoriščati, buržoazija pa bo »na zakonit način« bogatela, dokler ne bo napočil čas za novo, socialistično revolucijo.

To je bila nova teorija socialistične revolucije, ki je ne uresničuje izolirani proletariat proti vsej buržoaziji, temveč proletariat-hegemon, ki ima zaveznike v podobi na pol proletarskih elementov med prebivalstvom, v podobi milijonov »delovnih in izkoriščanih množic«.

Po tej teoriji je morala hegemonija proletariata v buržoazni revoluciji pri zvezi proletariata s kmeti prerasti v hegemonijo proletariata v socialistični revoluciji pri zvezi proletariata z ostalimi delovnimi in izkoriščanimi množicami, demokratska diktatura proletariata in kmetov pa je morala pripraviti tla za socialistično diktaturo proletariata.

Ta teorija je razbijala takrat veljavno teorijo zahodnoevropskih socialnih demokratov, zanikajočih revolucionarne možnosti na pol proletarskih množic mesta in vasi in izhajajočih iz teze, da »razen buržoazije in proletariata ne vidimo nobenih drugih družbenih sil, ki bi se nanje mogle pri nas opirati opozicijske ali revolucionarne kombinacije« (besede Plehanova, tipične za zahodnoevropske socialne demokrate).

Zahodnoevropski socialni demokrati so bili mnenja, da bo v socialistični revoluciji proletariat sam, proti vsej buržoaziji, brez zaveznikov, proti vsem neproletarskim razredom in slojem. Niso hoteli upoštevati tega dejstva, da kapital ne izkorišča samo proletarcev, temveč tudi milijone na pol proletarskih slojev mesta in vasi, ki jih je kapitalizem zatrl in ki so lahko proletariatu zavezniki v borbi za osvoboditev družbe izpod kapitalističnega zatiranja. Zato so bili zahodnoevropski

socialni demokratje mnenja, da še niso dozoreli pogoji za socialistično revolucijo v Evropi, da je mogoče imeti te pogoje za dozorele šele tedaj, ko bo kot rezultat nadaljnjega ekonomskega razvoja družbe proletariat postal večina naroda, večina družbe.

To gnilo in antiproletarsko stališče zahodno-evropskih socialnih demokratov je leninska teorija socialistične revolucije postavljala popolnoma na glavo.

V Leninovi teoriji še ni bilo neposrednega sklepa, da je možna zmaga socializma v eni sami, za sebe vzeti deželi. Toda vsebovala je vse ali skoro vse osnovne elemente, ki so nujno potrebni za to, da bi prej ali slej napravili tak sklep.

Kakor znano, se je do takega sklepa Lenin dokopal v l. 1915, to se pravi 10 let pozneje.

Take so osnovne taktične teze, kakor jih je Lenin razvil v svoji zgodovinski knjigi »Dve taktiki socialne demokracije v demokratični revoluciji«.

Zgodovinski pomen tega Leninovega dela je predvsem v tem, da je idejno razbilo maloburžoazno taktično stališče menjševikov, oborožilo delavski razred Rusije za nadaljnje razvijanje buržoazno-demokratične revolucije, za nov naval na carizem in da je dalo ruskim socialnim demokratom jasno perspektivo o nujni potrebi, da buržoazna revolucija preraste v socialistično revolucijo.

Toda s tem pomen Leninovega dela ni izčrpan. Njegov neprecenljiv pomen je v tem, da je obogatilo marksizem z novo teorijo o revoluciji in da je zgradilo osnove tisti revolucionarni taktiki boljševiške partije, ki je pomogla proletariatu naše dežele, da je l. 1917 izbojeval zmago nad kapitalizmom.

4. *Nadaljnji polet revolucije. Vseruska politična stavka v oktobru l. 1905. Umik carizma. Carski manifest. Pojavijo se sovjeti delavskih odposlancev.*

Na jesen l. 1905 je revolucionarno gibanje zajelo vso deželo. Naraščalo je z ogromno silo.

19. septembra se je v Moskvi začela stavka tiskarjev. Razširila se je na Peterburg in na celo vrsto drugih mest. V sami Moskvi so stavko tiskarjev podprli delavci drugih proizvodnih panog, stavka se je spremenila v splošno politično stavko.

V začetku oktobra se je začela stavka na moskovsko-kazanski železnici. Dan kasneje je zastavkal ves moskovski železniški voz. Kmalu je stavka zajela vse železnice v deželi. Nehala sta delati pošta in telegraf. V raznih mestih Rusije so se tisoči in tisoči delavcev zbirali na mitingih in so sprejemali sklep, da nehajo delati. Stavka je zajemala tovarno za tovarno, podjetje za podjetjem, mesto za mestom, pokrajino za pokrajino. Stavkajočim delavcem so se pridruževali nižji nameščenci, študenti, inteligenca — advokati, inženirji, zdravniki.

Oktobrska politična stavka je postala vseruska; zajela je skoraj vso deželo tja do najbolj oddaljenih pokrajin, zajela je skoraj vse delavce tja do najbolj zaostalih slojev. V splošni politični stavki je sodelovalo okrog milijon že samih industrijskih delavcev, ne upoštevajoč železničarjev, poštno-telegrafskih nameščencev in drugih, ki so tudi dali veliko število stavkajočih. Vse življenje v deželi je zastalo. Sila vlade je bila paralizirana.

Delavski razred je stopil na čelo borbi ljudskih množic proti absolutizmu.

Geslo boljševikov o množični politični stavki je rodilo svoje plodove.

Oktobrska splošna stavka je pokazala silo, moč proletarskega gibanja in je prisilila smrtno preplašenega carja, da je izdal manifest z dne 17. ok-

tobra. V manifestu z dne 17. oktobra 1905 je car obljubil ljudstvu »neomajne osnove državljanske svobode: dejansko nedotakljivost osebe, svobodo vesti, govora, shodov in združevanja«. Obljubil je, da bo sklical zakonodajno dumo in da bo pritegnil k volitvam vse razrede prebivalstva.

Na ta način je sila revolucije pomela Bulyginovo posvetovalno dumo. Boljševiška taktika bojkota Bulyginove dume se je pokazala za pravilno.

In vendarle je ne glede na to bil manifest z dne 17. oktobra prevara ljudskih množic, carska zvižajača, svoje vrste oddih, ki je bil carju nujno potreben za to, da bi uspaval lahkoverne, pridobil na času, zbral sile in potem udaril po revoluciji. Carska vlada je na jeziku obetala svobodo, dejansko pa ni dala nič bistvenega. Delavci in kmetje niso dobili za sedaj od vlade še nič, razen obljub. Namesto pričakovane široke politične amnestije je bila 21. oktobra razglašena amnestija za neznaten del političnih jetnikov. Obenem je vlada organizirala celo vrsto krvavih židovskih pogromov z namenom, razcepiti sile ljudstva; med temi pogromi je poginilo na tisoče in tisoče ljudi, za obračun z revolucijo pa je vlada ustanovila banditski policijski organizaciji: »Zvezo ruskega ljudstva« in »Zvezo arhangelja Mihaela«. Te dve organizaciji, ki so v njih igrali vidno vlogo reakcionarni zemljiški gošpodje, trgovci, popi in na pol zločinski elementi iz potepuških vrst, je ljudstvo krstilo »črna stotinja«. Črnosotenci so s sodelovanjem policije odkrito preteпали in ubijali napredne delavce, revolucionarje iz vrst inteligence, študente, podtikali so ogenj in streljali na mitinge in shode državljanov. Takšni so bili za sedaj rezultati carskega manifesta.

Takrat je krožila med ljudstvom takale pesmica o carjevem manifestu:

»Car se je prestrašil, izdal je manifest:
mrtvim svobodo, živim arest.«

Boljševiki so pojasnjevali množicam, da je manifest z dne 17. oktobra past. Vedenje vlade po manifestu so ošibali kot provokacijo. Boljševiki so pozivali delavce k orožju, k pripravi oborožene vstaje.

Delavci so se še bolj energično lotili ustvarjanja bojnih družin. Postalo jim je jasno, da zahteva prva zmaga z dne 17. oktobra, izbojevana s splošno politično stavko, od njih nadaljnjih naporov, nadaljnje borbe za strmoglavljenje carizma.

Manifest z dne 17. oktobra je Lenin ocenjeval kot moment nekakšnega začasnega ravnotežja sil, ko proletariat in kmetje, potem ko so izsilili carju manifest, še niso zmožni zrušiti carizem, carizem pa že ne more vladati samo s prejšnjimi sredstvi in je primoran obetati na jeziku »državljanske svoboščine« in »zakonodajno« dumo.

V burnih dneh oktobrske politične stavke, v ognju boja s carizmom je revolucionarna ustvarjalnost delavskih množic ustvarila novo mogočno orožje — sovjete delavskih odposlancev.

Sovjeti delavskih odposlancev, predstavljajoči zbor delegatov iz vseh tovarn in podjetij, so bili množična politična organizacija delavskega razreda, kakršne svet še ni videl. Sovjeti, ki so prvič nastali l. 1905, so bili prapodoba sovjetske oblasti, ki jo je proletariat ustvaril pod vodstvom boljševiške partije v l. 1917. Sovjeti so bili nova revolucionarna oblika ljudske ustvarjalnosti. Ustvarjali so jih izključno revolucionarni sloji med prebivalstvom, kršeči vse zakone in norme carizma. Bili so izraz samodejavnosti ljudstva, ki se je dvigalo v boj proti carizmu.

Boljševiki so imeli sovjete za zarodke revolucionarne oblasti. Bili so mnenja, da sta sila in pomen sovjetov odvisna vseskozi od sile in uspeha vstaje.

Menjševiki niso imeli sovjetov niti za zarodke organov revolucionarne oblasti niti za organe vstaje.

Gledali so nanje kakor na organe krajevne samouprave, podobne demokratiziranim mestnim samoupravam.

13. (26.) oktobra 1905 so se vršile v Peterburgu v vseh tovarnah in podjetjih volitve v Sovjet delavskih odposlancev. Ponoči je bila prva seja Sovjeta. Takoj za Peterburgom se organizira Sovjet delavskih odposlancev v Moskvi.

Sovjet delavskih odposlancev v Peterburgu bi moral kot Sovjet največjega industrijskega in revolucionarnega centra Rusije ter glavnega mesta carskega imperija odigrati odločilno vlogo v revoluciji l. 1905. Vendarle ta Sovjet svojih nalog ni izpolnil zaradi svojega slabega, menjševiškega vodstva. Kakor znano, Lenina takrat še ni bilo v Peterburgu, bil je še vedno v tujini. Menjševiki so izkoristili Leninovo odsotnost, vtihotapili so se v peterburški Sovjet in so se polastili njegovega vodstva. Nič ni čudnega, da se je pri takih pogojih posrečilo menjševikom Hrustalevu, Trockemu, Parvusiu in drugim okreniti peterburški Sovjet proti politiki vstaje. Namesto da bi približali vojake Sovjetu in jih povezali v skupnem boju, so menjševiki zahtevali, naj se vojaki odstranijo iz Peterburga. Namesto da bi oborožil delavce in jih pripravljaj za vstajo, je Sovjet capljal na mestu in zavzemal negativno stališče do pripravljanja vstaje.

Popolnoma drugačno vlogo je v revoluciji odigral Moskovski sovjet delavskih odposlancev. Moskovski sovjet je že od prvih dni svojega obstoja izvajal do kraja revolucionarno politiko. Vodstvo je bilo v Moskovskem sovjetu v rokah boljševikov. Boljševikom se je treba zahvaliti, da je hkrati s Sovjetom delavskih odposlancev vzniknil v Moskvi Sovjet vojaških odposlancev. Moskovski sovjet je postal organ oborožene vstaje.

V razdobju od oktobra do decembra l. 1905 so bili ustvarjeni sovjeti delavskih odposlancev v celi

vrsti velikih mest in v skoro vseh delavskih centrih. Storjeni so bili poskusi, organizirati sovjete vojaških in mornarskih odposlancev ter jih združiti s sovjeti delavskih odposlancev. Ponekod so bili ustvarjeni sovjeti delavskih in kmečkih odposlancev.

Vpliv sovjetov je bil ogromen. Ne glede na to, da so često nastajali spontano, da niso bili izoblikovani in da so bili razblinjani po svojem sestavu, so delovali kot oblast. Sovjeti so na svojo roko ostvarjali svobodo tiska, uvajali osemurni delovni dan in se obračali na ljudstvo s pozivom, naj ne plača davkov carski vladi. V posameznih primerih so konfiscirali denar carske vlade in so ga porabljali za potrebe revolucije.

5. Decembrska oborožena vstaja. Poraz vstaje. Umik revolucije. Prva Državna дума. IV. (zedinjevalni) partijski kongres.

V oktobru in novembru l. 1905 se je revolucionarna borba množic razvijala dalje z ogromno silo. Nadaljevale so se delavske stavke.

Borba kmetov proti zemljiški gospodi je zavzela jeseni l. 1905 širok obseg. Kmečko gibanje je zajelo več ko tretjino okrožij v vsej deželi. Saratovsko, tambovsko, černigovsko, tiflisko, kutaisko in nekatere druge gubernije so zajele prave kmečke vstaje. In vendarle je bil naval kmečkih množic še vedno nezadosten. Kmečkemu gibanju je nedostajalo organiziranosti in vodstva.

Povečali so se nemiri tudi med vojaki v celi vrsti mest — v Tiflisu, Vladivostoku, Taškentu, Samarkandu, Kursku, Suhumu, Varšavi, Kijevu, Rigi. Vzplamtela je vstaja v Kronštađtu in med mornarji črnomske mornarice v Sebastopolu (novembra l. 1905). Ker pa te vstaje niso bile povezane med seboj, jih je carizem zadušil.

Povod vstajam med posameznimi deli armade in mornarice je često bilo pregrebo ravnanje častnikov, slaba hrana (»punti zaradi graha«) itd. Večina upornih mornarjev in vojakov se še ni jasno zavedala, da je nujno treba strmoglaviti carsko vlado, da je nujno treba energično nadaljevati oboroženo borbo. Uporni mornarji in vojaki so bili še vse preveč mirno, dobrodušno nastrojeni in so pogosto delali napako, da so osvobajali častnike, ki so jih v začetku vstaje prijeli, ter so se puščali pomiriti z obljubami predstojnikov in sporazumi z njimi.

Revolucija je stala tik pred oboroženo vstajo. Boljševiki so klicali množice na oboroženo vstajo proti carju in zemljiški gospodi, pojasnjevali so jim njeno neogibnost. Neutrudno so boljševiki pripravljali oboroženo vstajo. Opravljali so revolucionarno delo med vojaki in mornarji, ustvarili so v armadi vojaške partijske organizacije. V celi vrsti mest so ustvarili bojne družine, sestavljene iz delavcev, in člane teh družin so učili uporabljati orožje. Organizirano je bilo nakupovanje orožja v tujini in njegovo skrivno pošiljanje v Rusijo. Pri organizaciji transporta orožja so sodelovali vidni partijski delavci.

V novembru l. 1905 se je Lenin vrnil v Rusijo. Skriva se pred carskimi žandarji in špijoni je Lenin v teh dneh neposredno sodeloval pri pripravljanju oborožene vstaje. Njegovi članki v boljševiškem listu »Novo življenje« so služili kot navodila za vsakodnevno partijsko delo.

V tem času je tov. Stalin opravljal ogromno revolucionarno delo v Zakavkazju. Tov. Stalin je razkrinkaval in razbijal menjševike kot nasprotnike revolucije in oborožene vstaje. Neomajno je pripravljaval delavce za odločilni boj proti absolutizmu. Tistega dne, ko je bil objavljen carski manifest, je na mitingu v Tiflisu govoril tov. Stalin delavcem:

»Kaj nam je potrebno, da bi dejansko zmagali? Za to so nam potrebne tri stvari: prvič — orožje, drugič — orožje, tretjič — še in še enkrat orožje.«

V decembru l. 1905 se je na Finskem, v Tammerforsu, sestala konferenca boljševikov. Čeprav so boljševiki in menjševiki formalno pripadali eni sami socialnodemokratski partiji, so dejansko tvorili dve različni partiji s svojimi ločenimi centri. Na tej konferenci sta se Lenin in Stalin prvič srečala osebno. Do takrat sta bila v medsebojni zvezi preko pisem ali preko tovarišev.

Od sklepov tammerforske konference je treba zabeležiti dva sklepa: prvega — o obnovitvi enotnosti partije, ki je bila dejansko razklana na dve partiji, in drugega — o bojkotu prve, tako imenovane Willejeve dume.

Ker se je v tem času v Moskvi že začela oborožena vstaja, zato je na Leninov nasvet konferenca naglo končala svoje delo in delegati so se razšli v svoje kraje, da bi osebno sodelovali pri vstaji.

Toda tudi carska vlada ni dremala. Tudi ta se je pripravljala za odločilni boj. Ko je sklenila mir z Japonsko in s tem olajšala svoj težavni položaj, je carska vlada prešla v napad na delavce in kmete. Carska vlada je razglasila obsedno stanje v celi vrsti gubernij, ki so jih zajele kmečke vstaje, izdala je grozovite ukaze — »aretirancev ni treba imeti«, »nabojev ni treba štediti« — zapovedala je prijeli voditelje revolucionarnega gibanja in razgnati sovjete delavskih odposlancev.

Moskovski boljševiki in Moskovski sovjet delavskih odposlancev, ki so ga oni vodili in ki je bil povezan s širokimi delavskimi množicami, so sklenili v zvezi s tem izvesti takojšnjo pripravo za oboroženo vstajo. 5. (18.) decembra je moskovski komité sprejel sklep: predložiti Sovjetu, naj razglasi splošno politično stavko zato, da bi jo v

toku borbe pretvorili v vstajo. Ta sklep so podprli na množičnih delavskih shodih. Moskovski sovjet je upošteval voljo delavskega razreda in je soglasno sklenil začeti splošno politično stavko.

Ko je moskovski proletariat pričeval vstajo, je imel svojo bojno organizacijo — in sicer okrog tisoč članov bojnih družin, od katerih je bila več ko polovica boljševikov. Bojne družine so obstajale tudi v celi vrsti moskovskih tovarn. Vsega vkup so imeli uporniki okoli dva tisoč članov bojnih družin. Delavci so računali, da bodo nevtralizirali garnizijo, odcepili del garnizije in ga povedli za seboj.

7. (20.) decembra se je začela v Moskvi politična stavka. Vendar pa se ni posrečilo, razširiti stavko na vso deželo — premalo so jo podprli v Peterburgu in to je že od samega začetka zmanjševalo šanse na uspeh vstaje. Nikolajevska — sedaj oktobriska — železnica je ostala v rokah carske vlade. Promet na tej železnici se ni ustavil in vlada je lahko prepeljavala iz Peterburga v Moskvo gardne polke za zadušitev vstaje.

V sami Moskvi je garnizija omahovala. Ker so do neke mere računali s podporo garnizije, so delavci začeli vstajo. Revolucionarji pa so zamudili ugodno priliko in carska vlada je zatrla nemire v garniziji.

9. (22.) decembra so se pojavile v Moskvi prve barikade. Kmalu so bile moskovske ulice pokrite z barikadami. Carska vlada je uporabila topništvo. Zbrala je čete, ki so bile mnogokrat večje kot uporniške sile. Devet dni je nekaj tisoč oboroženih delavcev bojevalo junaški boj. Šele ko je prepeljal polke iz Peterburga, Tvera in Zahodnega področja, je carizem lahko zatrl vstajo. Vodilni organi vstaje so bili tik pred samim bojem deloma prijeti, deloma izolirani. Moskovski boljševiški komité je bil prijet. Oborožena akcija se je spremenila v vstajo posameznih okrajev, ločenih drug od drugega. Oro-

pani vodilnega centra in brez skupnega bojnega načrta za vse mesto so se okraji omejevali v glavnem na obrambo. To je bil osnovni izvor slabosti moskovske vstaje in eden vzrokov njenega poraza, kakor je pozneje poudarjal Lenin.

Posebno trdovraten in srdit značaj je imela vstaja v Rdeči Presnji v Moskvi. Rdeča Presnja je bila glavna trdnjava vstaje, njeno središče. Tu so se osredotočile najboljše bojne družine; vodili so jih boljševiki. Toda Rdečo Presnjo so zatrli z ognjem in mečem, bila je zalita s krvjo, plamtela je v krvavem odsevu požarov, ki jih je zažgalo topništvo. Moskovska vstaja je bila zatrta.

Do vstaje ni prišlo samo v Moskvi. Revolucionarne vstaje so zajele tudi celo vrsto drugih mest in okrajev. Oborožene vstaje so bile v Krasnojarsku, Motovilihi (Perm), Novorosijsku, Sormovu, Sebastopolu, Kronštadtu.

V oborožen boj so se dvignili tudi zatirani narodi Rusije. Vstaja je zajela skoro vso Gruzijo. Velika vstaja je vzplamtela na Ukrajini v Donbasu: v Gorlovki, Aleksandrovsku, Lugansku (Vorošilovgrad). Trdovraten značaj je imela borba v Letoniji. Na Finskem so delavci ustvarili svojo Rdečo gardo in se dvignili v vstajo.

Toda vse te vstaje je carizem prav tako kakor moskovsko zatrl z nečloveško krutostjo.

Menjševiki in boljševiki so različno ocenjevali decembrsko oboroženo vstajo.

Menjševik Plehanov je po oboroženi vstaji z Brusil partiji očitek: »Ni bilo treba zgrabiti za orožje.« Menjševiki so dokazovali, da je vstaja nepotrebna in škodljiva stvar, da v revoluciji lahko opraviš tudi brez vstaje, da dosežeš uspeh lahko ne z oboroženo vstajo, temveč z mirnimi borbenimi sredstvi.

Boljševiki so šibali tako oceno kot izdajalsko. Bili so mnenja, da je izkustvo moskovske oboro-

žene vstaje le potrdilo možnost uspešne oborožene borbe delavskega razreda. Na očitek Plehanova: »Ni bilo treba zgrabiti za orožje«, je Lenin odgovarjal:

»Nasprotno, treba je bilo še bolj odločno, energično in napadalno zgrabiti za orožje, treba je bilo pojasnjevati množicam, da ni možna edinole mirna stavka in da je nujna neustrašna in neprizanesljiva oborožena borba.« (Lenin, X. zv., str. 50.)

Decembrska vstaja l. 1905 je bila vrhunec revolucije. V decembru je carski absolutizem zadal vstaji poraz. Po porazu decembrske vstaje se je začel preokret k postopnemu umiku revolucije. Polet revolucije je zamenjalo njeno postopno upadanje.

Carska vlada je hitela, da bi izkoristila ta poraz za to, da bi do kraja potolkla revolucijo. Carski krvniki in ječarji so razvili svoje krvavo delo. Kazenske ekspedicije na Poljskem, v Letoniji, Estoniji, Zakavkazju, Sibiriji so besnele na vso moč.

Toda revolucija še ni bila zatrta. Delavci in revolucionarni kmetje so se umikali počasi, v bojih. V boj so se pritegovali novi delavski sloji. V stavekah je sodelovalo l. 1906 več kot milijon delavcev. V l. 1907 pa 740.000. Kmečko gibanje je zajelo v prvi polovici l. 1906 okoli polovico okrožij carske Rusije, v drugi polovici tega leta pa eno petino vseh okrožij. Nadaljevali so se nemiri v armadi in mornarici.

Carska vlada se v svoji borbi proti revoluciji ni omejevala samo na represalije. Ko je dosegla prve uspehe z represalijami, je sklenila zadati revoluciji nov udarec s sklicanjem nove, »zakonodajne« dume. Računala je, da bo s sklicanjem take dume odcepila kmete od revolucije in s tem dokončno potolkla revolucijo. V decembru l. 1905 je carska vlada izdala zakon o sklicanju nove »za-

konodajne« dume, za razliko od stare »posvetovalne« Bulyginove dume, ki jo je boljševiški bojkot pometel. Carski volivni zakon je bil seveda protidemokratski. Volitve niso bile splošne. Več ko polovica prebivalstva sploh ni imela volivne pravice, n. pr. žene in več kot 2 milijona delavcev. Volitve niso bile enake. Volivci so bili razdeljeni na 4 kurije, kakor so govorili takrat: na vlastelinsko (zemljiška gospoda), mestno (buržoazija), kmečko in delavsko. Volitve niso bile neposredne, temveč v več stopnjah. Volitve dejansko niso bile tajne. Volivni zakon je zagotavljal v dumi peščici zemljiške gospode in kapitalistov ogromno premoč nad milijoni delavcev in kmetov.

Z dumo je car hotel odtegniti množice od revolucije. Znatno del kmetov je verjel v tem času v možnost, da bo preko dume dobil zemljo. Kadeti, menjševiki in eseri so varali delavce in kmete, češ da je brez vstaje, brez revolucije mogoče doseči red, ki je potreben ljudstvu. V borbi s tem varanjem ljudstva so boljševiki razglasili in izvedli taktiko bojkota I. Državne dume v soglasju s sklepom, sprejetim na tammerforski konferenci.

Bojujoč boj s carizmom so delavci hkrati s tem zahtevali enotnost partijskih sil, zedinjenje partije proletariata. Oboroženi z znanim sklepom tammerforske konference o enotnosti so boljševiki podpirali to zahtevo delavcev in so predložili menjševikom, naj se skliče zedinjevalni partijski kongres. Pod pritiskom delavskih množic so bili menjševiki prisiljeni privoliti v zedinjenje.

Lenin je bil za zedinjenje, toda bil je za tako zedinjenje, pri katerem se ne bi prikrivala nesoglasja glede vprašanj revolucije. Veliko škodo so delali partiji spravljalci (Bogdanov, Krasin in drugi); ti so se trudili dokazati, da ni resnih nesoglasij med boljševiki in menjševiki. Bojujoč se s spravljalci je Lenin zahteval, naj pridejo boljševiki na kon-

gres s svojo platformo, da bi bilo delavcem jasno, na kakih pozicijah stojijo boljševiki in na kaki osnovi poteka zedinjenje. Boljševiki so izdelali tako platformo in so jo dali v presojo partijskim članom.

V aprilu leta 1906 se je zbral v Stockholmu (Švedska) IV. kongres RSDDP, imenovan zedinjevalni kongres. Na kongresu je bilo navzočih 111 delegatov z odločujočim glasom, predstavljajočih 57 krajevnih partijskih organizacij. Poleg tega so bili na kongresu predstavniki nacionalnih socialnodemokratskih partij: 3 je poslal Bund, 3 Poljska socialnodemokratska partija in 3 letonska socialnodemokratska organizacija.

Ker so bile boljševiške organizacije med decembrsko vstajo in po njej razbite, niso mogle vse poslati svoje delegate. Poleg tega so menjševiki v »dneh svobode« l. 1905 sprejeli v svoje vrste množico maloburžoazne inteligence, ki ni imela nič skupnega z revolucionarnim marksizmom. Dovolj je omeniti dejstvo, da so tifliski menjševiki (in v Tiflisu je bilo le malo industrijskih delavcev) poslali prav toliko delegatov na kongres, kolikor jih je poslala največja proletarska organizacija, to je peterburška. Zato je bila na stockholmskem kongresu večina — resda neznatna — na strani menjševikov.

Tak sestav kongresa je opredelil menjševiški značaj sklepov v celi vrsti vprašanj.

Na tem kongresu se je izvršilo le formalno zedinjenje. V bistvu so ostali boljševiki in menjševiki vsak pri svojih nazorih, ohranili so svoje samostojne organizacije.

Najvažnejša vprašanja, ki so se pretresala na IV. kongresu, so bila: agrarno vprašanje, ocena momenta in razrednih nalog proletariata, odnos do Državne dume, organizacijska vprašanja.

Čeprav so menjševiki bili na tem kongresu v večini, so bili prisiljeni sprejeti leninsko formu-

lacijo prvega paragrafa statuta o članstvu v partiji, da ne bi odbili od sebe delavcev.

V agrarnem vprašanju je Lenin zagovarjal nacionalizacijo zemlje. Lenin je imel nacionalizacijo zemlje za možno le pri zmagi revolucije, le po strmoglavljenju carizma. Nacionalizacija zemlje bi v tem primeru olajševala proletariatu v zvezi z vaško revščino prehod k socialistični revoluciji. Nacionalizacija zemlje je zahtevala, da se brez odškodnine odvzame (konfiscira) vsa zemlja zemljiške gospode v korist kmetom. Boljševiški agrarni program je klical kmete na revolucijo proti carju in zemljiški gospodi.

Na drugih pozicijah so stali menjševiki. Ti so branili program municipalizacije. Po tem programu bi kmečke združbe ne samo ne razpolagale z zemljo zemljiške gospode, še celo izkoriščati bi je ne smele, z njo pa bi razpolagale municipalitete (t. j. krajevne samouprave ali zemstva). Kmetje bi morali jemati v zakup to zemljo vsak po svojih možnostih.

Menjševiški program municipalizacije je bil sporazumaški in zato — škodljiv za revolucijo. Ta program ni mogel mobilizirati kmetov za revolucionarno borbo, ni bil preračunan na popolno uničenje zemljiške lastnine zemljiške gospode. Menjševiški program je bil preračunan na polovičarski izid revolucije. Menjševiki niso hoteli dvigati kmete v revolucijo.

Kongres je z večino glasov sprejel menjševiški program.

Menjševiki so razkrili svoje protiproletarsko, oportunistično bistvo prav posebno pri pretresanju resolucije o oceni sedanjega momenta in o Državni dumi. Menjševik Martynov je odkrito nastopil proti hegemoniji proletariata v revoluciji. Ko je odgovarjal menjševikom, je tov. Stalin postavil vprašanje na nož:

»Ali hegemonija proletariata ali hegemonija demokratične buržoazije — tako je torej z vprašanjem v partiji, v tem so torej naša nesoglasja.«

Kar se tiče Državne dume, so jo menjševiki povelečevali v svoji resoluciji kot najbolje sredstvo za rešitev vprašanj revolucije, za osvoboditev ljudstva izpod carizma. Nasprotno pa so boljševiki videli v dumi nemočen privesek carizmu, zastor, ki zakriva gnojne rane carizma in ki ga bo carizem takoj odvrge, brž ko se bo pokazalo, da mu je neudoben.

V Centralni komité, izbran na IV. kongresu, so bili izvoljeni 3 boljševiki in 6 menjševikov. V uredništvo centralnega glasila so bili izvoljeni sami menjševiki.

Bilo je jasno, da se bo notranjepartijska borba nadaljevala.

Po IV. kongresu je borba med boljševiki in menjševiki vzplamtela z novo silo. V krajevnih, formalno zedinjenih organizacijah sta zelo pogosto nastopala s poročilom o kongresu dva poročevalca: prvi — v imenu boljševikov, drugi — v imenu menjševikov. Posledica pretresanja dveh linij je bila, da je večina članov organizacije v večini primerov stopila na stran boljševikov.

Življenje je čedalje bolj dokazovalo, da imajo boljševiki prav. Menjševiški CK, ki ga je izbral IV. kongres, je čedalje bolj razkrival svoj oportunistem, svojo popolno nesposobnost, da bi vodil revolucionarno borbo množic. Poleti in jeseni l. 1906 se je revolucionarna borba množic znova okrepila. V Kronštadtu in Sveaborgu so se dvignili mornarji, vzplamtela je borba kmetov proti zemljiški gospodi. Menjševiški CK pa je dajal oportunistična gesla, ki jim množice niso sledile.

6. *Razgon I. Državne dume. Sklicanje II. Državne dume. V. partijski kongres. Razgon II. Državne dume. Vzroki za poraz prve ruske revolucije.*

Ker se je pokazalo, da I. Državna дума ni dovolj poslušna, jo je poleti l. 1906 carska vlada razgnala. Vlada je še bolj povečala represalije proti ljudstvu, razvila je pogromno delavnost kazenskih ekspedicij po vsej deželi in je objavila svoj sklep, da bo v kratkem času sklicala II. Državno dumo. Carska vlada je očitno postajala čedalje bolj predrzna. Nič več se ni bala revolucije, ker je videla, da revolucija pričenja upadati.

Boljševikom je bilo treba rešiti vprašanje o sodelovanju v II. dumi ali o njenem bojkotu. Kadar so boljševiki govorili o bojkotu, jim je običajno bil v mislih aktivni bojkot, ne pa tak bojkot, da bi se preprosto in pasivno ne udeležili volitev. Boljševiki so gledali na aktivni bojkot kot na revolucionarno sredstvo, ki so z njim opozorili ljudstvo na carjev poskus, speljati ljudstvo z revolucionarne poti na pot carske »konstitucije«, kot na sredstvo, ki z njim onemogočiš tak poskus in organiziraš nov naval ljudstva na carizem.

Izkušnja z bojkotom Bulyginove dume je pokazala, da je bojkot »bil edino pravilna taktika, ki so jo dogodki vseskozi potrdili« (Lenin, X. zv., str. 27). Ta bojkot je bil uspešen, ker ni samo opozoril ljudstva na nevarnost carsko-konstitucionalne poti, temveč je tudi onemogočil dumo še prej, preden se je utegnila roditi. Bil je uspešen zato, ker je bil izveden pri naraščajočem poletu revolucije in ker se je opiral na ta polet, ne pa pri upadanju revolucije, zakaj duma je možno onemogočiti le pri pogojih poleta revolucije.

Bojkot Wittejeve, t. j. I. dume, je bil izveden po porazu decembrske vstaje, ko se je pokazalo, da je car zmagovalec, to se pravi, ko je bilo mogoče misliti, da je revolucija začela upadati.

»Samo po sebi pa se razume — je pisal Lenin — da takrat še ni bilo razlogov, imeti to zmago (carjevo. — Red.) za odločilno zmago. Decembrska vstaja l. 1905 se je nadaljevala v obliki cele vrste razkropljenih in delnih vojaških vstaj in stavk poleti l. 1906. Geslo o bojkotu Wittejeve dume je bilo geslo borbe za osredotočenje in posplošenje teh vstaj.« (Lenin, XII. zv., str. 20.)

Bojkot Wittejeve dume ni mogel onemogočiti dume, čeprav je znatno spodkopal avtoriteto te dume in oslabil vero dela prebivalstva v dumo, ni mogel onemogočiti dume, ker je bil izveden — kakor je sedaj postalo jasno — v situaciji, ko je revolucija upadala, splahnevala. Zato je bil bojkot I. dume v l. 1906 neuspešen. V zvezi s tem je Lenin pisal v svoji znameniti brošuri »Otroška bolezen ‚levičarstva‘ v komunizmu«:

»Boljševiški bojkot ‚parlamenta‘ v l. 1905 je obogatil revolucionarni proletariat z ne navadno dragoceno politično skušnjo, ker je pokazal, da je pri združevanju legalnih in nelegalnih, parlamentarnih in izvenparlamentarnih oblik borbe večasih koristno in celo obvezno, da se umemo odpovedati parlamentarnim... Napaka, čeprav majhna in lahko popravljiva, je bil že boljševiški bojkot ‚dume‘ v l. 1906... Pri politiki in strankah se da uporabiti — z ustrežajočimi spremembami — to, kar velja za posamezne ljudi. Pameten ni tisti, ki ne dela napak. Takih ljudi ni in biti ne more. Pameten je tisti, ki dela ne preveč bistvene napake in ki jih ume lahko in hitro popravljati.« (Lenin, XXV. zv., str. 182—183.)

Kar se tiče II. Državne dume, je Lenin bil mnenja, da je zaradi spremenjenega položaja in upadanja revolucije boljševikom »treba podvreči ponovnemu pregledu vprašanje o bojkotu Državne dume«. (Lenin, X. zv., str. 26.)

»Zgodovina je pokazala — je pisal Lenin — da se pojavlja možnost — kadar se zbira Duma — koristne agitacije znotraj Dume in okoli nje in da je taktika zblizanja z revolucionarnimi kmeti proti kadetom možna znotraj Dume.« (Prav tam, str. 29.)

Iz vsega tega je sledilo, da ni treba umeti samo odločno napadati, napadati v prvih vrstah, kadar je revolucija v poletu, temveč da se je treba umeti tudi pravilno umikati, umikati se zadnji, kadar že ni več poleta, menjajoč taktiko v skladu s spremenjenim položajem, umikati se — pa ne v neredu, temveč organizirano, mirno, brez panike, izkoriščujoč vsako najmanjšo možnost za to, da bi se kadri izognili sovražnemu udarcu, da bi se pregrupirali, zbrali sile in se pripravili za nov napad na sovražnika.

Boljševiki so sklenili, da se bodo udeležili volitev v II. dumo.

Toda boljševiki niso šli v dumo zato, da bi opravljali v njej organsko »zakonodajno« delo v bloku s kadeti, kakor so to delali menjševiki, temveč zato, da bi jo izkoristili kot tribuno v interesu revolucije.

Menjševiški CK pa je nasprotno pozival, naj se sklepajo volivni sporazumi s kadeti, naj se podpirajo v dumi kadeti, zakaj imel je dumo za zakonodajno ustanovo, ki je sposobna obrzdati carsko vlado.

Večina partijskih organizacij je nastopila proti politiki menjševiškega CK-ja.

Boljševiki so zahtevali, naj se skliče nov partijski kongres.

V maju l. 1907 se je zbral v Londonu V. partijski kongres. V dobi tega kongresa je štela RSDDP (hkrati z nacionalnimi socialnodemokratskimi organizacijami) okoli 150.000 članov. Vsega vkup je bilo na kongresu navzočih 336 delegatov. Boljševikov je bilo 105, menjševikov — 97. Ostali delegati so predstavljali nacionalne socialnodemokratske organizacije, t. j. poljske in letonske socialne demokrate ter Bund, ki so bili sprejeti v RSDDP na prejšnjem kongresu.

Trocki je poskušal skrupucati na kongresu svojo posebno centristično, t. j. na pol menjševiško grupico, toda nihče mu ni sledil.

Ker so se boljševikom pridružili Poljaki in Letonci, so imeli boljševiki na kongresu trdno večino.

Eno izmed osnovnih vprašanj, ki se je zaradi njega vodila borba na kongresu, je bilo vprašanje o odnosu do buržoaznih strank. O tem vprašanju se je bil boj med boljševiki in menjševiki že na II. kongresu. Kongres je na boljševiški način ocenil vse neproletarske stranke — črnosotence, oktobriste, kadete, esere — in je formuliral boljševiško taktiko v odnosu do teh strank.

Kongres je odobril politiko boljševikov in je sprejel sklep, da je treba bojevati brezobziren boj tako s črnosotenskimi strankami — »Zvezo ruskega ljudstva«, monarhisti, svetom združenega plemstva — kakor tudi z »Zvezo 17. oktobra« (oktobristi), trgovsko-industrijsko stranko in stranko »mirne obnove«. Vse te stranke so bile odkrito kontra-revolucionarne.

Kar se tiče liberalne buržoazije, stranke kade-
tov, je kongres predložil, naj se bojuje z njo nespravljiv boj za njeno razkrinkavanje. Kongres je predložil, da se razkrinkuje hinavski, lažni »demo-

kratizem« kadetske stranke in da se bojuje boj proti poskusom liberalne buržoazije, stopiti na čelo kmečkega gibanja.

Glede tako imenovanih narodniških strank ali strank delovnega ljudstva (ljudski socialisti, skupina delovnega ljudstva, eseri) je kongres pripočel razkrinkavati njihove poskuse, da bi se maskirali kot socialisti. Hkrati je kongres dopuščal posamezne sporazume s temi strankami za skupni in sočasni naval proti carizmu in proti kadetski buržoaziji, kolikor so te stranke bile tedaj demokratske stranke in so izražale interese male buržoazije v mestu in na vasi.

Še pred kongresom so menjševiki nastopali s predlogom, naj se skliče tako imenovani »delavski kongres«. Menjševiški načrt je bil v tem, da bi se sklical tak kongres, ki bi se ga udeležili tako socialni demokrati kakor eseri in anarhisti. Ta »delavski« kongres naj bi ustvaril nekakšno »nepartijsko partijo« ali »široko« maloburžoazno brezprogramno delavsko stranko. Lenin je razkrinkal ta sila škodljiv poskus menjševikov, da bi likvidirali socialnodemokratsko delavsko partijo in raztopili vodilni oddelek delavskega razreda v maloburžoazni množici. Kongres je ostro obsodil menjševiško geslo »delavskega kongresa«.

V delu kongresa je zavzelo posebno mesto vprašanje o sindikatih. Menjševiki so zagovarjali »nevtralnost« sindikatov, to se pravi, nastopali so proti vodilni vlogi partije v sindikatih. Kongres je odbil menjševiški predlog in je sprejel boljševiško resolucijo o sindikatih. Ta resolucija je poudarjala, da si mora partija pridobiti idejno in politično vodstvo v sindikatih.

V. kongres je pomenil veliko zmago boljševikov v delavskem gibanju. Toda boljševiki se niso prevzeli, niso se odpočili na lavorikah. Ni jih tega

učil Lenin. Boljševiki so vedeli, da jih v bodočnosti še čaka borba z menjševiki.

Tov. Stalin je v svojem članku »Zapiski delegata«, ki je izšel l. 1907, takole ocenjeval rezultate kongresa:

»Dejansko zedinjenje naprednih delavcev vse Rusije v enotno vserusko partijo pod zastavo revolucionarne socialne demokracije — tak je smisel londonskega kongresa, tak je njegov splošni značaj.«

V tem članku je tov. Stalin navajal podatke o sestavi kongresa. Pokazalo se je, da so poslali boljševiške delegate na kongres v glavnem veliki industrijski okraji (Peterburg, Moskva, Ural, Ivanovo-Voznesensk in drugi). Menjševiki pa so zabredli na kongres iz okrajev majhne proizvodnje, kjer so prevladovali obrtniški delavci, na pol proletarci, pa tudi iz cele vrste čisto kmečkih okrajev.

»Očividno je taktika boljševikov — je poudarjal tov. Stalin, ko je povzemal rezultate kongresa — taktika proletarcev v veleindustriji, taktika tistih okrajev, kjer so razredna protislovja posebno jasna in kjer je razredna borba posebno ostra. Boljševizem — to je taktika resničnih proletarcev. Z druge strani ni nič manj očividno tudi to, da je taktika menjševikov pretežno taktika obrtniških delavcev in kmečkih na pol proletarcev, taktika tistih okrajev, kjer razredna protislovja niso čisto jasna in kjer je razredna borba zamaskirana. Menjševizem — to je taktika na pol buržoaznih elementov med proletariatom. Tako govore številke.« (Protokoli V. kongresa RSDDP, str. XI. in XII., l. 1935.)

Ko je razgal I. duma, je car menil dobili bolj poslušno II. duma. Toda tudi II. дума ni opra-

vičila pričakovanj. Zato je car sklenil razgnati tudi to duma in sklicati III. duma na osnovi še bolj poslabšanega volivnega zakona — v nadi, da bo ta дума bolj poslušna.

Kmalu po V. kongresu je carska vlada izvršila tako imenovani tretjejunijski prevrat. 3. junija 1907 je car razgal II. Državno duma. Socialnodemokratska dumska frakcija, ki je štela 65 poslancev, je bila prijeta in pregnana v Sibirijo. Objavljen je bil nov volivni zakon. Pravice delavcev in kmetov so bile še bolj pristrižene. Carska vlada je nadaljevala ofenzivo.

Carski minister Stolypin je razvijal svoj krvavi obračun z delavci in kmeti. Na tisoče revolucionarnih delavcev in kmetov so kazenske ekspedicije postrelile in pobesile. V carskih natezalnicah so mučili in trpinčili revolucionarje. Posebno zverinsko so bile preganjane delavske organizacije, v prvi vrsti boljševiki. Carski vohunski psi so iskali Lenina, ki je tajno živel na Finskem. Hoteli so obračunati z voditeljem revolucije. Z največjo nevarnostjo se je Leninu decembra l. 1907 posrečilo, da se je znova preselil v tujino, v emigracijo.

Nastopila so huda leta stolypinske reakcije.

Prva ruska revolucija se je na ta način končala s porazom.

K temu so pripomogli sledeči vzroki:

1. V revoluciji še ni bilo trdne zveze delavcev in kmetov proti carizmu. Kmetje so se dvignili v boj proti zemljiški gospodi in so bili za zvezo z delavci proti zemljiški gospodi. Niso pa še razumeli, da ni mogoče strmoglaviti zemljiško gospodo brez strmoglavljenja carja, niso razumeli, da dela car z roko v roki z zemljiško gospodo, in znaten del kmetov je še veroval v carja ter gradil svoj up na carsko Državno duma. Zato mnogi kmetje niso bili za zvezo z delavci za strmoglavljenje carizma. Kmetje so bolj verjeli sporazumaški stranki

eserov kot pa resničnim revolucionarjem — boljševikom. Posledica tega je bila, da borba kmetov proti zemljiški gospodi ni bila zadostno organizirana. Lenin je poudarjal:

»...kmetje so delovali preveč razpršeno, neorganizirano, ne dovolj ofenzivno in v tem je eden osnovnih vzrokov za poraz revolucije.« (Lenin, XIX. zv., str. 354.)

2. Dejstvo, da znaten del kmetov ni hotel iti skupaj z delavci, da bi strmoglavili carizem, se je izražalo tudi v držanju armade, ki so jo po večini sestavljali kmečki sinovi, oblečeni v vojaške suk-nje. V posameznih delih carske armade je prišlo do nemirov in vstaj, toda večina vojakov je še po-magala carju dušiti delavske stavke in vstaje.

3. Tudi delavci niso delovali dovolj složno. Na-predni oddelki delavskega razreda so l. 1905 razvili junaško revolucionarno borbo. Bolj zaostali sloji — delavci najmanj industrijskih gubernij, živeči v vaseh — so stopali v akcijo počasneje. Posebno se je povečala njihova udeležba v revolucionarni borbi v l. 1906, toda v tem času je bila avantgarda delavskega razreda že v znatni meri oslabiljena.

4. Delavski razred je bil vodilna, osnovna sila revolucije, toda v vrstah partije delavskega razreda ni bilo nujno potrebne enotnosti in strnjnosti. RSDDP — partija delavskega razreda — je bila raz-bitna na dve skupini: boljševiško in menjševiško. Boljševiki so izvajali dosledno revolucionarno li-nijo in so pozivali delavce, naj strmoglavijo cari-zem. Menjševiki so s svojo sporazumaško taktiko zavirali revolucijo, povzročali so zmedo med znat-nim delom delavstva, cepili so delavski razred. Zato niso nastopali delavci v revoluciji vselej slož-no in delavski razred ni mogel postati resnični voditelj revolucije, ker ni še ustvaril enotnosti svo-jih lastnih vrst.

5. Carski vladi so pomagali pri zadužitvi revo-lucije v l. 1905 zahodnoevropski imperialisti. Tuji kapitalisti so se bali za svoje kapitale, ki so jih vložili v Rusiji, in za ogromne dohodke. Poleg tega jih je bilo strah, da se ne bi v primeru zmage ruske revolucije dvignili v revolucijo tudi delavci drugih dežel. Zato so zahodnoevropski imperialisti pomagali carju-krvniku. Francoski bankirji so dali carju za zadušitev revolucije veliko posojilo. Nemški cesar je imel v pripravljenosti mnogo tisoč mož močno armado, da bi pomagal ruskemu carju z inter-vcencijo.

6. Resno je pomogel carju mir, sklenjen z Japonsko v septembru l. 1905. Poraz v vojni in grozeče naraščanje revolucije sta prisilila carja, da je pohitel s podpisom miru. Poraz v vojni je slabil carizem. Sklenitev miru je okrepila carjev položaj.

Kratki sklepi.

Prva ruska revolucija predstavlja celo zgo-dovinsko razdobje v razvoju naše dežele. To zgo-dovinsko razdobje obstoji iz dveh obdobj. Iz prve-ga obdobja, ko se je revolucija dvigala v polet od splošne politične stavke v oktobru do oborožene vstaje v decembru, izkoriščujoč slabost carja, ki je doživljal poraze na bojiščih v Mandžuriji, po-metajoč Bulyginovo dumo in izsiljujoč iz carja popuščanje za popuščanjem, in iz drugega obdobja, ko izkorišča car, potem ko si je po sklenitvi miru z Japonsko opomogel, strah liberalne buržoazije pred revolucijo, izkorišča omahovanje kmetov, jim meče kot miloščino Wittejevo dumo in prehaja v ofenzivo proti delavskemu razredu, proti revoluciji.

V komaj treh letih revolucije (1905—1907) do-bivajo delavski razred in kmetje tako bogato šolo politične vzgoje, kakršne bi ne mogli dobiti v tri-desetih letih običajnega mirnega razvoja. Nekaj let

revolucije je napravilo jasno to, kar bi desetletja ne mogla napraviti jasno v pogojih mirnega razvoja.

Revolucija je razkrila, da je carizem zakleti sovražnik ljudstvu, da je carizem listi grbavec, ki ga more izravnati le gomila.

Revolucija je pokazala, da liberalna buržoazija ne išče zveze z ljudstvom, temveč s carjem, da je liberalna buržoazija kontrarevolucionarna sila in da je sporazum z njo isto kot izdaja ljudstva.

Revolucija je pokazala, da more biti voditelj buržoazno-demokratske revolucije samo delavski razred, da je samo ta sposoben odriniti liberalno kadetsko buržoazijo, osvoboditi kmete njenega vpliva, razbiti zemljiško gospodo, izvesti revolucijo do kraja in izkrčiti pot v socializem.

Revolucija je pokazala končno, da so delovni kmetje ne glede na svoja omahovanja kljub vsemu edina resna sila, ki je sposobna skleniti zvezo z delavskim razredom.

V razdobju revolucije sta se v RSDDP borili dve liniji, linija boljševikov in linija menjševikov. Boljševiki so se oklepali kurza, ki je vodil k razvijanju revolucije, k strmoglavljenju carizma z oboženo vstajo, k hegemoniji delavskega razreda, k izolaciji kadetske buržoazije, k zvezi s kmeti, k ustvaritvi začasne revolucionarne vlade, sestavljene iz predstavnikov delavcev in kmetov, k izpeljanju revolucije do zmagovitega konca. Nasprotno pa so se menjševiki oklepali kurza, ki je vodil k zaviranju revolucije. Namesto strmoglavljenja carizma z vstajo so predlagali, naj se carizem reformira in »izboljša«, namesto hegemonije proletariata so predlagali hegemonijo liberalne buržoazije, namesto zveze s kmeti — zvezo s kadetsko buržoazijo, namesto začasne revolucionarne vlade — Državno dumo kot središče »revolucionarnih sil« dežele.

Tako so se menjševiki skotalili v močvirje sporazumaštva, potem ko so postali prevodniki bur-

žoaznega vpliva na delavski razred, potem ko so dejansko postali agenti buržoazije v delavskem razredu.

Boljševiki so se izkazali za edino revolucionarno-marksistično silo v partiji in deželi.

Razumljivo je, da se je po takih resnih nesoglasjih RSDDP pokazala kot dejansko razcepljena na dve partiji, partijo boljševikov in partijo menjševikov. IV. partijski kongres ni ničesar spremenil v dejanskem položaju stvari znotraj partije. Samo ohranil je in nekoliko okrepil formalno enotnost partije. V. partijski kongres je storil korak naprej v smeri dejanskega zedinjenja partije, in sicer se je to zedinjenje izvršilo pod zastavo boljševizma.

Ko je povzemal rezultate revolucionarnega gibanja, je V. partijski kongres obsodil linijo menjševikov kot sporazumaško in odobril boljševiško linijo kot revolucionarno-marksistično. S tem je še enkrat potrdil to, kar je že potrdil ves potek prve ruske revolucije.

Revolucija je pokazala, da znajo boljševiki napadati, kadar to zahteva položaj, da so se naučili napadati v prvih vrstah in voditi za seboj ljudstvo na juriš. Toda revolucija je poleg tega pokazala, da se znajo boljševiki tudi v redu umikati, kadar dobiva položaj neugoden značaj, kadar začena revolucija upadati, pokazala je, da so se boljševiki naučili, umikati se pravilno, brez panike in vihravosti, umikati se tako, da bi ohranili svoje kadre, zbrali sile in znova prešli v ofenzivo na sovražnika, potem ko so se pregrupirali v skladu z novim položajem.

Ni mogoče premagati sovražnika, če ne znaš pravilno napadati.

Ni se mogoče izogniti razbitju pri porazu, če se ne znaš pravilno umikati, umikati se brez panike, brez zmede.

IV. poglavje

MENJŠEVIKI IN BOLJŠEVIKI V OBDOBJU STOLYPINSKE REAKCIJE. BOLJŠEVIKI SE FORMIRAJO V SAMOSTOJNO MARKSISTIČNO PARTIJO.

(1908—1912)

1. *Stolypinska reakcija. Razkroj v opozicionalnih slojih inteligence. Dekadence. Prehod dela partijske inteligence v tabor sovražnikov marksizma in poskusi, revidirati teorijo marksizma. Leninov odgovor revizionistom v njegovi knjigi »Materializem in empiriokriticizem« in obramba teoretičnih osnov marksistične partije.*

II. Državno duma je carska vlada razpustila 3. junija 1907. Ta dan se v zgodovini običajno imenuje dan tretjejunijskega državnega prevrata. Carska vlada je izdala nov zakon o volitvah v III. Državno duma in je s tem prekršila svoj lastni manifest z dne 17. oktobra 1905, zakaj v skladu s tem manifestom je bila dolžna izdajati nove zakone le v soglasju z duma. Socialnodemokratska frakcija druge dume je bila izročena sodišču, predstavniki delavskega razreda so bili poslani na prisilno delo in v pregnanstvo.

Novi volivni zakon je bil sestavljen tako, da je znatno povečal število predstavnikov zemljiške gospode in trgovsko-industrijske buržoazije v dumi. Hkrati se je za nekajkrat zmanjšalo že dotlej veliko število kmečkih in delavskih predstavnikov.

III. duma je bila po svojem sestavu črnosotensko-kadetska. Od celokupnega števila 442 poslancev

je bilo v njej: desničarjev (črnosotencev) — 171, oktohistov in članov sorodnih jim skupin — 113, kadetov in članov skupin, ki so jim bile blizu — 101, trudovikov — 13, socialnih demokratov — 18.

Desničarji (tako so se nazivali zato, ker so sedeli v dumi na desni strani) so predstavljali najhujše sovražnike delavcev in kmetov — črnosotenske zemljiške gospode-fevdalce, ki so pri zatiranju kmečkega gibanja prirejali množična šibanja in streljanja kmetov, organizatorje judovskih pogromov, ubijanja pri delavskih demonstracijah, zverskih požigov prostorov, kjer so se v revolucionarskih dneh vršili mitingi. Desničarji so bili za najbolj kruto zatiranje delovnega ljudstva, za neomejeno carsko oblast, bili so proti carskemu manifestu z dne 17. oktobra 1905.

Blizu je bila v dumi desničarjem stranka oktohistov ali »Zveza 17. oktobra«. Oktohisti so predstavljali interese velikega industrijskega kapitala in velikih zemljiških gospodov, ki so gospodarili na kapitalistični način (v začetku revolucije l. 1905 je prešel k oktohistom znaten del kadetov iz vrst velikih zemljiških gospodov). Oktohiste je ločilo od desničarjev le priznavanje — in to na jeziku — manifesta z dne 17. oktobra. Oktohisti so v celoti podpirali tako notranjo kakor zunanjo politiko carske vlade.

Kadeti ali »konstitucionalno - demokratična« stranka so imeli v III. dumi manj mest kakor v I. in II. dumi. To si razlagamo tako, da je del glasov zemljiške gospode prešel od kadetov k oktohistom.

V III. dumi je bila zastopana maloštevilna skupina maloburžoaznih demokratov, tako imenovanih trudovikov. Trudoviki so v dumi omahovali med kadeti in delavsko demokracijo (boljševiki). Lenin je poudarjal, da predstavljajo trudoviki množice, kmečke množice, čeprav so v dumi silno šibki. Oma-

hovanje trudovikov med kadeti in delavsko demokracijo je neogibno izviralo iz razrednega položaja majhnih lastnikov. Lenin je zastavljal poslancem-boljševikom, delavski demokraciji, nalogo — »naj pomagajo šibkim maloburžoaznim demokratom, naj jih iztrgajo vplivu liberalov, naj strnejo tabor demokracije proti kontrarevolucionarnim kadetom, ne pa samo proti desničarjem...« (Lenin, XV. zv., str. 486.)

Tako med revolucijo l. 1905 kakor zlasti po njenem porazu so se kadeti čedalje bolj razkrivali kot kontrarevolucionarna sila. Čedalje bolj so odlagali »demokratično« masko in nastopali kot resnični monarhisti, zaščitniki carizma. L. 1909 je skupina najvidnejših kadetskih pisateljev izdala zbornik »Mejniki«, v katerem so se kadeti v imenu buržoazije zahvaljevali carizmu za zaдушitev revolucije. V svojem klečeplastvu in hlapčevstvu pred carsko vlado knute in vislic so kadeti odkrito pisali, da je treba »blagoslavljaliti to oblast, ki nas (t. j. liberalno buržoazijo) s svojimi bajoneti in ječami edina še varuje pred ljudskim besom«.

Ko je razgnala II. Državno dumo in obračunala s socialnodemokratično frakcijo Državne dume, je carska vlada začela s še večjo silo razbijati politične in ekonomske organizacije proletariata. Kaznilniške ječe, trdnjave in kraji, določeni za pregnance, so se prenapolnili z revolucionarji. Revolucionarje so zversko ubijali v ječah, mučili so jih in trpinčili. Črnosotenski teror je zversko besnel na vso moč. Carski minister Stolypin je posejal deželo z vislicami. Nekoliko tisoč revolucionarjev je bilo usmrčenih. Vislice so takrat imenovali »stolypinska kravata«.

Ko je dušila revolucionarno gibanje delavcev in kmetov, se carska vlada ni mogla omejiti samo na represalije, kazenske ekspedicije, streljanje, ječe, prisilno delo. Carska vlada je vznemirjena videla,

da naivna vera kmetov v »carja-batjuško« čedalje bolj splahneva. Zato se je zatekla k velikemu manevru, zamislila si je zgraditi trdno oporo na vasi v podobi mnogoštevilnega razreda vaške buržoazije — kulaštva.

9. novembra 1906 je Stolypin izdal nov zemljiški zakon o izločanju kmetov iz srenj in ustvarjanju pristav. Stolypinov zemljiški zakon je uničeval skupno izkoriščanje zemlje. Vsakemu kmetu so predlagali, naj vzame svoj delež v osebno lastnino in naj se izloči iz srenje. Kmet je svoj delež lahko prodal, tega pa poprej ni imel pravice storiti. Vaška skupnost je bila dolžna dodeliti kmetom, izstopajočim iz srenje, zemljo na enem mestu (pristava, dodelek).

Bogatim kmetom-kulakom se je nudila možnost, kupovati pri tem po nizki ceni zemljo od ekonomsko šibkih kmetov. V nekaj letih po objavi tega zakona je bilo več ko milijon ekonomsko šibkih kmetov popolnoma ob zemljo in so propadli. Na račun ekonomsko šibkih kmetov, ki so prihajali ob zemljo, je zrastle število kulaških pristav in dodelkov. Včasih so to bila prava velika posestva, kjer so na široko uporabljali mezdno, dninarsko delo. Vlada je silila kmete, da so dodeljevali kulakom-pristavnikom iz srenje najboljšo zemljo.

Če so pri »osvoboditvi« kmetov zemljiški gospodarje ropali kmečko zemljo, so pa sedaj kulaki začeli ropati zemljo srenj na ta način, da so dobivali najboljše parcele in da so nakupovali po nizki ceni od vaške revščine deleže.

Carska vlada je dajala kulakom znatna posojila za nakup zemlje in ureditev pristav. Iz kulakov je hotel Stolypin napraviti majhne zemljiške gospode, zveste zaščitnike carskega absolutizma.

V vsega vkup devetih letih (od l. 1906 do l. 1915) se je iz srenj izločilo več ko dva milijona kmečkih gospodarjev.

Stolypinstvo je še bolj poslabšalo položaj kmetov, ki so imeli malo zemlje, in vaške revščine. Razpadanje kmetov v sloje se je okrepilo. Začeli so se spopadi kmetov s kulaki-pristavniki.

Iktrati s tem so kmetje začeli doumevati, da ne bodo dobili zemlje zemljiške gospode, dokler obstojita carska vlada in zemljiško-gospodsko-kadetska Državna дума.

V letih povečanega izločanja pristav (1907 do 1909) je kmečko gibanje v začetku upadalo, toda kmalu — v l. 1910—1911 in pozneje — se je na osnovi spopadov srenjskih članov s pristavniki kmečko gibanje proti zemljiški gospodi in kulakom-pristavnikom okrepilo.

Tudi na področju industrije so se izvršile po revoluciji precejšnje spremembe. Koncentracija industrije, t. j. povečanje in osredotočenje industrije v rokah čedalje večjih kapitalističnih skupin, se je znatno okrepila. Že pred revolucijo l. 1905 so se začeli kapitalisti združevati v zveze, da bi dvignili cene blagu doma, izžeti presežni dobiček pa spremenili v fond za spodbujanje izvoza, da bi bilo mogoče vreči na zunanje trge blago po nizkih cenah in si osvojiti zunanje trge. Take zveze, take združbe kapitalistov (monopoli) so se imenovale trusti in sindikati. Po revoluciji se je število buržoaznih trustov in sindikatov še bolj povečalo. Povečalo se je tudi število velikih bank in njihova vloga v industriji je rasla. Povečeval se je dotok tujega kapitala v Rusijo.

Na ta način je postajal kapitalizem v Rusiji čedalje bolj monopolistični, imperialistični kapitalizem.

Po nekaj letih zastoja je industrija znova oživila: naraslo je pridobivanje premoga, produkcija kovin, pridobivanje nafte, povečala se je proizvodnja tkanin, sladkorja. Silno je narasel izvoz žita v tujino.

Ceprav je Rusija napravila v tem času majhen korak naprej v svoji industriji, je vendarle ostajala nadalje zaostala dežela v primeri z zahodno Evropo in odvisna od tujih kapitalistov. V Rusiji niso uvedli proizvodnje strojev in orodnih strojev — uvažali so jih iz tujine. Tudi avtomobilske industrije ni bilo, ni bilo kemične industrije, ni bilo proizvodnje umetnih gnojil. Tudi v proizvodnji orožja je Rusija zaostajala za drugimi kapitalističnimi deželami.

Poudarjajoč nizko raven uporabe kovin v Rusiji kot znak njene zaostalosti je Lenin pisal:

»V pol stoletja po osvoboditvi kmetov je zrasla uporaba železa v Rusiji za petkratno količino in vendarle ostaja Rusija neverjetno, nezaslišano zaostala dežela, siromašna in na pol divjaška, opremljena z modernimi proizvodnimi sredstvi štirikrat slabše kot Anglija, petkrat slabše kot Nemčija, desetkrat slabše kot Amerika.« (Lenin, XVI. zv., str. 543.)

Neposredna posledica gospodarske in politične zaostalosti Rusije je bila odvisnost tako ruskega kapitalizma kakor tudi carizma samega od zahodno-evropskega kapitalizma.

To se je izražalo v dejstvu, da so bile take najvažnejše panoge narodnega gospodarstva kakor premog, nafta, električna industrija in metalurgija v rokah tujega kapitala in da je bila carska Rusija prisiljena uvažati skoraj vse stroje, vso opremo za industrijo iz tujine.

To se je izražalo v zaslužujočih posojilih v tujini, ki je carizem zaradi njih izžemal vsako leto iz prebivalstva na stotine in stotine milijonov rubljev, da bi plačeval obresti.

To se je izražalo v tajnih pogodbah z »zavezniki«, ki se je z njimi carizem obvezal, poslati v

primeru vojne milijone ruskih vojakov na imperialistične fronte, da bi podpiral »zaveznike« in zagotovil divje dobičke angleško-francoskih kapitalistov.

Leta stolypinske reakcije so se posebno odlikovala po razbojniških napadih žandarjev in policajev, carskih provokatorjev in črnosotenskih razbijačev na delavski razred. Toda z represalijami niso preganjali delavcev samo carski opričniki. V tem pogledu niso zaostajali za njimi tovarnarji in podjetniki, ki so posebno poostriili svojo ofenzivo proti delavskemu razredu v letih industrijskega zastoja in naraščajoče brezposelnosti. Tovarnarji so razglašali množična odpuščanja delavcev (lockouti), uvajali so »črne knjige«, v katere so zapisovali zavedne delavce, ki so aktivno sodelovali v stavkah. Kdor je prišel v to »črno knjigo« ali »črni seznam«, tega ni sprejelo na delo niti eno podjetje, ki je pripadalo zvezi tovarnarjev te industrijske panoge. Tarifne postavke so bile že v l. 1908 znižane za 10—15 odstotkov. Delovni dan so povsod podaljšali na 10—12 ur. Znova je začel cveteti sistem roparskih glob.

Poraz revolucije l. 1905 je rodil razpadanje in razkrajanje med sopotniki revolucije. Posebno sta se povečala razkroj in dekadenca med inteligenco. Sopotniki, ki so prišli v revolucionarne vrste iz buržoaznega okolja v obdobju burnega poleta revolucije, so zapustili partijo v dneh reakcije. Del teh sopotnikov je prešel v tabor odkritih sovražnikov revolucije, del se je vgnezdil v legalnih družtvih delavskega razreda, ki so ostala nedotaknjena, in se je trudil, odvrniti proletariata od revolucionarne poti, trudil se je, diskreditirati revolucionarno partijo proletariata. Ko so zapuščali revolucijo, so se sopotniki skušali prilagoditi reakciji, skušali so v miru živeti s carizmom.

Carska vlada je izkoristila poraz revolucije, da si je najbolj strahopetne in za svojo kožo se boječe sopotnike revolucije najela za agente — za provokatorje. Podli judeži-provokatorji, ki jih je carska tajna policija pošiljala v delavske in partijske organizacije, so vohunili v sami partiji in izdajali revolucionarje.

Kontrarevolucija je vodila ofenzivo tudi na ideološki fronti. Pojavila se je cela poplava modnih pisateljev, ki so »kritizirali« in »pobijali« marksizem, pljuvali na revolucijo, se ji rogali, slavili izdajstvo, slavili spolni razvrat pod geslom »kulta osebnosti«.

Na filozofskem področju so se okrepili poskusi »kritike«, revizije marksizma, pojavile so se pa tudi vse mogoče religiozne struje, odele v baje »znanstvene« dokaze.

»Kritika« marksizma je postala moda.

Vsa ta gospoda je imela ne glede na vso svojo pestrost en sam skupni cilj — odvrniti množice od revolucije.

Dekadenca in nevera sta zajeli tudi del partijskih inteligentov, ki so se imeli za marksiste, čeprav niso nikoli trdno stali na pozicijah marksizma. Med njimi so bili takšni pisatelji kakor Bogdanov, Bazarov, Lunačarski (ti so se l. 1905 pridružili boljševikom), Juškevič, Valentinov (menjševiki). Nastopili so s »kritiko« hkrati proti filozofsko-teoretičnim osnovam marksizma, t. j. proti dialektičnemu materializmu, in proti njegovim znanstvenozgodovinskim osnovam, t. j. proti zgodovinskemu materializmu. Ta kritika se je razlikovala od običajne kritike po tem, da je niso vodili odkrito in pošteno, marveč prikrito in licemerno pod zastavo »obrambe« osnovnih marksističnih pozicij. Mi — so govorili ti ljudje — smo v bistvu marksisti, toda radi bi »izboljšali« marksizem, radi bi ga osvobodili nekaterih osnovnih tez. Dejansko so ti

ljudje bili sovražni marksizmu, zakaj skušali so spodkopati teoretične osnove marksizma, čeprav so na jeziku licemerno zanikali svoje sovraštvo do marksizma in so se še nadalje dvolično imenovali marksiste. Nevarnost takšne licemerne kritike je bila v tem, da je bila preračunana na to, da prevara preproste partijske delavce, in jih je mogla zavesti v zmoto. In čim bolj licemerno se je vodila ta kritika, spodkopavajoča teoretične osnove marksizma, tem bolj nevarna je postajala za partijo, zakaj tem tesneje se je spajala s splošnim pohodom reakcije proti partiji, proti revoluciji. Del inteligentov, ki je zapustil marksizem, se je povzpел tako daleč, da je začel pridigati, da je nujno potrebno ustvariti novo religijo (tako imenovani »bogoiskalci« in »bogogradilci«).

Pred marksisti je stala neodložljiva naloga — dati zaslužen odgovor tem izrodom na področju marksistične teorije, strgati jim masko z obraza, razkrinkati jih do kraja in obraniti na ta način teoretične osnove marksistične partije.

Pričakoval si lahko, da se bodo izpolnitve te naloge lotili Plehanov in njegovi menjševiški prijatelji, ki so se imeli za »znane teoretike marksizma«. Toda ti so raje opravili s stvarjo tako, da so napisali nekaj brezpomembnih člankov feljtonsko-kritičnega značaja in so potem obrnili vsej zadevi hrbet.

To nalogo je izpolnil Lenin v svoji znameniti knjigi »Materializem in empiriokriticizem«, ki je izšla l. 1909.

»V manj ko pol leta — je pisal Lenin v tej knjigi — so izšle štiri knjige, posvečene v glavnem in skoraj vseskozi napadom na dialektični materializem. Sem gredo predvsem »Doneski k (? treba bi bilo reči: proti) filozofiji marksizma«, SPB, 1908, zbornik člankov Bazarova, Bogdanova, Lu-

načarskega, Bermána, Hellfonda, Juškeviča, Suvorova; dalje knjige: Juškevičeva — »Materializem in kritični realizem«, Bermanova — »Dialektika v luči moderne spoznavne teorije«, Valentinovlja — »Filozofske konstrukcije materializma«... Vsi ti ljudje, ki jih združuje — ne glede na ostre razlike v političnih nazorih — sovraštvo do dialektičnega materializma, skušajo v isti sapi dopovedati, da so v filozofiji marksisti! Engelsova dialektika je »mistika« — govori Berman, Engelsovi nazori so »zastareli« — nam mimogrede zabrusi Bazarov kakor nekaj, kar je samo po sebi umevno — kakor vse kaže, so naši pogumni borci, ki se ponosno sklicujejo na »moderno spoznavno teorijo«, na »najnovejšo filozofijo« (ali »najnovejši pozitivizem«), na »filozofijo modernega prirodoslovja« ali celo na »filozofijo prirodoslovja XX. stoletja«, ovrgli materializem.« (Lenin, XIII. zv., str. 11.)

Odgovarjajoč Lunačarskemu, ki je v opravičilo svojih prijateljev-revizionistov v filozofiji govoril: »Morda se motimo, toda iščemo,« je Lenin pisal:

»Kar se mene tiče, sem jaz tudi — »iščoč« v filozofiji. Takole je namreč: v pričujočih zabeležkah (govor je o knjigi »Materializem in empiriokriticizem«. — Red.) sem si zastavil nalogo, raziskati, kje so zašli s prave poti ljudje, ponujajoči nam pod videzom marksizma nekaj neverjetno zmešanega, zmedenega in reakcionarnega.« (Prav tam, str. 12.)

Dejansko pa je Leninova knjiga vendarle močno prekoračila okvir te skromne naloge. Dejansko Leninova knjiga ni samo kritika Bogdanova, Juškeviča, Bazarova, Valentinova in njihovih filozofskih

učiteljev — Avenarius in Macha — ki so nam v svojih delih poskušali postreči s prefinjenim in polizanim idealizmom — kot protiutežjo marksističnemu materializmu. Leninova knjiga je hkrati s tem obramba teoretičnih osnov marksizma — dialektičnega in zgodovinskega materializma — in materialistično posplošenje vsega važnega in bistvenega od tega, do česar se je dokopala znanost in predvsem prirodoslovje v celem zgodovinskem obdobju, v obdobju od Engelsove smrti do izida Leninove knjige »Materializem in empiriokriticizem«.

Ko je skritiziral, kakor se spodobi, ruske empiriokritike in njihove tuje učitelje, prihaja Lenin v svoji knjigi do naslednjih sklepov proti filozofsko-teoretičnemu revizionizmu:

1. »Čedalje bolj fina falzifikacija marksizma, čedalje bolj fino podtikanje antimaterialističnih naukov marksizmu — to, glejte, označuje sodobni revizionizem i v politični ekonomiji i v taktičnih vprašanjih i v filozofiji na sploh« (prav tam, str. 270);
2. »Vsa Machova in Avenariusova šola vodi v idealizem« (prav tam, str. 291);
3. »Naši mahisti so se vsi pogreznili v idealizem« (prav tam, str. 282);
4. »Za gnoseološko sholastiko empiriokriticizma ni mogoče prezreti borbo strank v filozofiji, borbo, ki konec koncev izraža tendence in ideologijo sovražnih si razredov sodobne družbe« (prav tam, str. 292);
5. »Objektivna, razredna vloga empiriokriticizma se reducira povsem na hlapčevanje fideistom (reakcionarji, ki bolj cenijo vero nego znanost. — Red.) v njihovi borbi proti materializmu na sploh in proti zgodovinskemu materializmu posebej« (prav tam, str. 292);

6. »Filozofski idealizem je... pot v popovstvo« (prav tam, str. 304).

Da bi ocenili ogromni pomen Leninove knjige v zgodovini naše partije in doumeli, kakšno teoretično bogastvo je Lenin obranil proti vsem in vsakršnim revizionistom in izrodom obdobja stolypinske reakcije, se je nujno treba seznaniti — čeprav na kratko — z osnovami dialektičnega in zgodovinskega materializma.

To je tem bolj nujno potrebno, ker tvorita dialektični in zgodovinski materializem teoretični fundament komunizma, teoretične osnove marksistične partije, poznanje teh osnov in torej njihova usvojitev pa sta dolžnost vsakega aktivnega dejavca naše partije.

Zato torej vprašamo:

1. Kaj je dialektični materializem?
2. Kaj je zgodovinski materializem?

2. O dialektičnem in zgodovinskem materializmu.

Dialektični materializem je svetovni nazor marksistično-leninske partije. Imenuje se dialektični materializem zato, ker je njegovo pristopanje k naravnim pojavom, njegova metoda proučevanja naravnih pojavov, njegova metoda spoznavanja teh pojavov dialektična, njegova razlaga naravnih pojavov, njegovo pojmovanje naravnih pojavov, njegova teorija pa materialistična.

Zgodovinski materializem je razširitev tez dialektičnega materializma na proučevanje družbenega življenja, uporaba tez dialektičnega materializma pri pojavih družbenega življenja, pri proučevanju družbe, pri proučevanju zgodovine družbe.

Ko označujeta svojo dialektično metodo, se Marx in Engels običajno sklicujeta na Hegla kot na filozofa, ki je formuliral osnovne poteze dialektike.

To pa seveda ne pomeni, da je Marxova in Engelsova dialektika istovetna s Heglovo dialektiko. Dejansko sta Marx in Engels vzela iz Heglove dialektike samo njeno »racionalno jedro« s tem, da sta odvrгла hegllovsko idealistično lupino in razvila dialektiko dalje zato, da bi ji dala sodobno znanstveno podobo.

»Moja dialektična metoda — govori Marx — ni po svoji osnovi samo različna od Heglove, temveč je njeno direktno nasprotje. Za Hegla je proces mišljenja, ki ga Hegel pod imenom ideje celo spreminja v samostojen subjekt, demiurg (stvarnik) resničnega, ki tvori le njegovo pojavno obliko. Zame obratno ni idealno nič drugega, kakor v človeško glavo presajeno in v njej preoblikovano materialno.«

(K. Marx, Sklepna beseda k drugi nemški izdaji prvega zvezka »Kapitala«.)

Ko označujeta svoj materializem, se Marx in Engels običajno sklicujeta na Feuerbacha kot na filozofa, ki je materializmu povrnil njegove pravice. Vendarle to ne pomeni, da je Marxov in Engelsov materializem istoveten s Feuerbachovim materializmom. Dejansko sta Marx in Engels vzela iz Feuerbachovega materializma njegovo »osnovno jedro« s tem, da sta ga razvila dalje v znanstveno-filozofsko teorijo materializma in odvrгла njegove idealistične in religiozno-etične usedline. Znano je, da je Feuerbach, čeprav je bil v bistvu materialist, dvigal glas proti nazivu — materializem. Engels je večkrat izjavljal, da se Feuerbach »ne glede na materialistično osnovo še ni osvobodil starih idealističnih okovov«, da »na Feuerbachov resnični idealizem naletiš, brž ko prideš do njegove etike in filozofije religije«. (K. Marx in F. Engels, XIV. zv., str. 652—654.)

Dialektika izvira iz grške besede »dialego«, ki pomeni razgovarjati se, polemizirati. Pod dialektiko so razumeli v starem veku umetnost, dokopati se do resnice z razkrivanjem protislovij v sodbah nasprotnikovih in preodolevanjem teh protislovij. V starem veku so nekateri filozofi menili, da je razkrivanje protislovij v mišljenju in spopad nasprotnih si mnenj najboljše sredstvo za odkrivanje resnice. Ta dialektični način mišljenja so razširili kasneje na prirodne pojave in se je pretvoril v dialektično metodo spoznavanja prirode, ki je gledala na prirodne pojave kot na večno gibajoče se in spreminjajoče se pojave, na razvoj prirode pa kot na rezultat razvoja protislovij v prirodi, kot na rezultat medsebojnega učinkovanja nasprotnih si sil v prirodi.

V svoji osnovi je dialektika direktno nasprotje metafiziki.

1. Marksistično dialektično metodo označujejo naslednje osnovne poteze:

a) V nasprotju z metafiziko gleda dialektika na prirodo ne kot na slučajno nakopičenje predmetov, pojavov, odtrganih drug od drugega, izoliranih drug od drugega in neodvisnih drug od drugega, temveč kot na zvezno, enotno celoto, v kateri so predmeti, pojavi organsko povezani drug z drugim, odvisni drug od drugega in so pogoj drug drugemu.

Zato je dialektična metoda mnenja, da ni nobenega pojava v prirodi mogoče razumeti, če ga vzameš v izolirani obliki, izven zveze z obdajajočimi ga pojavi, zakaj kateri koli pojav na katerem koli področju prirode se lahko spremeni v nesmisel, če ga gledaš izven zveze z obdajajočimi ga pojavi, odtrganega od njih, in obratno, kateri koli pojav lahko razumeš in utemeljiš, če ga gledaš v njegovi nerazdružni zvezi z obdajajočimi ga pojavi, v njegovi pogojni odvisnosti od obdajajočih ga pojavov.

b) V nasprotju z metafiziko ne gleda dialektika na prirodu kot na stanje miru in negibnosti, zastoja in nespremenljivosti, temveč kot na stanje nepretrganega gibanja in spreminjanja, nepretrganega obnavljanja in razvoja, kjer vselej nekaj nastaja in se razvija, nekaj propada in dokončuje svoje življenje.

Zato zahteva dialeksična metoda, da ne gledaš pojavov samo s stališča njihove medsebojne zveze in pogojne odvisnosti, temveč tudi s stališča njihovega gibanja, njihovega spreminjanja, njihovega razvoja, s stališča njihovega nastajanja in odmiranja.

Za dialeksično metodo ni važno predvsem to, kar se ti zdi v danem trenutku trdno, pa že začanja odmirati, temveč to, kar nastaja in se razvija, čeprav se ti v danem trenutku zdi celo netržno, zakaj zanjo je neodoljivo le to, kar nastaja in se razvija.

»Vsa priroda — govori Engels — od svojih najmanjših delcev do največjih teles, od peščenega zrnca pa tja do sonc, od protista (prvozna živa celica. — Red.) do človeka je v večnem nastajanju in propadanju, v nepretrganem toku, v nenehnem gibanju in spreminjanju.« (Prav tam, str. 484.)

»Zato jemlje dialektika — pravi Engels — stvari in njihove pojmovne odraze v glavnem v njihovi medsebojni zvezi, v njihovi prepletenosti, v njihovem gibanju, v njihovem nastajanju in minevanju.« (K. Marx in F. Engels, XIV. zv., str. 23.)

c) V nasprotju z metafiziko ne gleda dialektika na razvojni proces kot na preprost proces rasti, pri katerem količinske spremembe ne vodijo do kakovostnih sprememb, temveč kot na tak razvoj, ki prehaja od neznatnih in skritih količinskih spre-

memb do očitnih sprememb, do korenitih sprememb, do kakovostnih sprememb, kjer kakovostne spremembe ne nastopajo postopno, temveč hitro, nenadno, v obliki skokovitega prehoda iz tega stanja v drugo stanje, ne nastopajo slučajno, temveč zakonito, nastopajo kot rezultat nakopičenja nepaznih in postopnih količinskih sprememb.

Zato je dialeksična metoda mnenja, da ne smemo razvojnega procesa pojmovati kot gibanje v krogu, kot preprosto ponavljanje prehojene poti, temveč kot napredujoče gibanje, kot gibanje po dvigajoči se črti, kot prehod iz starega kakovostnega stanja v novo kakovostno stanje, kot razvoj od enostavnega k sestavljenemu, od nižjega k višjemu.

»Priroda — pravi Engels — je preskusni kamen za dialektiko in priznati moramo, da je dalo moderno prirodoslovje za to preskušnjo izredno bogat in z vsakim dnem množič se material ter da je s tem dokazalo, da poteka v prirodi konec koncev vse dialeksično, ne pa metafizično, da se priroda ne giblje v večno enakšem, neprestano znova ponavljajočem se krogu, temveč preživlja resnično zgodovino. Tu je treba predvsem omeniti Darwina, ki je zadal metafizičnemu pojmovanju prirode najsilnejši udarec s svojim dokazom, da je vsa današnja organska priroda — rastline in živali in s tem tudi človek — produkt razvojnega procesa, ki je trajal milijone let.« (Prav tam, str. 23.)

Ko označuje dialeksični razvoj kot prehod od količinskih sprememb v kakovostne spremembe, pravi Engels:

»V fiziki... je vsaka sprememba prehod količine v kakovost, je posledica količinske

spremembe telesu lastne ali dovedene mu količine gibanja v kakršni koli obliki. Tako je n. pr. temperatura vode najprej brez pomena v odnosu do njenega kapljivo-tekočega stanja; pri povišanju ali znižanju temperature tekoče vode pa nastopi potem trenutek, ko se to kohezijsko stanje menja in se voda v prvem primeru spremeni v paro, v drugem v led... Tako je potrebna določena minimalna jakost toka, da začne platinska žica električne žarnice žareti; tako ima vsaka kovina svojo talilno toploto; tako ima vsaka tekočina svoje pri znanem pritisku stalno tališče in vrelišče — kolikor nam je mogoče z našimi sredstvi doseči ustrezajočo temperaturo; tako ima končno vsak plin svojo kritično točko, pri kateri ga je mogoče z ustrežajočim pritiskom in ohlajenjem spremeniti v tekoče stanje... Tako imenovane fizikalne konstante (točke, pri katerih prehaja to stanje v drugo stanje. — Red.) niso po večini nič drugega kakor imena za vozlišča, pri katerih količinsko (spreminjanje) dodajanje ali odzemanje gibanja povzroča kakovostne spremembe v stanju ustrežajočega telesa, pri katerih torej prehaja količina v kakovost.* (Prav tam, str. 527 do 528.)

Ko prehaja dalje h kemiji, nadaljuje Engels:

»Kemijo bi lahko imenovali znanost o kakovostnih spremembah, nastalih zaradi sprememb v količinski sestavi. To je vedel že Hegel sam... Poglejmo kisik: če se tu spajajo v molekulo trije atomi, ne pa dva kakor navadno, tedaj imamo pred seboj ozon — telo, ki se po svojem vonju in

učinkovanju popolnoma določno razlikuje od običajnega kisika. In kaj naj porečemo šele o raznih razmerjih, v katerih se kisik spaja z dušikom ali žveplom in od katerih daje vsako razmerje telo, ki se po svoji kakovosti razlikuje od vseh drugih teles!« (Prav tam, str. 528.)

Končno, ko kritizira Dühringa, ki na vse pretege zmerja Hegla in si hkrati na skrivaj izposoja pri njem znano tezo, da je prehod iz carstva brezčutnega sveta v carstvo občutkov, iz carstva neorganskega sveta v carstvo organskega življenja — skok v novo stanje, pravi Engels:

»To je vendar Heglova vozlovnica merskih odnosov, pri katerih povzroča že samo količinsko povečanje ali zmanjšanje v nekih določenih vozliščih kakovostni skok, kakor n. pr. pri segreti ali ohlajeni vodi, kjer sta vrelišče in tališče tista vozla, pri katerih se dogaja — pri normalnem pritisku — skok v novo agregatno stanje, kjer prehaja torej količina v kakovost.« (Prav tam, str. 45—46.)

č) V nasprotju z metafiziko izhaja dialektika iz tega, da so prirodnim predmetom, prirodnim pojavom svojstvena notranja protislovja, zakaj vsi ti imajo svojo pozitivno in negativno stran, svojo preteklost in bodočnost, svojo odmirajočo in razvijajočo se stran, da je borba med temi nasprotji, borba med starim in novim, med odmirajočim in porajajočim se, med svoje življenje dokončujočim in razvijajočim se notranja vsebina razvojnega procesa, notranja vsebina pretvarjanja količinskih sprememb v kakovostne.

Zato je dialektična metoda mnenja, da ne poteka razvojni proces od nižjega k višjemu v obliki harmoničnega razvijanja pojavov, temveč v obliki

razkrivanja protislovij, svojstvenih predmetom, pojavom, v obliki »borbe« nasprotnih si tendenc, delujočih na osnovi teh protislovij.

»V pravem smislu je dialektika — pravi Lenin — proučevanje protislovja v samem bistvu predmetov.« (Lenin, »Filozofski zvezki«, str. 263.)

In dalje:

»Razvoj je »borba« med nasprotji.« (Lenin, XIII. zv., str. 301.)

Take so na kratko osnovne poteze marksistične dialektične metode.

Ni težko razumeti, kako ogromnega pomena je razširitev tez dialektične metode na proučevanje družbenega življenja, na proučevanje zgodovine družbe, kako ogromnega pomena je uporaba teh tez pri zgodovini družbe, pri praktični dejavnosti partije proletariata.

Če na svetu ni izoliranih pojavov, če so vsi pojavi povezani med seboj in so pogoj drug drugemu, tedaj je jasno, da ne smemo nobenega družbenega reda in nobenega družbenega gibanja v zgodovini ocenjevati s stališča »večne pravičnosti« ali kakršne koli druge apriorne ideje, kakor delajo to pogosto zgodovinarji, temveč s stališča tistih pogojev, ki so porodili ta red in to družbeno gibanje in s katerimi sta ta dva povezana.

Suženjski red je za sodobne pogoje nesmisel, protinaravna neumnost. V pogojih razkrajajočega se prakomunističnega reda je suženjski red popolnoma razumljiv in zakonit pojav, zakaj ta red pomeni korak naprej v primeri s prakomunističnim redom.

Zahtevati buržoazno-demokratsko republiko v pogojih, ko sta obstajala carizem in buržoazna družba, recimo l. 1905 v Rusiji, je bila popolnoma

razumljiva, pravilna in revolucionarna zahteva, zakaj buržoazna republika je pomenila tedaj korak naprej. Zahtevati buržoazno-demokratsko republiko v naših sedanjih pogojih v ZSSR je nesmiselna in kontrarevolucionarna zahteva, zakaj buržoazna republika je v primeri s sovjetsko republiko korak nazaj.

Vse odvisi od pogojev, kraja in časa.

Razumljivo je, da brez takega zgodovinskega pristopanja k družbenim pojavom ni mogoč obstoj in razvoj znanosti o zgodovini, zakaj samo tako pristopanje varuje zgodovinsko znanost, da se ne pretvori v kaos slučajnosti in v kopo najbolj nesmiselnih napak.

Dalje. Če je svet v neprestanem gibanju in razvoju, če je odmiranje starega in rast novega razvojni zakon, tedaj je jasno, da ni več »neomajnih« družbenih redov, »večnih principov« privatne lastnine in izkoriščanja, »večnih idej« o podjarmljanju kmetov zemljiški gospodi, delavcev kapitalistom.

To se pravi, da je kapitalistični red mogoče zamenjati s socialističnim redom prav tako, kakor je kapitalistični red v svojem času zamenjal fevdalni red.

To se pravi, da se ne smemo orientirati na tiste družbene sloje, ki se nič več ne razvijajo, pa čeprav predstavljajo v temle trenutku prevladujočo silo, temveč na tiste sloje, ki se razvijajo, imajo bodočnost, pa čeprav v temle trenutku ne predstavljajo prevladujoče sile.

V osemdesetih letih preteklega stoletja, v dobi, ko so se marksisti borili z narodniki, je predstavljal proletarijat v Rusiji neznatno manjšino v primeri s posamičnimi kmeti, ki so tvorili ogromno večino prebivalstva. Toda proletarijat se je kot razred razvijal, medtem ko so kmetje kot razred razpadali. In prav zaradi tega, ker se je proletarijat kot razred razvijal, so se marksisti orientirali na prole-

tariat. In niso se zmotili, zakaj proletariat se je potem — kakor je znano — razvil iz neznatne sile v zgodovinsko in politično silo prvega reda.

To se pravi, da je treba gledati naprej, ne pa nazaj, če se nočeš zmotiti v politiki.

Dalje. Če je prehod počasnih količinskih sprememb v hitre in nenadne kakovostne spremembe razvojni zakon, tedaj je jasno, da so revolucionarni prevrati, ki jih izvršujejo zatirani razredi, popolnoma naraven in neogiben pojav.

To se pravi, da se prehod od kapitalizma k socializmu in osvoboditev delavskega razreda izpod kapitalističnega jarma ne more uresničiti po poti počasnih sprememb, po poti reform, temveč samo po poti kakovostne spremembe kapitalističnega reda, po poti revolucije.

To se pravi, da je treba biti revolucionar, ne pa reformist, če se nočeš zmotiti v politiki.

Dalje. Če poteka razvoj v obliki razkrivanja notranjih protislovij, v obliki spopadov med nasprotnimi si silami na osnovi teh protislovij zato, da bi se ta protislovja preodolela, tedaj je jasno, da je razredna borba proletariata popolnoma naraven in neogiben pojav.

To se pravi, da ne smemo zakrivati protislovja kapitalističnega reda, temveč jih moramo razkrivati in razmotavati, ne smemo gasiti razredno borbo, temveč jo moramo izvajati do kraja.

To se pravi, da je treba izvajati nespravljivo razredno proletarsko politiko, ne pa reformistično politiko harmonije med interesi proletariata in buržoazije, ne pa sporazumaško politiko »vračanja« kapitalizma v socializem, če se nočeš zmotiti v politiki.

Tako je z marksistično dialektično metodo, če pogledamo, kako se da uporabiti pri družbenem življenju, kako se da uporabiti pri zgodovini družbe.

Kar se tiče marksističnega filozofskega materializma, je ta v svoji osnovi direktno nasprotje filozofskemu idealizmu.

2. Marksistični filozofski materializem označujejo naslednje osnovne poteze:

a) V nasprotju z idealizmom, ki ima svet za utelešenje »absolutne ideje«, »svetovnega duha«, »zavesti«, izhaja Marxov filozofski materializem iz tega, da je svet po svoji naravi materialen, da predstavljajo mnogovrstni pojavi v svetu različne oblike gibajoče se materije, da predstavljata medsebojna zveza in medsebojna pogojna odvisnost pojavov, ki ju ugotavlja dialektična metoda, zakonitosti v razvoju gibajoče se materije, da se svet razvija po zakonih gibanja materije in da mu ni potreben noben »svetovni duh«.

»Materialistični svetovni nazor — pravi Engels — preprosto ne pomeni nič drugega kakor pojmovanje prirode takšne, kakršna je, brez vseh tujih primesi.« (K. Marx in F. Engels, XIV. zv., str. 651.)

Ko se dotika materialističnega nazora antičnega filozofa Heraklita, po katerem »ni ustvaril sveta, edinega od vsega, nihče od bogov in nihče od ljudi, ampak je svet bil, je in bo živ večno ogenj, ki zakonito vzplamteva in zakonito ugaša«, pravi Lenin: »Zelo dobra razlaga načel dialektičnega materializma.« (Lenin, »Filozofski zvezki«, str. 318.)

b) V nasprotju z idealizmom, ki trdi, da obstoji realno samo naša zavest, da obstoji materialni svet, bit, priroda le v naši zavesti v naših občutkih, predstavah, pojmi, izhaja marksistični filozofski materializem iz tega, da je materija, priroda, bit objektivna realnost, ki obstoji izven zavesti in neodvisno od nje, da je materija prvotna, zakaj ta je vir občutkom, predstavam, zavesti, zavest pa je drugotna, izvedena, zakaj ta je odraz materije,

odraz biti, da je mišljenje produkt materije, ki je dosegla v svojem razvoju visoko stopnjo dovršenosti, in sicer produkt možganov, možgani pa so organ mišljenja, da torej ni mogoče ločiti mišljenje od materije, če nočemo napraviti grobo napako.

»Najvišje vprašanje celokupne filozofije — pravi Engels — je vprašanje o odnosu med mišljenjem in bitjo, duhom in naravo... Po tem, kako so odgovorili na to vprašanje, so se razdelili filozofi v dva velika tabora. Tisti, ki so trdili, da je duh obstajal pred naravo... so tvorili tabor idealizma. Drugi pa, ki so imeli naravo za prvotno, pripadajo raznim šolam materializma.« (K. Marx, Izbrana dela, I. zv., str. 329.)

In dalje:

»Snovni svet, ki ga s čuti zaznavamo in kateremu sami pripadamo, je edino resnični svet... Naša zavest in naše mišljenje sta, pa naj se nam zdita še tako nadčutna, proizvod snovnega, telesnega organa, možganov. Materija ni proizvod duha, marveč je duh sam le najvišji proizvod materije.« (Prav tam, str. 332.)

Ko se dotakne vprašanja o materiji in mišljenju, pravi Marx:

»Ni mogoče ločiti mišljenja od materije, ki misli. Materija je subjekt vseh sprememb.« (Prav tam, str. 302.)

Ko označuje marksistični filozofski materializem, pravi Lenin:

»Materializem na sploh priznava objektivno realno bit (materijo) kot neodvisno od zavesti, od občutka, od izkustva... Zavest...

je le odraz biti, v najboljšem primeru približno veren (adekvaten, idealno-točen) njen odraz.« (Lenin, XIII. zvezek, str. 266—267.)

In dalje:

— »Materija je to, kar s svojim učinkovanjem na naša čutila povzroča občutek; materija je objektivna realnost, ki nam je dana v občutku... Materija, narava, bit, fizično je prvotno, duh, zavest, občutek, psihično pa drugotno.« (Prav tam, str. 119 do 120.)

— »Slika sveta je slika tega, kako se materija giblje in kako ,materija misli'.« (Prav tam, str. 288.)

— »Možgani so organ mišljenja.« (Prav tam, str. 125.)

c) V nasprotju z idealizmom, ki izpodbija možnost spoznanja sveta in njegovih zakonitosti, ki ne veruje v verodostojnost našega znanja, ne priznava objektivne resnice in meni, da je svet poln »stvari samih na sebi«, katere znanost ne more nikoli spoznati — izhaja marksistični filozofski materializem iz tega, da so svet in njegove zakonitosti popolnoma spoznatni, da je naše znanje o naravnih zakonih, preverjeno z izkustvom, prakso, verodostojno znanje, ki ima pomen objektivnih resnic, da v svetu ni nespoznatnih stvari, temveč so samo stvari, ki jih še nismo spoznali, ki pa jih bosta znanost in praksa odkrili in spoznali s svojimi silami.

Ko kritizira Kantovo tezo in tezo drugih idealistov o nespoznatnosti sveta in nespoznatnih »stvarih samih na sebi« ter brani znano materialistično tezo o verodostojnosti našega znanja, piše Engels:

»Najprepričevalneje ti ovrže te kakor vse druge filozofske muhe praksa, namreč po-

skus in industrija. Če moremo dokazati, da je pravilno naše pojmovanje nekega prirodnega pojava, na ta način, da ga sami napravimo, da ga ustvarimo iz njegovih pogojev in ga še vrhu tega pripravimo, da rabi našim namenom, tedaj je konec Kantovi nedoumni „stvari sami na sebi“. Kemične snovi, ki nastajajo v rastlinskih in živalskih telesih, so ostale take „stvari same na sebi“ vse dotlej, dokler jih ni pričela organska kemija izdelovati drugo za drugo; s tem je postala „stvar sama na sebi“ stvar za nas, kakor n. pr. alizarin, barvilo brošča, ki nam ga ni treba več gojiti na polju v broščevih koreninah, marveč ga mnogo ceneje in enostavneje izdelujemo iz premogovega katrana. Kopernikov sončni sistem je bil tri sto let hipoteza, na katero bi lahko stavili sto, tisoč, deset tisoč proti eni, pa je vendar bil le hipoteza; ko pa je Leverrier iz podatkov, ki jih je dajal ta sistem, ne samo dokazal, da mora nujno obstajati nek neznan planet, temveč je tudi izračunal mesto, kje mora ta planet biti na nebu, in ko je potem Galle ta planet resnično našel, tedaj je bil Kopernikov sistem dokazan.“ (K. Marx, Izbrana dela, I. zvezek, str. 330.)

Ko obdolžuje Bogdanova, Bazarova, Juškeviča in druge Machove pristaše fideizma in brani znano materialistično tezo, da je naše znanstveno poznanje zakonitosti v narodi verodostojno, da predstavljajo znanstveni zakoni objektivno resnico, pravi Lenin:

»Sodobni fideizem nikakor ne zametuje znanosti; zametuje le „čezmerne pretenzi-

je“ znanosti, pretenzijo namreč na objektivno resnico. Če obstoji objektivna resnica (kakor mislijo materialisti), če je samo prirodoslovje, ki odraža zunanji svet v človekovem „izkustvu“, zmožno, da nam daje objektivno resnico, tedaj smo brez-pogojno zavrgli vsak fideizem.“ (Lenin, XIII. zv., str. 102.)

Take so na kratko značilne poteze marksističnega filozofskega materializma.

Lahko je razumeti, kako ogromnega pomena je razširitev tez filozofskega materializma na proučevanje družbenega življenja, na proučevanje družbene zgodovine, kako ogromnega pomena je uporaba teh tez pri zgodovini družbe, pri praktični dejavnosti partije proletariata.

Če sta zveza prirodnih pojavov in njihova medsebojna pogojna odvisnost zakonitosti v razvoju narode, tedaj sledi iz tega, da tudi zveza in medsebojna pogojna odvisnost pojavov družbenega življenja ne predstavljata slučajne zadeve, temveč zakonitosti v razvoju družbe.

To se pravi, da družbeno življenje, zgodovina družbe neha biti nakopičenje »slučajnosti«, zakaj zgodovina družbe postane zakonit razvoj družbe, proučevanje zgodovine družbe pa se pretvarja v znanost.

To se pravi, da praktična dejavnost partije proletariata ne sme temeljiti niti na dobrih željah »znamenitih osebnosti« niti na zahtevah »razuma«, »splošne morale« in podobnega, temveč na zakonitostih družbenega razvoja, na proučevanju teh zakonitosti.

Dalje. Če je svet spoznat in če je naše znanje o zakonih prirodnega razvoja verodostojno znanje, ki ima pomen objektivne resnice, tedaj sledi iz tega, da sta družbeno življenje, razvoj družbe — tudi spoznatna, znanstveni podatki o

zakonih družbenega razvoja pa da so verodostojni podatki, ki imajo pomen objektivnih resnic.

To se pravi, da postane znanost o zgodovini družbe, ne glede na vso zapletenost v pojavih družbenega življenja, lahko prav tako točna znanost, kakor recimo biologija, sposobna, izkoristiti zakone družbenega razvoja za praktično uporabo.

To se pravi, da ne smejo partije proletariata voditi v njeni praktični dejavnosti kakršni koli slučajni motivi, temveč zakoni družbenega razvoja, praktični sklepi iz teh zakonov.

To se pravi, da se socializem iz sanj o lepši bodočnosti človeštva pretvarja v znanost.

To se pravi, da mora zveza med znanostjo in praktično dejavnostjo, zveza med teorijo in prakso, njuna enotnost postati zvezda vodnica partije proletariata.

Dalje. Če je priroda, bit, materialni svet prvotno, zavest, mišljenje pa drugotno, izvedeno, če predstavlja materialni svet objektivno realnost, obstoječo neodvisno od zavesti ljudi, zavest pa je odraz te objektivne realnosti, tedaj sledi iz tega, da je tudi materialno življenje družbe, njena bit prvotno, njeno duhovno življenje pa drugotno, izvedeno, da je materialno življenje družbe objektivna realnost, obstoječa neodvisno od volje ljudi, duhovno življenje družbe pa je odraz te objektivne realnosti, odraz biti.

To se pravi, da vir za formiranje duhovnega življenja družbe, vir za nastanek družbenih idej, družbenih teorij, političnih nazorov, političnih ustanov ne smemo iskati v teh idejah, teorijah, nazorih, političnih ustanovah samih, temveč v pogojih materialnega življenja družbe, v družbeni biti, ki so njen odraz te ideje, teorije, nazori in podobno.

To se pravi, če opazujemo v raznih obdobjih zgodovine družbe razne družbene ideje, teorije, na-

zore, politične ustanove, če srečamo v suženjskem redu te družbene ideje, teorije, nazore, politične ustanove, v fevdalizmu druge, v kapitalizmu tretje, tedaj si tega ne razlagamo s »prirodo«, »lastnostmi« idej, teorij, nazorov, političnih ustanov samih, temveč z različnimi pogoji materialnega življenja družbe v raznih obdobjih družbenega razvoja.

Kakršna je družbena bit, kakršni so pogoji materialnega življenja družbe, takšne so njene ideje, teorije, politični nazori, politične ustanove.

V zvezi s tem pravi Marx:

»Ne določa zavest ljudi njihove biti, temveč obratno, njihova družbena bit določa njihovo zavest.« (K. Marx, Izbrana dela, I. zv., str. 269.)

To se pravi, da partiji proletariata ne smejo biti izhodišče za njeno dejavnost abstraktni »principi človeškega razuma«, temveč konkretni pogoji materialnega življenja družbe kot odločujoča sila v družbenem razvoju, ne smejo ji biti izhodišče dobre želje »velikih ljudi«, temveč realne potrebe razvoja materialnega življenja družbe, če se noče zmotiti v politiki in zdrkniti v položaj praznih sanjarjev.

Polom utopistov — med njimi narodnikov, anarhistov in eserov — si razlagamo med drugim s tem, da niso priznavali prvenstvene vloge, ki jo imajo pogoji materialnega življenja družbe v družbenem razvoju, in da niso gradili — padajoč pri tem v idealizem — svoje praktične dejavnosti na osnovi potreb razvoja materialnega življenja družbe, temveč neodvisno od njih in proti njim — da so jo gradili na osnovi »idealnih planov« in »vseobjemajočih projektov«, odtrganih od realnega družbenega življenja.

Sila in vitalnost marksizma-leninizma je v tem, da se ta opira v svoji praktični dejavnosti ravno

na potrebe razvoja materialnega življenja družbe, ne da bi se kdaj koli odtrgal od realnega življenja družbe.

Vendarle pa iz Marxovih besed ne sledi, da so družbene ideje, teorije, politični nazori, politične ustanove brez pomena v družbenem življenju, da ne učinkujejo obratno na družbeno bit, na razvoj materialnih pogojev družbenega življenja. Govorili smo doslej tule o izvoru družbenih idej, teorij, nazorov, političnih ustanov, o njihovem nastanku, o tem, da je duhovno življenje družbe odraz pogojev njenega materialnega življenja. Kar se tiče pomena družbenih idej, teorij, nazorov, političnih ustanov, kar se tiče njihove vloge v zgodovini, pa zgodovinski materializem ne samo da ne zanika, temveč nasprotno, podčrtuje njihovo resno vlogo in njihov pomen v življenju družbe, v zgodovini družbe.

Družbene ideje in teorije so različne. So stare ideje in teorije, ki so se preživele in služijo interesom odmirajočih družbenih sil. Njihov pomen je v tem, da zavirajo razvoj družbe, njeno napredovanje. So nove, napredne ideje in teorije, ki služijo interesom naprednih družbenih sil. Njihov pomen je v tem, da olajšujejo razvoj družbe, njeno napredovanje, pri čemer dobivajo tem večji pomen, čim točneje odražajo potrebe razvoja materialnega življenja družbe.

Nove družbene ideje in teorije se porajajo šele potem, ko je razvoj materialnega življenja družbe postavil družbo pred nove naloge. Toda potem ko so se porodile, postanejo najresnejša sila, ki olajšuje rešitev novih nalog, ki jih je postavil razvoj materialnega življenja družbe, sila, ki olajšuje družbi, da napreduje. Ravno tu se tudi kaže izredno veliki organizirajoči, mobilizirajoči in preobrazujoči pomen novih idej, novih teorij, novih političnih nazorov, novih političnih ustanov. Nove

družbene ideje in teorije se ravno zato tudi porajajo, ker so nujno potrebne družbi, ker je brez njihovega organizirajočega, mobilizirajočega in preobrazujočega dela nemogoča rešitev nalog, ki so dozorele v razvoju materialnega življenja družbe. Ko so se na osnovi novih nalog, ki jih je postavil razvoj materialnega življenja družbe, nove družbene ideje in teorije porodile, si utirajo pot, postajajo last ljudskih množic, jih mobilizirajo, jih organizirajo proti odmirajočim družbenim silam in olajšujejo na ta način strmoglavljenje odmirajočih družbenih sil, ki zavirajo razvoj materialnega življenja družbe.

Tako učinkujejo družbene ideje, teorije, politične ustanove, potem ko so se porodile na osnovi dozorelih nalog v razvoju materialnega življenja družbe, v razvoju družbene biti, same na družbeno bit, na materialno življenje družbe, ustvarjajoč pogoje, ki so nujno potrebni za to, da bi do kraja izvedli rešitev dozorelih nalog materialnega življenja družbe in omogočili njen nadaljnji razvoj.

V zvezi s tem pravi Marx:

»Teorija postane materialna sila, brž ko zajame množice.« (K. Marx in F. Engels, I. zv., str. 406.)

To se pravi, da se mora partija proletariata, če hoče imeti možnost, učinkovati na pogoje materialnega življenja družbe in pospešiti njihov razvoj, pospešiti njihovo izboljšanje, opreti na tako družbeno teorijo, na tako družbeno idejo, ki pravilno odraža potrebe razvoja materialnega življenja družbe in je zato sposobna, da spravi v gibanje široke ljudske množice, sposobna, da jih mobilizira in organizira iz njih veliko armado partije proletariata, pripravljeno, da razbije reakcionarne sile in utre pot naprednim družbenim silam.

Polom »ekonomistov« in menjševikov si razlagamo med drugim s tem, da ti niso priznavali mobilizirajoče, organizirajoče in preobrazujoče vloge napredne teorije, napredne ideje in da so — padajoč v vulgarni materializem — reducirali njuno vlogo skoraj na nič — da so torej obsojali partijo na pasivnost, na životarjenje.

Sila in vitalnost marksizma-leninizma je v tem, da se ta opira na napredno teorijo, ki pravilno odraža potrebe razvoja materialnega življenja družbe, da dviga teorijo na višino, ki ji gre, in ima za svojo dolžnost, da do dna izkoristi njeno mobilizirajočo, organizirajočo in preobrazujočo silo.

Tako rešuje zgodovinski materializem vprašanje o odnosu med družbeno bitjo in družbeno zavestjo, med pogoji za razvoj materialnega življenja in razvojem duhovnega življenja družbe.

3. Zgodovinski materializem.

Preostaja še, da pojasnimo vprašanje: kaj je treba s stališča zgodovinskega materializma pojmovati pod »pogoji materialnega življenja družbe«, ki v zadnji instanci določajo fiziognomijo družbe, njene ideje, nazore, politične ustanove itd.

Prav zares — kaj so ti »pogoji materialnega življenja družbe«, kakšne so njihove značilne poteze?

Nobenega dvoma ni, da spada v pojem »pogoji materialnega življenja družbe« predvsem naroda, obdajajoča družbo, geografsko okolje, ki je eden neogibno potrebnih in stalnih pogojev materialnega življenja družbe in vpliva seveda na razvoj družbe. Kakšna je vloga geografskega okolja v razvoju družbe? Ali ni morda geografsko okolje tista glavna sila, ki določa fiziognomijo družbe, značaj človeškega družbenega reda, prehod iz tega reda v drug red?

Zgodovinski materializem odgovarja na to vprašanje zanikajoče.

Geografsko okolje je nesporno eden stalnih in neogibno potrebnih pogojev družbenega razvoja in vpliva seveda na družbeni razvoj — pospešuje ali zavira potek družbenega razvoja. Toda njegov vpliv ni določujoči vpliv, zakaj družba se spreminja in razvija brez primere hitreje, kakor pa se spreminja in razvija geografsko okolje. V razdobju treh tisočletij se je Evropi posrečilo preživeti tri različne družbene rede: prakomunistični red, suženjski red in fevdalni red, vzhodni del Evrope, ZSSR pa je preživela celo štiri družbene rede. Medtem pa se v prav tem obdobju geografski pogoji v Evropi ali sploh niso spremenili ali pa so se spremenili v tako neznatni meri, da geografija niti govori noče o tem. In to je tudi razumljivo. Za kolikor toliko pomembne spremembe geografskega okolja so potrebni milijoni let, medtem ko zadostuje celo za najpomembnejše spremembe človeškega družbenega reda nekaj sto ali nekaj tisoč let.

Iz tega pa sledi, da ne more biti geografsko okolje glavni vzrok, določujoči vzrok družbenega razvoja, zakaj to, kar ostaja v razdobju nekaj desetletij skoraj nespremenjeno, ne more biti glavni vzrok za razvoj tega, kar doživlja korenite spremembe v razdobju nekaj sto let.

Nobenega dvoma ni dalje, da spada tudi naraščanje prebivalstva, ta ali druga gostota prebivalstva v pojem »pogoji materialnega življenja družbe«, zakaj ljudje tvorijo neogibno potrebni element v pogojih materialnega življenja družbe, in brez obstoja nekega najmanjšega števila ljudi ne more biti nobenega materialnega življenja družbe. Ali ni morda naraščanje prebivalstva tista glavna sila, ki določa značaj človeškega družbenega reda?

Zgodovinski materializem odgovarja tudi na to vprašanje zanikajoče.

Seveda vpliva naraščanje prebivalstva na družbeni razvoj, olajšuje ali zavira družbeni razvoj, ne more pa biti glavna sila družbenega razvoja in njegov vpliv na družbeni razvoj ne more biti določujoči vpliv, zato ker samo na sebi naraščanje prebivalstva ne daje ključa za razlago tega, zakaj stopa na mesto danega družbenega reda prav tak in tak nov družbeni red, ne pa kak drug, zakaj stopa na mesto prakomunističnega reda ravno suženjski red, na mesto suženjskega reda fevdalni red, na mesto fevdalnega reda buržoazni, ne pa kak drug red.

Če bi bilo naraščanje prebivalstva določujoča sila družbenega razvoja, bi morala večja gostota prebivalstva nujno priklicati v življenje ustrezajoči višji tip družbenega reda. Dejansko pa tega ne opažamo. Na Kitajskem je gostota prebivalstva štirikrat večja kot v ZDA, pa vendarle stoje ZDA s stališča družbenega razvoja više kakor Kitajska, zakaj na Kitajskem vlada še vedno na pol fevdalni red, medtem ko so ZDA že zdavnaj dosegle najvišjo razvojno stopnjo kapitalizma. Gostota prebivalstva je v Belgiji devetnajstkrat večja kakor v ZDA in šestindvajsetkrat večja kakor v ZSSR, pa vendarle stoje ZDA više kakor Belgija, kar se tiče družbenega razvoja, za ZSSR pa je Belgija zaostala za celo zgodovinsko razdobje, zakaj v Belgiji vlada kapitalistični red, medtem ko je ZSSR že obračunala s kapitalizmom in uvedla v svoji deželi socialistični red.

Iz tega pa sledi, da naraščanje prebivalstva ni in ne more biti glavna sila družbenega razvoja, določujoča značaj družbenega reda, fiziognomijo družbe.

a) V čem pa je potemtakem ta glavna sila v sistemu pogojev materialnega življenja družbe, ki

določa fiziognomijo družbe, značaj družbenega reda, razvoj družbe iz tega reda v drug red?

Za tako silo ima zgodovinski materializem način pridobivanja sredstev za življenje, nujno potrebnih za obstoj ljudi, način proizvodnje materialnih dobrin — hrane, obleke, obutve, stanovanja, goriva, proizvodnih orodij in podobnega, neogibno potrebnih za to, da bi družba lahko živela in se razvijala.

Če hočeš živeti, moraš imeti hrano, obleko, obutev, stanovanje, gorivo in podobno, če hočeš imeti te materialne dobrine, jih moraš proizvajati, če jih pa hočeš proizvajati, moraš imeti proizvodna orodja, ki z njimi ljudje proizvajajo hrano, obleko, obutev, stanovanja, gorivo in podobno, znati moraš proizvajati ta orodja, znati moraš uporabljati ta orodja.

Proizvodna orodja, ki se z njimi proizvajajo materialne dobrine, ljudje, ki opravljajo v gibanje proizvodna orodja in ostvarjajo proizvodnjo materialnih dobrin zato, ker imajo določeno izkustvo v proizvodnji in delovne navade — vsi ti elementi skupaj tvorijo proizvodne sile družbe.

Toda proizvodne sile tvorijo le eno stran proizvodnje, eno stran načina proizvodnje, izražajoč odnos ljudi do predmetov in sil prirode, ki jih izkoriščamo za proizvodnjo materialnih dobrin. Drugo stran proizvodnje, drugo stran načina proizvodnje tvorijo odnosi med ljudmi v procesu proizvodnje, proizvodni odnosi med ljudmi. Ljudje se ne bojujejo s prirodo in ne izkoriščajo prirode za proizvodnjo materialnih dobrin izolirano drug od drugega, v podobi posameznikov, odtrganih drug od drugega, temveč skupno, v skupinah, v družbah. Zato je proizvodnja vselej in v vseh pogojih družbena proizvodnja. Ko proizvajajo materialne dobrine, ustvarjajo ljudje med seboj

take ali drugačne vzajemne odnose v proizvodnji, take ali drugačne proizvodne odnose. Ti odnosi so lahko odnosi sodelovanja in medsebojne pomoči med ljudmi, ki so svobodni izkoriščanja, lahko so odnosi gospostva in pokoravanja in lahko so končno prehodni odnosi iz te oblike proizvodnih odnosov v drugo obliko. Toda kakršen koli značaj naj imajo proizvodni odnosi, ti odnosi tvorijo — vselej in v vseh redih — prav takšen nujno potreben element proizvodnje kakor proizvodjalne sile družbe.

»V proizvodnji — pravi Marx — ne učinkujejo ljudje le na narodo, temveč tudi drug na drugega. Ljudje proizvajajo le na ta način, da delujejo na določen način skupno in zamenjujejo svojo delavnost med seboj. Da bi proizvajali, stopajo ljudje v določene zveze in odnose in samo v okviru teh družbenih zvez in odnosov poteka njihovo učinkovanje na narodo, poteka njihova proizvodnja.« (K. Marx in F. Engels, V. zv., str. 429.)

Torej obsega proizvodnja, način proizvodnje tako proizvodjalne sile družbe kakor tudi proizvodne odnose med ljudmi in je na ta način utelešenje njihove enotnosti v procesu proizvodnje materialnih dobrin.

b) Prva posebnost proizvodnje je v tem, da proizvodnja nikoli ne obstane za dolgo dobo na isti točki in da se vedno spreminja in razvija, pri čemer povzročajo spremembe v načinu proizvodnje neogibno spremembo vsega družbenega reda, družbenih idej, političnih nazorov, političnih ustanov — povzročajo preureditev vsega družbenega in političnega sistema. Na različnih razvojnih stopnjah se poslužujejo ljudje različnih načinov proizvodnje ali — bolj grobo povedano — živé

različen način življenja. V prakomunizmu obstoji tak način proizvodnje, v suženjstvu obstoji drug način proizvodnje, v fevdalizmu — tretji način proizvodnje itd. V skladu s tem so različni tudi družbeni red ljudi, njihovo duhovno življenje, njihovi nazori, njihove politične ustanove.

Kakršen je način družbene proizvodnje, takšna je v bistvu tudi sama družba, takšne so njene ideje in teorije, politični nazori in ustanove.

Ali bolj grobo povedano: kakršen je način življenja ljudi, takšen je način njihovega mišljenja.

To pomeni, da je zgodovina družbenega razvoja predvsem zgodovina razvoja proizvodnje, zgodovina načinov proizvodnje, ki v teku stoletij zamenjujejo drug drugega, zgodovina razvoja proizvodjalnih sil in proizvodnih odnosov med ljudmi.

To se pravi, da je zgodovina družbenega razvoja hkrati tudi zgodovina samih proizvodjalcev materialnih dobrin, zgodovina delovnih množic, ki so osnovna sila proizvodnega procesa in ostvarjajo proizvodnjo materialnih dobrin, nujno potrebnih za obstoj družbe.

To se pravi, da zgodovinska znanost, če hoče biti v resnici znanost, ne more več reducirati zgodovine družbenega razvoja na dejanja kraljev in vojskovodij, na dejanja »osvajalcev« in »podjarmljevalcev« držav, temveč se mora predvsem baviti z zgodovino proizvodjalcev materialnih dobrin, z zgodovino delovnih množic, z zgodovino ljudstev.

To se pravi, da ključ za proučevanje zakonov družbene zgodovine ne smemo iskati v glavah ljudi, v nazorih in idejah družbe, temveč v proizvodnem načinu, ki ga uporablja družba v vsakem danem zgodovinskem obdobju — v ekonomiki družbe.

To se pravi, da je prva naloga zgodovinske znanosti proučevanje in odkrivanje zakonov pro-

izvodnje, zakonov razvoja proizvodjalnih sil in proizvodnih odnosov, zakonov ekonomskega razvoja družbe.

To se pravi, da mora partija proletariata, če hoče biti resnična partija, predvsem temeljito poznati razvojne zakone proizvodnje, poznati zakone ekonomskega razvoja družbe.

To se pravi, da morajo biti partiji proletariata, če se noče zmotiti v politiki, tako pri izdelovanju njenega programa kakor tudi v njeni praktični dejavnosti izhodišče predvsem razvojni zakoni proizvodnje, zakoni ekonomskega razvoja družbe.

c) Druga posebnost proizvodnje je v tem, da se začenjajo njene spremembe in njen razvoj vselej s spremembami in razvojem proizvodjalnih sil, predvsem s spremembami in razvojem proizvodjalnih orodij. Proizvajalne sile so torej najbolj gibljiv in najbolj revolucionaren element v proizvodnji. Najprej se spreminjajo in razvijajo proizvodjalne sile družbe, potem pa se spreminjajo v odvisnosti od teh sprememb in v skladu z njimi proizvodni odnosi med ljudmi, ekonomski odnosi med ljudmi. Vendarle pa to ne pomeni, da proizvodni odnosi ne vplivajo na razvoj proizvodjalnih sil in da poslednje niso odvisne od prvih. Razvijajoč se v odvisnosti od razvoja proizvodjalnih sil učinkujejo proizvodni odnosi s svoje strani na razvoj proizvodjalnih sil na ta način, da ga pospešujejo ali zavirajo. Pri tem je nujno treba pripomniti, da proizvodni odnosi ne morejo predolgo zaostajati za naraščanjem proizvodjalnih sil in biti z njim v protislovju, zakaj proizvodjalne sile se lahko razvijajo v polni meri le v tem primeru, če ustrezajo proizvodni odnosi značaju, stanju proizvodjalnih sil in dajejo dovolj prostora za razvoj proizvodjalnih sil. Zato morajo proizvodni odnosi, pa naj še tako zaostajajo za razvojem proizvodjalnih sil, priti prej ali slej v soglasje — in dejansko

tudi prihajajo v soglasje — z ravniyo v razvoju proizvodjalnih sil, z značajem proizvodjalnih sil. V nasprotnem primeru bi se temeljito razbila enotnost proizvodjalnih sil in proizvodnih odnosov v sistemu proizvodnje, proizvodnja bi v celoti razgatala, nastala bi kriza v proizvodnji, uničevale bi se proizvodjalne sile.

Primer za neskladnost med proizvodnimi odnosi in značajem proizvodjalnih sil, primer za konflikt med njimi so ekonomske krize v kapitalističnih deželah, kjer je privatnokapitalistična lastnina proizvodjalnih sredstev v kričečem nesoglasju z družbenim značajem proizvodnega procesa, z značajem proizvodjalnih sil. Rezultat tega nesoglasja so ekonomske krize, ki vodijo do uničenja proizvodjalnih sil, pri čemer je ravno to nesoglasje ekonomska osnova za socialno revolucijo, ki ji je namen, uničiti sedanje proizvodne odnose in ustvariti nove, ustrezajoče značaju proizvodjalnih sil.

In nasprotno — primer popolne skladnosti med proizvodnimi odnosi in značajem proizvodjalnih sil je socialistično narodno gospodarstvo v ZSSR, kjer je družbena lastnina proizvodjalnih sredstev v popolni skladnosti z družbenim značajem proizvodnega procesa in kjer zaradi tega ni niti ekonomskih kriz niti se ne uničujejo proizvodjalne sile.

Proizvajalne sile niso torej samo najbolj gibljiv in revolucionaren element v proizvodnji. Hkrati s tem so tudi določujoči element v razvoju proizvodnje.

Kakršne so proizvodjalne sile, takšni morajo biti tudi proizvodni odnosi.

Če odgovarja stanje proizvodjalnih sil na vprašanje, s kakšnimi proizvodjalnimi orodji proizvajajo ljudje zase nujno potrebne materialne dobrine, tedaj odgovarja stanje proizvodnih odnosov že na drugo vprašanje: čigava last so proizvodjalna

sredstva (zemlja, gozdovi, vode, rude, sirovine, proizvodna orodja, zgradbe v proizvodnji, prometna sredstva, pošta, telegraf, telefon in podobno), kdo razpolaga s proizvodnimi sredstvi, ali razpolaga z njimi vsa družba ali razpolagajo z njimi posamezne osebe, skupine, razredi, ki jih izrabljajo za izkoriščanje drugih oseb, skupin, razredov.

Takale je shematična slika razvoja proizvodnih sil od najstarejših časov do današnjih dni. Prehod od grobih kamenitih orodij k loku in strelicam in v zvezi s tem prehod od lovskega načina življenja k udomačitvi živali in prvobitni živinoreji; prehod od kamenitih orodij h kovinskim orodjem (železna sekira, plug z železnim lemežem in podobno) in v skladu s tem prehod h gojitvi rastlin in k poljedelstvu; nadaljnje izboljšanje kovinskih orodij za obdelavanje materiala, prehod h kovaškemu mehu, prehod k lončarstvu in v skladu s tem razvoj obrti, ločitev obrti od poljedelstva, razvoj samostojne obrtne in pozneje manufakturne proizvodnje; prehod od manufakturnih proizvodnih orodij k stroju in pretvorba obrtno-manufakturne proizvodnje v strojno industrijo; prehod k sistemu strojev in pojav moderne velike industrije, opremljene s stroji — taka je splošna, še zdaleč ne popolna slika razvoja proizvodnih sil družbe v toku zgodovine človeštva. Razumljivo je pri tem, da so razvijali in izboljševali proizvodna orodja ljudje, ki so bili v zvezi s proizvodnjo, in da se to ni dogajalo neodvisno od ljudi — torej so se hkrati s spremembami in razvojem proizvodnih orodij spreminjali in razvijali ljudje kot najvažnejši element proizvodnih sil, spreminjale in razvijale so se njihovo izkustvo v proizvodnji, njihove delovne navade, njihova sposobnost, uporabljati proizvodna orodja.

V skladu s spremembami in razvojem proizvodnih sil družbe v toku zgodovine so se spreminjali in razvijali proizvodni odnosi med ljudmi, njihovi ekonomski odnosi.

Zgodovina pozna pet osnovnih tipov proizvodnih odnosov: prakomunistični, suženjski, fevdalni, kapitalistični in socialistični tip.

V prakomunističnem redu je osnova proizvodnih odnosov družbena lastnina proizvodnih sredstev. To ustreza v osnovi značaju proizvodnih sil v tem obdobju. Kamenita orodja in lok s strelicami, ki se je pojavil pozneje, so izključevali možnost, da bi se vsak človek sam zase boril s naravnimi silami in roparskimi živalmi. Da bi nabrali sadov v gozdu, naložili rib v vodah, zgradili kakršno koli bivališče, so ljudje prisiljeni delati skupno, če nočejo postati žrtev lakote, roparskih živali ali sosednjih združb. Skupno delo vodi do skupne lastnine proizvodnih sredstev, kakor tudi produktov proizvodnje. Tu ljudje še ne poznajo pojma o privatni lastnini proizvodnih sredstev, razen če ne misliš pri tem na osebno lastnino nekaterih proizvodnih orodij, ki so hkrati orodja za obrambo pred roparskimi zvermi. Tu ni izkoriščanja, ni razredov.

V suženjskem redu je osnova proizvodnih odnosov lastnina gospodarja sužnjev, ki razpolaga s proizvodnimi sredstvi, pa tudi z delavcem v proizvodnji — s sužnjem, ki ga lahko gospodar sužnjev proda, kupi in ubije kakor živino. Takšni proizvodni odnosi ustrezajo v osnovi stanju proizvodnih sil v tem obdobju. Namesto s kamenitimi orodji so razpolagali sedaj ljudje s kovinskimi orodji, namesto siromašnega in primitivnega lovskega gospodarstva, ki ni poznalo ne živinoreje ne poljedelstva, so se pojavili živinoreja, poljedelstvo, obrti, delitev dela med temi panogami proizvodnje, pojavila se je možnost za menjavo produktov med

posameznimi osebami in skupnostmi, možnost za nakopičenje bogastva v rokah peščice ljudi, prišlo je do dejanskega nakopičenja proizvodjalnih sredstev v rokah manjšine, pojavila se je možnost podreditve večine manjšini in pretvorbe članov večine v sužnje. Tu že ni več skupnega in svobodnega dela vseh članov družbe v procesu proizvodnje — tu gospoduje prisilno delo sužnjev, ki jih izkoriščajo njihovi gospodarji, ki sami ne delajo. Zato tudi ni skupne lastnine proizvodjalnih sredstev kakor tudi ne skupne lastnine produktov proizvodnje. Na njeno mesto stopi privatna lastnina. Tu je gospodar sužnjev prvi in osnovni polnovredni lastnik.

Bogati in revni, izkoriščevalci in izkoriščanci, polnopravni in brezpravni, srdita razredna borba med njimi — takšna je slika suženjskega reda.

V fevdalnem redu je osnova proizvodnih odnosov lastnina fevdalca, ki razpolaga s proizvodjalnimi sredstvi in v omejenem obsegu z delavcem v proizvodnji — s tlačanom, ki ga fevdalec že ne more ubiti, ki ga pa lahko proda in kupi. Hkrati s fevdalno lastnino obstoji posamična lastnina kmeta in obrtnika, ki razpolagata s proizvodjalnimi orodji in s svojim privatnim gospodarstvom, osnovanim na osebnem delu. Takšni proizvodni odnosi ustrezajo v bistvu stanju proizvodjalnih sil v tem obdobju. Nadaljnje izboljšanje plavljenja in obdelavanja železa; širjenje železnega pluga in statev; nadaljnji razvoj poljedelstva, vrtnarstva, vinogradništva, oljarstva; hkrati z obrtnimi delavnicami se pojavijo manufakturna podjetja — takšne so značilne poteze stanja proizvodjalnih sil.

Nove proizvodjalne sile zahtevajo, da je delavec kolikor toliko iniciativen v proizvodnji in nagnjen k delu, zainteresiran pri delu. Zato opušča fevdalec sužnja, ker je to delavec, ki ni zainteresiran pri delu in je popolnoma brez iniciative, ter ima raje

opravka s tlačanom, ki ima svoje gospodarstvo, svoja proizvodjalna orodja in je kolikor toliko zainteresiran pri delu, kar je nujno potrebno za to, da obdeluje zemljo in odplačuje fevdalca v naturi od svojega pridelka.

Privatna lastnina se tu nadalje razvija. Izkoriščanje je tu skoraj prav tako strahovito kakor v suženjstvu — le nekoliko omiljeno je. Razredna borba med izkoriščevalci in izkoriščanci tvori osnovno potezo fevdalnega reda.

V kapitalističnem redu je osnova proizvodnih odnosov kapitalistična lastnina proizvodjalnih sredstev, ne da bi bil kapitalist lastnik delavcev v proizvodnji — mezdnih delavcev, ki jih kapitalist ne more ne ubiti ne prodati, zakaj ti so osebno neodvisni, ki pa so brez proizvodjalnih sredstev in prisiljeni, če nočejo umreti od lakote, prodajati svojo delovno silo kapitalistu in nositi na vratu jarem izkoriščanja. Hkrati s kapitalistično lastnino proizvodjalnih sredstev obstoji in je v prvi dobi na široko razširjena privatna lastnina — temelječa na osebnem delu — tlačanske odvisnosti osvobojenega kmeta in obrtnika, ki razpolagata s proizvodjalnimi sredstvi. Namesto obrtnih delavnic in manufakturnih podjetij so se pojavile velikanske tovarne in podjetja, opremljena s stroji. Namesto plemiških veleposestev, ki so se obdelovala s primitivnimi kmečkimi proizvodjalnimi orodji, so se pojavile velike kapitalistične ekonomije, ki so delale na osnovi agrotehnike in so bile opremljene s kmetijskimi stroji.

Nove proizvodjalne sile zahtevajo, da so delavci v proizvodnji bolj kulturni in razboriti kakor zabiti in nevedni tlačani ter da so sposobni, razumeti stroj in pravilno ravnati z njim. Zato imajo kapitalisti raje opravka z mezdnimi delavci, osvobojenimi tlačanskih spon, ki so dovolj kulturni, da bi pravilno ravnali s stroji.

Ko je v kolosalnem obsegu razvil proizvodjalne sile, pa se je kapitalizem zapletel v protislovjih, ki zanj niso rešljiva. Ko proizvaja čedalje več blaga in znižuje cene blagu, zastruje kapitalizem konkurenco, uničuje veliko množino majhnih in srednjih privatnih lastnikov, jih spreminja v proletarce in zmanjšuje njihovo kupno moč, zaradi česar postaja prodaja produciranega blaga nemogoča. Ko pa razširja proizvodnjo in zbira v velikanskih tovarnah in podjetjih milijone delavcev, daje kapitalizem procesu proizvodnje družbeni značaj in spodkopuje že s tem svojo lastno osnovo, zakaj družbeni značaj procesa proizvodnje zahteva družbeno lastnino proizvodjalnih sredstev, medtem ko ostaja lastnina proizvodjalnih sredstev privatnokatolična, ki je nezdržljiva z družbenim značajem procesa proizvodnje.

Ta nepomirljiva protislovja med značajem proizvodjalnih sil in proizvodnimi odnosi začno biti v oči v periodičnih krizah, nastalih zaradi hiperprodukcije, ko so kapitalisti, ki so sami povzročili propadanje velike množine prebivalstva in zato ne najdejo kupcev, ki bi mogli plačati blago, prisiljeni sežigati produkte, uničevati izdelano blago, zaustavljati proizvodnjo, uničevati proizvodjalne sile, in ko so milijoni prebivalstva prisiljeni trpeti brezposelnost in lakoto ne zaradi tega, ker je premalo blaga, temveč zaradi tega, ker je blaga produciranega preveč.

To pomeni, da so kapitalistični proizvodni odnosi nehali ustrezati stanju družbenih proizvodjalnih sil in da so prišli v nepomirljivo protislovje z njimi.

To pomeni, da je kapitalizem zanosil revolucijo, ki je poklicana, da nadomesti sedanjo kapitalistično lastnino proizvodjalnih sredstev s socialistično lastnino.

To pomeni, da tvori najostrejša razredna borba med izkoriščevalci in izkoriščanci osnovno potezo kapitalističnega reda.

V socialističnem redu, ki je za sedaj uresničen samo v ZSSR, je osnova proizvodnih odnosov družbena lastnina proizvodjalnih sredstev. Tu že ni več ne izkoriščevalcev ne izkoriščancev. Izgotavljeni produkti se porazdeljujejo po delu v soglasju z načelom: »Kdor ne dela, naj tudi ne je.« Odnose med ljudmi v procesu proizvodnje označuje tu odnos tovariškega sodelovanja in socialistične vzajemne pomoči med delavci, ki so osvobojeni izkoriščanja. Tu so proizvodni odnosi v popolnem soglasju s stanjem proizvodjalnih sil, zakaj družbeni značaj procesa proizvodnje se utrjuje z družbeno lastnino proizvodjalnih sredstev.

Zato socialistična proizvodnja v ZSSR ne pozna periodičnih hiperprodukcijskih kriz in z njimi povezanih nesmislov.

Zato se razvijajo tu proizvodjalne sile v pospešenem tempu, zakaj ustrezajoči jim proizvodni odnosi jim dajejo dovolj prostora za tak razvoj.

Takšna je slika razvoja proizvodnih odnosov med ljudmi v vsej dolgi zgodovini človeštva.

Takšna je odvisnost razvoja proizvodnih odnosov od razvoja proizvodjalnih sil družbe — predvsem od razvoja proizvodjalnih orodij — ki zaradi nje privedejo spremembe in razvoj proizvodjalnih sil prej ali slej do ustrezajočih sprememb in razvoja proizvodnih odnosov.

»Uporaba in ustvarjanje delovnih sredstev* — pravi Marx — označujeta, čeprav sta v zarodku lastna že nekaterim živalskim vrstam, specifično človeški delovni proces in zato opredeljuje Franklin člo-

* Z »delovnimi sredstvi« misli Marx predvsem proizvodjalna orodja. — Red.

veka kot žival, ki izdeluje orodja. Prav takšne važnosti, kakršne je zgradba kostnih ostankov za proučevanje organizacije izginulih živalskih vrst, so ostanki delovnih sredstev za proučevanje izginulih družbeno-ekonomskih formacij. Ekonomska obdobja se ne razlikujejo po tem, kaj se proizvaja, temveč po tem, kako se proizvaja... Delovna sredstva niso samo merilo za razvoj človeške delovne sile, temveč nam kažejo tudi družbene odnose, ki v njih poteka delo.« (K. Marx, »Kapital«, I. zv., str. 121, izdaja l. 1935.)

In dalje:

— »Družbeni odnosi so v tesni zvezi s proizvodjalnimi silami. Ko pridobivajo nove proizvodjalne sile, spreminjajo ljudje svoj način proizvodnje, s spreminjanjem načina proizvodnje, načina pridobivanja življenjskih sredstev, pa spreminjajo vse svoje družbene odnose. Ročni mlin vam daje družbo s fevdalnim gospodom na čelu, parni mlin — družbo z industrijskim kapitalistom.« (K. Marx in F. Engels, V. zv., str. 364.)

— »V neprestanem gibanju naraščajo proizvodjalne sile, se rušijo družbeni odnosi, nastajajo ideje; negibna je samo abstrakcija gibanja.« (Prav tam, str. 364.)

Označujoč zgodovinski materializem, formuliran v »Manifestu komunistične partije«, pravi Engels:

»Ekonomska proizvodnja in iz nje nujno izvirajoča družbena razčlenitev vsakega zgodovinskega obdobja tvorita osnovo za politično in intelektualno zgodovino tega

obdobja... Potemtakem je bila vsa zgodovina od razpada prastare skupne zemljiške lastnine dalje zgodovina razrednih borb, borb med izkoriščanimi in izkoriščajočimi, vladanimi in vladajočimi razredi na raznih stopnjah družbenega razvoja... Sedaj pa je ta borba dosegla stopnjo, ko se izkoriščani in zatirani razred (proletariat) ne more več osvoboditi izkoriščajočega in zatirajočega razreda (buržoazije), ne da bi hkrati za vedno osvobodil vso družbo izkoriščanja, zatiranja in razrednih borb...« (Engelsov uvod k nemški izdaji »Manifesta« iz l. 1883.)

č) Tretja posebnost proizvodnje je v tem, da nastajanje novih proizvodjalnih sil in ustrežajočih jim proizvodnih odnosov ne poteka ločeno od starega reda, ne poteka potem, ko izgine stari red, temveč poteka v krilu starega reda, ne poteka kot rezultat namerne, zavestne dejavnosti ljudi, temveč spontano, nezavedno, neodvisno od volje ljudi. Spontano in neodvisno od volje ljudi poteka iz dveh vzrokov.

Prvič zato, ker ljudje niso svobodni v izbiri tega ali drugega načina proizvodnje, zakaj vsak nov rod zateče, ko stopa v življenje, že gotove proizvodjalne sile in proizvodne odnose kot rezultat dela prejšnjih rodov, zato mora v prvi dobi sprejeti vse to, kar zateče na področju proizvodnje v izgotovljeni podobi, in se jim prilagoditi, da bi imel možnost, proizvodjati materialne dobrine.

Drugič zato, ker se ljudje, ko izboljšujejo to ali drugo proizvodjalno orodje, ta ali drug element proizvodjalnih sil, ne zavedajo, ne razumejo in si ne ubijajo glave s tem, do kakih družbenih rezultatov morajo dovesti ta izboljšanja, temveč mislijo samo na svoje trenutne interese, na to, da bi

si olajšali delo in se dokopali do kakršne koli neposredne, otipljive koristi zase.

Ko so nekateri člani v prakomunistični družbi polagoma in tipaje prehajali od kamenitih orodij k železnim orodjem, seveda niso vedeli in si niso ubijale glave s tem, do kakih družbenih rezultatov bo dovedla ta novotarija, niso razumeli in niso se zavedali tega, da pomeni prehod h kovinskim orodjem prevrat v proizvodnji, da bo ta prehod dovedel konec koncev do suženjskega reda — hoteli so si preprosto olajšati delo in se dokopati do neposredne, otipljive koristi — njihovo zavestno dejavnost so omejevali ozki okviri te trenutne osebne koristi.

Ko je v obdobju fevdalnega reda začela mlada evropska buržoazija graditi poleg majhnih cehovskih delavnic velika manufakturna podjetja in je na ta način gnala dalje proizvodjalne sile družbe, seveda ni vedela in si ni ubijala glave s tem, do kakih družbenih posledic bo dovedla ta novotarija, ni se zavedala in ni razumela, da bo ta »majcena« novotarija dovedla do take pregrupacije družbenih sil, ki se mora končati z revolucijo tako proti kraljevski oblasti, ki je njeno milost buržoazija tako visoko cenila, kakor tudi proti plemičem, ki so se v njihove vrste pogosto želeli v svojem sanjarjenju povzpeli njeni najboljši predstavniki — hotela je le poceniti proizvodnjo blaga, vreči čim več blaga na trge v Aziji in pravkar odkriti Ameriki in napraviti čim več dobička — njeno zavestno dejavnost so omejevali ozki okviri te vsakodnevnih prakse.

Ko so ruski kapitalisti skupaj s tujimi kapitalisti v čedalje večji meri uvajali v Rusiji moderno, veliko, s stroji opremljeno industrijo, ne da bi se dotaknili carizma in prepuščajoč kmete zemljiški gospodi, da jih požre, seveda niso vedeli in si niso ubijali glave s tem, do kakih družbenih

posledic bo privedlo to veliko naraščanje proizvodjalnih sil, niso se zavedali in niso razumeli, da bo ta pomembni skok na področju proizvodjalnih sil družbe privedel do take pregrupacije družbenih sil, ki bo dala proletariatu možnost, da pritegne k sebi kmete in izvrši zmagovito socialistično revolucijo — ti so preprosto hoteli do skrajnosti razširiti industrijsko proizvodnjo, obvladati kolosalni notranji trg, postati monopolisti in izžeti iz narodnega gospodarstva čim več dobička — njihova zavestna dejavnost ni šla preko meja njihovih vsakdanjih ozko praktičnih interesov.

V skladu s tem pravi Marx:

»V družbeni proizvodnji svojega življenja (t. j. v proizvodnji materialnih dobrin, ki so potrebne za življenje ljudi. — Red.) stopajo ljudje v določene, nujne, od njihove volje neodvisne* odnose — v proizvodne odnose, ki ustrezajo določeni razvojni stopnji njihovih materialnih proizvodjalnih sil.« (K. Marx, Izbrana dela, I. zv., str. 269.)

To pa nikakor ne pomeni, da potekajo spremembe proizvodnih odnosov in prehod od starih proizvodnih odnosov k novim gladko, brez konfliktov, brez pretresov. Nasprotno — tak prehod se navadno vrši po poti revolucionarnega strmoglavljenja starih proizvodnih odnosov in utrditve novih. Do nekega obdobja potekajo razvoj proizvodjalnih sil in spremembe na področju proizvodnih odnosov spontano, neodvisno od volje ljudi. Toda to le do nekega trenutka, do trenutka, dokler nastale in razvijajoče se proizvodjalne sile ne uspejo dozoreti, kakor je treba. Potem ko so nove proizvodjalne sile dozorele, se pretvorijo obstoječi pro-

* Razprto tiskala redakcija.

izvodni odnosi in njihovi nosilci — gospodujoči razredi v listo »neodoljivo« pregrajo, ki jo je mogoče pomesti s polji le z zavestno dejavnostjo novih razredov, z nasilnimi dejanji teh razredov, z revolucijo. Tu se posebno jasno kaže ogromna vloga novih družbenih idej, novih političnih ustanov, nove politične oblasti, ki so poklicane, da s silo odstranijo stare proizvodne odnose. Na osnovi konflikta med novimi proizvajalnimi silami in starimi proizvodnimi odnosi, na osnovi novih ekonomskih potreb družbe se porajajo nove družbene ideje, nove ideje organizirajo in mobilizirajo množice, množice se strinjajo v novo politično armado, ustvarjajo novo revolucionarno oblast in jo uporabljajo za to, da bi s silo odstranile stari red na področju proizvodnih odnosov in utrdile novi red. Spontani razvojni proces se umakne zavestni dejavnosti ljudi, mirni razvoj — nasilnemu prevratu, evolucija — revoluciji.

»Proletariat — pravi Marx — se v borbi proti buržoaziji nujno združuje v razred... Z revolucijo se spreminja v vladajoči razred in kot vladajoči razred odstranjuje s silo stare proizvodne odnose.« (»Manifest komunistične partije«, izdaja iz leta 1938, str. 52.)

In dalje:

— »Proletariat bo izkoristil svoje politično gospodstvo za to, da iztrga buržoaziji iz rok korak za korakom ves kapital, centralizira vsa proizvajalna orodja v rokah države, t. j. proletariata, ki se je organiziral kot gospodujoči razred, in da čim hitreje poveča maso proizvajalnih sil.« (Prav tam, str. 50.)

— »Nasilje je babica vsake stare družbe, ki je zanosila novo.« (Marx, »Kapital«, I. zv., str. 603, iz l. 1935.)

Tule genialna formulacija bistva zgodovinskega materializma, ki jo je Marx dal l. 1859 v zgodovinskem »predgovoru« k svoji znameniti knjigi »H kritiki politične ekonomije«:

»V družbeni proizvodnji svojega življenja stopajo ljudje v določene, nujne, od njihove volje neodvisne odnose — v proizvodne odnose, ki ustrezajo določeni razvojni stopnji njihovih materialnih proizvajalnih sil. Celokupnost teh proizvodnih odnosov tvori ekonomsko strukturo družbe, realno osnovo, ki se na njej dviga pravna in politična vrhnja stavba in ki ji ustrezajo določene oblike družbene zavesti. Način proizvodnje materialnega življenja je pogoj socialnemu, političnemu in duhovnemu procesu življenja na sploh. Ne določa zavest ljudi njihove biti, temveč obratno, njihova družbena bit določa njihovo zavest. Na določeni stopnji svojega razvoja prihajajo materialne proizvajalne sile družbe v protislovje z obstoječimi proizvodnimi odnosi ali — in to je le pravni izraz za isto stvar — z lastninskimi odnosi, ki so se doslej v njih razvijale. Iz razvojnih oblik za proizvajalne sile se pretvorijo ti odnosi v njihove spono. Tedaj nastopi razdobje socialne revolucije. S spremembo ekonomske osnove se izvrši počasneje ali hitreje prevrat v vsej ogromni vrhnji stavbi. Ko proučujemo take prevrate, moramo vselej razlikovati med materialnim prevratom v ekonomskih pogojih proizvodnje, ki se da ugotoviti s prirodoslovno točnostjo, in pravnimi, političnimi, religioznimi, umetniškimi ali filozofskimi, skratka: ideološkimi oblikami, ki se v njih ljudje tega konflikta zavedo in ga izbojujejo. Kakor ne

presojamo posameznika po tem, kar ta misli sam o sebi, prav tako ne moremo presojati take prevratne dobe po njeni zavesti, temveč moramo prav obratno to zavest razložiti iz protislovij materialnega življenja, iz obstoječega konflikta med družbenimi proizvodjalnimi silami in proizvodnimi odnosi. Nobena družbena formacija ne propade prej, preden se ne razvijejo vse proizvodjalne sile, ki je zanje dovolj prostora, in novi, višji proizvodni odnosi se nikoli ne pojavijo prej, preden niso dozoreli materialni pogoji za njihov obstoj v krilu stare družbe same. Zato si postavlja človeštvo vedno le take naloge, ki jih lahko reši, zakaj če pogledamo natančneje, bomo vselej videli, da se poraja naloga sama šele tedaj, ko že obstoje materialni pogoji za njeno rešitev ali pa so vsaj v toku svojega nastajanja.» (K. Marx, Izbrana dela, zv. I., str. 269—270.)

Takšna je stvar z marksističnim materializmom, če ga pogledamo v njegovi uporabi pri družbenem življenju, v uporabi pri zgodovini družbe.

Takšne so osnovne poteze dialektičnega in zgodovinskega materializma.

Iz tega vidimo, kakšno teoretično bogastvo je obranil Lenin za partijo pred atentati revizionistov in izrodov, in kako silnega pomena je bil izid Leninove knjige »Materializem in empiriokriticizem« za razvoj naše partije.

3. Boljševiki in menjševiki v letih stolypinske reakcije. Borba boljševikov proti likvidatorjem in otzovistom.

V letih reakcije je bilo mnogo težje delati v partijskih organizacijah kakor v poprejšnjem ob-

dobju, ko se je revolucija razmahovala. Število partijskih članov se je rezko zmanjšalo. Mnogi malomeščanski sopotniki partije, posebno inteligenti, so zapuščali partijske vrste, ker so se bali preganjanj s strani carske vlade.

Lenin je poudarjal, da morajo revolucionarne partije v takih trenutkih nadaljevati svojo učno dobo. V obdobju revolucionarnega poleta so se učile napadati, v obdobju reakcije se morajo naučiti, kako se je treba pravilno umikati, kako preiti na nelegalno delo, kako ohraniti in utrditi nelegalno partijo, kako izkoristiti legalne možnosti, vsakršne legalne, posebno množične organizacije za utrditev zvez z množicami.

Menjševiki so se umikali v paniki, ker niso verjeli v možnost novega revolucionarnega poleta, sramotno so se odrekli revolucionarnim zahtevam programa in revolucionarnim geslom partije, hoteli so likvidirati, uničiti revolucionarno nelegalno partijo proletariata. Zato so take vrste menjševike začeli nazivati likvidatorje.

Za razliko od menjševikov so boljševiki bili prepričani, da se bo takoj v prvih naslednjih letih začel revolucionarni polet in da je partija dolžna, pripravljati množice na ta novi polet. Osnovne naloge revolucije niso bile rešene. Kmetje niso dobili zemlje zemljiške gospode, delavci niso dobili osemurnega delovnega dne, strmoglavljen ni bil ljudstvu mrzki carski absolutizem, ki je znova zadušil tiste neznatne politične svoboščine, ki mu jih je ljudstvo z bojem izsililo v l. 1905. Na ta način so še nadalje obstajali vzroki, ki so rodili revolucijo v l. 1905. Zato so boljševiki bili prepričani, da se bo začel nov polet revolucionarnega gibanja, pripravljali so se nanj, zbirali so sile delavskega razreda.

Uverjenost v neogibnost novega poleta revolucije so črpali boljševiki tudi še iz tega dejstva, da

je revolucija l. 1905 naučila delavski razred, pribojevati si svoje pravice v množični revolucionarni borbi. V letih reakcije, v letih ofenzive kapitala delavci niso mogli pozabiti teh nauk iz l. 1905. Lenin je navajal pisma delavcev, v katerih so ti — pripovedujoč o obnovljenem zatiranju in roganju s strani tovarnarjev — govorili: »Počakajte, spet bo prišlo 1905. leto!«

Osnovni politični cilj boljševikov je ostal isti kakor v l. 1905 — strmoglaviti carizem, izvesti do kraja buržoaznodemokratsko revolucijo, preiti k socialistični revoluciji. Boljševiki niso niti za trenutek pozabljali na ta cilj, razglašali so še nadalje pred množicami osnovna revolucionarna gesla: demokratična republika, konfiskacija zemlje zemljiške gospode, osemurni delovni dan.

Toda taktika partije ni mogla ostati prav ista kakor v obdobju revolucionarnega poleta l. 1905. Ni bilo mogoče na primer v bližnji bodočnosti pozivati množice na splošno politično stavko ali na oboroženo vstajo, zato ker je bilo upadanje revolucionarnega gibanja očitno, očitna je bila silna utrujenost delavskega razreda in znatna okrepitev reakcionarnih razredov. Partija je morala upoštevati novi položaj. Taktiko ofenzive je bilo treba zamenjati s taktiko obrambe, s taktiko zbiranja sil, s taktiko prevedbe kadrov na nelegalno delo in s taktiko partijskega dela v nelegalnosti, s taktiko združevanja nelegalnega dela z delom v legalnih delavskih organizacijah.

In boljševiki so znali izpolniti to nalogo.

»Znali smo delati dolga leta pred revolucijo. Niso nas zastoj nazvali kremenite. Socialni demokrati so zgradili proletarsko partijo, ki ne bo izgubila poguma zaradi neuspeha pri prvem vojaškem navalu, ki ne bo izgubila glave in se ne bo dala spe-

ljati v avanture« je pisal Lenin. (Lenin, XII. zv., str. 126.)

Boljševiki so se borili za ohranitev in utrditev nelegalnih partijskih organizacij. Obenem pa so boljševiki imeli za nujno potrebno, izkoristiti vse legalne možnosti, vsakršen legalni kaveljček, ki bi z njegovo pomočjo bilo mogoče podpirati in ohranjati zveze z množicami in že s tem okrepiti partijo.

»To je bilo obdobje preokreta naše partije od odkrite revolucionarne borbe s carizmom k borbi po ovinkih, k izkoriščanju vseh in vsakršnih legalnih možnosti — od bolniških blagajn do dumske tribune. To je bilo obdobje umika, potem ko smo bili poraženi v revoluciji l. 1905. Ta preokret je zahteval od nas, da si usvojimo nove borbene metode za to, da bi — potem ko zberemo sile — znova šli v odkrito revolucionarno borbo proti carizmu.« (Stalin, Stenografsko poročilo XV. kongresa, str. 366—367, l. 1935.)

Legalne organizacije, ki so ostale nedotaknjene, so bile neke vrste kritje za nelegalne partijske organizacije in sredstvo za zvezo z množicami. Da bi ohranili zvezo z množicami, so boljševiki izkoristili sindikate in druge legalne družbene organizacije: blagajne bolniškega zavarovanja, delavske zadruge, klube in kulturna društva, ljudske domove. Boljševiki so izkoristili tribuno Državne dume za razkrinkavanje politike carske vlade, za razkrinkavanje kadetov, za pritegovanje kmetov na stran proletariata. Ohranitev nelegalne partijske organizacije in vodstvo vseh drugih vrst političnega dela preko te organizacije sta zagotavljala partiji izvajanje pravilne partijske linije in pripravljanje sil za nov revolucionarni polet.

Boljševiki so ostvarjali svojo revolucionarno linijo, boreč se na dve fronti, proti dvem vrstam

oportunizma v partiji: proti likvidatorjem, direktnim nasprotnikom partije, in proti tako imenovanim otzovistom, skritim sovražnikom partije.

Lenin, boljševiki so bojevali nepomirljiv boj z likvidatorji že od samega začetka, ko se je porodila ta oportunistična struja. Lenin je poudarjal, da je likvidatorstvo agentura liberalne buržoazije v partiji.

Decembra 1. 1908 se je vršila v Parizu peta (občeruska) konferenca RSDDP. Ta konferenca je na Leninov predlog obsodila likvidatorstvo, t. j. poskuse dela partijske inteligence (menjševikov), »likvidirati obstoječo organizacijo RSDDP in jo zamenjati z brezobličnim združenjem v okviru legalnosti po vsi sili, čeprav bi bilo treba kupiti to legalnost za ceno očitne odpovedi programu, taktiki in tradicijam partije.« (VKP [b] v resolucijah, 1. del, str. 128.)

Konferenca je pozivala vse partijske organizacije na odločno borbo z likvidatorskimi poskusi.

Toda menjševiki se niso pokorili temu sklepu konference in so se čedalje bolj kotalili na pot likvidatorstva, izdaje revolucije, zблиževanja s kadeti. Menjševiki so se čedalje bolj odkrito odpovedovali revolucionarnemu programu partije proletariata, zahtevi po demokratični republiki, osemurnemu delovnemu dnevu, konfiskaciji zemlje zemljiške gospode. Menjševiki so hoteli za ceno odpovedi programu in taktiki partije dobiti od carske vlade dovoljenje za obstoj odkrite, legalne, baje »delavske« partije. Menjševiki so bili pripravljeni, da sklenejo spravo s stolypinskim režimom, da se mu prilagodé. Zato so likvidatorje imenovali tudi »stolypinska delavska stranka«.

Obenem z borbo proti odkritim nasprotnikom revolucije — likvidatorjem, ki so jim načelovali Dan, Akselrod, Potresov, pri čemer so jim pomagali

Martov, Trocki in drugi menjševiki — so bojevali boljševiki tudi nepomirljiv boj proti skritim likvidatorjem, proti otzovistom, ki so maskirali svoj oportunizem z »levo« frazo. Otzovisti se je začel nazivati del bivših boljševikov, ki so zahtevali, naj se odpokličejo delavski poslanci iz Državne dume in da naj se sploh preneha vsako delo v legalnih organizacijah.

L. 1908 je del boljševikov postavil zahtevo, naj se odpokličejo socialnodemokratični poslanci iz Državne dume. Odtod naziv »otzovisti*. Otzovisti so formirali svojo posebno skupino (Bogdanov, Lunačarski, Aleksinski, Pokrovski, Bubnov in dr.), ki je začela borbo proti Leninu in leninski liniji. Otzovisti so odločno odklanjali delo v delavskih sindikatih in drugih legalnih združenjih. S tem so delali veliko škodo delavski stvari. Otzovisti so trgali partijo od delavskega razreda, spravljali so jo ob zvezo z nepartijskimi množicami, hoteli so se neprodušno zapreti v nelegalni organizaciji in so jo hkrati nastavljali udarcu, spravljač jo ob možnost, da izkoristi legalna kritja. Otzovisti niso razumeli, da v Državni dumi in preko nje lahko boljševiki vplivajo na kmete, lahko razkrinkujejo politiko carske vlade, politiko kadetov, ki so se na sleparski način trudili popeljati za seboj kmete. Otzovisti so ovirali zbiranje sil za nov revolucionarni polet. Zato so otzovisti bili »narobe likvidatorji« — trudili so se likvidirati možnost izkoriščanja legalnih organizacij in so se dejansko odrekli proletarskemu vodstvu širokih nepartijskih množic, odrekli so se revolucionarnemu delu.

Posvetovanje razširjenega uredništva boljševiškega lista »Proletarec«, ki je bilo sklicano 1. 1909, da pretrese ravnanje otzovistov, je obsodilo otzo-

* Ruska beseda »otzvatj« = odpoklicati. — Op. prev.

viste. Boljševiki so izjavili, da nimajo nič skupnega z oztovisti, in so jih izključili iz boljševiške organizacije.

Tako likvidatorji kakor oztovisti so bili na sploh le malomeščanski sopotniki proletariata in njegove partije. V težavnem trenutku za proletariata so likvidatorji in oztovisti posebno nazorno pokazali svojo pravo podobo.

4. Borba boljševikov proti trockizmu. Avgustovski antipartijski blok.

Medtem ko so boljševiki bojevali nepomirljivi boj na dve fronti — proti likvidatorjem in oztovistom — za dosledno linijo proletarske partije, je Trocki podpiral menjševike-likvidatorje. Prav v teh letih mu je Lenin dal vzdevek »Judežek Trocki«. Trocki je organiziral na Dunaju (Avstrija) literarno skupino in je začel izdajati »nadfrakcijski«, dejansko pa menjševiški list. Lenin je pisal tedaj o Trockem takole: »Trocki se je vedel kakor najpodlejši karierist in frakcionaš... Brblja o partiji, vede pa se slabše od vseh drugih frakcionašev.«

Pozneje, l. 1912, je Trocki bil organizator Avgustovskega bloka, t. j. bloka vseh antiboljševiških skupin in struj proti Leninu, proti boljševiški partiji. V tem boljševizmu sovražnemu bloku so se združili tako likvidatorji kakor oztovisti, ki so dokazali s tem svojo sorodnost. Trocki in trockisti so zavzemali v vseh osnovnih vprašanjih likvidatorsko stališče. Toda svoje likvidatorstvo je Trocki maskiral s centrizmom, t. j. pomirljivstvom, zagolavljajoč, da stoji nad boljševiško in menjševiško skupino in da stremi baje po njenem pomirjenju. Lenin je ob tej priliki govoril, da je Trocki podlejši in škodljivejši od odkritih likvidatorjev, zakaj on vara delavce, češ da stoji »nadfrakcijami«, dejansko pa v celoti podpira menjše-

vike-likvidatorje. Trockizem je bil glavna skupina, ki je širila centrizem.

»Centrizem — piše tov. Stalin — je politični pojem. Njegova ideologija je ideologija prilagajanja, ideologija podrejanja proletarskih interesov interesom male buržoazije v okviru ene skupne partije. Ta ideologija je tuja in nasprotna leninizmu.« (Stalin, Vprašanja leninizma, str. 379, 9. izd.)

V tem obdobju so se Kamenev, Zinovjev, Rykov dejansko pokazali kot skriti agenti Trockega, zakaj često so mu dajali podporo proti Leninu. S sodelovanjem Zinovjeva, Kameneva, Rykova in drugih skritih zaveznikov Trockega je bil proti Leninovi volji sklican januarja l. 1910 plenum CK-ja. Ob tem času se je sestav CK-ja zaradi arc-tacij cele vrste boljševikov spremenil in omahljivi elementi so dobili možnost, da so bili sprejeti antileninski sklepi. Tako je bilo na tem plenumu sklenjeno, da se neha izdajati boljševiški list »Proletarec« in da se da denarna podpora listu Trockega »Pravda«, ki ga je Trocki izdajal na Dunaju. Kamenev je vstopil v uredništvo lista Trockega in si je skupaj z Zinovjevom prizadeval, spremeniti list Trockega v glasilo CK-ja.

Le na Leninovo vztrajno prizadevanje je januarski plenum CK-ja sprejel sklep, ki obsoja likvidatorstvo in oztovizem, toda tudi tu sta Zinovjev in Kamenev vztrajala pri trockističnem predlogu, da ni treba likvidatorjev imenovati z njihovim pravim imenom.

Zgodilo se je tako, kakor je predvidel in svaril Lenin: samo boljševiki so se pokorili sklepu plenuma CK-ja in nehali izdajati svoje glasilo »Proletarec«, menjševiki pa so nadalje izdajali svoj frakcijski likvidatorski »Glas socialnega demokrata«.

Leninovo stališče je v celoti podpiral tov. Stalin, ki je objavil v 11. številki »Socialnega demokrata« poseben članek. Ta članek je obsojal ravnanje pomagačev trockizma, govoril je o nujnosti likvidacije nenormalnega položaja, ki je nastal v boljševiški frakciji zaradi izdajalskega ravnanja Kameņeva, Zinovjeva in Rykova. Članek je začrtal neposredne naloge, ki so bile uresničene pozneje na Praški partijski konferenci: sklicanje občepartijske konference, izdajanje legalnega partijskega lista in ustvaritev nelegalnega praktičnega partijskega centra v Rusiji. Članek tov. Stalina je temeljil na sklepih Bakujskega komitēja, ki je v celoti podpiral Lenina.

Kot protiutež Avgustovskemu antipartijskemu bloku Trockega, ki so mu pripadali izključno antipartijski elementi od likvidatorjev in trockistov do otcovistov in bogogradilcev je bil ustvarjen partijski blok tistih, ki so bili za ohranitev in utrditev nelegalne partije proletariata. Temu bloku so pripadali boljševiki z Leninom na čelu in neznatno število menjševikov-partijcev s Plehanovom na čelu. Plehanov in njegova skupina partijcev-menjševikov sta — čeprav sta ostajala v celi vrsti vprašanj na menjševiških pozicijah — odločno potegnila mejo med seboj in Avgustovskim blokom ter likvidatorji in sta si začela prizadevati za sporazum z boljševiki. Lenin je sprejel predlog Plehanova in je privolil v začasni blok s Plehanovom proti antipartijskim elementom, izhajajoč iz tega, da je tak blok koristen za partijo in poguben za likvidatorje.

Tov. Stalin je v celoti podpiral ta blok. Bil je v tistem času v pregnanstvu. V pismu, ki ga je poslal Leninu iz pregnanstva, je tov. Stalin pisal:

»Po mojem mnenju je linija bloka (Lenin-Plehanov) edino pravilna: 1. ta linija, in samo ta linija, ustreza resničnim interesom dela v Rusiji, ki zahtevajo, da se strnejo vsi resnično partijski elementi; 2. ta linija,

in samo ta linija, pospešuje proces osvoboditve legalnih organizacij izpod likvidatorskega jarma s tem, da odpira prepad med delavci-meki* in likvidatorji, ki jih razpršuje in uničuje.« (Zbornik »Lenin in Stalin«, I. zv., str. 529—530.)

Zaradi spretnega spajanja nelegalnega dela z legalnim delom se je boljševikom posrečilo postati resna sila v javnih delavskih organizacijah. To se je pokazalo med drugim v tistem velikem vplivu, ki so ga imeli boljševiki na delavske skupine štirih legalnih kongresov — kongresa ljudskih univerz, žena, zdravnikov, ki so bili nameščeni v tovarnah in podjetjih, ter antialkoholnega kongresa — ki so se vršili v tem obdobju. Govori boljševikov na teh legalnih kongresih so bili velikega političnega pomena, odmevali so po vsej deželi. Nastopajoč na pr. na kongresu ljudskih univerz je boljševiška delavska delegacija razkrinkavala politiko carizma, ki je dušil vsako kulturno delo, in je dokazovala, da si brez likvidacije carizma ni mogoče misliti resničnega kulturnega poleta v deželi. Nastopajoč na kongresu zdravnikov, ki so bili nameščeni v tovarnah in podjetjih, je delavska delegacija pripovedovala o strašnih zdravstvenih pogojih, v katerih morajo delavci delati in živeti, in je prihajala do sklepa, da brez strmoglavljenja carizma ni mogoče organizirati zdravniške službe v tovarnah, kakor bi bilo treba.

Boljševiki so polagoma izpodrivali likvidatorje iz raznih legalnih organizacij, ki so ostale nedotaknjene. Svojevrstna taktika enotne fronte s plehanovsko partijsko skupino je omogočila boljševikom, da so osvojili celo vrsto delavskih menjševiških organizacij (Viborški okraj, Jekaterinoslav in dr.).

* Meki je okrajšava za menjševike. — Red.

V tem težavnem obdobju so boljševiki s svojim delom dali zgled za to, kako je treba spajati legalno delo z nelegalnim.

5. *Praška partijska konferenca v l. 1912. Formiranje boljševikov v samostojno marksistično partijo.*

Borba z likvidatorji in otcovisti, kakor tudi borba s trockisti je zadala boljševikom nujno nalogo — strniti v eno celoto vse boljševike in jih formirati v samostojno boljševiško partijo. To ni bilo nujno potrebno samo za to, da bi obračunali z oportunističnimi strujami v partiji, ki so cepile delavski razred. To je bilo nujno treba storiti tudi zaradi tega, da bi izvedli do kraja zbiranje sil delavskega razreda in pripravili delavski razred za nov revolucionarni polet.

Da bi pa izpolnili to nalogo, je bilo nujno treba predvsem očistiti partijo od oportunistov, od menjševikov.

Sedaj že nihče med boljševiki ni dvomil o tem, da si ni več moči misliti nadaljnje sožitje boljševikov v isti partiji z menjševiki. Izdajalsko početje menjševikov v obdobju stolypinske reakcije, njihovi poskusi, likvidirati proletarsko partijo in organizirati novo, reformistično stranko — so napravili prelom z njimi neogiben. Dokler so bili v isti partiji z menjševiki, so boljševiki tako ali drugače jemali nase moralno odgovornost za početje menjševikov. Toda jemati nase moralno odgovornost za odkrito izdajstvo menjševikov — to si ni bilo več moči misliti, če boljševiki niso hoteli sami postati izdajalci partije in delavskega razreda. Enotnost z menjševiki v okviru iste partije je na ta način preraščala v izdajo delavskega razreda in njegove partije. Zato je bilo nujno potrebno, izvesti dejanski prelom z menjševiki do kraja, prignati

stvar do formalno-organizacijskega preloma z njimi in izgnati menjševike iz partije.

Samo po tej poti je bilo mogoče obnoviti revolucionarno partijo proletariata z enotnim programom, z enotno taktiko, z enotno razredno organizacijo.

Samo po tej poti je bilo mogoče vzpostaviti dejansko (ne pa samo formalno) enotnost partije, ki so jo menjševiki razbili.

To nalogo naj bi izpolnila VI. občepartijska konferenca, ki so jo pripravljali boljševiki.

Toda ta naloga je tvorila le eno stran stvari. Formalni prelom z menjševiki in formiranje boljševikov v posebno partijo sta predstavljala seveda zelo važno politično nalogo. Toda pred boljševiki je stala še druga, bolj važna naloga. Naloga ni bila samo v tem, da bi boljševiki pretrgali zvezo z menjševiki in se formirali v posebno partijo, temveč predvsem v tem, da bi po prelomu z menjševiki ustvarili novo partijo, ustvarili partijo novega tipa, drugačno od običajnih socialnodemokratskih partij na Zahodu, prosto oportunističnih elementov, sposobno, popeljati proletariat v borbo za oblast.

Ko so se borili proti boljševikom, so vsi menjševiki ne glede na odtenke — od Akselroda in Martynova do Martova in Trockega — nenehno uporabljali orožje, ki so ga vzeli iz arzenala zahodnoevropskih socialnih demokratov. Hoteli so imeti v Rusiji prav tako stranko, kot je bila recimo nemška ali francoska socialnodemokratska stranka. Zato so se tudi borili z boljševiki, ker so začutili v njih nekaj novega, nenavadnega, drugačnega od socialne demokracije na Zahodu. Kaj pa so predstavljale tedaj socialnodemokratske stranke na Zahodu? Zmes, mešanico iz marksističnih in oportunističnih elementov, iz prijateljev in sovražnikov revolucije, iz pristašev in nasprotnikov partijnosti

— s postopnim idejnim pomirjenjem prvih s poslednjimi, s postopnim dejanskim podrejanjem prvih poslednjim. Pomirjenje z oportunisti, z izdajalci revolucije — zaradi česa, so spraševali boljševiki zahodnoevropske socialne demokrate. Zaradi »miru v stranki«, zaradi »enotnosti« — je bil odgovor boljševikom. Enotnosti s kom, z oportunisti? Da, je bil odgovor, z oportunisti. Jasno je bilo, da take stranke ne morejo biti revolucionarne partije.

Ni bilo mogoče, da bi boljševiki ne videli, da so se začele po Engelsovi smrti zahodnoevropske socialnodemokratske partije izprijeti iz partij socialne revolucije v stranke »socialnih reform«, vsaka od teh strank pa da se je kot organizacija že spremenila iz vodilne sile v privesek svoji lastni parlamentarni skupini.

Ni bilo mogoče, da bi boljševiki ne vedeli, da se s tako stranko proletariat ne bo odrezal, da taka stranka ni sposobna, popeljati delavski razred v revolucijo.

Ni bilo mogoče, da bi boljševiki ne vedeli, da proletariatu ni potrebna taka stranka, temveč drugačna, nova, resnično marksistična partija, ki bi bila nepomirljiva nasproti oportunistom in revolucionarna nasproti buržoaziji, ki bi bila čvrsto strnjena in monolitna, ki bi bila partija socialne revolucije, partija diktature proletariata.

Boljševiki so hoteli imeti zase ravno takšno, novo partijo. In boljševiki so gradili, pripravljali tako partijo. Vsa zgodovina borbe z »ekonomisti«, menjševiki, trockisti, otzovisti, idealisti vseh barv tja do empiriokritikov — je bila zgodovina pripravljanja prav takšne partije. Boljševiki so hoteli ustvariti novo, boljševiško partijo, sposobno biti vzor za vsakega, kdor je hotel imeti resnično revolucionarno marksistično partijo. Boljševiki so

pripravljali tako partijo že od časov stare »Iskre« dalje. Pripravljali so jo trdovratno, vztrajno, ne glede na kar koli. Osnovno in odločilno vlogo so odigrala pri tem pripravljalnem delu taka Leninova dela kakor »Kaj storiti?«, »Dve taktiki« itd. Leninova knjiga »Kaj storiti?« je bila ideološka priprava take partije. Leninova knjiga »Korak naprej, dva koraka nazaj« je bila organizacijska priprava take partije. Leninova knjiga »Dve taktiki socialne demokracije v demokratični revoluciji« je bila politična priprava take partije. In končno je bila Leninova knjiga »Materializem in empiriokriticizem« teoretična priprava take partije.

Z gotovostjo lahko rečemo, da še nikoli v zgodovini ni bila kaka politična skupina tako temeljito pripravljena za to, da bi se formirala v partijo, kakor boljševiška skupina.

V takih pogojih je predstavljalo formiranje boljševikov v partijo popolnoma dovršeno in dozorelo stvar.

Naloga VI. partijske konference je bila v tem, da krona že dovršeno stvar z aktom izгона menjševikov in formiranja nove partije, partije boljševikov.

VI. vseruska partijska konferenca se je sešla v Pragi v januarju l. 1912. Več ko 20 partijskih organizacij je bilo zastopanih na tej konferenci. Zato je imela formalno pomen partijskega kongresa.

V obvestilu o konferenci, ki je poročalo o obnovitvi razbitega centralnega partijskega aparata, o ustvaritvi CK-ja partije, je bil govor o tem, da so leta reakcije najtežavnejša leta za partijo, odkar se je ruska socialna demokracija formirala kot določena organizacija. Ne glede na vsa preganjanja, na hude udarce od zunaj, na izdajstvo in omahovanje oportunistov znotraj partije je partija pro-

letariata ohranila svojo zastavo in svojo organizacijo.

»Ohranila se ni le zastava ruske socialne demokracije, njen program, njena revolucionarna izročila, ohranila se je tudi njena organizacija, ki so jo lahko spodkopavala in slabila, niso je pa mogla do tal porušiti nobena preganjanja« — je pisalo v obvestilu o konferenci.

Konferenca je zabeležila prve znake novega poleta delavskega gibanja v Rusiji in oživljenje partijskega dela.

Po poročilih iz posameznih krajev je konferenca ugotovila, da »se vrši povsod na terenu med socialnodemokratskimi delavci energično delo za utrditev krajevnih nelegalnih socialnodemokratskih organizacij in skupin«.

Konferenca je zabeležila, da se povsod na terenu priznava najvažnejše pravilo boljševiške taktike v obdobju umika — spajanje nelegalnega dela z legalnim delom v raznih legalnih delavskih društvih in zvezah.

Praška konferenca je izbrala boljševiški Centralni komité partije. Ta CK so tvorili Lenin, Stalin, Ordžonikidze, Sverdlov, Spandarjan in drugi. Tovariša Stalin in Sverdlov sta bila izbrana v CK v odsotnosti, ker sta bila v pregnanstvu. Za enega od kandidatov CK-ja je bil izvoljen tov. Kalinin.

Ustvarjen je bil praktični center za vodstvo revolucionarnega dela v Rusiji (Ruski biró CK-ja) s tov. Stalinom na čelu. Ruski biró CK-ja so tvorili poleg tov. Stalina tovariši J. Sverdlov, S. Spandarjan, S. Ordžonikidze, M. Kalinin.

Praška konferenca je povzela rezultat vse prejšnje borbe boljševikov z oportunistom in je sklenila, da se menjševiki izženó iz partije.

Po izgonu menjševikov iz partije je Praška konferenca formirala boljševiško partijo kot samostojno obstoječo partijo.

Ko so razbili menjševike idejno in organizacijsko ter jih izgnali iz partije, so si boljševiki obdržali staro zastavo partije — RSDDP. Zato se je boljševiška partija do 1. 1918 še nadalje imenovala Ruska socialnodemokratska delavska partija s pristavkom v oklepaju — »boljševikov«.

O rezultatih Praške konference je Lenin pisal Gorkemu v začetku 1. 1912:

»Končno se je posrečilo — kljub likvidatorski svojati — obnoviti partijo in njen Centralni komité. Upam, da se boste razveselili tega hkrati z nami.« (Lenin, XXIX. zv., str. 19.)

Ocenjujoč pomen Praške konference pravi tovariš Stalin:

»Ta konferenca je bila največjega pomena v zgodovini naše partije, zakaj potegnila je mejo med boljševiki in menjševiki ter združila boljševiške organizacije po vsej deželi v enotno boljševiško partijo.« (Stenografsko poročilo XV. kongresa VKP[b], str. 361—362.)

Po izgonu menjševikov in formiranju boljševikov v samostojno partijo je postala boljševiška partija trdnejša in močnejša. Partija se utrjuje s tem, da se čisti od oportunističnih elementov — v tem je eno od gesel boljševiške partije kot partije novega tipa, principialno drugačne od socialnodemokratskih strank II. Internacionalne. Stranke II. Internacionalne so se na jeziku imenovale marksistične, dejansko pa so trpele v svoji sredi nasprotnike marksizma, odkrite oportuniste, in so jim dopustile, da razkrojé, pogubé II. Internacionalno. Nasprotno so boljševiki bojevali nepomirljiv boj z oportunisti, čistili partijo proletariata od nesnage oportunističnega in dosegli to, da so ustva-

rili partijo novega tipa, leninsko partijo, partijo, ki je potem izbojevala diktaturo proletariata.

Če bi v vrstah partije proletariata ostali oportunisti, bi boljševiška partija ne našla na veliko cesto in ne bi mogla popeljati za seboj proletariat, ne mogla bi se polastiti oblasti in organizirati diktaturo proletariata, ne mogla bi priti iz državljanske vojne kot zmagovalka, ne mogla bi zgraditi socializem.

Praška konferenca je postavila v svojih sklepih kot glavna nujna politična gesla partije minimalni program: demokratično republiko, osemurni delovni dan, konfiskacijo vse zemlje zemljiške gospode.

S temi revolucionarnimi gesli so vodili boljševiki volivno kampanjo pri volitvah v IV. Državno dumo.

S temi gesli je rasel novi polet revolucionarnega gibanja delavskih množic v l. 1912—1914.

Kratki sklepi.

Leta 1908—1912 so bila najtežavnejše obdobje za revolucionarno delo. Po porazu revolucije, v pogojih upadanja revolucionarnega gibanja in utrujenosti množic so boljševiki spremenili svojo taktiko in prešli od neposredne borbe proti carizmu k naokolnim potem te borbe. V težavnih pogojih stolypinske reakcije so boljševiki izkoristili najmanjše legalne možnosti za ohranitev zvez z množicami (od bolniških blagajn in sindikatov do dumske tribune). Boljševiki so neutrudno zbirali sile za nov polet revolucionarnega gibanja.

V težavnem položaju, ko je bila revolucija poražena, ko so razpadale opozicijske struje, ko so se ljudje razočarali nad revolucijo in ko so se okrepili revizionistični izpadi inteligentov, odpadlih od partije (Bogdanov, Bazarov in dr.), proti teore-

tičnim osnovam partije, so se boljševiki pokazali kot edina sila v partiji, ki ni zvila partijske zastave in ki je ostala zvesta partijskemu programu ter je odbila napade »kritikov«¹ marksistične teorije (Leninova knjiga »Materializem in empiriokriticizem«²). Idejna marksistično-leninska prekaljenost in razumevanje perspektiv revolucije sta pomogla osnovnemu jedru boljševikov, strnjenemu okrog Lenina, obraniti partijo in njene revolucionarne principe. »Niso nas zastoj nazvali kremenite«³ — je govoril Lenin o boljševikih.

Menjševiki se v tem obdobju čedalje bolj oddaljujejo od revolucije. Postanejo likvidatorji, zahtevajo, naj se likvidira, uniči nelegalna, revolucionarna partija proletariata, čedalje bolj očitno se odpovedujejo partijskemu programu, revolucionarnim nalogam in geslom partije, poskušajo organizirati svojo, reformistično stranko, ki so jo delavci krstili »stolypinska delavska stranka«. Trocki podpira likvidatorje, skrivaje se farizejsko za geslom o »enotnosti partije«, dejansko — enotnosti z likvidatorji.

Z druge strani zahteva del boljševikov, ki ni razumel nujnosti preokreta k novim, naokolnim potem borbe s carizmom, naj se partija odpove izkoriščanju legalnih možnosti, zahteva, naj se odpokličejo delavski poslanci iz Državne dume. Otvizisti silijo partijo, naj se odtrga od množic, ovirajo zbiranje sil za nov revolucionarni polet. Skrivajoč se za »levimi«⁴ frazami se otvizisti v bistvu prav tako odrekajo revolucionarni borbi kakor likvidatorji.

Likvidatorji in otvizisti se zedinijo proti Leninu v skupni blok, Avgustovski blok, ki ga organizira Trocki.

V borbi proti likvidatorjem in otvizistom, v borbi proti Avgustovskemu bloku preobvladajo boljševiki in z uspehom branijo nelegalno partijo proletariata.

Najvažnejši dogodek tega obdobja je Praška konferenca RSDDP (januarja l. 1912). Na tej konferenci so bili menjševiki izgnani iz partije, za vedno je bil storjen konec formalnemu zedinjenju boljševikov v isti partiji z menjševiki. Iz politične skupine se boljševiki formirajo v samostojno Rusko socialnodemokratsično delavsko partijo (boljševikov). Praška konferenca je položila temelj partiji novega tipa, partiji leninizma, boljševiški partiji.

Očiščenje partije proletariata od oportunistov, od menjševikov, ki ga je ostvarila Praška konferenca, je bilo važnega, odločilnega pomena za nadaljnji razvoj partije in revolucije. Če boljševiki ne bi izgnali iz partije izdajalcev delavske stvari, sporazumašev-menjševikov, bi partija proletariata ne mogla l. 1917 dvigniti množice v boj za izbojevanje diktature proletariata.

V. poglavje

PARTIJA BOLJŠEVIKOV V LETIH POLETA DELAVSKEGA GIBANJA PRED PRVO IMPERIALISTIČNO VOJNO

(1912—1914)

1. Polet revolucionarnega gibanja v l. 1912—1914.

Zmagoslavje stolypinske reakcije ni trajalo dolgo. Vlada, ki ni hotela dati ljudstvu nič razen knute in vislic, ni mogla biti trdna. Represalije so postale tako navadna stvar, da niso več strašile ljudstva. Začela je izginjati utrujenost delavcev, ki jih je obvezela v prvih letih po porazu revolucije. Delavci so se znova začeli dvigati v boj. Predvidevanje boljševikov, da je neogiben nov revolucionarni polet, se je pokazalo kot pravilno. Že l. 1911 je število stavkajočih presegalo 100.000, medtem, ko je v predhodnih letih obsegalo vsega vkup 50—60.000 ljudi. Že Praška partijska konferenca je v januarju l. 1912 zabeležila, da se je začelo delavsko gibanje oživljati. Toda pravi polet revolucionarnega gibanja se začelja aprila — maja l. 1912, ko so vzplamtele množične politične stavke v zvezi s streljanjem na delavce ob Leni.

4. aprila 1912 je bilo v lenskih zlatih rudnikih v Sibiriji za stavke na ukaz carskega žandarskega častnika ubitih in ranjenih več kot 500 delavcev. Streljanje v neoboroženo trumo lenskih rudarjev, ki so mirno šli na pogajanja z upravo, je razburilo vso deželo. Ta novi krvavi zločin carskega absolutizma je bil izvršen na ljubo gospodarjem lenskih zlatih rudnikov — angleškim kapitalistom,

da bi zlomili ekonomsko stavko rudarjev. Angleški kapitalisti in njihovi ruski kompanjoni so izžemali iz lenskih rudnikov silne dobičke — vsako leto preko 7 milijonov rubljev — s pomočjo najnesramnejšega izkoriščanja delavcev. Plačevali so delavcem malenkostno mezdo, hranili so jih z neuporabnimi, pokvarjenimi življenjskimi potrebščinami. Ker niso mogli več prenesti tega zatiranja in priganjanja, je 6000 delavcev lenskih rudnikov začelo stavkati.

Na streljanje ob Leni je odgovoril proletariat z množičnimi stavkami, demonstracijami in mitingi v Peterburgu, Moskvi, v vseh industrijskih centrih in okrajih.

»Tako nas je presenetilo in pretreslo, da nismo takoj našli primernih besedi. Kakršen koli protest naj bi izrekli, bi to bilo le blede senca listega duševnega vrenja, ki ga je preživljal vsak od nas. Nič nam ne pomore: ne solze ne protesti, marveč samo organizirana množična borba« — tako so pisali delavci neke skupine podjetij v svoji resoluciji.

Burno nezadovoljstvo delavcev se je še bolj povečalo, ko je carski minister Makarov v odgovor na vprašanje socialnodemokratske frakcije v Državni dumi glede streljanja ob Leni predrzno izjavil: »Tako je bilo in tako bo!« Število udeležencev v političnih protestnih stavkah zaradi krvavega ubijanja lenskih delavcev je naraslo na 300.000.

Lenski dnevi so kakor uragan vdrli v to ozračje »pomirjenja«, ki ga je ustvaril stolypinski režim.

Glejte, kaj je pisal ob tej priliki tov. Stalin v boljševiškem peterburškem listu »Zvezda« v l. 1912:

»Strelji ob Leni so prebili led molka, in — reka ljudskega gibanja se je zganila. Zganila se je!... Vse, kar je bilo zlega

in pogubnega v sedanjem režimu, vse, za čemer je bolehalo mnogo hudega trpeča Rusija — vse to se je zbralo v enem samem dejstvu, v dogodkih ob Leni. Glej, prav zato so strelji ob Leni bili signal za stavke in demonstracije.«

Zaman so likvidatorji in trockisti pokopavali revolucijo. Dogodki ob Leni so pokazali, da so revolucionarne sile žive, da se je v delavskem razredu nakopičila ogromna množina revolucionarne energije. Prvomajske stavke l. 1912 so zajele okrog 400.000 delavcev. Te stavke so imele izrazit politični značaj, potekale so pod boljševiški revolucionarnimi gesli: demokratična republika, osemurni delovni dan, konfiskacija vse zemlje zemljiške gospode. Ta osnovna gesla so bila preračunana na to, da ne bi zedinjala samo širokih množic delavcev, temveč tudi kmetov in vojakov za revolucionarni naval proti absolutizmu.

»Grandiozna majska stavka vseruskega proletariata in z njo povezane ulične demonstracije, revolucionarne proklamacije in revolucionarni govori pred trumami delavcev so jasno pokazali, da je Rusija stopila v fazo revolucionarnega poleta« — je pisal Lenin v članku »Revolucionarni polet«. (Lenin, XV. zv., str. 533.)

Vznemirjeni zaradi revolucionarnosti delavcev so likvidatorji nastopili proti stavkovni borbi, nazivajoč jo »stavkovni hazard«. Revolucionarno borbo proletariata so hoteli likvidatorji in njihov zaveznik Trocki nadomestiti s »peticijsko kampanjo«. Delavcem so predlagali, naj podpišejo papirček, »peticijo«, s prošnjo za »pravice« (za odpravo omejitev glede pravice združevanja, stavk in podobno), da bi potem ta papirček poslali

Državni dumi. Likvidatorjem se je posrečilo zbrati le 1300 podpisov, medtem ko so se okrog revolucionarnih gesel, ki so jih razglašali boljševiki, strnili stotisoči delavcev.

Delavski razred je šel po poti, ki so jo pokazali boljševiki.

Ekonomski položaj v deželi je nudil v tem obdobju naslednjo sliko.

Industrijskemu zastoju je že l. 1910 sledilo oživiljenje, razširjenje proizvodnje v osnovnih industrijskih panogah. Če je plavljenje sirovega železa dajalo l. 1910 186 milijonov pudov, l. 1912 pa 256, tedaj je l. 1913 dajalo 283 milijonov pudov. Leta 1910 je dajala proizvodnja črnega premoga 1522 milijonov pudov, l. 1913 pa že 2214 milijonov pudov.

Obenem z naraščanjem kapitalistične industrije je naglo naraščal proletariat. Posebnost v razvoju industrije je bila nadaljnja koncentracija proizvodnje v velikih in največjih podjetjih. Če je l. 1901 delalo v velikih podjetjih s 500 ali več delavci 46.7% celokupnega števila delavstva, tedaj je l. 1910 delalo v podjetjih takega tipa že okrog 54%, t. j. več od polovice vseh delavcev. To je bila nezaslišana koncentracija industrije. Celo v tako industrijsko razviti deželi, kakor je Severna Amerika, je delala ob istem času v velikih podjetjih le okoli tretjina vseh delavcev.

Naraščanje in osredotočenje proletariata v velikih podjetjih je v zvezi z obstojem takšne revolucionarne partije, kakršna je boljševiška partija, pretvarjalo delavski razred Rusije v najmogočnejšo silo političnega življenja v deželi. Barbarske oblike izkoriščanja delavcev v podjetjih so dajale v zvezi z neznosnim policijskim režimom carskih opričnikov vsaki resni stavki politični značaj. Prepletanje ekonomske in politične borbe pa je dajalo množičnim stavkam posebno revolucionarno silo.

V avantgardi revolucionarnega delavskega gibanja je korakal junaški proletariat Peterburga, za Peterburgom so korakale Baltske province, Moskva in moskovska gubernija, nato Povolžje in jug Rusije. V l. 1913 zajema gibanje Zahodne pokrajine, Poljsko, Kavkaz. Vsega vkup je stavkalo l. 1912 po službenih poročilih 725.000, po drugih popolnejših podatkih pa več ko milijon delavcev, l. 1913 po službenih poročilih 861.000, po popolnejših podatkih pa 1.272.000 delavcev. V prvi polovici l. 1914 je sodelovalo v stavkah že okoli poldrug milijon delavcev.

Na ta način sta revolucionarni polet v l. 1912—1914 in razmah stavkovnega gibanja približevala deželo tistemu položaju, ki je vladal v začetku revolucije l. 1905.

Revolucionarne množične stavke proletariata so bile občeljudskega pomena. Bile so naperjene proti absolutizmu. Stavke so uživale simpatije ogromne večine delovnega prebivalstva. Tovarnarji in podjetniki so se maščevali nad delavci za stavke z izprtji. Leta 1913 so v moskovski guberniji vrgli kapitalisti na cesto 50.000 tekstilnih delavcev. Marca l. 1914 je bilo v Peterburgu v enem dnevu odpuščenih 70.000 delavcev. Delavci drugih podjetij in industrijskih panog so pomagali stavkajočim in tovarišem, ki so bili z izprtji vrženi na cesto, z množičnim nabiranjem denarja, včasih s solidarnostnimi stavkami.

Polet delavskega gibanja in množične stavke so budili in pritegovali v borbo tudi kmečke množice. Kmetje so se znova dvigali v boj proti zemljiški gospodi, uničevali so imetja zemljiške gospode in kulaške pristave. V l. 1910—1914 je bilo več ko 13.000 kmečkih akcij.

Začele so se revolucionarne akcije tudi v armadi. Leta 1912 je prišlo do oborožene akcije

med četami v Turkestanu. Dozorevale so vstaje v baltski mornarici in Sebastopolu.

Revolucionarno stavkovno gibanje in demonstracije, ki jih je vodila boljševiška partija, so pričali, da delavski razred ne bojuje boja za delne zahteve, za »reforme«, temveč za osvoboditev ljudstva izpod carizma. Dežela je šla novi revoluciji naproti.

Da bi bil bliže Rusiji, se je Lenin poleti l. 1912 preselil iz Pariza v Galicijo (bivša Avstrija). Tu sta pod njegovim predsedstvom bili dve posvetovanji članov CK-ja in odgovornih partijskih aktivistov: prvo v Krakovu konec l. 1912 in drugo jeseni l. 1913 v mestecu Poroninu blizu Krakova. Na teh posvetovanjih so bili sprejeti sklepi o najvažnejših vprašanjih delavskega gibanja: o revolucionarnem poletu, o stavkah in nalogah partije, o utrditvi nelegalnih organizacij, o dumski socialno-demokratski frakciji, o partijskem tisku, o kampanji za delavsko zavarovanje.

2. Boljševiški list »Pravda«, Boljševiška frakcija v IV. Državni dumi,

Mogočno orožje v rokah boljševiške partije za utrditev njenih organizacij in pridobivanje vpliva med množicami je bil boljševiški dnevnik »Pravda«, ki je izhajal v Peterburgu. Ustanovljen je bil v soglasju z Leninovim navodilom, na pobudo Stalina, Olminskega in Poletajeva. Množični delavski list »Pravda« se je rodil hkrati z novim poletom revolucionarnega gibanja. 22. aprila (5. maja po novem stilu) l. 1912 je izšla njena prva številka. To je bil pravi praznik za delavce. Na čast izidu »Pravde« je bilo sklenjeno, naj se slavi 5. maj kot praznik delavskega tiska.

Še pred »Pravdo« je izhajal boljševiški tednik »Zvezda«, namenjen naprednim delavcem, »Zvezda«

je odigrala veliko vlogo v lenskih dneh. V njej je bila objavljena cela vrsta Leninovih in Stalinovih borbenih političnih člankov, ki so mobilizirali delavski razred za borbo. Toda v pogojih revolucionarnega poleta tednik že ni zadostoval boljševiški partiji. Potreben je bil množični politični dnevnik, namenjen najširšim delavskim slojem. Takšen list je »Pravda« tudi bila.

V tem obdobju je bila vloga »Pravde« izredno velika. »Pravda« je pridobivala na stran boljševizma široke množice delavskega razreda. Spričo neprestanih policijskih preganjanj, glob, zaplemb zaradi objave člankov in dopisov, ki niso bili všeč cenzuri, je mogla »Pravda« obstajati le, če so jo aktivno podpirali deset- in desettisoči naprednih delavcev. Ogromne denarne globe je mogla plačevati »Pravda« le, ker se je na široko nabiral denar med delavci. Često je znaten del naklade zaplenjenih številk »Pravde« kljub vsemu prišel v roke bralcem, ker so napredni delavci že ponoči prihajali v tiskarno in odnašali s seboj zavoje z listom.

Carska vlada je v dveh letih in pol osemkrat prepovedala »Pravdo«, toda s podporo delavcev je začela znova izhajati pod novim, podobnim imenom, na pr. »Za pravdo«, »Pot pravde«, »Delovna pravda«.

Medtem ko se je prodajalo povprečno po 40.000 izvodov »Pravde« na dan, ni presegala naklada menjševiškega dnevnika »Žarek« 15.000 do 16.000 izvodov.

Delavci so imeli »Pravdo« za svoj delavski list, imeli so vanjo veliko zaupanje in so pazljivo poslušali njen glas. Vsak izvod »Pravde« je rojal iz rok v roke, bil je na voljo desetinaam bralcev, oblikoval je njihovo razredno zavest, vzgajal, organiziral, klical v borbo.

O čem je pisala »Pravda«?

Vsaka številka »Pravde« je prinašala desetine delavskih dopisov, v katerih so delavci opisovali delavsko življenje, zversko izkoriščanje, razna zatiranja in krivice, ki so jih delavcem delali kapitalisti, njihovi upravniki in mojstri. To je bilo ostro, v črno zadevajoče razkrinkavanje kapitalističnega reda. Zabeležke »Pravde« so često poročale o samomorih gladujočih brezposelnih, ki so obupali, da bi našli delo.

»Pravda« je pisala o potrebah in zahtevah delavcev v raznih tovarnah in industrijskih panogah, pisala je, kako se delavci bore za svoje zahteve. Skoraj v vsaki številki je pisala o stavkah v različnih podjetjih. Kadar so se dogajale velike, dolgotrajne stavke, je list organiziral delavce drugih podjetij in industrijskih panog, da so pomagali stavkajočim z nabiranjem denarja zanje. Včasih so se stekali v stavkovne fonde desettisoči rubljev — ogromne vsote za tiste čase, če pomislimo, da je večina delavcev zaslužila vsega vkup po 70—80 kopejk na dan. To je vzgajalo delavce v duhu proletarske solidarnosti in zavesti o enotnosti interesov vseh delavcev.

Na vsak politični dogodek, na vsako zmago ali poraz so se delavci odzivali s tem, da so pošiljali »Pravdi« pisma, pozdrave, proteste itd. V svojih člankih je »Pravda« osvetljevala naloge delavskega gibanja z doslednega boljševiškega stališča. Legalni list ni mogel odkrito pozivati, da je treba strmo-glaviti carizem. Treba je bilo pisati z namigavanji, ki so jih zavedni delavci dobro razumeli in pojasnjevali množicam. Kadar je n. pr. »Pravda« pisala o »popolnih in neokrnjenih zahtevah petega leta«, so delavci razumeli, da je govor o revolucionarnih boljševiških geslih — o geslih: za strmo-glavljenje carizma, za demokratično republiko, za konfiskacijo zemlje zemljiške gospode, za osemurni delovni dan.

»Pravda« je organizirala napredne delavce na pragu volitev v IV. dumo. Razkrinkavala je izdajalsko stališče pristašev sporazuma z liberalno buržoazijo, pristašev »stolypinske delavske stranke« — menjševikov. »Pravda« je pozivala delavce, naj glasujejo za pristaše »neokrnjenih zahtev petega leta«, t. j. za boljševike. Volitve so potekale v več stopnjah. Najprej so na delavskih zborovanjih izbirali pooblaščenca, potem so pooblaščenca izbirali volivne može in šele volivni možeje so sodelovali pri volitvah delavskega poslanca za dumo. Na dan volitev je »Pravda« objavila seznam volivnih mož-boljševikov, ki jih je priporočala delavcem, naj glasujejo zanje. Tega seznama ni smela objaviti poprej, da ne bi spravila predloženih kandidatov v nevarnost, da jih primejo.

»Pravda« je pomagala organizirati akcije proletariata. V času velikega izprtja v Peterburgu pomladi l. 1914 je »Pravda«, ker ni bilo smotrno razglasiti množično stavko, pozivala delavce k drugim oblikam borbe — k množičnim mitingom v podjetjih, k demonstracijam na ulici. Odkrito pisati o tem v listu ni bilo mogoče. Toda ta poziv je bil razumljiv zavednim delavcem, ki so brali Leninov članek pod skromnim naslovom »O oblikah delavskega gibanja«, ki je v njem pisalo, da je treba stavko v danem trenutku zamenjati z višjo obliko delavskega gibanja, kar je pomenilo poziv k organiziranju mitingov in demonstracij.

Tako se je ostvarjalo spajanje nelegalne revolucionarne dejavnosti boljševikov z legalno agitacijo in organizacijo delavskih množic preko »Pravde«.

»Pravda« ni pisala samo o delavskem življenju, o delavskih stavkah in demonstracijah. »Pravda« je sistematično osvetljevala kmečko življenje, gladovanja kmetov, izkoriščanje kmetov s strani fevdalcev-zemljiških gospodov, grabež najboljše kmeč-

ke zemlje s strani kulakov-pristavnikov kot rezultat stolypinske »reformne«. »Pravda« je kazala zavednim delavcem, kako mnogo netiva se je nakopičilo na vasi. »Pravda« je učila proletariat, da naloge revolucije l. 1905 niso rešene, da se bliža nova revolucija. »Pravda« je učila, da mora v tej drugi revoluciji proletariat nastopiti kot resnični voditelj, vodja ljudstva, in da bo imel v tej revoluciji takega silnega zaveznika, kot so revolucionarni kmetje.

Menjševiki so se trudili doseči, da bi proletariat nehal misliti na revolucijo. Menjševiki so prišepetavali delavcem: nehajte misliti na ljudstvo, na gladovanja kmetov, na gospostvo črnosotenskih zemljiških gospodov-fevdalcev, borite se samo za »svobodo koalicij«, pošiljajte o tem »peticije« carski vladi. Boljševiki so pojasnjevali delavcem, da pridigajo menjševiki to pridigo, naj se proletariat odpove revoluciji, naj se odpove zvezi s kmeti, v interesu buržoazije, da bodo delavci prav gotovo premagali carizem, če bodo pritegnili na svojo stran kmete kot svoje zaveznike, da je treba slabe pastirje take vrste, kot so menjševiki, pabniti proč, ker so sovražniki revolucije.

O čem je pisala »Pravda« v rubriki »Kmečko življenje«?

Vzemimo za primer nekaj dopisov iz l. 1913.

Dopis z naslovom »Agrarne zadeve« je poročal iz Samare, da je od 45 kmetov iz vasi Novohazbulat v bugulminskem okrožju, ki so bili obtoženi, da so se uprli zemljemercu, ko je dodeljeval skupno zemljo kmetom-dodelkarjem, bil velik del obsojen na dolgoletno ječo.

Kratek dopis iz pskovske gubernije je poročal: »Kmetje vasi Psica (blizu postaje Zavalje) so se z orožjem v roki uprli stražnikom. Nekaj ljudi je ranjenih. Vzrok spopadu — agrarni nesporazumi.

V Psici se koncentrirajo stražniki od vseh strani; tja sta odšla vicegubernator in državni tožilec.«

Dopis iz ufimske gubernije je poročal o razprodaji kmečkih zemljiških deležev, o tem, da sta lakota in zakon o izstopanju iz kmečke srenje pospešila proces, ki spravlja kmete ob zemljo. Pogledj pristavo Borisovko. Tu je 27 domačij, ki imajo 543 desetin* orne zemlje. Ko je bila lakota, je pet gospodarjev za vedno prodalo 31 des. po 25—33 rubljev desetino, zemlja pa je vredna 3- do 4 krat več. Ravno tu je sedem domačij zastavilo 177 des. in je dobilo po 18 do 20 rubljev za desetino na šest let po 12 procentov letno. Če upoštevamo osiromašenost prebivalstva in oderuške procente, tedaj lahko z gotovostjo rečemo: od 177 desetini mora polovica preiti v roke oderuha, zakaj tako ogromne vsote ne bo mogla v šestih letih odplačati niti polovica dolžnikov.

V svojem članku »Velika zemljiškogospodarska in majhna kmečka zemljiška lastnina v Rusiji«, objavljenem v »Pravdi«, je Lenin nazorno pokazal delavcem in kmetom, kako ogromna zemljiška bogastva so v rokah parazitov-zemljiških gospodov. Samo 30.000 največjih zemljiških gospodov je imelo okrog 70 milijonov desetini zemlje. Prav toliko zemlje je pripadalo 10 milijonom kmečkih domačij. Na vsakega velikega zemljiškega gospoda je prišlo povprečno po 2300 desetini, na vsako kmečko domačijo, všteti tudi kulaške domačije, povprečno po sedem desetini, in pri tem je pet milijonov ekonomsko šibkih kmečkih domačij, t. j. polovica vseh kmetov, imelo na domačijo ne več kot eno do dve desetini zemlje. Ta dejstva so nazorno kazala, da je korenina kmečke revščine in gladovanj v veliki zemljiški lastnini zemljiške gospode, v pre-

* 1 desetina = 1,093 hektara. — Op. prev.

ostankih tlačanstva, ki se jih kmetje lahko iznebijo le z revolucijo, ki jo vodi delavski razred.

Preko delavcev, povezanih z vasjo, je »Pravda« prodirala v vas, prebujajoč napredne kmete v revolucionarno borbo.

V obdobju ustanovitve »Pravde« so bile nelegalne socialnodemokratske organizacije v celoti v rokah boljševikov. Legalne oblike organizacije — dumska frakcija, tisk, bolniške blagajne, sindikati — pa še niso bile popolnoma iztrgane iz rok menjševikov. Potrebna je bila odločna borba boljševikov za izgon likvidatorjev iz legalnih organizacij delavskega razreda. Da je ta borba bila ovenčana z uspehom, gre hvala »Pravdi«.

»Pravda« je stala v središču borbe za partijnost, za obnovitev množične delavske revolucionarne partije. »Pravda« je strinjala legalne organizacije okrog nelegalnih ognjišč boljševiške partije in je usmerjala delavsko gibanje k enemu samemu določenemu cilju — k pripravljanju revolucije.

»Pravda« je imela ogromno število delavskih dopisnikov. V enem samem letu je bilo v njej natisnjenih več kot 11.000 delavskih dopisov. Toda »Pravda« se ni povezovala z delavskimi množicami samo s pomočjo pisem in dopisov. Mnogoštevilni delavci s podjetij so vsak dan zahajali v redakcijo. V redakciji »Pravde« je bil osredotočen velik del organizacijskega dela partije. Tu so se prirejali sestanki s predstavniki krajevnih partijskih celic, sem so prihajala poročila o partijskem delu v tovarnah in podjetjih, odtod so se predajale dalje partijske direktive Peterburškega komitēja in Centralnega komitēja partije.

Po dveh letih in pol vztrajne borbe z likvidatorji za obnovitev množične revolucionarne delavske partije so boljševiki dosegli, da so na poletje l. 1914 sledile boljševiški partiji, »pravdistični« taktiki, štiri petine aktivnih delavcev Rusije. O

tem je pričalo na pr. to dejstvo, da je od celokupnega števila 7000 delavskih skupin, ki so l. 1914 zbirale denar za delavske liste, 5600 skupin zbiralo denar za boljševiški tisk in le 1400 skupin — za menjševiški. Zato pa so menjševiki imeli mnogo »bogatih prijateljev« med liberalno buržoazijo in buržoazno inteligenco, ki so dajali več od polovice sredstev, potrebnih za vzdrževanje menjševiškega lista.

Boljševike so takrat nazivali »pravdiste«. S »Pravdo« je rasel cel rod revolucionarnega proletariata, ki je izvedel potem Oktobrsko socialistično revolucijo. Za »Pravdo« so stali desetstisoči in stotisoči delavcev. V letih revolucionarnega poleta (1912—1914) je bil položen trden fundament množični boljševiški partiji, ki ga niso mogla porušiti nobena preganjanja s strani carizma v obdobju imperialistične vojne.

»Pravda« l. 1912 — to je polaganje fundamenta za zmago boljševizma v l. 1917.«
(Stalin.)

Drugi občeruski legalni organ partije je bila boljševiška frakcija v IV. Državni dumi.

L. 1912 je vlada razpisala volitve v IV. dumo. Udeležbi pri volitvah je naša partija pripisovala velik pomen. Dumska socialnodemokratska frakcija in list »Pravda« sta bila osnovni legalni oporišči v občeruskem merilu, preko katerih je boljševiška partija vršila svoje revolucionarno delo med množicami.

Boljševiška partija je nastopila pri volitvah v dumo samostojno, s svojimi lastnimi gesli, zadajajoč udarce hkrati i vladnim strankam i liberalni buržoaziji (kadetom). Volivno kampanjo so boljševiki vršili z gesli demokratične republike, osemurnega delovnega dne, konfiskacije zemljiškega sposeske zemlje.

Volitve v IV. dumo so se vršile jeseni l. 1912. V začetku oktobra je poskusila vlada, ki ni bila zadovoljna s potekom volitev v Peterburgu, kršiti volivno pravico delavcev v celi vrsti največjih podjetij. V odgovor na to je Peterburški komité naše partije — na predlog tov. Stalina — pozval delavce največjih podjetij k enodnevnemu stavki. Ker je zašla v težaven položaj, se je bila vlada prisiljena umakniti in delavci so dobili možnost, da so volili na zborovanjih liste, ki so jih hoteli. Delavci so po veliki večini glasovali za »Naročilo« pooblaščenecem in poslancu, ki ga je sestavil tov. Stalin. »Naročilo peterburških delavcev njihovemu delavskemu poslancu« je klicalo v spomin nerešene naloge l. 1905.

»... Mislimo — je pisalo v »Naročilu« — da živi Rusija na pragu bližajočih se množičnih gibanj, ki bodo morda globlja kakor petega leta... Prvi borec teh gibanj bo — kakor v petem letu — najnaprednejši razred ruske družbe, ruski proletariat. Njegov zaveznik pa so lahko samo mnogo hudega trpeči kmetje, ki so živo zainteresirani na tem, da se odpravi v Rusiji tlačanstvo.«

»Naročilo« je izjavljalo, da morajo bodoče akcije ljudstva privzeti obliko borbe na dve fronti — tako proti carski vladi kakor tudi proti liberalni buržoaziji, ki želi sporazum s carizmom.

Lenin je pripisoval velik pomen »Naročilu«, ki je pozivalo delavce v revolucionarno borbo. Tudi delavci so se v svojih resolucijah odzivali temu pozivu.

Boljševiki so zmagali pri volitvah in v dumo so delavci Peterburga izvolili tov. Badajeva.

Delavci so volili v dumo ločeno od ostalih slojev prebivalstva (tako imenovana delavska kurija). Od devetih poslancev iz delavske kurije jih je bilo

šest članov boljševiške partije: Badajev, Petrovski, Muranov, Samojlov, Šagov in Malinovski (pozneje se je pokazalo, da je ta bil provokator). Boljševiške poslance so volili največji industrijski centri, v katerih so bile zbrane nič manj ko štiri petine delavskega razreda. Nekaj likvidatorjev pa je bilo izvoljenih, ne da bi jih volili delavci, t. j. ne da bi jih volili v delavski kuriji. Zato je bilo v dumi 7 likvidatorjev proti 6 boljševikom. Spočetka so boljševiki in likvidatorji formirali v dumi eno samo skupno socialnodemokratsko frakcijo. Po vztrajni borbi z likvidatorji, ki so ovirali revolucionarno delo boljševikov, so poslanci-boljševiki v oktobru l. 1913 — po navodilu CK-ja boljševiške partije — izstopili iz zedinjene socialnodemokratske frakcije in so formirali samostojno boljševiško frakcijo.

Boljševiški poslanci so nastopali v dumi z revolucionarnimi govori, ki so v njih razkrinkavali absolutistični red, zastavljali so vladi vprašanja o nasilju nad delavci, o nečloveškem izkoriščanju delavcev s strani kapitalistov.

Govorili so v dumi tudi o agrarnem vprašanju, pozivali so v svojih govorih kmete v borbo proti fevdalcem-zemljiškim gospodom, razkrinkavali so kadetsko stranko, ki je bila proti konfiskaciji zemljiškokogospodne zemlje in proti temu, da se dá ta zemlja kmetom.

Boljševiki so predložili Državni dumi zakonski načrt o osemurnem delovnem dnevu, ki ga črnosotenska дума seveda ni sprejela, ki pa je odigral veliko agitacijsko vlogo.

Boljševiška frakcija v dumi je bila v tesni zvezi s CK-jem partije, z Leninom in je dobivala od njega navodila. Za svojega bivanja v Peterburgu jo je vodil neposredno tovariš Stalin.

Ne da bi se omejevali na delo v dumi, so poslanci-boljševiki razvili veliko delavnost izven dume. Hodili so v tovarne in podjetja, potovali so po de-

lavskih centrih v deželi in dajali poročila, prirejali so tajna zborovanja, na katerih so pojasnjevali partijske sklepe, ustvarjali so nove partijske organizacije. Poslanci so spretno spajali legalno delavnost z nelegalnim, podtalnim delom.

3. *Zmaga boljševikov v legalnih organizacijah. Nadaljnje naraščanje revolucionarnega gibanja. Na pragu imperialistične vojne.*

Boljševiška partija je dala v tem obdobju vzorce za to, kako je treba voditi razredno borbo proletariata, pa naj privzame ta kakršno koli obliko ali izraz. Gradila je nelegalne organizacije. Izdajala je nelegalne letake. Vršila je tajno revolucionarno delo med množicami. Hkrati s tem je čedalje bolj obvladovala razne legalne organizacije delavskega razreda. Partija je stremela po tem, da si osvoji sindikate, ljudske domove, večerne univerze, klube, zavarovalne ustanove. Te legalne organizacije so že od nekdaj rabile likvidatorjem za zatočišče. Boljševiki so začeli energično borbo za pretvorbo legalnih društev v oporišča naše partije. Spretno zedinjajoč nelegalno delo z legalnim so boljševiki dobili na svojo stran v obeh glavnih mestih večino sindikalnih združenj. Posebno sijajno zmago so boljševiki izbojevali l. 1913 pri volitvah v upravo kovinarske zveze v Peterburgu: na zborovanju je od 3000 kovinarjev komaj 150 ljudi glasovalo za likvidatorje.

Prav isto moramo reči o taki legalni organizaciji, kot je bila socialnodemokratska frakcija v IV. Državni dumi. Čeprav so menjševiki imeli v dumi 7 poslancev, boljševiki pa 6 poslancev, je predstavljala menjševiška sedmorica, ki je bila izvoljena v glavnem v nedelavskih okrajih, komaj petino delavskega razreda, medtem ko je boljševiška šestorica, ki je bila izvoljena v osnovnih

industrijskih centrih dežele (v Peterburgu, Moskvi, Ivanovo-Voznesensku, Kostromi, Jekaterinoslavu, Harkovu), predstavljala več ko štiri petine delavskega razreda v deželi. Delavci so videli svoje poslance v šestorici (Badajev, Petrovski in dr.), ne pa v sedmorici.

Boljševikom se je posrečilo osvojiti legalne organizacije zato, ker so — ne glede na zverska preganjanja s strani carizma in gonjo s strani likvidatorjev in trockistov — znali ohraniti nelegalno partijo in čvrsto disciplino v svojih vrstah, ker so neomajno branili interese delavskega razreda, bili tesno povezani z množicami in bojevali nepomirljiv boj s sovražniki delavskega gibanja.

Na ta način so v legalnih organizacijah doživljali na vsej črti boljševiki zmago in menjševiki poraz. Kakor na področju agitacije z dumske tribune, tako so bili tudi na področju delavskega tiska in drugih legalnih organizacij menjševiki potisnjeni v ozadje. Delavski razred, ki ga je zajelo revolucionarno gibanje, se je določno zgrinjal okrog boljševikov in pehal od sebe proč menjševike.

Da bi bila mera zvrhoma polna, so doživeli menjševiki polom še na področju nacionalnega vprašanja. Revolucionarno gibanje v obrobnih pokrajinah Rusije je zahtevalo jasen program v nacionalnem vprašanju. Toda menjševiki niso imeli nobenega programa, razen če ne mislimo na »kulturno avtonomijo«¹ Bunda, ki ni mogla zadovoljiti nikogar. Samo boljševiki so imeli marksistični program o nacionalnem vprašanju, ki je bil razložen v članku tovariša Stalina »Marksizem in nacionalno vprašanje«² in v Leninovih člankih »O pravici narodov do samoodločbe«³ ter »Kritične pripombe k nacionalnemu vprašanju«⁴.

Ni čuda, da se je po takih porazih menjševizma začel Avgustovski blok parati po vseh šivih. Ker je bil sestavljen iz raznobarynih elementov,

ni prenesel pritiska boljševikov in je začel razpadati na kosce. Ustvarjen za borbo z boljševiki je Avgustovski blok kmalu razpadel pod udarci boljševikov. Najprej so izstopili iz bloka naprejevalci (Bogdanov, Lunačarski in dr.), nato so izstopili Letonci, potem so se porazgubili ostali.

Potem ko so doživeli poraz v borbi z boljševiki, so se likvidatorji obrnili po pomoč k II. Internacionali. II. Internacionala jim je prišla na pomoč. Pod pretvezo »pomirjenja« boljševikov z likvidatorji, pod pretvezo vzpostavljanja »miru v partiji« je II. Internacionala zahtevala od boljševikov, naj nehajo kritizirati sporazumaško politiko likvidatorjev. Toda boljševiki so bili nepomirljivi: odrekli so pokorščino sklepom oportunistične II. Internationale in niso privolili v nobeno popuščanje.

Zmaga boljševikov v legalnih organizacijah ni bila in ni mogla biti slučajna. Ni bila slučajna ne samo zaradi tega, ker so samo boljševiki imeli pravilno marksistično teorijo, jasn program in v bojih prekaljeno revolucionarno proletarsko partijo. Ni bila slučajna tudi zato, ker je zmaga boljševikov odražala naraščanje revolucionarnega poleta.

Revolucionarno delavsko gibanje se je čedalje bolj širilo in zajemalo nova mesta in pokrajine. Ko je nastopilo l. 1914, se delavske stavke ne samo da niso začele plegati, temveč nasprotno, začele so se razvneti z novo silo. Stavke so postajale čedalje bolj trdovratne, zajemale so čedalje večje število delavcev. 9. januarja je stavkalo 250.000 delavcev, od teh 140.000 — v Peterburgu. 1. maja je stavkalo več od pol milijona, od teh v Peterburgu — več ko 250.000. V stavkah so delavci kazali neobičajno vztrajnost. V podjetju Obuhova v Peterburgu je trajala stavka več ko dva meseca, v Lessnerjevem podjetju — okoli tri mesece. Množična zastrupljenja v celi vrsti podjetij v Peterburgu so izzvala stavko 115.000 delavcev in tik za

tem demonstracije. Gibanje je naraščalo dalje. Vsega skupaj je stavkalo v prvem polletju l. 1914 (vštevši tudi začetek julija) 1.425.000 delavcev.

V maju se je začela splošna stavka delavcev petrolejske industrije v Bakuju, ki je priklenila nase pozornost vsega proletariata v Rusiji. Stavka je potekala organizirano. 20. junija je demonstriralo v Bakuju 20.000 delavcev. Policija je uporabila proti bakujskim delavcem zverske ukrepe. V znak protesta in solidarnosti z bakujskimi delavci se je začela stavka v Moskvi, ki se je prenesla v druge pokrajine.

3. julija se je v Putilovskem podjetju v Peterburgu vršil miting zaradi bakujske stavke. Policija je streljala na delavce. Silno razburjenje se je polastilo peterburškega proletariata. 4. julija je v Peterburgu na poziv Peterburškega partijskega komitēja začelo stavkati v znak protesta 90.000 delavcev. 7. julija je stavkalo 130.000, 8. julija — 150.000, 11. julija — 200.000 delavcev.

Vsa podjetja je zajel nemir, povsod so se vršili mitingi in demonstracije. Stvar je priklopela tako daleč, da je prišlo do poskusov graditi barikade. Barikade so gradili tudi v Bakuju in Lodzu. Na več krajih je policija streljala na delavce. Da bi zadušila gibanje, je vlada izvedla »izredne« ukrepe, glavno mesto se je spremenilo v vojaško taborišče, »Pravda« je bila prepovedana.

Toda v tem času se je pojavila na odru nova sila mednarodnega značaja — imperialistična vojna — ki je nujno spremenila tok dogodkov. Ravno za julijskih revolucionarnih dogodkov je prišel v Peterburg francoski predsednik Poincaré, da bi se pogajal s carjem glede začetka bližnje vojne. Nekaj dni pozneje je Nemčija napovedala vojno Rusiji. Carska vlada je izkoristila vojno za to, da bi razbila boljševiške organizacije in potlačila delavsko gibanje. Polet revolucije je pretrgala svetovna vojna, ki je v njej carska vlada iskala rešitve pred revolucijo.

V letih novega revolucionarnega poleta (1912 do 1914) je boljševiška partija stopila na čelo delavskemu gibanju in ga je z boljševiški gesli vodila v novo revolucijo. Partija je znala ostvariti združitev nelegalnega dela z legalnim. Ko je lomila odpor likvidatorjev in njihovih prijateljev — trockistov in otzovistov, je obvladala vse oblike legalnega gibanja in je napravila legalne organizacije za oporišča svojemu revolucionarnemu delu.

V boju s sovražniki delavskega razreda in njihovimi agenti v delavskem gibanju je partija okrepila svoje vrste in razširila svoje zveze z delavskim razredom. S tem da je na široko izkoriščala dumsko tribuno za revolucionarno agitacijo in da je ustvarila odlični množični delavski list »Pravdo«, je partija vzgajala nov rod revolucionarnih delavcev — pravdistov. Ta sloj delavcev je ostal v letih imperialistične vojne zvest zastavi internacionalizma in proletarske revolucije. Ta je tudi tvoril potem jedro boljševiške partije v dneh Oktobrske revolucije v l. 1917.

Na pragu imperialistične vojne je partija vodila revolucionarne akcije delavskega razreda. To so bili avantgardni boji, ki jih je pretrgala imperialistična vojna, ki pa so se obnovili potem — tri leta pozneje — za to, da bi strmoglavili carizem. V težavno obdobje imperialistične vojne je vstopala boljševiška partija z razvitimi zastavami proletarskega internacionalizma.

BOLJŠEVIŠKA PARTIJA V OBDOBJU IMPERIALISTIČNE VOJNE. DRUGA REVOLUCIJA V RUSIJI

(1914 — marec 1917)

1. Nastanek in vzroki imperialistične vojne.

14. (27.) julija 1914 je carska vlada objavila splošno mobilizacijo. 19. julija (1. avgusta) je Nemčija napovedala Rusiji vojno.

Rusija je stopila v vojno.

Že dolgo pred začetkom vojne je Lenin, so boljševiki predvideli njeno neogibnost. Na mednarodnih socialističnih kongresih je Lenin nastopal s svojimi predlogi, ki jim je bil cilj, določiti revolucionarno linijo za ravnanje socialistov v primeru, da bi prišlo do vojne.

Lenin je poudarjal, da so vojne neogibni spremljevalec kapitalizma. Grabež tujih dežel, prisvajanje in ropanje kolonij, osvajanje novih tržišč so pogosto bili vzrok osvajalnim vojnem kapitalističnih držav. Vojna je za kapitalistične dežele prav takšno prirodno in zakonito stanje kakor izkoriščanje delavskega razreda.

Posebej še so vojne postale neogibne, ko je kapitalizem konec XIX. in v začetku XX. stoletja dokončno prerastel v najvišjo in poslednjo stopnjo svojega razvoja — v imperializem. V imperializmu so začela igrati odločujočo vlogo v življenju kapitalističnih držav mogočna združenja (monopoli) kapitalistov in banke. Finančni kapital je postal

gospodar v kapitalističnih državah. Finančni kapital je zahteval nova tržišča, osvajanje novih kolonij, nova področja za izvoz kapitala, nove izvore sirovin.

Toda že konec XIX. stoletja je bilo vse ozemlje zemeljske krogle razdeljeno med kapitalistične države. Razvoj kapitalizma pa poteka v epohi imperializma skrajno neenakomerno in v skokih: te dežele, ki so bile poprej na prvem mestu, razvijajo svojo industrijo sorazmerno počasi, druge, ki so bile poprej zaostale, jih v naglih skokih dohitvajo in prehitevajo. Spreminjal se je odnos med ekonomskimi in vojaškimi silami imperialističnih držav. Pojavljalo se je stremljenje po novi razdelitvi sveta. Borba za novo razdelitev sveta je povzročala, da je postala imperialistična vojna neogibna. Vojna l. 1914 je bila vojna za ponovno razdelitev sveta in interesnih sfer. Že dolgo so jo pripravljale vse imperialistične države. Krivci zanjo so imperialisti vseh dežel.

Posebno še so to vojno pripravljale Nemčija in Avstrija s te strani, Francija, Anglija in od njiju odvisna Rusija z druge strani. L. 1907 se je rodil trojni sporazum ali antanta — zveza Anglije, Francije in Rusije. Drugo imperialistično zvezo so tvorile Nemčija, Avstro-Ogrska in Italija. Toda Italija je v začetku vojne l. 1914 izstopila iz te zveze, nato pa se je pridružila antanti. Nemčijo in Avstro-Ogrsko sta podpirali Bolgarija in Turčija.

S pripravljanjem za imperialistično vojno si je Nemčija prizadevala, iztrgati Angliji in Franciji kolonije, Rusiji — Ukrajino, Poljsko, Baltske province. Z dograditvijo bagdadske železnice je Nemčija ogrožala gospostvo Anglije na Bližnjem vzhodu. Anglija se je bala nemškega pomorskega oboroževanja.

Carska Rusija je stremela po razdelitvi Turčije, sanjala je o osvajanju morskih ožin, ki spa-

jajo Črno morje s Sredozemskim morjem (Dardanele), o zavzetju Carigrada. V načrtu carske vlade je bila tudi osvojitve Galicije — dela Avstro-Ogrske.

Anglija si je prizadevala, da bi s pomočjo vojne uničila svojega nevarnega tekmeca — Nemčijo, ki je njeno blago začelo pred vojno čedalje bolj spodrivati angleško blago na svetovnem trgu. Poleg tega je Anglija nameravala iztrgati Turčiji Mezopotamijo, Palestino in se trdno zasidrati v Egiptu.

Francoski kapitalisti so si prizadevali, iztrgati Nemčiji saarsko kottino in Alzacijo-Lotaringijo, ki sta bogati s premogom in železom in od katerih je poslednjo odtrgala Nemčija od Francije v vojni l. 1870—1871.

Na ta način so do imperialistične vojne privedla sila velika protislovja med dvema skupinama kapitalističnih držav.

Ta roparska vojna za ponovno razdelitev sveta se je tikala interesov vseh imperialističnih dežel in zato so se v nadaljnjem razvoju zapletle vanjo Japonska, Združene države Amerike in cela vrsta drugih držav.

Vojna je postala svetovna.

Imperialistično vojno je pripravljala buržoazija v največji tajnosti, da ne bi ljudstva vedela za to. Ko se je vojna vnela, se je vsaka imperialistična vlada trudila dokazati, da ni ona napadla sosedov, temveč da je bila napadena. Buržoazija je varala ljudstvo, skrivajoč resnične cilje vojne, njen imperialistični osvajalni značaj. Vsaka imperialistična vlada je izjavljala, da vodi vojno v obrambo svoje domovine.

Buržoaziji so pomagali varati ljudstvo oportunisti iz II. Internacionale. Socialni demokrati II. Internacionale so podlo izdali stvar socializma, stvar mednarodne solidarnosti proletariata. Ne samo da niso nastopili proti vojni, temveč so —

nasprotno — pomagali buržoaziji hujskati delavce in kmete vojskujočih se držav druge proti drugim pod zastavo obrambe domovine.

Rusija ni nastopila v imperialistični vojni slučajno na strani antante — Francije in Anglije. Treba je imeti pred očmi, da so bile pred l. 1914 najvažnejše panoge ruske industrije v rokah tujega kapitala; predvsem francoskega, angleškega in belgijskega, t. j. dežel antante. Najvažnejša metalurška podjetja Rusije so bila v rokah francoskih kapitalistov. V celem so bile skoraj tri četrtine (72 odstotkov) metalurgije odvisne od tujega kapitala. V industriji črnega premoga — v Donbasu — je bila slika prav takšna. Okoli polovica proizvodnje nafte je bila v rokah anglo-francoskega kapitala. Znaten del dobička ruske industrije je romal v banke v tujini, pretežno v anglo-francoske banke. Vse te okolnosti plus milijardna posojila, ki jih je car najemal v Franciji in Angliji, so prikovale carizem k anglo-francoskemu imperializmu, pretvorile so Rusijo v vazala teh dežel, v njihovo na pol kolonijo.

Ko je začela vojna, je ruska buržoazija računala, da bo popravila svoje posle: da bo osvojila nova tržišča, da se bo obogatila pri vojaških naročilih in dobavah ter da bo hkrati zatrla revolucionarno gibanje, izkoriščujoč vojno situacijo.

Carška Rusija je stopila v vojno nepripravljena. Industrija Rusije je silno zaostajala za drugimi kapitalističnimi deželami. V njej so prevladovala stare tovarne in stara podjetja z obrabljeno opremo. Spričo na pol fevdalne zemljiške lastnine in množice osiromašenih, uničenih kmetov ni moglo biti kmetijstvo trdna ekonomska osnova za vojskovanje v dolgotrajni vojni.

Car se je opiral predvsem na fevdalce-zemljiške gospode. Veliki črnosotenski zemljiški gospodje so v bloku z velikimi kapitalisti gospodarili v de-

želi in v Državni dumi. Ti so v celoti podpirali notranjo in zunanjo politiko carske vlade. Ruska imperialistična buržoazija se je zanašala na carski absolutizem kot na jekleno pest, ki ji je lahko zagotovila osvojitve novih tržišč in novih dežel po tej strani in zatiranje revolucionarnega gibanja delavcev in kmetov po drugi.

Stranka liberalne buržoazije — kadeti — je sicer igrala opozicijo, toda zunanjo politiko carske vlade je podpirala brez pridržka.

Malomeščanski stranki eserov in menjševikov sta — maskirajoč se z zastavo socializma — že od vsega začetka vojne pomagali buržoaziji varati ljudstvo, prikrivati imperialistični, roparski značaj vojne. Pridigali sta nujnost zaščite, nujnost obrambe buržoazne »očetnjave« pred »pruskimi barbari«, podpirali sta politiko »državlanskega miru« in sta na ta način prav tako pomagali vladi ruskega carja voditi vojno, kakor so nemški socialni demokratje pomagali vladi nemškega cesarja voditi vojno proti »ruskim barbarom«.

Le boljševiška partija je ostala zvesta veliki zastavi revolucionarnega internacionalizma, ostajajoč trdno na marksističnih pozicijah odločne borbe proti carskemu absolutizmu, proti zemljiški gospodi in kapitalistom, proti imperialistični vojni. Boljševiška partija je že od prvih dni vojne stala na tem stališču, da se vojna ni začela zaradi obrambe domovine, temveč zaradi osvajanja tujih dežel, zaradi ropanja tujih narodov v interesu zemljiške gospode in kapitalistov, in da morajo delavci voditi odločno vojno proti tej vojni.

Delavski razred je podpiral boljševiško partijo.

Res je, da je buržoazno-patriotična vrtoglavica, ki je v začetku vojne zajela inteligenco in kulaške sloje med kmeti, zavdala tudi delu delavstva. Toda to so bili po pretežni večini člani banditske »Zveze ruskega ljudstva« in del esersko-menjševiško na-

strojenih delavcev. Ti seveda niso odražali in niso mogli odražati nastrojenja delavskega razreda. Ravno ti elementi so tudi bili tisti, ki so se udeleževali šovinističnih manifestacij buržoazije, ki jih je organizirala carska vlada v prvih dneh vojne.

2. Stranke II. Internationale preidejo na stran svojih imperialističnih vlad. Razpad II. Internationale na posamezne socialnošovinistične stranke.

Lenin je pogosto opozarjal na oportunistem II. Internationale in na omahljivost njenih voditeljev. Vedno je trdil, da so voditelji II. Internationale le na jeziku proti vojni, da lahko v primeru, če se vojna vname, spremene svojo pozicijo in prebegnejo na stran imperialistične buržoazije, da lahko postanejo pristaši vojne. Že prvi dnevi vojne so potrdili Leninovo predvidevanje.

Leta 1910 je bil na kongresu II. Internationale v Kopenhagnu sprejet sklep, da morajo socialisti v parlamentih glasovati proti vojnim kreditom. Za vojne na Balkanu v l. 1912 je mednarodni kongres II. Internationale v Bazlu izjavil, da so delavci vseh dežel mnenja, da je zločin, če streljajo drug na drugega zaradi povečanja kapitalističnih dobičkov. Tako je bilo na jeziku, v resolucijah.

Ko pa je zagrmel grom imperialistične vojne in je bilo treba te sklepe uresničiti, so se voditelji II. Internationale pokazali kot izdajniki, izdajalci proletariata, pokazali so se kot sluge buržoazije — postali so pristaši vojne.

4. avgusta 1914 je nemška socialna demokracija glasovala v parlamentu za vojne kredite, za podporo imperialistični vojni. Prav isto je storila ogromna večina socialistov v Franciji, Angliji, Belgiji in drugih deželah.

II. Internacionala je nehala obstajati. Dejansko je razpadla na posamezne socialnošovinistične stranke, vojskujoče se druga proti drugi.

Potem ko so izdali proletariat, so voditelji socialističnih strank prešli na pozicije socialnega šovinizma in obrambe imperialistične buržoazije. Pomagali so imperialističnim vladam voditi delavski razred za nos in ga zastrupljati s širupom nacionalizma. Ti socialni izdajalci so začeli pod zastavo obrambe domovine hujskati nemške delavce proti francoskim, angleške in francoske delavce pa proti nemškim. Le neznatna manjšina v II. Internacionali je ostala na internacionalistični poziciji in se obrnila proti toku, resda ne popolnoma prepričano in ne popolnoma določno, pa vendarle — obrnila se je proti toku.

Samo boljševiška partija je takoj in brez omahovanja dvignila zastavo odločne borbe proti imperialistični vojni. V tezah o vojni, ki jih je napisal jeseni l. 1914, je Lenin poudarjal, da zlom II. Internationale ni slučaj. II. Internacionalo so pogubili oportunisti, na katere so že zdavnaj opozarjali najboljši predstavniki revolucionarnega proletariata.

Stranke II. Internationale so že pred vojno bile okužene z oportunistom. Oportunisti so odkrito pridigali, da se je treba odreči revolucionarni borbi, pridigali so teorijo »mirnega vraščanja kapitalizma v socializem«. II. Internacionala se ni hotela boriti z oportunistom, bila je za mir z njim in mu je dovolila, da se je utrdil. Oklepajoč se politike pomirjenja v odnosu do oportunistov je II. Internacionala sama postala oportunistična.

Imperialistična buržoazija je na račun svojih dobičkov iz kolonij, na račun svojih dobičkov iz izkoriščanja zaostalih dežel sistematično podkupovala z višjimi mezdami in drugimi miloščinami vršiček kvalificiranih delavcev, tako imenovano de-

lavsko aristokracijo. Iz te tanke delavske plasti je izšlo mnogo voditeljev sindikatov in zadrug, municipalnih in parlamentarnih poslancev, časnikarjev in uradnikov v socialnodemokratskih organizacijah. Ko se je vnela vojna, so ti ljudje v strahu, da ne bi izgubili svoj položaj, postali nasprotniki revolucije, postali so najbolj vneti zaščitniki svoje buržoazije, svojih imperialističnih vlad.

Oportunisti so postali socialni šovinisti. Socialni šovinisti — med njimi ruski menjševiki in eseri — so pridigali razredni mir med delavci in buržoazijo v svoji deželi in vojno z drugimi narodi izven svoje dežele. Varali so množice glede resničnih vojnih krivcev zatrjujoč, da buržoazija njihove dežele ni kriva vojne. Mnogi socialni šovinisti so postali ministri imperialističnih vlad svoje dežele.

Nič manj nevarni za stvar proletariata niso bili skriti socialni šovinisti, tako imenovani centristi. Centristi — Kautsky, Trocki, Martov in drugi so opravičevali in branili odkrite socialne šoviniste, izdajali so torej proletariat hkrati s socialnimi šovinisti, prikrivajoč svoje izdajstvo z »levimi« frazami o borbi proti vojni, ki so bile preračunane na prevaro delavskega razreda. Dejansko so centristi podpirali vojno, zakaj predlog centristov, ne glasovati proti kreditom za vojno in omejiti se na abstinenco pri glasovanju o vojnih kreditih, je pomenil podpiranje vojne. Prav tako kakor socialni šovinisti so tudi ti zahtevali, da se je treba med vojno odpovedati razredni borbi, da ne bi ovirali svoje imperialistične vlade voditi vojno. Centrist Trocki je v vseh glavnih vprašanjih vojne in socializma bil proti Leninu, proti boljševiški partiji.

Lenin je že od prvih dni vojne dalje začel zbirati sile za ustvaritev nove, III. Internacionalne. Že v manifestu proti vojni v novembru l. 1914 je

CK boljševiške partije zastavil nalogo, ustvariti III. Internacionalo namesto II. Internationale, ki je doživela sramoten zlom.

Februarja l. 1915 je v Londonu na konferenci socialistov antantnih dežel nastopil po Leninovem naročilu tov. Litvinov. Litvinov je zahteval, da izstopijo socialisti (Vandervelde, Sembat, Guesde) iz buržoaznih vlad Belgije in Francije in da popolnoma pretrgajo zveze z imperialisti, da se odpovedó sodelovanju z njimi. Zahteval je od vseh socialistov, da se odločno bore proti svojim imperialističnim vladam in da obsodijo glasovanja za vojne kredite. Toda glas Litvinova je ostal na tej konferenci osamljen.

V začetku septembra l. 1915 se je zbrala v Zimmerwaldu prva konferenca internacionalistov. Lenin je imenoval to konferenco »prvi korak« v razvoju internacionalnega gibanja proti vojni. Na tej konferenci je Lenin formiral zimmerwaldsko levo skupino. Toda med to zimmerwaldsko levico je zavzemala edino pravilno, do kraja dosledno pozicijo proti vojni samo boljševiška partija z Leninom na čelu. Zimmerwaldska levica je izdajala v nemščini časopis »Predvestnik«, ki so se v njem tiskali Leninovi članki.

Leta 1916 se je posrečilo sklicati v švicarski vasi Kienthal drugo konferenco internacionalistov. Imenuje se druga zimmerwaldska konferenca. Ob tem času so se skoraj v vseh deželah izločile skupine internacionalistov, ostreje se je začrtal razkol med internacionalističnimi elementi in socialnimi šovinisti. In kar je glavno — množice same so ob tem času pod vplivom vojne in z njo povzročenih nadlog krenile na levo. Kienthalski manifest je bil izdelan na osnovi sporazuma različnih skupin, ki so se borile med seboj na konferenci. Bil je korak naprej v primeri s zimmerwaldskim manifestom.

Toda tudi kienthalska konferenca ni sprejela osnovnih tez boljševiške politike: pretvorba imperialistične vojne v državljansko vojno, poraz lastnih imperialističnih vlad v vojni, organizacija III. Internacionalne. Vendarle je kienthalska konferenca pomogla, da so se izločili internacionalistični elementi, iz katerih se je pozneje formirala Komunistična III. Internacionalna.

Lenin je kritiziral napake nedoslednih internacionalistov med levimi socialnimi demokrati — takih kot Rosa Luxemburg in Karl Liebknecht — toda hkrati jim je pomagal zavzeti pravilno stališče.

3. Teorija in taktika boljševiške partije v upravljanju vojne, miru in revolucije.

Boljševiki niso bili preprosti pacifisti (pristaši miru), vzdihujoči o miru in omejujoči se na propagando za mir, kakor je to delala večina levih socialnih demokratov. Boljševiki so bili za aktivno revolucionarno borbo za mir tja do strmoglavljenja oblasti bojaželjne imperialistične buržoazije. Boljševiki so povezovali stvar miru s stvarjo zmogovite proletarske revolucije, ker so bili mnenja, da je najbolj zanesljivo sredstvo za likvidacijo vojne in dosego pravičnega miru, miru brez aneksij in kontribucij — strmoglavljenje oblasti imperialistične buržoazije.

Proti menjševiško-eserskemu odpovedovanju revoluciji in izdajalskemu geslu o ohranitvi državljanskega miru — so boljševiki razglasili geslo »pretvorbe imperialistične vojne v državljansko vojno«. To geslo je pomenilo, da morajo delovni ljudje, in med njimi oboroženi delavci in kmetje, preoblečeni v vojaške suknje, obrniti orožje proti svoji buržoaziji in

strmoglaviti njeno oblast, če se hočejo rešiti vojne in doseči pravičen mir.

Proti menjševiško-eserski politiki obrambe buržoazne očetnjave so boljševiki razglašali politiko »poraza svoje vlade v imperialistični vojni«. To je pomenilo, da je nujno treba glasovati proti vojnim kreditom, ustvarjati nelegalne revolucionarne organizacije v armadi, podpirati bratenje vojakov na fronti in organizirati revolucionarne akcije delavcev in kmetov proti vojni, pretvarjajoč jih v vstajo proti svoji imperialistični vladi.

Boljševiki so bili mnenja, da bi bil vojaški poraz carske vlade najmanjše zlo za ljudstvo v imperialistični vojni, zakaj ta poraz bi olajšal zmago ljudstva nad carizmom in uspešno borbo delavskega razreda za to, da se osvobodi kapitalističnega suženjstva in imperialističnih vojn. Pri tem je Lenin bil mnenja, da ne smejo politiko poraza svoje imperialistične vlade izvajati samo ruski revolucionarji, temveč jo morajo izvajati tudi revolucionarne partije delavskega razreda vseh vojskujočih se dežel.

Boljševiki niso bili proti vsaki vojni. Bili so le proti osvajalni, proti imperialistični vojni. Boljševiki so bili mnenja, da so vojne dveh vrst:

a) pravične vojne, neosvajalne, osvobodilne, ki jim je cilj ali obramba naroda pred zunanjim napadom in pred poskusi njegovega zasužnjenja ali osvoboditev ljudstva iz kapitalističnega suženjstva ali končno osvoboditev kolonij in odvisnih dežel izpod imperialističnega jarma in

b) krivične vojne, osvajalne vojne, ki jim je cilj osvajanje in zasužnjenje tujih dežel, tujih narodov.

Vojno prve vrste so boljševiki podpirali. Kar se tiče vojne druge vrste, so boljševiki bili mnenja, da je treba proti tej bojevati odločen boj tja

do revolucije in strmoglavljenja svoje imperialistične vlade.

Ogromnega pomena za delavski razred vsega sveta so bila Leninova teoretična dela med vojno. Pomladi l. 1916 je Lenin napisal delo: »Imperializem kot najvišji stadij kapitalizma«. Lenin je pokazal v tej knjigi, da je imperializem najvišji stadij kapitalizma, ko se mu je že posrečilo, da se je pretvoril iz »progresivnega« kapitalizma v parazit-ski kapitalizem, v gnijoči kapitalizem, da je imperializem — umirajoči kapitalizem. To seveda ni pomenilo, da bo kapitalizem odmrl sam od sebe, brez proletarske revolucije, da bo sam zgnil na latu. Lenin je vedno učil, da ni mogoče strmoglavit kapitalizem brez revolucije delavskega razreda. Zato je Lenin, potem ko je opredelil imperializem kot umirajoči kapitalizem, hkrati s tem pokazal v tej knjigi, da »je imperializem predvečer socialne revolucije proletariata«.

Lenin je pokazal, da se kapitalistično zatiranje v epohi imperializma čedalje bolj ojačuje, da v pogojih imperializma raste ogorčenje proletariata proti osnovam kapitalizma, da naraščajo elementi revolucionarne eksplozije znotraj kapitalističnih dežel.

Lenin je pokazal, da se v epohi imperializma zaostreje revolucionarna kriza v kolonialnih in odvisnih deželah, da naraščajo elementi ogorčenja proti imperializmu, naraščajo elementi osvobodilne vojne proti imperializmu.

Lenin je pokazal, da so se v pogojih imperializma neenakomernost v razvoju in protislovja kapitalizma posebno zaostriili, da dela borba za tržišča, kamor se prodaja blago in izvažata kapital, borba za kolonije, za izvore sirovin periodične imperialistične vojne za novo razdelitev sveta neogibne.

Lenin je pokazal, da se ravno zaradi te neenakomernosti v razvoju kapitalizma porajajo imperialistične vojne, ki slabe sile imperializma in omogočajo prodor imperialistične fronte tam, kjer se pokaže, da je imperializem najšibkejši.

Na osnovi vsega tega je Lenin prišel do sklepa, da je popolnoma mogoče, da proletariat prodre imperialistično fronto kjer koli na enem samem mestu ali na nekoliko mestih, da je možna zmaga socializma najprej v nekoliko deželah ali celo v eni sami, za sebe vzeti deželi, da je sočasna zmaga socializma v vseh deželah zaradi neenakomernosti v razvoju kapitalizma v teh deželah nemogoča, da bo socializem zmagal najprej v eni sami ali v nekoliko deželah, ostale dežele pa bodo nekaj časa ostale buržoazne dežele.

Tole je formulacija tega genialnega sklepa, kakor jo je dal Lenin v dveh različnih člankih, napisanih v obdobju imperialistične vojne:

1. »Neenakomernost ekonomskega in političnega razvoja je brezpogojni zakon kapitalizma. Iz tega sledi, da je možna zmaga socializma najprej v nekoliko kapitalističnih deželah ali celo v eni sami, za sebe vzeti kapitalistični deželi. Potem ko bi zmagoviti proletariat te dežele ekspropriiral kapitaliste in organiziral v svoji deželi socialistično proizvodnjo, bi se dvignil proti ostalemu, kapitalističnemu svetu, pritegujoč k sebi zatirane razrede drugih dežel... (Iz članka »O geslu Združenih držav Evrope«, napisanega v avgustu leta 1915.) (Lenin, XVIII. zv., str. 232—233.)
2. »Razvoj kapitalizma poteka v različnih deželah sila neenakomerno. Pri blagovni proizvodnji drugače tudi biti ne more. Iz tega sledi nepobitni sklep: socializem ne more zmagati hkrati v vseh deželah.

Najprej bo zmagal v eni sami deželi ali v nekoliko deželah, druge pa bodo ostale nekaj časa buržoazne ali predburžoazne. To mora izzvati ne samo trenja, temveč direktno stremljenje buržoazije drugih dežel, da uniči zmagoviti proletariat socialistične države. V teh primerih bi bila vojna z naše strani zakonita in pravična. To bi bila vojna za socializem, za to, da se druga ljudstva osvobode buržoazije. (Iz članka »Vojni program proletarske revolucije«, napisanega jeseni l. 1916.) (Lenin, XIX. zv., str. 325.)

To je bila nova, zaključena teorija socialistične revolucije, teorija o možnosti, da zmaga socializem v posameznih deželah, o pogojih njegove zmage, o perspektivah njegove zmage, teorija, ki je njene osnove orisal Lenin že l. 1905 v brošuri »Dve taktiki socialne demokracije v demokratični revoluciji«.

Ta teorija se je bistveno razlikovala od tistega stališča, ki je bilo običajno med marksisti v obdobju pred imperialističnega kapitalizma, ko so marksisti bili mnenja, da je zmaga socializma v kakršni koli posamezni deželi nemogoča in da bo socializem zmagal hkrati v vseh civiliziranih deželah. Na osnovi podatkov o imperialističnem kapitalizmu, ki jih je razložil v svoji znameniti knjigi »Imperializem kot najvišji stadij kapitalizma«, je Lenin to stališče kot zastarelo stališče postavil na glavo in podal novo teoretično stališče, po katerem imamo sočasno zmago socializma v vseh deželah za nemogočo, zmago socializma v eni sami, za sebe vzeti kapitalistični deželi priznamo pa za možno.

Neprecenljivi pomen leninske teorije o socialistični revoluciji ni samo v tem, da je obogatila marksizem z novo teorijo in ga razvila dalje. Njen

pomen je tudi v tem, da daje proletarcem posameznih dežel revolucionarno perspektivo, sprošča njihovo iniciativo, kar se tiče navala na lastno — nacionalno — buržoazijo, jih uči izkoriščati vojni položaj za organizacijo takega navala in utrjuje njihovo vero v zmago proletarske revolucije.

Takšno je bilo teoretično in taktično stališče boljševikov v vprašanih vojne, miru in revolucije.

Na osnovi tega stališča so izvajali boljševiki svoje praktično delo v Rusiji.

Neglede na divja policijska preganjanja so dumski poslanci — boljševiki Bađajev, Petrovski, Muranov, Samojlov in Šagov — v začetku vojne obiskali celo vrsto organizacij in poročali o odnosu boljševikov do vojne in revolucije. V novembru l. 1914 je bilo organizirano posvetovanje boljševiške frakcije Državne dume, da bi presojalo vprašanje o odnosu do vojne. Tretji dan so bili prijeti vsi udeleženci sestanka do zadnjega. Sodišče je obsodilo vse poslance na izgubo državljanskih pravic in na pregnanstvo v Vzhodno Sibirijo. Carska vlada je obtoževala boljševiške poslance Državne dume »veleizdaje«.

Pred sodiščem se je jasno pokazala slika dejavnosti dumskih poslancev, ki je bila v čast naši partiji. Moško so se vedli boljševiki-poslanci pred carskim sodiščem in so ga spremenili v tribuno za razkrinkavanje osvajaalne politike carizma.

Drugače se je vedel Kamenev, ki je bil obtožen zaradi iste stvari. Zaradi svoje strahopetnosti se je takoj pri prvi nevarnosti odrekel politiki boljševiške partije. Kamenev je pred sodiščem izjavil, da ne soglaša z boljševiki v vprašanju glede vojne, in je prosil, da bi to dokazal, naj pokličejo za pričo menjševika Jordanskega.

Veliko delo so boljševiki opravili v borbi proti vojnoindustrijskim komitétjem, ki so služili vojnim namenom, in proti poskusom menjševikov, da bi

podvrgli delavce vplivu imperialistične buržoazije. Buržoazija je bila živo zainteresirana, da prikaže vsem ljudem imperialistično vojno kot vojno vsega ljudstva. Buržoaziji se je posrečilo dobiti med vojno velik vpliv na državne zadeve s tem, da je ustvarila svojo vserusko organizacijo — zvezo zemstev in mest. Treba ji je bilo podrediti svojemu vodstvu in vplivu prav tako tudi delavce. V ta namen si je buržoazija izmislila kot sredstvo ustvaritev »delavskih skupin« pri vojnoindustrijskih komitétjih. Menjševiki so pograbili za to idejo buržoazije. Buržoaziji je bilo v korist, pritegniti v te vojnoindustrijske komitétje predstavnike delavcev, ki bi med delavskim množicami agitirali, da je nujno potrebno povečati produktivnost dela v tovarnah in podjetjih za granate, topove, orožje, patrone in v drugih tovarnah in podjetjih, ki so delala za obrambo. »Vse za vojsko, vse na vojsko« — takšno je bilo geslo buržoazije. Dejansko je to geslo pomenilo: »Bogati se na vso moč pri vojaških dobavah in pri osvajanju tujih dežel.« Menjševiki so aktivno sodelovali pri tej lažnopatriotični zadevi, ki jo je iztuhtala buržoazija. Podpirajoč kapitaliste so še bolj vneto agitirali pri delavcih, naj se udeleže volitev »delavskih skupin« pri vojnoindustrijskih komitétjih. Boljševiki so bili proti temu napletu. Bili so za bojkot vojnoindustrijskih komitétjev in so ta bojkot uspešno izvedli. Toda del delavcev je vendarle sodeloval v dejavnosti vojnoindustrijskih komitétjev pod vodstvom znanega menjševika Gvozdeva in provokatorja Abrosimova. Ko pa so se v septembru l. 1915 zbrali pooblaščenci delavcev zaradi dokončnih volitev v »delavske skupine« vojnoindustrijskih komitétjev, se je pokazalo, da je večina pooblaščenecv proti sodelovanju v njih. Večina delavskih pooblaščenecv je sprejela ostro resolucijo proti sodelovanju v vojnoindustrijskih komitétjih in

izjavila, da si delavci zastavljajo nalogo — boriti se za mir, za strmoglavljenje carizma.

Veliko delavnost so boljševiki razvili tudi v armadi in mornarici. Pojasnjevali so množicam vojakov in mornarjev, kdo je kriv nezaslišanih strahot vojne in ljudskega trpljenja, pojasnjevali so, da je za ljudstvo revolucija edini izhod iz imperialističnega klanja. Boljševiki so ustanavljali celice v armadi in mornarici, na fronti in v oddelkih v zaledju, razširjali so letake s proglesi proti vojni.

V Kronštadtu so boljševiki ustanovili »Glavni kolektiv kronštadske vojaške organizacije«, ki je bil v tesni zvezi s Petrograjskim partijskim komitétjem. Ustvarjena je bila vojaška organizacija pri Petrograjskem partijskem komitétju za delo v garniziji. V avgustu l. 1916 je načelnik petrograjske tajne policije sporočal, da »se je Kronštadski kolektiv lotil stvari zelo resno, konspirativno in da so sodelavci vsi molčeči in previdni ljudje. Ta kolektiv ima svoje predstavnike tudi na suhem«.

Partija je na fronti vodila agitacijo za bratnje med vojaki vojskujočih se armad in je podčrtavala, da je sovražnik — svetovna buržoazija in da je vojno mogoče končati, toda le če pretvorimo imperialistično vojno v državljansko vojno in če naperimo orožje proti svoji lastni buržoaziji in njeni vladi. Čedalje pogosteje so se ponavljali primeri, da so se posamezne vojaške enote uprle ili v napad. Take stvari so se dogajale že v l. 1915 in posebno v l. 1916.

Posebno veliko delavnost so razvili boljševiki med armadami severne fronte v Baltskih provincah. Vrhovni poveljnik armade na severni fronti general Ruzski je v začetku l. 1917 službeno poročal o ogromnem revolucionarnem delu, ki so ga boljševiki razvili na tej fronti.

Vojna je bila največji prelom v življenju narodov, v življenju mednarodnega delavskega razreda. Postavila je na kocko usodo držav, usodo narodov, usodo socialističnega gibanja. Zato je bila hkrati s tem preskusni kamen, preskušnja za vse stranke in struje, ki so se nazivale socialistične. Ali bodo ostale te stranke in struje zveste stvari socializma, stvari internacionalizma, ali bodo raje izdale delavski razred, zvile svoje zastave in jih vrgle pred noge svoji nacionalni buržoaziji — takšno je bilo tedaj vprašanje.

Vojna je pokazala, da stranke II. Internacionalne niso prebile preskušnje, da so izdale delavski razred in pobesile svoje zastave pred svojo, nacionalno, imperialistično buržoazijo.

Drugače tudi ravnati niso mogle te stranke, ki so v svoji sredi gojile oportunistem in so bile vzgojene v duhu popuščanja oportunistom, nacionalistom.

Vojna je pokazala, da je bila boljševiška partija edina partija, ki je častno prebila preskušnjo in ostala do kraja zvesta stvari socializma, stvari proletarskega internacionalizma.

Pa to je tudi razumljivo: samo partija novega tipa, samo partija, vzgojena v duhu nepomirljive borbe z oportunistom, samo partija, prosta oportunizma in nacionalizma — samo taka partija je mogla prebiti veliko preskušnjo in ostati zvesta stvari delavskega razreda, stvari socializma in internacionalizma.

Boljševiška partija je bila ravno takšna partija.

4. Poraz carske armade na fronti. Gospodarsko razsulo. Kriza carizma.

Vojna je trajala že tri leta. Vojna je terjala milijone človeških življenj — padlih, ranjenih in umrlih zaradi epidemij, ki jih je rodila vojna.

Buržoazija in zemljiška gospoda sta se bogatili z vojno. Toda delavci in kmetje so trpeli čedalje večjo bedo in pomanjkanje. Vojna je rušila narodno gospodarstvo Rusije. Okrog 14 milijonov zdravih delovnih moči je bilo poklicanih v armado, je bilo odtrganih od gospodarstva. Tovarne in podjetja so nehavala delati. Zmanjšala se je z žitom posejana površina — ni bilo dovolj delovnih moči. Prebivalstvo in vojaki na fronti so stradali, bili so bosi in goli. Vojna je požirala vse zaloge in izvore bogastva v deželi.

Carska armada je doživljala poraz za porazom. Nemška artilerija je obsipala carske čete s točo granat. Carska armada ni imela dovolj topov, ni imela dovolj granat, celo pušk ni imela dovolj. Včasih je prišla na tri vojake ena puška. Že med vojno je bila odkrita izdaja carskega vojnega ministra Suhomlinova, ki je bil — kakor se je pokazalo — v zvezi z nemškimi špijoni. Suhomlinov je izpolnjeval nalogo, ki mu jo je dala nemška špionažna služba — onemogočati oskrbovanje fronte z granatami, ne dajati fronti topov, ne dajati fronti pušk. Nekateri carski ministri in generali so sami na skrivaj pomagali nemški armadi do uspeha: hkrati s carico, ki je bila v zvezi z Nemci, so izdajali Nemcem vojaške tajnosti. Ni čuda, da je carska armada doživljala poraze in da se je morala umikati. Do 1. 1916 se je Nemcem že posrečilo osvojiti Poljsko in del Baltskih provinc.

Vse to je porajalo med delavci, kmeti, vojaki in inteligenco sovraštvo in ogorčenje proti carski vladi, krepilo in zaostrevalo revolucionarno gibanje ljudskih množic proti vojni, proti carizmu tako v zaledju kakor tudi na fronti, tako v središču kakor tudi v obrobni pokrajinah.

Nezadovoljstvo je začelo zajemati tudi rusko imperialistično buržoazijo. Ogorčala jo je ta okolnost, da so na carskem dvoru gospodarili lisjaki

take vrste, kakor je bil Rasputin, ki so se odkrito potegovali za to, da se sklene separatni mir z Nemci. Čedalje bolj se je prepričevala, da carska vlada ni sposobna, da bi vodila uspešno vojno. Bala se je, da se ne bi carizem, da bi rešil svoj položaj, morebiti odločil skleniti separatni mir z Nemci. Zato je ruska buržoazija sklenila izvesti dvorni prevrat, da bi odstavila carja Nikolaja II. in posadila mesto njega na carski prestol Mihaila Romanova, ki je bil v zvezi z buržoazijo. S tem je hotela ubiti dve muhi hkrati: prvič, dokopati se do oblasti in zagotoviti nadaljevanje imperialistične vojne, drugič — preprečiti z majhnim dvornim prevratom bližajočo se veliko ljudsko revolucijo, ki so njeni valovi naraščali.

Rusko buržoazijo sta pri tej stvari v celoti podpirali angleška in francoska vlada. Videli sta, da car ni sposoben nadaljevati vojno. Bali sta se, da ne bi car končal zadeve s separatnim mirom z Nemci. Če bi carska vlada sklenila separatni mir, bi vladi Anglije in Francije izgubili z Rusijo zaveznika v vojni, ki ni samo pritegoval na svoje fronte nasprotnikovih sil, temveč je tudi pošiljal v Francijo desetisoče izbranih ruskih vojakov. Zato sta podpirali rusko buržoazijo pri njenih poskusih izvršiti dvorni prevrat.

Car je na ta način ostal izoliran.

Medtem ko neuspehi na fronti niso prenehali, je še nadalje čedalje bolj naraščalo gospodarsko razsulo. V januarjskih-februarskih dneh l. 1917 je razsulo glede preskrbe s hrano, sirovinami in kurivom doseglo vrhunec v svojem razvoju in se je kar se le da zaostriilo. Dovoz življenjskih potrebščin v Petrograd in Moskvo je skoraj popolnoma prenehal. Podjetje za podjetjem se je začelo zapirati. Zapiranje podjetij je povečalo brezposelnost. Posebno neznosen je postal položaj za delavce. Čedalje širše množice ljudstva so prihajale do pre-

pričanja, da je izhod iz neznosnega položaja samo eden — strmoglavljenje carskega absolutizma.

Carizem je očitno preživljal smrtno krizo.

Buržoazija je menila razplesti krizo z dvornim prevratom.

Toda ljudstvo jo je razpletlo na svoj način.

5. *Februarska revolucija. Padec carizma. Formiranje sovjetov delavskih in vojaških odposlancev. Formiranje začasne vlade. Dvovladje.*

Leto 1917 se je začelo s stavko z dne 9. januarja. Med stavko je prišlo do demonstracij v Petrogradu, v Moskvi, v Bakuju, v Nižnem-Novgorodu, in sicer je v Moskvi sodelovala 9. januarja v stavki okoli tretjina vseh delavcev. Dvatisočglavo demonstracijo na Tverskem bulvarju je razgnala policija na konjih. V Petrogradu so se na Viborški cesti pridružili demonstrantom vojaki.

Ideja splošne stavke — je poročala petrograjska policija — pridobiva od dneva do dneva nove pristaše in postaja popularna, kakor je bila v l. 1905.

Menjševiki in eseri so se trudili, da bi speljali revolucionarno gibanje, ki se je začelo, v okvir, ki je bil potreben liberalni buržoaziji. Menjševiki so predlagali, naj se 14. februarja, na dan otvoritve Državne dume organizira pohod delavcev k Državni dumi. Toda delavske množice so sledile boljše- vikom — pa ne k dumi, temveč na demonstracijo.

18. februarja 1917 se je začela stavka putilovskih delavcev v Petrogradu. 22. februarja so stavkali delavci večine velikih podjetij. Na mednarodni dan delavske žene — 23. februarja (8. marca) — so šle na poziv Petrograjskega boljševiškega komitēja delavke na ulico demonstrirati proti lakoti, vojni, carizmu. Demonstracijo delavk so podprli delavci s splošno stavkovno akcijo po vsem Petro-

gradu. Politična stavka je začela preraščati v splošno politično demonstracijo proti carskemu sistemu.

24. februarja (9. marca) se demonstracija ponovi s še večjo silo. Stavkalo je že okoli 200.000 delavcev.

25. februarja (10. marca) zajema revolucionarno gibanje ves delavski Petrograd. Politične stavke po okrajih prehajajo v splošno politično stavko po vsem Petrogradu. Povsod so demonstracije in spopadi s policijo. Nad delavskimi množicami vihrajo rdeče zastave z gesli: »Dol s carjem!«, »Dol z vojno!«, »Kruhal!«.

26. februarja (11. marca) zjutraj začenjata politična stavka in demonstracija preraščati v poskuse vstaje. Delavci razorožujejo policijo in žandarmerijo in se oborožujejo sami. Vendarle se oboroženi spopad s policijo konča s tem, da policija strelja na demonstrante na Znamenskem trgu.

General Habalov, ki je poveljeval petrograjskemu vojnemu okrožju, razglša, da se morajo delavci vrniti na delo 28. februarja (13. marca), ker bodo sicer poslani na fronto. 25. februarja (10. marca) daje car generalu Habalovu ukaz: »Ukazujem, da se že jutri napravi konec neredom v glavnem mestu.«

Toda »napraviti konec« revoluciji že ni bilo mogoče.

Dne 26. februarja (11. marca) je 4. stotnija rezervnega bataljona pavlovskega polka začela streljati, toda ne na delavce, temveč na oddelke policije na konjih, ki se je spustila v medsebojno obstreljevanje z delavci. Razvnela se je najenergičnejša in najvztrajnejša borba za vojaštvo; posebno so se odlikovale pri tem žene-delavke, ki so se obračale neposredno na vojake, se bratile z njimi in jih pozivale, naj pomorejo ljudstvu strmoglaviti osovraženi carski absolutizem.

Praktično delo boljševiške partije je vodil v tem času v Petrogradu nahajajoči se biro Centralnega komitēja naše partije s tovarišem Molotovim na čelu. Biro CK-ja je izdal 26. februarja (11. marca) manifest s pozivom, naj se nadaljuje oborožena borba proti carizmu in naj se ustanovi začasna revolucionarna vlada.

27. februarja (12. marca) so se čete v Petrogradu uprle, da bi streljale na delavce, in so začele prehajati na stran uporniškega ljudstva. Še 27. februarja zjutraj je bilo samo 10.000 upornih vojakov, zvečer pa jih je bilo že več ko 60.000.

Puntarski delavci in vojaki so začeli prijemati carske ministre in generale ter osvobajati iz ječ revolucionarje. Osvobojeni politični jetniki so se uvrščali v revolucionarno borbo.

Na ulicah so se še medsebojno obstreljevali delavci in policaji ter žandarji, ki so se s strojnimi vgnezdili na podstrešjih hiš. Toda hitri prehod čet na stran delavcev je odločil usodo carskega absolutizma.

Ko se je vest o zmagi revolucije v Petrogradu razširila po drugih mestih in na fronti, so začeli delavci in vojaki povsod odstavljati carske uradnike.

Februarska buržoazno-demokratska revolucija je zmagala.

Revolucija je zmagala zato, ker je delavski razred bil prvoborec revolucije in je načeloval gibanju milijonskih množic kmetov, oblečenih v vojaške suknje — »za mir, za kruh, za svobodo«. Hegemonija proletariata je bila pogoj za uspeh revolucije.

»Revolucijo je izvršil proletariat, pokazal je heroizem, prelival je kri, potegnil je za seboj najširše množice delovnega in najbednejšega prebivalstva...« — je pisal Lenin v prvih dneh revolucije. (Lenin, XX. zv., str. 23—24.)

Prva revolucija l. 1905 je pripravila hitro zmagovanje druge revolucije l. 1917.

»Brez treh let največjih razrednih bitk in revolucionarne energije ruskega proletariata v l. 1905—1907 bi bila nemogoča tako hitra — če mislimo s tem to, da se je njena začetna etapa končala v nekaj dneh — druga revolucija — je poudarjal Lenin (prav tam, str. 13).

Takoj v prvih dneh revolucije so se pojavili sovjeti. Zmagovita revolucija se je opirala na sovjete delavskih in vojaških odposlancev. Puntarski delavci in vojaki so ustvarili sovjete delavskih in vojaških odposlancev. Revolucija l. 1905 je pokazala, da so sovjeti organ oborožene vstaje in hkrati zarodek nove, revolucionarne oblasti. Ideja sovjetov je živela v zavesti delavskih množic in te so jo uresničile takoj drugi dan po strmoglavljenju carizma, vendarle s to razliko, da so bili l. 1905 ustvarjeni sovjeti samo delavskih odposlancev, v februarja l. 1917 pa so se po iniciativi boljševikov pojavili sovjeti delavskih in vojaških odposlancev.

Medtem ko so boljševiki vodili neposredno borbo množic na ulicah, sta si prisvajali sporazumaški stranki — menjševiki in eseri — odposlanska mesta v sovjetih, ustvarjajoč v njih svojo večino. Deloma je podpirala to ta okolnost, da je večina voditeljev boljševiške partije bila v ječah in pregnanstvu (Lenin je bil v emigraciji, Stalin in Sverdlov v sibirskem pregnanstvu), medtem ko so se menjševiki in eseri svobodno sprehajali po petrograjskih ulicah. Na ta način so se na čelu Petrograjskega sovjeta in njegovega Izvršnega komitēja pojavili predstavniki sporazumaških strank: menjševiki in eseri. Prav tako je bilo v Moskvi in v celi vrsti drugih mest. Le v Ivanovo-Voznesensku,

Krasnojarsku in nekaterih drugih mestih je pripadala večina v sovjetih že od vsega začetka boljševikom.

Ko je oboroženo ljudstvo — delavci in vojaki — pošiljajo svoje predstavnike v sovjet, je gledalo nanj kot na organ oblasti. Bilo je mnenja in prepričanja, da bo sovjet delavskih in vojaških odposlancev uresničil vse zahteve revolucionarnega ljudstva in da bo v prvi vrsti sklenjen mir.

Toda prevelika zaupljivost je delavcem in vojakom bridko zagodla. Eserom in menjševikom še na misel ni prišlo, da bi končali vojno in izbojevali mir. Mislili so revolucijo izkoristiti za to, da bi nadaljevali vojno. Kar se tiče revolucije in revolucionarnih zahtev ljudstva, so bili eseri in menjševiki mnenja, da se je revolucija že končala in da je sedaj naloga v tem, da bi jo utrdili in prešli na tir »normalnega«, konstitucionalnega življenja skupaj z buržoazijo. Zato je esersko-menjševiško vodstvo Petrograjskega sovjeta ukrenilo vse, kar je bilo od njega odvisno, da bi odvrnilo pozornost od vprašanja o likvidaciji vojne, vprašanja o miru in da bi izročilo oblast buržoaziji.

27. februarja (12. marca) 1917 so liberalni poslanci Državne dume po zakulisnem sporazumu z esersko-menjševiški voditelji formirali Začasni komité Državne dume s predsednikom IV. dume, zemljiškim gospodom in monarhistom Rodzjankom na čelu. Nekaj dni pozneje pa so se začasni komité Državne dume in esersko-menjševiški voditelji Izvršnega komitēja sovjeta delavskih in vojaških odposlancev na skrivaj pred boljševiki dogovorili glede sestave nove vlade Rusije — buržoazne Začasne vlade na čelu s knezom Lvovom, ki ga je že pred februariskim prevratom car Nikolaj II. nameraval postaviti za ministrskega predsednika svoje vlade. V Začasno vlado so vstopili voditelj kadevtov Miljukov, voditelj oktobrisov Gučkov in drugi

vidni predstavniki kapitalističnega razreda, kot predstavnik »demokracije« pa je bil vanjo pritegnjen eser Kerenski.

Zgodilo se je tako, da so esersko-menjševiški voditelji Izvršnega komitēja sovjeta izročili oblast buržoaziji, Sovjet delavskih in vojaških odposlancev pa je odobril, potem ko je zvedel za to, s svojo večino početje esersko-menjševiških voditeljev ne glede na boljševiške proteste.

Tako se je izoblikovala nova državna oblast v Rusiji, ki je obstajala — kakor je dejal Lenin — iz predstavnikov »buržoazije in zemljiške gospode, ki se je pretvorila v buržoazijo«.

Toda vzporedno z buržoazno vlado je obstajala druga oblast — Sovjet delavskih in vojaških odposlancev. Vojaški odposlanci v Sovjetu — to so bili v glavnem kmetje, ki so jih bili mobilizirali na vojsko. Sovjet delavskih in vojaških odposlancev je bil organ zveze delavcev in kmetov proti carski oblasti in hkrati s tem — organ njihove oblasti, organ diktature delavskega razreda in kmetov.

Na ta način se je rodilo svojevrstno prepletanje dveh oblasti, dveh diktatur: diktature buržoazije v podobi Začasne vlade in diktature proletariata in kmetov v podobi Sovjeta delavskih in vojaških odposlancev.

Rodilo se je dvovladje.

S čim naj razložimo to, da je pripadla spočetka večina v sovjetih menjševikom in eserom?

S čim naj razložimo to, da so delavci in kmetje, ki so zmagali, prostovoljno odstopili oblast predstavnikom buržoazije?

Lenin je razlagal to s tem, da so se prebudili in bili v politiko pritegnjeni milijoni ljudi, ki niso imeli nobene skušnje v politiki. To so bili večidel majhni gospodarji, kmetje, delavci, ki so še nedavno bili kmetje, ljudje, stoječi sredi med buržoazijo in proletariatom. Rusija je bila takrat najbolj

maloburžoazna dežela med vsemi velikimi evropskimi deželami. In v tej deželi je gigantski maloburžoazni val preplaval vse, pritisnil je k tlom zavedni proletariat ne samo s svojo številnostjo, temveč tudi idejno, t. j. okužil, zajel je z maloburžoaznimi pogledi na politiko zelo široke kroge delavcev. (Lenin, XX. zv., str. 115.)

Prav ta val buržoaznega elementa je dvignil na površino maloburžoazne stranke menjševikov in eserov.

Lenin je poudarjal, da je drugi vzrok sprememba v sestavu proletariata med vojno ter nezadostna zavednost in organiziranost proletariata v začetku revolucije. Med vojno so se izvršile znatne spremembe v sestavu samega proletariata. Okrog 40 odstotkov stalnih delavskih kadrov je bilo mobiliziranih v armado. Z namenom, da se izognejo mobilizaciji, je prišlo v podjetja med vojnimi leti mnogo majhnih lastnikov, obrtnikov, štacunarjev, tujih proletarski psihologiji.

Prav te maloburžoazne plasti med delavci so bile najplodnejša tla za maloburžoazne politike — menjševike in eserje.

Glej zato so v politiki neizkušene široke ljudske množice, preplavljene z valom maloburžoaznega elementa in pijane zaradi prvih uspehov revolucije, postale v prvih mesecih revolucije plen sporazumskih strank in so privolile v to, da odstopijo buržoaziji državno oblast, v naivni domnevi, da buržoazna oblast ne bo ovirala sovjetov v njihovem delu.

Boljševiški partiji se je zastavljala naloga — s potrpežljivim pojasnjevalnim delom med množicami razkriti imperialistični značaj Začasne vlade, razkrinkati izdajo eserov in menjševikov in pokazati, da ni mogoče doseči miru, če se Začasna vlada ne zamenja z vlado sovjetov.

In boljševiška partija se je lotila tega dela z vso energijo.

Obnavlja svoja legalna glasila. Že čez pet dni po februarški revoluciji začne izhajati list »Pravda« v Petrogradu, nekaj dni za tem pa »Socialni demokrat« v Moskvi. Partija začenja nastopati na čelu množic, ki se osvobajajo zaupanja v liberalno buržoazijo ter zaupanja v menjševike in esere. Potrpežljivo pojasnjuje vojakom, kmetom nujnost skupnih akcij z delavskim razredom. Pojasnjuje jim, da kmetje ne bodo dobili ne miru ne zemlje, če se revolucija ne bo dalje razvijala, če buržoazne Začasne vlade ne bo zamenjala vlada sovjetov.

Kratki sklepi.

Imperialistična vojna se je rodila zaradi nenakomernosti v razvoju kapitalističnih dežel, zaradi tega, ker je bilo porušeno ravnotežje med glavnimi državami, zaradi tega, ker je bila za imperialiste nujna nova razdelitev sveta z vojno in ustvaritev novega ravnotežja sil.

Vojna bi ne bila tako uničujočega značaja in bi se morda celo sploh ne razvnela s tako silo, če bi stranke II. Internacionalne ne izdale stvari delavskega razreda, če ne bi kršile sklepov kongresov II. Internacionalne proti vojni, če bi se odločile, da nastopijo aktivno in dvignejo delavski razred proti svojim imperialističnim vladam, proti netilcem vojne.

Boljševiška partija je bila edina proletarska stranka, ki je ostala zvesta stvari socializma in internacionalizma in ki je organizirala državljansko vojno proti svoji imperialistični vladi. Vse ostale stranke II. Internacionalne, povezane z buržoazijo preko svojih vodilnih vrhov, so postale plen imperializma, prebegnile so na stran imperialistov.

Ker je bila odraz splošne krize kapitalizma, je vojna zaostila to krizo in oslabil svetovni kapitalizem. Delavci Rusije in boljševiška partija so bili prvi na svetu, da so z uspehom izkoristili slabost kapitalizma, prodrli fronto imperializma, strmoglavili carja in ustvarili sovjete delavskih in vojaških odposlancev.

Opijanjene zaradi prvih uspehov revolucije in pomirjene zaradi zagotavljanja menjševikov in eserov, da bo poslej šlo vse dobro, preveva široke množice male buržoazije, vojakov, pa tudi delavcev zaupanje v Začasno vlado in dajejo ji podporo.

Boljševiški partiji se je zastavila naloga — pojasniti zaradi prvih uspehov opijanjenim delavskim in vojaškim množicam, da je do popolne zmage revolucije še daleč, da ljudstvo ne bo dobilo ne miru ne zemlje ne kruha, dokler je oblast v rokah buržoazne Začasne vlade, v sovjetih pa gospodarijo sporazumaši — menjševiki in eseri, in da je za popolno zmago nujno treba storiti še korak dalje in izročiti oblast sovjetom.

BOLJŠEVIŠKA PARTIJA V OBDOBJU
PRIPRAVE IN IZVEDBE
OKTOBRŠKE SOCIALISTIČNE REVOLUCIJE

(April 1917—1918)

1. *Položaj v deželi po februarški revoluciji. Partija stopi iz nelegalnosti in preide k odkritemu političnemu delu. Leninov prihod v Petrograd. Leninove Aprilske teze. Usmeritev partije na prehod k socialistični revoluciji.*

Dogodki in ravnanje Začasne vlade so iz dneva v dan potrjevali pravilnost boljševiske linije. Čedalje bolj jasno so kazali, da Začasna vlada ni za ljudstvo, temveč proti ljudstvu, da ni za mir, temveč za vojno, da noče in ne more dati ne miru ne zemlje ne kruha. Pojasnjevalno delo boljševiskov je nahajalo ugodna tla.

Medtem ko so delavci in vojaki strmoglavljali carsko vlado in iztrebljali korenine monarhije, je Začasna vlada določno stremela po tem, da ohrani monarhijo. Skrivala je poslala 2. marca 1917 k carju Gučkova in Šulgina. Buržoazija je hotela izročiti oblast bratu Nikolaja Romanova — Mihailu. Ko pa je na železničarskem mitingu končal Gučkov svoj govor z vzklikom: »Naj živi imperator Mihail!«, so delavci zahtevali, naj se Gučkov takoj prime in napravi preiskava; govorili so ogorčeno: »Hren ni slajši od redkve.«

Bilo je jasno, da delavci ne bodo dovolili, da bi se monarhija obnovila.

Medtem ko so delavci in kmetje — ostvarjajoč revolucijo in prelivajoč kri — čakali konca vojne,

skušali dobiti kruh in zemljo ter zahtevali odločne ukrepe v borbi z razsulom, je ostajala Začasna vlada gluha za te življenjsko važne zahteve ljudstva. Tej vladi, ki je bila sestavljena iz najvidnejših predstavnikov kapitalistov in zemljiške gospode, še na misel ni prišlo, da bi zadovoljila zahteve kmetov, naj se jim izroči zemlja. Tudi kruha ni mogla dati delovnemu ljudstvu, ker bi se bilo za to nujno treba dotakniti interesov velikih trgovcev z žitom, treba bi bilo s kakršnimi koli ukrepi odvzeti žito zemljiški gospodi, kulakom, vlada pa si ni upala to storiti, ker je sama bila povezana z interesi teh razredov. Tudi miru ni mogla dati. Ker je bila povezana z anglo-francoskimi imperialisti, Začasna vlada ne samo da ni mislila na to, da bi končala vojno, temveč je nasprotno skušala izkoristiti revolucijo za aktivnejše sodelovanje Rusije v imperialistični vojni, za ostvaritev svojih imperialističnih zamisli o osvojitvi Carigrada in morskih ožin, o osvojitvi Galicije.

Bilo je jasno, da se je kmalu moral nehati zaupljivi odnos ljudskih množic do politike Začasne vlade.

Postajalo je jasno, da se dvovladje, ki se je izoblikovalo po februarški revoluciji, ne bo moglo več dolgo ohraniti, zakaj potek dogodkov je zahteval, da se oblast osredotoči kjer kolj na enem samem mestu: ali med zidovi Začasne vlade ali v rokah sovjetov.

Res je, sporazumaška politika menjševiskov in eserov je za sedaj še uživala podporo ljudskih množic. Bilo je še mnogo delavcev in še več vojakov in kmetov, ki so verjeli, da »bo kmalu prišla Ustavodajna skupščina in da bo vse dobro uredila«, in ki so mislili, da se vojna ne vodi zaradi osvajanj, temveč zaradi nujnosti — za obrambo države. Take ljudi je Lenin nazival brambovce, ki se v dobri veri motijo. Vsi ti ljudje so za sedaj še imeli

esersko-menjševiško politiko obljub in pregovarjanj za pravilno politiko. Toda jasno je bilo, da obljube in pregovarjanja ne bodo mogla zadoščati za dolgo časa, zakaj potek dogodkov in ravnanje Začasne vlade sta iz dneva v dan razkrivala in kazala, da je sporazumaška politika eserov in menjševikov politika zavlačevanja in varanja zaupljivih ljudi.

Začasna vlada se ni vselej omejevala na politiko skrite borbe z revolucionarnim gibanjem množic, na politiko zakulisnih kombinacij proti revoluciji. Včasih je poskušala preiti v odkrito ofenzivo proti demokratičnim svoboščinam, poskušala je »obnoviti disciplino«, posebno med vojaki, poskušala je »napraviti red«, t. j. speljati revolucijo v okvir, ki je bil potreben buržoaziji. Pa naj se je še tako trudila v tej smeri, ni se ji to posrečilo in ljudske množice so z vnemo ostvarjale demokratične svoboščine — svobodo govora, tiska, združevanja, shodov, demonstracij. Delavci in vojaki so skušali do dna izkoristiti demokratične pravice, ki so si jih prvič priborili, za to, da bi aktivno sodelovali v političnem življenju dežele, da bi razumeli nastali položaj in mu vlili smisel ter sprejeli sklep — kako nadaljevati delo.

Po februarški revoluciji so stopile organizacije boljševiške partije, ki so delale nelegalno v najtežjih pogojih carizma, iz nelegalnosti in so začele razvijati odkrito politično in organizacijsko delo. Članov boljševiških organizacij ni bilo ob tem času po številu več kot 40—45.000. Toda to so bili v borbi prekaljeni kadri. Partijski komitèji so bili reorganizirani na osnovi demokratičnega centralizma. Določeno je bilo, da se morajo vsi partijski organi od najnižjih do najvišjih voliti.

Prehod partije v legalnost je odkril nesoglasja v partiji. Kamenev in nekateri funkcionarji moskovske organizacije, n. pr. Rykov, Bubnov, Nogin,

so stali na na pol menjševiških pozicijah, da je pogojno treba podpirati Začasno vlado in politiko brambovcev. Stalin, ki se je bil pravkar vrnil iz pregnanstva, Molotov in drugi so hkrati z večino partije zagovarjali politiko nezaupanja Začasni vladi, nastopali so proti brambovstvu in pozivali na aktivno borbo za mir, na borbo proti imperia-listični vojni. Del partijskih funkcionarjev je omahoval, odražajoč svojo politično zaostalost zaradi dolgotrajnega bivanja v ječi in pregnanstvu.

Čutilo se je, da ni voditelja partije — Lenina.

3. (16.) aprila 1917 se je po dolgem izgnanstvu vrnil v Rusijo Lenin.

Leninov prihod je bil ogromnega pomena za partijo, za revolucijo.

Komaj je dobil prve vesti o revoluciji, je Lenin še iz Švice pisal partiji in delavskemu razredu Rusije v »Pismih iz daljave«:

»Delavci! Pokazali ste čudeže proletarskega ljudskega heroizma v državljanski vojni proti carizmu. Pokazati morate čudeže proletarske in vseljudske organizacije, da bi pripravili svojo zmago na drugi etapi revolucije.« (Lenin, XX. zv., str. 19.)

V Petrograd je Lenin prispel 3. aprila ponoči. Na finskem kolodvoru in na trgu pred kolodvorom so se zbrali tisoči delavcev, vojakov in mornarjev, da bi sprejeli Lenina. Nepopisno navdušenje se je polastilo množic, ko je Lenin stopil iz vagona. Dvignile so Lenina na roke in tako ponesle svojega voditelja v veliko kolodvorsko dvorano, kjer sta menjševika Čheidze in Skobelev začela govoriti nekaka »pozdravna« govora v imenu Petrograjskega sovjeta, v katerih sta »izražala nado«, da bo Lenin našel z njimi »skupni jezik«. Toda Lenin ju ni poslušal, stopil je mimo njiju k množici delavcev in vojakov ter je z oklopnega avtomobila spre-

govoril svoj znameniti govor, v katerem je pozival množice v borbo za zmago socialistične revolucije. »Naj živi socialistična revolucija!« — tako je Lenin končal ta svoj prvi govor po dolgih letih pregnanstva.

Po prihodu v Rusijo se je Lenin z vso energijo posvetil revolucionarnemu delu. Drugi dan po prihodu je Lenin nastopil z referatom o vojni in revoluciji na zborovanju boljševikov, potem pa je ponovil teze svojega referata na zborovanju, kjer so bili razen boljševikov navzoči tudi menjševiki.

To so bile znamenite Leninove Aprilske teze, ki so dale partiji in proletariatu jasno revolucionarno linijo prehoda od buržoazne revolucije k socialistični.

Leninove teze so bile ogromnega pomena za revolucijo, za nadaljnje delo partije. Revolucija je pomenila največji prelom v življenju dežele in partiji je bila v novih pogojih borbe — po strmoglavljenju carizma — potrebna nova orientacija, da bi smelo in s prepričanostjo šla po novi poti. To orientacijo so dajale partiji Leninove teze.

Leninove Aprilske teze so dajale genialen načrt za borbo partije za prehod od buržoazno-demokratske revolucije k socialistični revoluciji, za prehod od prve etape revolucije k drugi etapi — k etapi socialistične revolucije. Z vso svojo predhodno zgodovino je bila partija pripravljena za to veliko nalogo. Že l. 1905 je Lenin govoril v svoji brošuri »Dve taktiki socialne demokracije v demokratični revoluciji«, da bo po strmoglavljenju carizma proletariat prešel k ostvaritvi socialistične revolucije. Novo je bilo v tezah to, da so teze dajale teoretično utemeljen, konkreten načrt, kako pristopiti k prehodu v socialistično revolucijo.

Na ekonomskem področju so bili prehodni ukrepi tile: nacionalizacija vse zemlje v deželi pri konfiskaciji zemlje zemljiške gospode, združitev

vseh bank v eno samo nacionalno banko in uvedba kontrole, ki jo bo imel nad njo Sovjet delavskih odposlancev, uvedba kontrole nad družbeno proizvodnjo in razdelitvijo produktov.

Na političnem področju je Lenin predlagal prehod od parlamentarne republike k republiki sovjetov. To je bil važen korak naprej na področju teorije in prakse marksizma. Doslej so imeli marksistični teoretiki parlamentarno republiko za najboljšo politično obliko prehoda k socializmu. Sedaj je Lenin predlagal, naj se zamenja parlamentarna republika z republiko sovjetov kot najbolj smotrno obliko politične organizacije družbe v prehodnem obdobju od kapitalizma k socializmu.

»Svojevrstnost sedanjega trenutka v Rusiji — je pisalo v tezah — je v prehodu od prve etape revolucije, ki je zaradi nezadostne zavednosti in organiziranosti proletariata dala oblast buržoaziji — k drugi etapi revolucije, ki mora dati oblast v roke proletariata in najrevnejših kmečkih slojev.« (Prav tam, str. 88.)

In dalje:

»Ne parlamentarna republika — povratek k njej od sovjetov delavskih odposlancev bi bil korak nazaj — temveč republika sovjetov delavskih, dninarskih in kmečkih odposlancev po vsej deželi, od tal do vrha.« (Lenin, XX. zv., str. 88.)

Vojna, je govoril Lenin, ostaja tudi pod novo, Začasno vlado, roparska, imperialistična vojna. Naloga partije je v tem, da pojasni to množicam in jim pokaže, da je mogoče končati vojno z resnično demokratičnim, ne pa nasilnim mirom le, če se strmoglavijo buržoazija.

Kar se tiče Začasne vlade, je Lenin dal geslo: »Nobene podpore Začasni vladi!«

Lenin je dalje v tezah poudarjal, da je naša partija za sedaj v sovjetih v manjšini, da tam gospoduje blok menjševikov in eserov, ki prenaša buržoazni vpliv na proletariat. Zato je naloga partije bila:

»Pojasnjovati množicam, da je Sovjet delavskih odposlancev edino možna oblika revolucionarne vlade in da more zato biti naša naloga, dokler se ta vlada prepušča vplivu buržoazije, samo potrpežljivo, sistematično, vztrajno, zlasti praktičnim potrebam množic prilagajajoče se pojasnjevanje napak njihove taktike. Dokler smo v manjšini, kritiziramo in razlagamo napake, hkrati pa pridigujemo, da je nujno, da preide vsa državna oblast v roke sovjetov delavskih odposlancev...« (Prav tam, str. 88.)

To je pomenilo, da Lenin ni pozival na vstajo proti Začasni vladi, ki je v danem trenutku uživala zaupanje sovjetov, da ni zahteval njenega strmo-glavljenja, temveč si je prizadeval, s pojasnjevanjem in pridobivanjem izbojevati večino v sovjetih, spremeniti politiko sovjetov, preko sovjetov pa — spremeniti sestav in politiko vlade.

To je bila usmerjenost na miren razvoj revolucije.

Lenin je dalje zahteval, naj se odvrže »umazano perilo« — partija naj se odreče imenu socialno-demokratska partija. Ime socialni demokratje so si nadevali i stranke II. Internationale i ruski menjševiki. To ime so oportunisti, izdajalci socializma, umazali, osramotili. Lenin je predlagal, naj se boljševiška partija imenuje komunistična partija, kakor sta svojo partijo imenovala Marx

in Engels. Tako ime je znanstveno pravilno, ker je končni cilj boljševiške partije ostvaritev komunizma. Od kapitalizma preide lahko človeštvo neposredno samo k socializmu, t. j. k skupni lastnini proizvodnih sredstev in porazdelitvi produktov primerno delu vsakega posameznika. Lenin je govoril, da sega pogled naše partije dalje. Socializem mora neogibno prerasti postopno v komunizem, ki je na njegovi zastavi napisano: »Vsak naj dela po svojih sposobnostih, vsak naj dobi po svojih potrebah.«

Končno je Lenin v svojih tezah zahteval, naj se ustvari nova Internacionala, ustvari naj se III., Komunistična internacionala, ki bo svobodna oportunistizma, svobodna socialnega šovinizma.

Leninove teze so izzvale besno tuljenje med buržoazijo, menjševiki, eseri.

Menjševiki so se obrnili na delavce s proglašanjem, ki se je začel s svarilom, da »je revolucija v nevarnosti«. Po mnenju menjševikov je bila nevarnost v tem, da so boljševiki postavili zahtevo, naj preide oblast v roke sovjetov delavskih in vojskih odposlancev.

Plehanov je v svojem listu »Enotnost« objavil članek, ki je v njem imenoval Leninov govor »govor v mrzlični blodnji«. Plehanov se je skliceval na besede menjševika Čheidzeja, ki je izjavil: »Izven revolucije bo ostal samo Lenin, mi pa bomo šli po svoji poti.«

14. aprila se je vršila Petrograjska splošna mestna konferenca boljševikov. Odobrila je Leninove teze in jih vzela za osnovo svojemu delu.

Nekoliko pozneje so tudi krajevne partijske organizacije odobrile Leninove teze.

Vsa partija — razen nekaj posameznikov take vrste kot Kamenev, Rykov, Pjatakov — je sprejela Leninove teze s silnim zadovoljstvom.

2. Začne se kriza Začasne vlade. Aprilska konferenca boljševiške partije.

Medtem ko so se boljševiki pripravljali za nadaljnje razvijanje revolucije, je Začasna vlada še nadalje opravljala svoje protiljudsko delo. 18. aprila je zunanji minister Začasne vlade Miljukov dal zaveznikom izjavo o »stremljenju vsega ljudstva, da se nadaljuje svetovna vojna do odločilne zmage, in o nameri Začasne vlade, izpolnjevati v celoti vse obveznosti, ki so bile sprejete v odnosu do naših zaveznikov«.

Na ta način je Začasna vlada prisegala zvestobo carskim pogodbam in obljubljala, preliti še toliko ljudske krvi, kolikor bo to potrebno imperialistom, da dosežejo »zmagovit konec«.

19. aprila so izvedeli za to izjavo (»noto Miljukova«) delavci in vojaki. 20. aprila je Centralni komité boljševiške partije pozval množice, naj protestirajo proti imperialistični politiki Začasne vlade. 20.—21. aprila (3.—4. maja) so delavske in vojaške množice — nič manj ko 100.000 ljudi po številu — ki se jih je polastilo ogorčenje proti »noti Miljukova«, odšle na ulico demonstrirati. Na zastavah so se bleščala gesla: »Objavite tajne pogodbe!«, »Dol z vojno!«, »Vso oblast sovjetom!« Delavci in vojaki so korakali iz predmestij v središče, k sedežu Začasne vlade. Na Nevskem prospektu in na drugih krajih je prišlo do spopadov s posameznimi skupinami buržoazije.

Najbolj odkriti kontrarevolucionarji — kakor general Kornilov — so pozivali, naj se strelja na demonstrante, in so celo dali ustrezajoče ukaze. Toda vojaški oddelki, ki so dobili take ukaze, jih niso hoteli izpolniti.

Majhna skupina članov Petrograjskega partijskega komitēja (Bagdatjev in drugi) je za demonstracije dala geslo, da je treba takoj strmoglaviti Začasno vlado. CK boljševiške partije je ostro ob-

sodil ravnanje teh »levih« avanturistov, ker je bil mnenja, da za tako geslo še ni čas in da je nepravilno, da ovira partijo, dobiti večino v sovjetih na svojo stran, in da je v protislovju z usmeritvijo partije na miren razvoj revolucije.

Dogodki 20.—21. aprila so pomenili začetek krize Začasne vlade.

To je bila prva resna razpoka v sporazumaški politiki menjševikov in eserov.

2. maja 1917 sta morala pod pritiskom množic izstopiti iz Začasne vlade Miljukov in Gučkov.

Sestavljena je bila prva koalicijska Začasna vlada, v katero so poleg predstavnikov buržoazije vstopili menjševiki (Skobelev, Cereteli) in eseri (Černov, Kerenski in dr.).

Na ta način so menjševiki, ki so l. 1905 trdili, da ni dopustno sodelovanje predstavnikov socialne demokracije v Začasni revolucionarni vladi, odkrili sedaj, da je dopustno sodelovanje njihovih predstavnikov v Začasni kontrarevolucionarni vladi.

To je bil prehod menjševikov in eserov v tabor kontrarevolucionarne buržoazije.

24. aprila 1917 se je otvorila VII. (aprilska) konferenca boljševikov. Odkar je obstajala partija, se je prvič javno zbrala konferenca boljševikov, ki zavzema po svojem pomenu v zgodovini partije prav takšno mesto kot partijski kongres.

Vseruska aprilski konferenca je pokazala naglo naraščanje partije. Na konferenci je bilo navzočih 133 delegatov z odločujočim in 18 s posvetovalnim glasom. Predstavljali so 80.000 organiziranih partijskih članov.

Konferenca je pretresla in izdelala partijsko linijo v vseh osnovnih vprašanjih vojne in revolucije: o sedanjem momentu, o vojni, o Začasni vladi, o sovjetih, o agrarnem vprašanju, o nacionalnem vprašanju itd.

V svojem referatu je Lenin razvijal trditve, ki jih je bil izrekel že prej v Aprilskih tezah. Naloga partije je bila v tem, da ostvari prehod od prve etape revolucije, »ki je dala oblast buržoaziji... k drugi etapi revolucije, ki mora dati oblast v roke proletariata in najbednejših kmečkih slojev.« (Lenin.) Partija mora ubrati kurz na pripravo socialistične revolucije. Kot neposredno nalogo partije je Lenin postavil geslo: »Vso oblast sovjetom!«

Geslo »Vso oblast sovjetom« je pomenilo, da je nujno treba napraviti konec dvovladju, t. j. delitvi oblasti med Začasno vlado in sovjeti, da je nujno treba izročiti vso oblast sovjetom, predstavnike zemljiške gospode in kapitalistov pa — izgnati iz organov oblasti.

Konferenca je ugotovila, da je ena najvažnejših nalog partije neutrudno pojasnjevanje množicam te resnice, da »je Začasna vlada po svojem značaju organ gospostva zemljiške gospode in buržoazije«, prav tako kakor razkrinkavanje, kako pogubna je sporazumaška politika eserov in menjševikov, ki varajo ljudstvo z lažnivimi obljubami in ga izpostavljajo udarcem imperialistične vojne in kontrarevolucije.

Na konferenci sta proti Leninu nastopila Kamenov in Rykov. Ponavljala sta za menjševiki, da Rusija ni zrela za socialistično revolucijo, da je v Rusiji možna samo buržoazna republika. Predlagala sta partiji in delavskemu razredu, naj se omeji na to, da »kontrolirata« Začasno vlado. V bistvu sta stala prav tako kakor menjševiki na stališču, da je treba ohraniti kapitalizem, da je treba ohraniti oblast buržoazije.

Tudi Zinovjev je nastopil na konferenci proti Leninu, in sicer glede vprašanja, ali naj ostane boljševiška partija v zimmerwaldskem združenju ali naj pretrga zveze s tem združenjem in ustvari

ново Internacionalo. Kakor so pokazala vojna leta, je to združenje sicer delalo propagando za mir, kljub temu pa dejansko ni pretrgalo zveze z buržoaznimi brambovci. Zato je Lenin bil odločno za takojšen izstop iz tega združenja in za organizacijo nove, Komunistične internacionale. Zinovjev je predlagal ostati skupaj z zimmerwaldovci. Lenin je odločno obsodil ta nastop Zinovjeva in imenoval njegovo taktiko »arhioportunistično in škodljivo«.

Aprilska konferenca je presodila tudi agrarno in nacionalno vprašanje.

Glede Leninovega referata o agrarnem vprašanju je konferenca sprejela sklep, da je treba konfiscirati zemljo zemljiške gospode in jo dati na razpolago kmečkim komitétjem in da je treba nacionalizirati vso zemljo v deželi. Boljševiki so klicali kmete v boj za zemljo in dokazovali kmečkim množicam, da je boljševiška partija edina revolucionarna partija, ki dejansko pomaga kmetom, strmoglaviti zemljiško gospodo.

Velikega pomena je bil referat tov. Stalina o nacionalnem vprašanju. Lenin in Stalin sta že pred revolucijo — na pragu imperialistične vojne — izdelala osnove za politiko boljševiške partije v nacionalnem vprašanju. Lenin in Stalin sta govorila, da mora partija proletariata podpirati nacionalno-osvobodilno gibanje zatiranih narodov, ki je naperjeno proti imperializmu. V zvezi s tem je boljševiška partija zagovarjala pravico narodov do samoodločbe tja do odcepitve in formiranja samostojnih držav. To stališče je na konferenci zagovarjal referent CK-ja tov. Stalin.

Proti Leninu in Stalinu je nastopal Pjatakov, ki je skupaj z Buharinom že v vojnih letih zavzel v nacionalnem vprašanju nacionalnošovinistično pozicijo. Pjatakov in Buharin sta bila proti pravičnim narodov do samoodločbe.

Odločno in dosledno stališče partije v nacionalnem vprašanju, borba partije za popolno enakopravnost narodov ter za uničenje vseh oblik nacionalnega zatiranja in nacionalne neenakopravnosti sta ji zagotovila simpatije in podporo zatiranih narodnosti.

Tole je besedilo resolucije o nacionalnem vprašanju, ki ga je sprejela Aprilska konferenca:

»Politiko nacionalnega zatiranja — dediščino absolutizma in monarhije — podpirajo zemljiška gospoda, kapitalisti in mala buržoazija zato, da bi ohranili svoje razredne privilegije in razdvajali delavce raznih narodnosti. Sodobni imperializem krepi stremljenje po podjarmljanju slabotnih narodov, zato je nov faktor, ki zaostruje nacionalno zatiranje.

Kolikor je v kapitalistični družbi mogoče odpraviti nacionalno zatiranje, je to mogoče le pri dosledno demokratičnem republikanskem ustroju in upravljanju države, zagotavljajočem popolno enakopravnost vseh narodov in jezikov.

Vsem narodom, sestavljajočim Rusijo, je treba priznati pravico do svobodne odcepitve in do formiranja samostojne države. Če zanikamo tako pravico in ne podvzamemo ukrepov, zagotavljajočih njeno praktično izvedljivost, tedaj je to prav isto, kakor da podpiramo politiko osvajanj ali aneksij. Le če proletariat prizna pravico narodov do odcepitve, zagotavlja popolno solidarnost delavcev raznih narodov in pomaga resnično demokratičnemu zblizanju med narodi...

Vprašanja o pravici narodov do svobodne odcepitve ne smemo zamenjavati z vprašanjem o smotrnosti odcepitve tega ali dru-

gega naroda v tem ali drugem trenutku. To zadnje vprašanje mora partija proletariata reševati v vsakem posameznem primeru popolnoma samostojno, s stališča interesov vsega družbenega razvoja in interesov razredne borbe proletariata za socializem.

Partija zahteva široko pokrajinsko avtonomijo, odpravo nadzorstva od zgoraj, odpravo obveznega državnega jezika in določitev mejá samoupravnim in avtonomnim pokrajinam na osnovi tega, kar ugotavlja samo prebivalstvo v teh krajih o gospodarskih in življenjskih pogojih, o nacionalnem sestavu prebivalstva itd.

Partija proletariata odklanja odločno tako imenovano 'kulturno-nacionalno avtonomijo', t. j. odtegotvanje šolstva in pod. državnemu vodstvu in njegovo izročanje v roke svoje vrste nacionalnim deželnim zborom. Delavce, ki živijo v istem kraju in celo delajo v prav istih podjetjih, razdvaja kulturno-nacionalna avtonomija umetno po pripadnosti k tej ali drugi 'nacionalni kulturi', t. j. krepi zvezo delavcev z buržoazno kulturo posameznih narodov, medtem ko je naloga socialne demokracije, da krepi internacionalno kulturo svetovnega proletariata.

Partija zahteva, da se sprejme v ustavo osnovni zakon, ki razglašá za neveljavne kakršne koli si že bodi privilegije enega od narodov, kakršne koli si že bodi kršitve pravic nacionalnih manjšin.

Interesi delavskega razreda zahtevajo, da se zlijejo delavci vseh narodnosti Rusije v enotnih proletarskih organizacijah, političnih, sindikalnih, zadružno-prosvetnih itd.

Samo takšno zlitje delavcev različnih nacionalnosti v enotnih organizacijah bo dalo proletariatu možnost, bojevali zmagovit boj z mednarodnim kapitalom in z buržoaznim nacionalizmom.« (VKP [b] v resolucijah, I. zv., str. 239—240.)

Na ta način je bila na Aprilski konferenci razkrinkana oportunistična, antileninska linija Kame-
neva, Zinovjeva, Pjatakova, Buharina, Rykova in njihovih maloštevilnih somišljenikov.

Konferenca je enodušno sledila Leninu s tem, da je zavzela jasno stališče v vseh najvažnejših vprašanjih in je izvajala linijo, vodččo k zmagi socialistične revolucije.

3. Uspehi boljševiške partije v glavnem mestu. Brezuspješna ofenziva čet Začasne vlade na fronti. Zadušitev julijske demonstracije delavcev in vojakov.

Partija je na osnovi sklepov Aprilske konference razvila ogromno delavnost, da bi pridobila množice, da bi jih vzgojila in organizirala za borbo. Linija partije je bila v tem obdobju v tem, da s potrpežljivim pojasnjevanjem boljševiške politike in razkrinkavanjem sporazumaške politike menjševikov in eserov izolira te dve stranki od množic, da si pridobi večino v sovjetih.

Poleg dela v sovjetih so opravljali boljševiki ogromno delo v sindikatih in v tovarniških komitétjih.

Posebno veliko delavnost so razvili boljševiki v armadi. Povsod so se začele ustanavljati vojaške organizacije. Na frontah in v zaledju so boljševiki neutrudno delali na tem, da bi organizirali vojake in mornarje. Posebno veliko vlogo je odigral, kar

se tiče revolucioniranja vojakov, boljševiški frontni list »Okopna Pravda«.

Temu propagandistično-agitacijskemu delu boljševikov se je treba zahvaliti, da so delavci po mnogih mestih že v prvih mesecih revolucije na novo volili sovjete, posebno okrajne sovjete, ter da so iz njih metali menjševike in esere in volili namesto njih pristaše boljševiške partije.

Delo boljševikov je rodilo sijajne rezultate, posebno v Petrogradu.

Od 30. maja do 3. junija 1917 se je vršila Petrograjska konferenca tovarniških komitétjev. Na tej konferenci so sledile boljševikom že tri četrtine delegatov. Petrograjski proletariat je skoraj v celoti sledil boljševiškemu gestu — »Vso oblast sovjetom!«

3. (16.) junija 1917 se je sestal I. Vseruski kongres sovjetov. Boljševiki so bili v sovjetih še v manjšini — imeli so na kongresu le malo več ko 100 delegatov proti 700—800 menjševikom, eserom in drugim.

Boljševiki so na I. kongresu sovjetov vztrajno razkrinkavali pogubnost sporazumaštva z buržoazijo, razkrivali so imperialistični značaj vojne. Lenin je nastopil na kongresu z govorom, v katerem je dokazoval pravilnost boljševiške linije izjavljajoč, da lahko le oblast sovjetov da delovnemu ljudstvu kruh in kmetom zemljo, da lahko le ta oblast izbojuje mir in reši deželo razsula.

Ob tem času se je vršila v delavskih okrajih Petrograda množična kampanja za organizacijo demonstracije in predložitve zahtev kongresu sovjetov. Ker je želel preprečiti samovoljno demonstracijo delavcev in ker je računal, da bo izkoristil revolucionarno razpoloženje množic v svoje namene, je izvršni komitét Petrograjskega sovjeta sklenil določiti za 18. junij (1. julij) demonstracijo v Petrogradu. Menjševiki in eseri so računali, da bo de-

monstracija potekla pod antiboljševiškimimi gesli. Boljševiška partija se je energično začela pripravljati za to demonstracijo. Tovariš Stalin je pisal takrat v »Pravdi«, da »... je naša naloga — doseči, da bo 18. junija demonstracija v Petrogradu potekla pod našimi revolucionarnimi gesli«.

Demonstracija 18. junija 1917, ki se je vršila pred grobom žrtev revolucije, je bila pravi pregled sil boljševiške partije. Pokazala je naraščajočo revolucionarnost množic in njihovo vedno večje zaupanje v boljševiško partijo. Gesla menjševikov in eserov o zaupanju v Začasno vlado, o nujnosti, da se nadaljuje vojna, so se izgubljala v ogromni množici boljševiških gesel. 400.000 demonstrantov je korakalo z gesli na zastavah: »Dol z vojno!«, »Dol deset ministrov-kapitalistov!«, »Vso oblast sovjetom!«.

To je bil popoln polom menjševikov in eserov, polom Začasne vlade v glavnem mestu.

Ker pa je dobila podporo I. kongresa sovjetov, je Začasna vlada vendarle sklenila nadaljevati imperialistično politiko. Kot zanalašč na dan 18. junija je Začasna vlada, izpolnjujoč voljo anglo-francoskih imperialistov, pognala vojake na fronti v ofenzivo. V tej ofenzivi je buržoazija videla edino možnost, da napravi konec revoluciji. Buržoazija je upala, da bo v primeru, da se ofenziva posreči, vzela vso oblast v svoje roke, odrinila sovjete in zatrla boljševike. Če bi se ofenziva ponesrečila, je bilo mogoče vso krivdo zvaliti na prav iste boljševike z obdolžitvijo, da razkrajajo armado.

Nobenega dvoma ni bilo, da bo ofenziva propadla. In zares je propadla. Vojaki so bili utrujeni, razumeli niso smotra ofenzivi, zaupali niso komandnemu sestavu, ki je bil vojakom tuj, primanjkovalo je municije in topništva — vse to je povzročilo polom ofenzive na fronti.

Vest o ofenzivi na fronti in potem o polomu ofenzive je vzvalovila glavno mesto. Ogorčenju delavcev in vojakov ni bilo meje. Pokazalo se je, da je Začasna vlada varala ljudstvo, ko je razglašala politiko miru. Pokazalo se je, da je Začasna vlada za nadaljevanje imperialistične vojne. Pokazalo se je, da se Vseruski centralni izvršni komité (=VCIK) sovjetov in Petrograjski sovjet nista hotela ali nista mogla postaviti po robu zločinskemu ravnanju Začasne vlade in sta sama capljala za njo na repku.

Revolucionarno ogorčenje petrograjskih delavcev in vojakov je prekipevalo. 3. (16.) julija so se začele v Petrogradu, v Viborškem okraju, spontano demonstracije. Nadaljevale so se ves dan. Posamezne demonstracije so se razrasle v splošno grandiozno oboroženo demonstracijo pod geslom, naj preide oblast v roke sovjetov. Boljševiška partija je bila proti oboroženi akciji v tem trenutku, ker je bila mnenja, da revolucionarna kriza še ni dozorela, da armada in provinca še nista pripravljeni, podpreti vstajo v glavnem mestu, da lahko izolirana in prezgodnja vstaja v glavnem mestu le olajša kontrarevoluciji razbiti avantgardo revolucije. Ko pa je postalo očitno, da ni mogoče odvrniti množice od demonstracije, je partija sklenila, udeležiti se demonstracije zato, da bi ji dala miren in organiziran značaj. Boljševiški partiji se je to posrečilo in stotisoči demonstrantov so se napotili k Petrograjskemu sovjetu in k VCIK sovjetov, kjer so zahtevali od sovjetov, naj vzamejo oblast v svoje roke, pretrgajo zveze z imperialistično buržoazijo in ostvariyo aktivno politiko miru.

Neglede na mirni značaj demonstracije so bile poslane proti demonstrantom reakcionarne enote — junkerski in oficirski oddelki. Po petrograjskih ulicah je obilno tekla kri delavcev in vojakov. Da bi razbile delavce, so bile poklicane s fronte

najbolj zaostale, najbolj kontrarevolucionarne vojaške enote.

Ko so zatrli delavsko in vojaško demonstracijo, so se menjševiki in eseri v zvezi z buržoazijo in belogvardejskimi generali vrgli na boljševisko partijo. Uredniški prostori »Pravde« so bili razbiti. »Pravda«, »Vojaška pravda« in cela vrsta drugih boljševiskih listov je bila prepovedana. Na ulici so junckerji ubili delavca Voinova edinole zato, ker je prodajal »Listič Pravde«. Začelo se je razoroževanje rdečegardistov. Revolucionarne enote petrograjske garnizije so odpeljali iz glavnega mesta in jih poslali na fronto. Bile so izvršene arelacije v zaledju in na frontah. 7. julija je bil izdan ukaz, da je treba prijeti Lenina. Prijeta je bila cela vrsta vidnih funkcionarjev boljševiske partije. Razbita je bila tiskarna »Delo«, kjer so se tiskale boljševiske publikacije. V sporočilu državnega tožilca petrograjskega apelacijskega sodišča je pisalo, da se Lenin in cela vrsta drugih boljševiskov obtožujejo zaradi »veleizdaje« in organizacije oborožene vstaje. Obtožba proti Leninu je bila sfabricirana v štabu generala Denikina na osnovi tega, kar so izjavili špijoni in provokatorji.

Na ta način se je koalicijska Začasna vlada, ki so bili v njej takšni vidni predstavniki menjševikov in eserov kakor Cereteli in Skobelev, Kerenski in Černov, skotalila v močvirje odkritega imperializma in kontrarevolucije. Namesto politike miru je začela izvajati politiko nadaljevanja vojne. Namesto ohranitve demokratičnih pravic ljudstva je začela izvajati politiko likvidacije teh pravic in obračunavanja z delavci in vojaki z orožjem v roki.

Kar si niso upali storiti predstavniki buržoazije — Gučkov in Miljukov — to so si upali storiti »socialisti« — Kerenski in Cereteli, Černov in Skobelev.

Končalo se je dvovladje.

Končalo se je v korist buržoazije, zakaj vsa oblast je prešla v roke Začasne vlade, sovjeti pa so se s svojim esersko-menjševiskim vodstvom pretvorili v privesek Začasne vlade.

Končalo se je mirno obdobje revolucije, zakaj na dnevni red je bil postavljen bajonet.

Ker se je spremenil položaj, je boljševiska partija sklenila spremeniti svojo taktiko. Prešla je v nelegalnost, skrila je svojega voditelja Lenina v globoki nelegalnosti in se začela pripravljati za vstajo, da bi z orožjem v roki strmoglavila oblast buržoazije in ustanovila sovjetsko oblast.

4. Kurz boljševiske partije na pripravo oborožene vstaje. VI. partijski kongres.

V okoliščinah neverjetne gonje v buržoaznem in maloburžoaznem tisku se je sestal v Petrogradu VI. kongres boljševiske partije. Sestal se je deset let po V. Londonskem kongresu in pet let po Praški konferenci boljševiskov. Kongres je trajal od 26. julija do 3. avgusta 1917 in je potekal nelegalno. Tisk je objavil le to, da je sklican kongres, kraja kongresa pa ni označil. Prve seje so bile v Viborškem okraju. Zadnje seje so se vršile v šolskem poslopju poleg Narvskih vrat, tam, kjer stoji sedaj Dom kulture. Buržoazni tisk je zahteval, da je treba prijeti udeležence kongresa. Tajni policisti so si skoraj pete odbrusili, da bi našli kraj, kjer se je kongres sestajal, pa ga vendarle niso našli.

Tako so bili boljševiski pet mesecev po strmoglavljenju carizma primorani, da se sestajajo na skrivaj, voditelj proletarske partije — Lenin — pa je bil prisiljen skrivati se v teh dneh v kolibi blizu postaje Razliv.

Ker so ga zasledovali vohunski psi Začasne vlade, Lenin ni mogel biti na kongresu, toda vodil ga je iz nelegalnosti preko svojih sobojevnikov in

učencev v Petrogradu: Stalina, Sverdlova, Molotova, Ordžonikidzeja.

Na kongresu je bilo navzočih 157 delegatov z odločujočim in 128 s posvetovalnim glasom. Partija je ob tem času štela okrog 240.000 ljudi. Do 3. julija, t. j. do razbitja delavske demonstracije, ko so boljševiki delali še legalno, je imela partija 41 glasil, od teh 29 v ruščini in 12 v drugih jezikih.

Preganjanja boljševikov, preganjanja delavskega razreda v julijskih dneh ne samo da niso zmanjšala vpliva naše partije, temveč so ga nasprotno — še bolj povečala. Delegati iz posameznih krajev so navajali množico dejstev o tem, da so začeli delavci in vojaki v množicah zapuščati menjševike in esere, nazivajoč jih s prezirom »socialne ječarje«. Delavci in vojaki, člani menjševiške in eserske stranke, so trgali svoje članske izkaznice, preklinjaje so izstopali iz teh strank in prosili boljševike, naj jih sprejmejo v svojo partijo.

Osnovni vprašanja na kongresu sta bili politično poročilo Centralnega komitēja in vprašanje o političnem položaju. V referatih o teh vprašanjih je tov. Stalin z vso jasnostjo pokazal, da revolucija kljub vsem naporom buržoazije, da bi zadušila revolucijo, narašča in se razvija. Pokazal je, da zastavlja revolucija vprašanje o ostvaritvi delavske kontrole nad proizvodnjo in porazdelitvijo produktov, o izročitvi zemlje kmetom, o prenosu oblasti iz rok buržoazije v roke delavskega razreda in kmečke revščine. Govoril je, da postaja revolucija po svojem značaju — socialistična.

Politični položaj v deželi se je po julijskih dneh rezko spremenil. Dvovladje je izginilo. Sovjeti s svojim esersko-menjševiškim vodstvom niso hoteli vzeti vse oblasti v svoje roke. Zato so sovjeti ostali brez vsake oblasti. Oblast se je osredotočila v rokah buržoazne Začasne vlade, ta pa je še nadalje razoroževala revolucijo, razbijala njene organizacije,

razbijala boljševiško partijo. Možnosti, da bi se revolucija mirno razvijala, so izginile. Preostaja, je govoril tov. Stalin, le to — da osvojimo oblast s silo, s strmoglavljenjem Začasne vlade. Osvojiti oblast s silo pa more le proletariat v zvezi z vaško revščino.

Sovjeti, ki so jih še vedno vodili menjševiki in eseri, so zdrsnili v labor buržoazije in morejo v sedanjem položaju nastopiti le v vlogi pomagačev Začasne vlade. Geslo »Vso oblast sovjetom« — je govoril tov. Stalin — je treba po julijskih dneh črtati. Vendarle pa začasno črtanje tega gesla nikakor ne pomeni, da smo se odpovedali borbi za oblast sovjetov. Govor ni o sovjetih na sploh — kot organih revolucionarne borbe — temveč samo o danih sovjetih, ki jih vodijo menjševiki in eseri.

«Mirno obdobje revolucije se je končalo — je govoril tov. Stalin — nastopilo je nemirno obdobje, obdobje spopadov in eksplozij...» (Protokoli VI. kongresa RSDDP [b], str. 111.)

Partija je šla oboroženi vstaji naproti.

Na kongresu so se našli ljudje, ki so — odražajoč buržoazni vpliv — nastopili proti kurzu na socialistično revolucijo.

Trockist Preobraženski je predlagal, naj se v resoluciji o osvojitvi oblasti poudari, da bo dežela lahko krenila po socialistični poti le tedaj, če bo prišlo do proletarske revolucije na Zahodu.

Proti temu trockističnemu predlogu je nastopil tov. Stalin.

»Ni izključena možnost — je dejal tovariš Stalin — da bo ravno Rusija tista dežela, ki bo utirala pot k socializmu... Treba se je otresti preživele predstave, da nam le Evropa lahko pokaže pot. Obstoji dog-

matični marksizem in ustvarjalni marksizem. Jaz stojim na tleh poslednjega.« (Prav tam, str. 233—234.)

Buharin je stal na trockističnih pozicijah in je trdil, da so kmetje nastrojeni brambovsko, da so v bloku z buržoazijo in da ne bodo sledili delavskemu razredu.

Ko je ugovarjal Buharinu, je tov. Stalin dokazoval, da so kmetje raznih vrst: so bogati kmetje, ki podpirajo imperialistično buržoazijo, in je kmečka revščina, ki stremi po zvezi z delavskim razredom in ga bo podprla v borbi za zmago revolucije.

Kongres je odklonil spreminjevalne predloge Preobraženskega in Buharina in je potrdil načrt resolucije, ki ga je izdelal tov. Stalin.

Kongres je presodil ekonomsko platformo boljševikov in jo je potrdil. Njene osnovne točke so bile: konfiskacija zemlje zemljiške gospode in nacionalizacija vse zemlje v deželi, nacionalizacija bank, nacionalizacija velike industrije, delavska kontrola nad proizvodnjo in porazdelitvijo.

Kongres je podčrtal, kolikšnega pomena je borba za delavsko kontrolo nad proizvodnjo, ki je odigrala veliko vlogo pri prehodu k nacionalizaciji velike industrije.

VI. kongres je v vseh svojih sklepih posebno močno podčrtal leninsko tezo o zvezi proletariata z najrevnejšimi kmeti kot pogoju za zmago socialistične revolucije.

Kongres je obsodil menjševiško teorijo o nevtralnosti sindikatov. Kongres je poudaril, da je resne naloge, ki stoje pred delavskim razredom Rusije, mogoče izpolniti le v tem primeru, če bodo sindikati še nadalje ostali borbene razredne organizacije, priznavajoče politično vodstvo boljševiške partije.

Kongres je sprejel resolucijo »O mladinskih zvezah«, ki so v tem času pogosto vznikale spon-

lano. Z nadaljnjim delom se je partiji posrečilo, da si je zagotovila te mlade organizacije kot partijsko rezervo.

Na kongresu se je presojalo vprašanje, ali naj se Lenin javi sodišču. Kamenev, Rykov, Trocki in drugi so že pred kongresom bili mnenja, da se Lenin mora javiti sodišču kontrarevolucionarjev. Tovariš Stalin je bil odločno proti temu, da bi se Lenin javil sodišču. Tudi VI. kongres je bil proti temu, da se Lenin javi sodišču, ker je bil mnenja, da to ne bo sodba, temveč krvav obračun. Kongres ni dvomil o tem, da gre buržoaziji samo za eno — za fizični obračun z Leninom kot z njenim najnevarnejšim sovražnikom. Kongres je protestiral proti buržoazno-policijski gonji proti voditeljem revolucionarnega proletariata in je poslal pozdrav Leninu.

VI. partijski kongres je sprejel nov partijski statut. Partijski statut je poudaril, da se morajo vse partijske organizacije graditi na osnovi demokratskega centralizma.

To je pomenilo:

1. da je treba vse vodilne partijske organe od vrha do tal voliti;
2. da morajo partijski organi dajati periodično obračun pred svojimi partijskimi organizacijami;
3. strogo partijsko disciplino in pokoravanje manjšine večini;
4. brezpogojno obveznost sklepov višjih organov za nižje organe in za vse člane partije.

Partijski statut je določal, da sprejemajo ljudi v partijo krajevne organizacije na priporočilo dveh članov partije in po odobritvi s strani občnega zbora članov partijske organizacije.

VI. kongres je sprejel v partijo »medrajonce« ob enem z njihovim voditeljem Trockim. To je bila majhna skupina, ki je obstajala v Petrogradu od l. 1913 in je obstajala iz trockistov-menjševikov.

ter dela bivših boljševikov, ki so se odcepili od partije. »Medrajonci« so bili med vojno centristična organizacija. Borili so se proti boljševikom, toda v mnogih stvareh tudi z menjševiki niso soglašali, tako da so zavzemali vmesno, centristično, omahljivo stališče. Za VI. partijskega kongresa so »medrajonci« izjavili, da v vseh stvareh soglašajo z boljševiki in da prosijo za sprejem v partijo. Kongres je ustregel njihovi prošnji, ker je računil, da bi sčasoma mogli postati resnični boljševiki. Nekateri od »medrajoncev«, na pr. Volodarski, Uricki in drugi so potem dejansko postali boljševiki. Kar se tiče Trockega in nekaterih njegovih ožjih prijateljev, pa se je kasneje pokazalo, da so ti vstopili v partijo ne zato, da bi delali v korist partije, temveč da bi jo omajali in razbili od znotraj.

Vsi sklepi VI. kongresa so bili usmerjeni na pripravo proletariata in najrevnejših kmetov za oboroženo vstajo. VI. kongres je usmeril partijo k oboroženi vstaji, k socialistični revoluciji.

Manifest partije, ki ga je izdal kongres, je pozival delavce, vojake in kmete, naj pripravljajo sile za odločilne spopade z buržoazijo. Končeval se je s temi besedami:

»Pripravljajte se za nove bitke, naši tovariši v boju! Neomajno, možato in mirno, ne da bi se dali zapeljati provokaciji, zbirajte sile, urejajte se v borbene kolone! Pod zastavo partije, proletarci in vojaki! Pod našo zastavo, zatirani na vasil!»

5. Zarota generala Kornilova proti revoluciji. Razbitje zarote. V Petrogradu in Moskvi preideta Sovjeta na stran boljševikov.

Ko se je polastila vse oblasti, se je buržoazija začela pripravljati, da razbije onemogle sovjete in

ustanovi odkrito kontrarevolucionarno diktaturo. Milijonar Rjabušinski je predrzno izjavil, da vidi izhod iz položaja v tem, da bo »koščena roka lakote, ljudska beda zgrabila lažne prijatelje ljudstva — demokratične sovjete in komitêje — za vrat«. Na fronti so divjala vojaška sodišča in smrtna kazen za vojake. 3. avgusta 1917 je vrhovni komandant general Kornilov zahteval, naj se uvede smrtna kazen tudi v zaledju.

12. avgusta se je v Moskvi v Velikem gledališču otvorilo Državno posvetovanje, ki ga je sklicala Začasna vlada, da bi mobilizirala sile buržoazije in zemljiške gospode. Na posvetovanju so bili v glavnem navzoči predstavniki zemljiške gospode, buržoazije, generalitete, oficirskega stanu, kozaštva. Sovjete so na posvetovanju predstavljali menjševiki in eseri.

Na dan otvoritve Državnega posvetovanja so boljševiki organizirali v Moskvi v znak protesta splošno stavko, ki je zajela večino delavcev. Hkrati so potekale stavke tudi v celji vrsti drugih mest.

Eser Kerenski se je razgobeždal in je grozil v svojem govoru na posvetovanju, da bo »s krvjo in železom« zadužil vsakršne poskuse revolucionarnega gibanja, med njimi tudi poskuse kmetov, da si samovoljno prilaste zemljo zemljiške gospode.

Kontrarevolucionarni general Kornilov je naravnost zahteval, »naj se odpravijo komitêji in sovjeti«.

V glavni stan, kakor se je takrat imenoval štab vrhovnega komandanta — h generalu Kornilovu so romali bankirji, trgovci, tovarnarji ter obljubljali denar in podporo.

Pri generalu Kornilovu so se oglasili tudi predstavniki »zaveznikov«, t. j. Anglije in Francije, z zahtevo, naj se ne obotavlja z akcijo proti revoluciji.

Dozorevala je zarota generala Kornilova proti revoluciji.

Zaroto Kornilova so pripravljali javno. Da bi obrnili pozornost od zarote, so zarotniki razširili govorigo, češ da pripravljajo boljševiki v Petrogradu vstajo za polletnico revolucije — za 27. avgust. Začasna vlada s Kerenskim na čelu se je vrgla nad boljševike, povečala je teror proti partiji proletariata. Hkrati s tem je general Kornilov zbiral čete, da bi jih poslal proti Petrogradu, likvidiral sovjete in ustvaril vlado vojaške diktature.

Glede svoje kontrarevolucionarne akcije se je Kornilov poprej dogovarjal s Kerenskim. Ravno v tistem trenutku, ko se je kornilovska akcija začela, pa je Kerenski rezko spremenil svoje stališče in se odrekel svojega zaveznika. Kerenski se je bal, da ne bi ljudske množice, potem ko bi se dvignile proti kornilovščini in jo razbile, pometle obenem tudi buržoazne vlade Kerenskega, če se ne bi ta vlada takoj sedaj odrekla kornilovščine.

25. avgusta je poslal Kornilov proti Petrogradu 3. konjeniški korpus pod poveljstvom generala Krymova in je razglasil, da namerava »rešiti domovino«. V odgovor na kornilovsko vstajo je CK boljševiške partije pozval delavce in vojake na aktivni oboroženi odpor kontrarevoluciji. Delavci so se hitro začeli oboroževati in pripravljati za odpor. Rdečegardistični oddelki so se v teh dneh za nekajkrat povečali. Sindikati so mobilizirali svoje člane. Revolucionarne vojaške enote Petrograda so tudi stopile v bojno pripravljenost. Okrog Petrograda so ljudje kopali strelske järke, postavljali žične ovire, razkopavali v mesto vodeče poti. Nekaj tisoč oboroženih kronštadtskih mornarjev je prišlo v Petrograd, da bi ga branilo. K »divji diviziji«, ki je korakala proti Petrogradu, so bili poslani delegati, da so pojasnili hribovcem-vojakom smisel kornilovske akcije, in »divja divizija« se je uprla, ko-

rakati proti Petrogradu. Tudi k drugim kornilovskim enotam so bili poslani agitatorji. Povsod, kjer koli je bila nevarnost, so se ustanavljali revolucionarni komitèji in štabi za borbo s kornilovščino.

Smrtno prestrašeni esersko-menjševiški voditelji, med njimi Kerenski, so v teh dneh iskali zaščite pri boljševikih, zakaj prepričali so se, da so edina realna sila v glavnem mestu, ki je zmožna razbiti Kornilova — boljševiki.

Ko so mobilizirali množice za razbitje kornilovščine, pa boljševiki tudi niso prenehali z bojem proti vladi Kerenskega. Boljševiki so razkrinkavali pred množicami vlado Kerenskega, menjševike in esere, ki so z vso svojo politiko objektivno pomagali kontrarevolucionarni zaroti Kornilova.

Rezultat vseh teh ukrepov je bil, da je bila kornilovščina razbita. General Krymov se je ustrelil. Kornilov in njegova pajdaša — Denikin in Lukomski — so bili prijeti (sicer pa jih je Kerenski kmalu izpustil).

Razbitje kornilovščine je v en mah razkrilo in osvetlilo odnos sil med revolucijo in kontrarevolucijo. Pokazalo je, da je ves tabor kontrarevolucije od generalov in kadetske stranke do menjševikov in eserov, ki so postali plen buržoazije, obsojen na smrt. Postalo je očitno, da sta politika zavlačevanja neznosne vojne in gospodarsko razsulo, ki ga je izzvala dolgotrajna vojna, dokončno spodkopala njihov vpliv na ljudske množice.

Razbitje kornilovščine je nadalje pokazalo, da je boljševiška partija zrasla v odločujočo silo revolucije, ki je sposobna, prekrižati kakršne koli spletke kontrarevolucije. Naša partija še ni bila vladajoča partija, toda delovala je v dneh kornilovščine kot prava vladajoča sila, zakaj njena navodila so izpolnjevali delavci in vojaki brez omahovanja.

Končno je razbitje kornilovščine pokazalo, da krijejo sovjeti, ki so se zdeli mrtvi, dejansko v

sebi velikansko silo revolucionarnega odpora. Nobenega dvoma ni bilo, da so ravno sovjeti in njihovi revolucionarni komitèji zagradili pot kornilovskim četam in zlomili njihovo silo.

Borba s kornilovščino je oživila sovjete delavskih in vojaških odposlancev, ki so že začeli skrajša hirati, osvobodila jih je iz mrež sporazumaške politike, popeljala jih je na široko cesto revolucionarne borbe in jih okrenila na stran boljševiške partije.

Vpliv boljševikov v sovjetih je zrasel kakor še nikoli.

Vpliv boljševikov je začel naglo naraščati tudi na vasi.

Kornilovska vstaja je pokazala širokim množicam kmetov, da se bodo zemljiška gospoda in generali, ko bodo razbili boljševike in sovjete, spravili potem nad kmete. Zato so se začele široke množice kmečke revščine čedalje tesneje strinjati okrog boljševikov. Kar se tiče srednjih kmetov, ki so s svojim omahovanjem zavirali razvoj revolucije v obdobju od aprila do avgusta l. 1917, pa so se začeli ti po razbitju Kornilova določno nagibati na stran boljševiške partije in se pridruževati množici revnih kmetov. Široke kmečke množice so začele doumevati, da jih more le boljševiška partija rešiti vojne, da je le ta zmožna, streti zemljiško gospodo, in pripravljena, izročiti zemljo kmetom. Septembra in oktobra l. 1917 se je ogromno povečalo število primerov, da so si kmetje prisvojili zemljo zemljiške gospode. Samovoljno obdelovanje zemlje zemljiške gospode postane splošen pojav. Ne prigovarjanje ne kazenski oddelki ne morejo več zaustaviti kmetov, ki so se dvignili v revolucionarno borbo.

Polet revolucije je naraščal.

Začela se je faza oživljenja in obnavljanja sovjetov, faza boljševizacije sovjetov. Ko vo-

lijo tovarne, podjetja, vojaške enote na novo svoje odposlance, pošiljajo v sovjete namesto menjševikov in eserov predstavnike boljševiške partije. Drugi dan po zmagi nad kornilovščino — 31. avgusta — se Petrograjski sovjet izjavi za politiko boljševikov. Staro menjševiško-esersko predsedstvo Petrograjskega sovjeta s Čheidzejem na čelu odstopi in napravi mesto boljševikom. 5. septembra preide Moskovski sovjet delavskih odposlancev na stran boljševikov. Efersko-menjševiško predsedstvo Moskovskega sovjeta prav tako odstopi in napravi mesto boljševikom.

To je pomenilo, da so že dozoreli osnovni pogoji, nujno potrebni za uspešno vstajo.

Znova je bilo na dnevnem redu geslo: »Vso oblast sovjetom!«

Toda to že ni bilo več staro geslo o prehodu oblasti v roke menjševiško-eserskih sovjetov. Ne — to je bilo geslo vstaje sovjetov proti Začasni vladi s ciljem, da se dá vsa oblast v deželi sovjetom, ki jih vodijo boljševiki.

Med sporazumaškimi strankami se je začela zmeda.

Pri eserih se je pod pritiskom revolucionarno nastrojenih kmetov izločilo levo krilo — »levi« eseri, ki so začeli izražati nezadovoljstvo s politiko sporazumaštva z buržoazijo.

Pri menjševikih se je s svoje strani pojavila skupina »levih« — tako imenovanih »internacionalistov« — ki so se začeli nagibati k boljševikom.

Kar se tiče anarhistov, so ti, ki so že tako bili po svojem vplivu brezpomembna skupina, sedaj dokončno razpadli na majhne skupinice, od katerih so se nekatere pomešale z zločinsko-latinskimi in provokatorskimi elementi družbenega dna, druge so odšle med »idejne« ekspropriatorje, ki so ropali kmete in majhno mestno prebivalstvo ter odvzeli delavskim klubom njihove prostore in pri-

hranke, tretje pa so se odkrito preseljevale v tabor kontrarevolucije in urejale svoje osebno življenje v zaščitu buržoazije. Vse so bile proti vsakršni oblasti, še prav posebno pa — proti revolucionarni oblasti delavcev in kmetov, ker so bile prepričane, da jim revolucionarna oblast ne bo dovolila ropati ljudstvo in krasti ljudsko premoženje.

Po razbitju kornilovščine so menjševiki in eseri napravili še en poskus, da bi oslabili naraščajoči revolucionarni polet. S tem namenom so sklicali 12. septembra 1917 Vserusko demokratično posvetovanje, ki so se ga udeležili predstavniki socialističnih strank, sporazumaških sovjetov, sindikatov, zemstev, trgovsko-industrijskih krogov in vojaških enot. Posvetovanje je iz svojih vrst formiralo Predparlament (Začasni sovjet republike). Sporazumaši so menili zaustaviti s Predparlamentom revolucijo in speljati deželo s poti sovjetske revolucije na pot buržoazno-konstitucionalnega razvoja, na pot buržoaznega parlamentarizma. Toda to je bil brezupen poskus bankrotnih politikov, zavrteti kolo revolucije nazaj. Doživeti je moral polom in je dejansko doživel polom. Delavci so se norčevali iz parlamentarnih vaj sporazumašev. Za šalo so krstili Predparlament »predkopalnica«.

CK boljševiške partije je sklenil Predparlament bojkotirati. Resda boljševiška frakcija Predparlamenta, kjer so sedeli taki ljudje kakor Kamenev, Teodorovič, ni hotela zapustiti zidov Predparlamenta. Toda CK partije jih je prisilil, da so izstopili iz Predparlamenta.

Udeležbo v Predparlamentu sta trdovratno zagovarjala Kamenev in Zinovjev, ki sta si prizadevala s tem odvrniti partijo od pripravljanja vstaje. Proti udeležbi v Predparlamentu je v boljševiški frakciji Vseruskega demokratičnega posvetovanja odločno nastopal tovariš Stalin. Imenoval je Predparlament »mrtvorjeno dete kornilovščine«.

Lenin in Stalin sta imela celo kratkotrajno udeležbo v Predparlamentu za resno napako, ker je mogla vzbuditi med množicami varljive upe, kakor da more Predparlament res kaj storiti za delovno ljudstvo.

Hkrati pa so boljševiki vztrajno pripravljali sklicanje II. kongresa sovjetov, kjer so menili dobiti večino. Kljub vsem zvijačam menjševikov in eserov, ki so sedeli v VCIK-u, je bilo pod pritiskom boljševiških sovjetov določeno, da se skliče II. Vseruski kongres sovjetov v drugi polovici oktobra 1. 1917.

6. Oktobrska vstaja v Petrogradu in aretacija Začasne vlade. II. kongres sovjetov in formiranje Sovjetske vlade. Dekreti II. kongresa sovjetov o miru, o zemlji. Zmaga socialistične revolucije. Vzroki za zmago socialistične revolucije.

Boljševiki so se začeli pospešeno pripravljati za vstajo. Lenin je poudarjal, da boljševiki morejo in morajo vzeti državno oblast v svoje roke, potem ko so dobili večino v sovjetih delavskih in vojaških odposlancev obeh glavnih mest — v Moskovskem in Petrograjskem sovjetu. Ko je povzemal rezultate prehojene poti, je Lenin podčrtaval: »Večina ljudstva je za nas.« V svojih člankih in v pismih Centralnemu komiteju ter boljševiškim organizacijam je Lenin dajal konkretni načrt za vstajo: o tem, kako izkoristiti vojaške enote, mornarico in rdečo gardo, o tem, katere odločilne točke v Petrogradu je nujno treba zavzeti, da bi bil zagotovljen uspeh vstaje itd.

7. oktobra je Lenin nelegalno prispel iz Finske v Petrograd. 10. oktobra 1917 se je vršila zgodovinska seja CK-ja partije, na kateri je bilo sklenjeno, da se v najkrajšem času začne oborožena

vstaja. Zgodovinska resolucija CK-ja partije, ki jo je napisal Lenin, je govorila:

»CK ugotavlja, da postavlja tako mednarodni položaj ruske revolucije (vstaja v nemški mornarici kot najvišji izraz za dejstvo, kako narašča v vsej Evropi svetovna socialistična revolucija, potem nevarnost, da sklenejo imperialisti mir s ciljem, zadušiti revolucijo v Rusiji) kakor tudi vojaški položaj (nedvomni sklep ruske buržoazije in Kerenskega & Co, izročiti Petrograd Nemcem) in tudi dejstvo, da je dobila proletarska partija večino v sovjetih — vse to v zvezi s kmečko vstajo in z dejstvom, da se je izvršil preokret v zaupanju ljudstva v našo partijo (volitve v Moskvi), končno javno pripravljanje druge kornilovščine (vlada odvaža čete iz Petrograda, pošilja kozake k Petrogradu, kozaki obkoljujejo Minsk in dr.) — vse lo postavlja na dnevni red oboroženo vstajo.

Ugotavljajoč na ta način, da je oborožena vstaja neogibna in popolnoma dozorela, predlaga CK vsem partijskim organizacijam, naj se ravnajo po tem in s tega stališča presojujejo in rešujejo vsa praktična vprašanja (kongres sovjetov Severne pokrajine, pošiljanje čet iz Petrograda, akcije prebivalcev v Moskvi in Minsku itd.)» (Lenin, XXI. zv., str. 330.)

Proti temu zgodovinskemu sklepu sta nastopila in glasovala dva člana CK-ja — Kamenev in Zinovjev. Ta dva sta prav tako kakor tudi menjševiki sanjarila o buržoazni parlamentarni republiki in sta obrekovala delavski razred trdeč, da nima moči, da bi ostvaril socialistično revolucijo, in da še ni dorasel za prevzem oblasti.

Čeprav Trocki na tej seji ni naravnost glasoval proti resoluciji, je vendarle predlagal takšen popravek v resoluciji, da bi ta moral popolnoma onemogočiti vstajo in povzročiti, da vstaja propade. Predlagal je, naj se vstaja ne začne pred otvoritvijo II. kongresa sovjetov, kar je pomenilo — zavleči vstajo, razkriti že vnáprej dan vstaje, opozoriti na to Začasno vlado.

CK boljševiške partije je razposlal pooblaščenca v Donbas, na Ural, v Helsingfors, Kronštadt, na jugozahodno fronto itd., da bi organizirali vstajo na terenu. Tovariši Vorošilov, Molotov, Dzeržinski, Ordžonikidze, Kirov, Kaganovič, Kujbyšev, Frunze, Jaroslavski in drugi so dobili posebne partijske naloge glede vodstva vstaje na terenu. Na Uralu, v Šadrinsku, je med vojaštvom delal tov. Ždanov. Pooblaščenca CK-ja so seznanjali voditelje krajevnih boljševiških organizacij z načrtom vstaje in so jih spravljali v mobilizacijsko pripravljenost, da bi nudile pomoč vstaji v Petrogradu.

Po navodilu Centralnega komitéja partije je bil ustanovljen Vojaško-revolucionarni komité pri Petrograjskem sovjetu, ki je postal legalni štab vstaje.

Medtem je tudi kontrarevolucija pospešeno zbirala svoje sile. Oficirji so se organizirali v kontrarevolucionarno »zvezo oficirjev«. Kontrarevolucionarji so povsod ustvarjali štabe za formiranje udarnih bataljonov. Konec oktobra je kontrarevolucija razpolagala s 43 udarnimi bataljoni. Specialno so bili organizirani bataljoni, sestavljeni iz vitezov reda Sv. Jurija.

Vlada Kerenskega je sprožila vprašanje o preselitvi vlade iz Petrograda v Moskvo. Iz tega je bilo vidno, da je pripravljala predajo Petrograda Nemcem, da bi preprečila vstajo v Petrogradu. Pro-

test petrograjskih delavcev in vojakov je prisilil Začasno vlado, da je ostala v Petrogradu.

16. oktobra se je vršila razširjena seja CK-ja partije. Na njej je bil izbran Partijski center za vodstvo vstaje s tov. Stalinom na čelu. Ta Partijski center je bil vodilno jedro Vojaško-revolucionarnega komitēja pri Petrograjskem sovjetu in je praktično vodil vso vstajo.

Na seji CK-ja sta kapitulanta Zinovjev in Kamenev vnovič nastopila proti vstaji. Ker sta naletela na odpor, sta se odločila za odkrit nastop v tisku proti vstaji, proti partiji. 18. oktobra je menjševiški list »Novo življenje« objavil izjavo Kameneva in Zinovjeva o tem, da pripravljajo boljševiki vstajo, in o tem, da je vstaja po njunem mnenju avantura. Na ta način sta Kamenev in Zinovjev razkrila sovražnikom sklep CK-ja o vstaji, o organizaciji vstaje v najkrajšem času. To je bila izdaja. V zvezi s tem je Lenin pisal: »Kamenev in Zinovjev sta izdala Rodzjanku in Kerenskemu sklep CK-ja svoje partije o oboroženi vstaji.« Lenin je zastavil CK-ju vprašanje o izključitvi Zinovjeva in Kameneva iz partije.

Sovražniki revolucije, ki so jih izdajalci opozorili, so se takoj lotili ukrepov za to, da bi prehiteli vstajo in razbili vodilni štab revolucije — boljševiško partijo. Začasna vlada je sklicala tajno sejo, na kateri je bilo odločeno vprašanje o ukrepih za borbo z boljševiki. 19. oktobra je Začasna vlada naglo poklicala v Petrograd čete s fronte. Po ulicah so začele krožiti okrepljene patrole. Posebno velike sile se je posrečilo kontrarevoluciji zbrati v Moskvi. Začasna vlada je izdelala načrt: dan pred otvoritvijo II. kongresa sovjetov napasti in zavzeti Smolni, kjer je bil sedež CK-ja boljševikov, in razbiti vodilni center boljševikov. V ta namen so bile skoncentrirane v Petrogradu čete, o katerih je vlada mislila, da so ji vdane.

Ali dnevi in ure so bili Začasni vladi že šteti. Ni je bilo več sile, da bi mogla zaustaviti zmagovili pohod socialistične revolucije.

21. oktobra so boljševiki poslali k vsem revolucionarnim vojaškim enotam komisarje Vojaško-revolucionarnega komitēja. Vse dni pred vstajo se je vršila v vojaških enotah, v tovarnah in podjetjih energična priprava za boj. Določene naloge sta dobili tudi vojni ladji — križarka »Aurora« in »Zarja svobode« .

Ko se je začel Trocki na seji Petrograjskega sovjeta širokoustiti, je izblebetal sovražniku rok vstaje, dan, ki so ga boljševiki določili kot rok za začetek vstaje. Da bi ne dal vladi Kerenskega možnosti, onemogočiti oboroženo vstajo, je CK partije sklenil začeti in izvesti vstajo pred določenim rokom, in sicer dan pred otvoritvijo II. kongresa sovjetov.

Kerenski je začel svojo akcijo zgodaj zjutraj 24. oktobra (6. novembra) s tem, da je izdal povelje o prepovedi centralnega glasila boljševiške partije »Delavska pot« in da je poslal oklopne avtomobile k uredniškim prostorom »Delavske poti« in k boljševiški tiskarni. Toda okrog 10. ure dopoldne so po navodilu tov. Stalina rdečegardisti in revolucionarni vojaki potisnili oklopne avtomobile nazaj in postavili ojačeno zaščito pri tiskarni in uredništvu »Delavske poti«. Ob 11. uri dopoldne je izšla »Delavska pot« s pozivom — strmoglaviti Začasno vlado. Hkrati so bili po navodilu Partijskega centra za vstajo pritegnjeni v vsej naglici k Smolnemu oddelki revolucionarnih vojakov in rdečegardistov.

Vstaja se je začela.

24. oktobra ponoči je prišel v Smolni Lenin in vzel neposredno v svoje roke vodstvo vstaje. Vso noč so prihajale k Smolnemu revolucionarne vojaške enote in oddelki Rdeče garde. Boljševiki so

jih pošiljali v središče glavnega mesta — da bi obkolili Zimski dvorec, kjer se je vkopala Začasna vlada.

25. oktobra (7. novembra) so Rdeča garda in revolucionarne čete zavzele kolodvore, pošto, telegraf, ministrstva, državno banko.

Predparlament je bil razpuščen.

Smolni, kjer sta bila Petrograjski sovjet in CK boljševikov, je postal bojni štab revolucije, od koder so prihajali bojni ukazi.

Petrograjski delavci so pokazali v teh dneh, da so pod vodstvom boljševiške partije napravili dobro šolo. Revolucionarne vojaške enote, pripravljene z delom boljševikov za vstajo, so točno izpolnjevale bojne ukaze in so se borile z ramo ob rami z Rdečo gardo. Vojna mornarica ni zaostajala za armado. Kronštadt je bil trdnjava boljševiške partije, kjer že zdavnaj niso več priznavali oblasti Začasne vlade. Križarka »Aurora« je z gremenjem svojih topov, naperjenih na Zimski dvorec, oznanila 25. oktobra začetek nove ere — ere Velike socialistične revolucije.

25. oktobra (7. novembra) je bil objavljen proglas boljševikov »Državljanom Rusije«. V tem proglasu je bilo rečeno, da je brzoazna Začasna vlada strmoglavljena, da je državna oblast prešla v roke sovjetov.

Začasna vlada se je skrila v Zimskem dvorcu pod zaščito junkerjev in udarnih bataljonov. V noči od 25. na 26. oktober so revolucionarni delavci, vojaki in mornarji v naskoku zavzeli Zimski dvorec in prijeli Začasno vlado.

Oborožena vstaja v Petrogradu je zmagala.

II. Vseruski kongres sovjetov se je otvoril v Smolnem ob 10. uri 45 minut zvečer 25. oktobra (7. novembra) 1917, ko je bila zmagovita vstaja v Petrogradu že v polnem razmahu in je bila oblast

v glavnem mestu faktično v rokah Petrograjskega sovjeta.

Boljševiki so dobili na kongresu ogromno večino. Ko so menjševiki, bundovci in desni eseri videli, da je njihova pesmica odpeta, so zapustili kongres z izjavo, da odklanjajo svoje sodelovanje pri njegovem delu. V izjavi, ki so jo prebrali na kongresu sovjetov, so imenovali Oktobrsko revolucijo »vojaško zaroto«. Kongres je ošibal menjševike in esere ter poudaril, da ne samo da ne obžaluje njihovega odhoda, temveč ga pozdravlja, ker je zaradi odhoda izdajalcev kongres postal resnično revolucionaren kongres delavskih in vojaških odposlancev.

V imenu kongresa je bilo objavljeno, da prehaja vsa oblast v roke sovjetov.

»Opirajoč se na voljo ogromne večine delavcev, vojakov in kmetov, opirajoč se na zmagovito vstajo delavcev in garnizije, ki se je izvršila v Petrogradu, jemlje kongres oblast v svoje roke« — je bilo rečeno v proglasu II. kongresa sovjetov.

V noči 26. oktobra (8. novembra) 1917 je II. kongres sovjetov sprejel odlok o miru. Kongres je predlagal vojskujočim se deželam, naj sklenejo takoj premirje vzaj za tri mesece, da bi se vodila pogajanja za mir. Obračajoč se na vlade in narode vseh vojskujočih se dežel se je kongres hkrati obračal tudi na »zavedne delavce treh najnaprednejših narodov človeštva in največjih držav, sodelujočih v sedanji vojni: Anglije, Francije in Nemčije«. Pozival je te delavce naj pomorejo, »da se uspešno izvede do kraja stvar miru in da se hkrati s tem osvobode delovne in izkoriščane množice prebivalstva vsakršnega suženjstva in vsakršnega izkoriščanja«.

V prav isti noči je II. kongres sovjetov sprejel odlok o zemlji, po katerem »se zemljiška last-

nina zemljiške gospode odpravlja takoj brez vsake odkupnine«. Za osnovo tega zemljiškega zakona je bilo sprejeto vsekmečko naročilo, sestavljeno na osnovi 242 krajevnih kmečkih naročil. Po tem naročilu je bila pravica privatne zemljiške lastnine za vselej odpravljena in jo je zamenjala vseljudska, državna zemljiška lastnina. Zemljiškosposka, carska in samostanska zemlja je bila izročena vsemu delovnemu ljudstvu v brezplačno izkoriščanje.

S tem dekretom so dobili kmetje od Oktobrske socialistične revolucije vsega vkup več kot 150 milijonov desetih nove zemlje, ki je bila poprej v rokah zemljiške gospode, buržoazije, carske družine, samostanov, cerkvâ.

Kmetje so bili oproščeni vsakoletnih zakupninskih odplačil zemljiškim gospodom, kar je znašalo okoli 500 milijonov rubljev v zlatu.

Vsa bogastva v zemlji (nafta, premog, rude itd.), gozdovi in vode so prešli v last ljudstva.

Končno je bila na II. Vseruskem kongresu sovjetov sestavljena prva sovjetska vlada — Sovjet ljudskih komisarjev. Sovjet ljudskih komisarjev je bil v celoti sestavljen iz boljševikov. Za predsednika prvega Sovjeta ruskih komisarjev je bil izvoljen Lenin.

Tako se je končal zgodovinski II. kongres sovjetov.

Delegati kongresa so se razšli po svojih krajih, da bi raznesli vest o zmagi sovjetov v Petrogradu in zagotovili razširjenje sovjetske oblasti po vsej deželi.

Oblast ni prešla takoj po vseh krajih v roke sovjetom. Medtem ko je v Petrogradu že obstajala sovjetska oblast, so se v Moskvi še nekaj dni vršili trdovratni in hudi boji po ulicah. Da bi preprečili prehod oblasti v roke Moskovskega sovjeta, sta kontrarevolucionarni stranki menjševikov in eserov hkrati z belogvardejci in junckerji začeli oboroženo

borbo proti delavcem in vojakom. Šele čez nekaj dni so bili uporniki razbiti in je bila v Moskvi ustanovljena oblast sovjetov.

V samem Petrogradu in nekaterih njegovih okrajih so kontrarevolucionarji že v prvih dneh zmagovite revolucije poskušali strmoglaviti sovjetsko oblast. 10. novembra 1917 je zbral Kerenski, ki je za vstaje pobegnil iz Petrograda na področje severne fronte, nekaj kozaških enot in jih z generalom Krasnovom na čelu poslal proti Petrogradu. 11. novembra 1917 je kontrarevolucionarna organizacija — »Komité za rešitev domovine in revolucije« — z eseri na čelu zanetila v Petrogradu upor junckerjev. Toda uporniki so bili brez posebnega truda razbiti. V enem dnevu, do 11. novembra zvečer, so mornarji in rdečegardisti likvidirali junkerski upor, 13. novembra pa je bil pri Pulkovskih gričih razbit general Krasnov. Kakor za Oktobrske vstaje je Lenin osebno vodil tudi razbitje antisovjetskega upora. Njegova neupogljiva trdnost in mirna prepričanost v zmago sta navdihovali in strinjali množice. Sovražnik je bil potolčen. Krasnov je bil ujet in je dal »častno besedo«, da bo prenehal borbo proti sovjetski oblasti. Na to »častno besedo« je bil izpuščen, toda — kakor se je pokazalo kasneje — Krasnov je prelomil svojo generalsko besedo. Kar se tiče Kerenskega, se je temu — preoblečenemu v žensko obleko — posrečilo na skrivaj pobegniti »v neznanj smeri«.

V Mogilevu, v glavnem štabu vrhovnega armadnega poveljnika, je general Duhonin tudi poskušal zasnovati upor. Ko je sovjetska vlada dala Duhoninu navodilo, naj začne takoj z nemško komando pogajanja za premirje, se je ta uprl izpolniti navodilo vlade. Tedaj je bil Duhonin na povelje sovjetske oblasti odstavljen. Kontrarevolucio-

narni glavni štab je bil razbit in pri tem so Duhonina ubili vojaki, ki so se mu uprli.

Izpad proti sovjetski oblasti so poskušali izvršiti tudi znani oportunisti znotraj partije: Kamenev, Zinovjev, Rykov, Šljapnikov in drugi. Začeli so zahtevati, naj se sestavi »homogeno-socialistična vlada« z udeležbo menjševikov in eserov, ki jih je bila Oktobrska revolucija pravkar strmoglavila. 15. novembra 1917 je CK boljševiške partije sprejel resolucijo, ki je odklanjala sporazum s temi kontrarevolucionarnimi strankami, Kameneva in Zinovjeva pa je proglašala za stavkokaza revolucije. 17. novembra so Kamenev, Zinovjev, Rykov in Miljutin, ker niso soglašali s politiko partije, izjavili, da izstopajo iz sestava CK-ja. Prav istega dne, 17. novembra, je dal Nogin v svojem imenu in v imenu Rykova, V. Miljutina, Teodoroviča, A. Šljapnikova, D. Rjazanova, Jurenjeva in Larina, ki so bili člani Sovjeta ljudskih komisarjev, izjavo, da se ne strinjajo s politiko CK-ja partije in da navedene osebe izstopajo iz sestava Sovjeta ljudskih komisarjev. Zaradi bega peščice strahopetcev so sovražniki Oktobrske revolucije zaukali. Vsa buržoazija in njeni pomagači so se škodoželjno smejali, kričali so, da boljševizem razpada, prerokovali so propad boljševiške partije. Toda peščica dezertarjev ni niti za trenutek omajala partije. CK partije jih je s prezirom ošibal kot dezertarje revolucije in pomagače buržoazije ter prešel na dnevni red.

Kar se tiče »levih« eserov, so ti v želji, da ohranijo vpliv na kmečke množice, ki so določno simpatizirale z boljševiki, sklenili, da se ne bodo prepirali z boljševiki in da bodo za sedaj ohranili enotno fronto z njimi. Kongres kmečkih sovjetov, ki se je vršil v novembru l. 1917, je priznal vse pridobitve Oktobrske socialistične revolucije in odloke sovjetske oblasti. Sklenjen je bil sporazum z

»levimi« eseri in nekaj »levih« eserov je bilo sprejetih v sestav Sovjeta ljudskih komisarjev (Kolegajev, Spiridonova, Prošjan in Steinberg). Toda ta sporazum je trajal samo do podpisa brestlitovskega miru in do formiranja komitéjev vaške revščine, ko se je med kmeli izvršila globoka diferenciacija in ko so »levi« eseri — čedalje bolj odražajoč interese kulaštva — zaneli upor proti boljševikom in jih je sovjetska oblast razbila.

Od oktobra l. 1917 do januarja-februarja l. 1918 je sovjetski revoluciji uspelo, da se razširi po vsej deželi. Oblast sovjetov se je širila po ozemlju ogromne dežele v tako naglem tempu, da je Lenin imenoval to »triumfalni pohod« sovjetske oblasti.

Velika oktobrska socialistična revolucija je zmagala.

Iz cele vrste vzrokov, ki so določili tako sorazmerno lahko zmago socialistične revolucije v Rusiji, je treba poudariti naslednje glavne vzroke.

1. Oktobrska revolucija je imela pred seboj takega sorazmerno šibkega, slabo organiziranega, politično malo skušenega sovražnika, kakor je to bila ruska buržoazija. Ruska buržoazija, ki se ekonomsko še ni okrepila in je povsem odvisela od vladnih naročil, ni imela niti politične samostojnosti niti zadostne iniciative, ki sta bili nujno potrebni, da bi našla izhod iz položaja. Imela ni niti izkustva političnih kombinacij in političnih sleparij v velikem merilu, kakršno ima n. pr. francoska buržoazija, niti ni imela šole lopovskih kompromisov velikega formata, kakršno ima n. pr. angleška buržoazija. Buržoazija, ki je še včeraj iskala sporazum s carjem, ki ga je strmoglavila februarjska revolucija, in ki je po tem prišla na oblast, si ni znala izmisliti nič boljšega kakor to, da je nadaljevala v vseh osnovnih vprašanjih politiko osovraženege carja. Kakor car, tako je tudi ta bila za »vojno do zmagovitega konca« ne glede na to, da je postala

vojna za deželo neznosna in da je do skrajne mere izčrpala ljudstvo, armado. Kakor car, tako je tudi tá bila za to, da se v osnovi ohrani zemljiška lastnina zemljiške gospode ne glede na to, da so kmetje propadali, ker niso imeli zemlje in jih je zemljiška gospoda zatirala. Kar se tiče politike v odnosu do delavskega razreda, je šla ruska buržoazija v svojem sovraštvu do delavskega razreda dalje od carja, zakaj prizadevala si je ne le ohraniti in okrepiti zatiranje s strani podjetnikov in tovarnarjev, temveč ga je celo skušala storiti neznosnega z uporabo množičnih izprtij.

Nič ni čudno, da ljudstvo ni videlo nobene bistvene razlike med politiko carja in politiko buržoazije ter je svoje sovraštvo do carja preneslo na Začasno vlado buržoazije.

Dokler sta sporazumaški stranki eserov in menjševikov imeli nekaj vpliva na ljudstvo, se je buržoazija lahko skrivala za njunim hrbtom in si obdržala oblast. Toda potem ko so se menjševiki in eseri razkrinkali kot agenti imperialistične buržoazije in so prav s tem zapravili vpliv na ljudstvo, se je pokazalo, da visita buržoazija in njena Začasna vlada v zraku.

2. Na čelu Oktobrske revolucije je stal tak revolucionarni razred, kakor je bil delavski razred Rusije, v bojih prekaljen razred, ki je v kratkem obdobju doživel dve revoluciji in si je na pragu tretje revolucije priboril avtoriteto voditelja ljudstva v borbi za mir, za zemljo, za svobodo, za socializem. Če bi ne bilo takega voditelja revolucije, kakor je bil delavski razred Rusije, ki si je zaslužil zaupanje ljudstva, bi tudi ne bilo zveze delavcev in kmetov, brez takšne zveze pa bi Oktobrska revolucija ne mogla zmagati.

3. Delavski razred Rusije je imel takega resnega zaveznika v revoluciji, kakor je bila vaška revščina, ki je tvorila ogromno večino kmečkega

prebivalstva. Izkustvo, pridobljeno v osmih mesecih revolucije in ki ga smelo lahko primerjamo z izkustvom nekoliko desetletij »normalnega«^o razvoja, ni bilo zaman za delovne kmečke množice. V tem času so imele možnost, da v dejanjih preskusijo vse stranke v Rusiji in se prepričajo, da se ne bodo niti kadeti niti eseri niti menjševiki resno sprli z zemljiško gospodo in da ne bodo prelivali krvi zaradi kmetov, da je v Rusiji le ena partija, ki ni v zvezi z zemljiško gospodo in je pripravljena za tretjo zemljiško gospodo, da bi zadovoljila kmečke potrebe — in to je boljševiška partija. Ta okolnost je bila realna osnova za zvezo proletariata in vaške revščine. Dejstvo, da je obstajala zveza delavskega razreda in vaške revščine, je določilo tudi ravnanje srednjih kmetov, ki so dolgo omahovali in so se šele pred Oktobrsko vstajo nagnili, kakor treba, na stran revolucije, potem ko so se pridružili vaški revščini.

Ni da bi človek dokazoval, da bi brez take zveze Oktobrska revolucija ne mogla zmagati.

4. Na čelu delavskega razreda je stala takšna, v političnih bojih preskušena partija, kakršna je bila boljševiška partija. Samo takšna partija, kakršna je bila boljševiška partija, ki je bila dovolj smela, da je povedla ljudstvo v odločilni napad, in dovolj oprezna, da se je izognila vsem in vsakršnim podvodnim čerem na poti do cilja — samo takšna partija je mogla tako večje združiti v en sam obči revolucionarni veletok taka različna revolucionarna gibanja kakor obćedemokratično gibanje za mir, kmečko-demokratično gibanje za prisvajanje zemlje zemljiške gospode, nacionalnoosvobodilno gibanje zatiranih narodov za nacionalno enakopravnost in socialistično gibanje proletariata za strmoglavljenje buržoazije, za vzpostavitev diktature proletariata.

Nobenega dvoma ni, da je združitev teh različnih revolucionarnih veletokov v en sam obči mogočni revolucionarni veletok odločila o usodi kapitalizma v Rusiji.

5. Oktobrska revolucija se je začela v takem trenutku, ko je bila imperialistična vojna še v polnem razmahu, ko so glavne buržoazne države bile razcepljene v dva sovražna si tabora, ko te države niso imele — ker so bile zaposlene z vojno druga z drugo in so slabile druga drugo — možnosti, da bi se resno vmešale v »ruske zadeve« in aktivno nastopile proti Oktobrski revoluciji.

Nobenega dvoma ni, da je ta okolnost v znatni meri olajšala zmago Oktobrske socialistične revolucije.

7. Borba boljševiške partije za utrditev sovjetske oblasti. Brestlitovski mir. VII. kongres partije.

Da bi se utrdila sovjetska oblast, je bilo treba razrušiti, razbiti stari, buržoazni državni aparat in namesto njega zgraditi nov aparat sovjetske države. Treba je bilo dalje uničiti ostanke stanovskega reda in režim nacionalnega zatiranja, odpraviti privilegije cerkve, likvidirati kontrarevolucionarni tisk in kontrarevolucionarne organizacije vsake vrste, legalne in nelegalne, razpustiti buržoazno Ustavodajno skupščino. Končno je bilo treba takoj za nacionalizacijo zemlje nacionalizirati tudi vso veliko industrijo in nato — izmotati se iz vojnega stanja, napraviti konec vojni, ki je bolj kakor vse drugo ovirala utrditev sovjetske oblasti.

Vsi ti ukrepi so bili izvedeni v nekaj mesecih od konca l. 1917 do sredine l. 1918.

Sabotaža uradnikov starih ministrstev, ki so jo organizirali eseri in menjševiki, je bila zlomljena in likvidirana. Ministrstva so bila odpravljena in namesto njih so bili ustvarjeni sovjetski upravni

aparati in ustrezajoči ljudski komisariati. Ustanovljen je bil Vrhovni sovjet narodnega gospodarstva za upravo industrije v deželi. Organizirana je bila Vseruska izredna komisija (VČK) za borbo s kontrarevolucijo in sabotažo s F. Dzeržinskim na čelu. Izdan je bil odlok o ustanovitvi Rdeče armade in mornarice. Ustavodajna skupščina, ki so se volitve vanjo v glavnem izvršile še pred Oktobrsko revolucijo in ki je odklonila, da bi potrdila odloke II. kongresa sovjetov o miru, o zemlji, o prehodu oblasti v roke sovjetov — je bila razpuščena.

Da bi se dokončno likvidirali ostanke fevdalizma, stanovskega reda in neenakopravnosti na vseh področjih družbenega življenja, so bili izdani odloki o odpravi stanov, o uničenju nacionalnih in veroizpovednih omejitev, o ločitvi cerkve od države in šole od cerkve, o enakopravnosti žen, o enakopravnosti nacionalnosti Rusije.

Poseben odlok sovjetske vlade, ki je znan pod imenom »Deklaracija pravic narodov Rusije«, je določal, da sta svobodni razvoj narodov Rusije in njihova popolna enakopravnost zakon.

Da bi se spodkopala ekonomska sila buržoazije in organiziralo novo sovjetsko narodno gospodarstvo, da bi se organizirala predvsem nova, sovjetska industrija — so bile nacionalizirane banke, železnice, zunanja trgovina, trgovska mornarica in vsa velika industrija v vseh svojih panogah: premogovna, metalurška, petrolejska, kemična, strojegradbena, tekstilna, sladkorna itd.

Da bi se naša dežela osvobodila finančne odvisnosti in izkoriščanja s strani tujih kapitalistov, so bila anulirana (črtana) tuja posojila Rusiji, ki sta jih sklenila car in Začasna vlada. Ljudstva naše dežele niso hotela plačevati dolgov, ki so bili napravljene zato, da bi se nadaljevala roparska vojna, in ki so spravili našo deželo v suženjsko odvisnost od tujega kapitala.

Vsi ti in tem podobni ukrepi so temeljito spodkopali sile buržoazije, zemljiške gospode, reakcionarnega uradništva, kontrarevolucionarnih strank in — so znatno utrdili sovjetsko oblast v deželi.

Nikakor pa ni bilo mogoče misliti, da je položaj sovjetske oblasti popolnoma utrjen, dokler je bila Rusija v vojnem stanju z Nemčijo in Avstrijo. Da bi se sovjetska oblast dokončno utrdila, je bilo treba napraviti konec vojni. Zato je partija razvila borbo za mir že od prvih dni zmagovite Oktobrske revolucije dalje.

Sovjetska vlada je predlagala »vsem vojskojočim se narodom in njihovim vladam, naj se takoj prično pogajanja za sklenitev pravičnega demokratičnega miru«. Toda »zaveznici« — Anglija in Francija — nista hoteli sprejeti predlog sovjetske vlade. Ker sta Francija in Anglija odklonili pogajanja za sklenitev miru, se je sovjetska vlada odločila — izpolnjujoč voljo sovjetov — začeti pogajanja z Nemčijo in Avstrijo.

Pogajanja so se začela 3. decembra v Brestu Litovskem. 5. decembra je bil podpisan sporazum o premirju, o začasnem prenehanju vojnih operacij.

Pogajanja so potekala v takem položaju, ko je bilo narodno gospodarstvo v razsulu, v takem položaju, ko je vladala splošna utrujenost zaradi vojne in so naše vojaške enote zapuščale fronto, v takem položaju, ko je fronta razpadala. Med pogajanja se je pokazalo, da streme nemški imperialisti po tem, da si prisvoje ogromne kose ozemlja bivšega carskega imperija, Poljsko, Ukrajino in dežele ob Baltiku pa da hočejo pretvoriti v države, ki bi bile odvisne od Nemčije.

Nadaljevati v teh pogojih vojno — je pomenilo, postaviti na kocko obstoj Sovjetske republike, ki se je bila komaj rodila. Za delavski razred in kmete je bilo nujno, sprejeti težke pogoje miru, umakniti se pred tedaj najnevarnejšim roparjem —

nemškimi imperializmom, da bi si mogli oddahnuti, utrditi sovjetsko oblast in ustvariti novo, Rdečo armado, ki bi bila sposobna braniti domovino pred napadom sovražnikov.

Vsi kontrarevolucionarji — od menjševikov in eserov pa do najbolj razvpih belogardejcev — so razvili besno agitacijo proti podpisu miru. Njihova linija je bila jasna: hoteli so preprečiti mirovna pogajanja, sprovcirati nemško ofenzivo in izpostaviti udarcu še neutrujeno sovjetsko oblast, spraviti v nevarnost pridobitve delavcev in kmetov.

Njihova zaveznika pri tej umazani zadevi sta bila Trocki in njegov pajdaš Buharin, ki je skupaj z Radekom in Pjatakovom načeloval partiji sovražni skupini, ki se je imenovala, da bi se zamaskirala, skupina »levih komunistov«. Trocki in skupina »levih komunistov« sta začela v partiji srdito borbo proti Leninu zahtevajoč, naj se vojna nadaljuje. Ti ljudje so očitno gnali vodo na mlin nemških imperialistov in kontrarevolucionarjev v deželi, zakaj napeljevali so vso zadevo tako, da bi izpostavili mlado Sovjetsko republiko, ki še ni imela armade, udarcu nemškega imperializma.

To je bila nekakšna provokatorska politika, večje zamaskirana z levimi frazami.

10. februarja 1918 so se pretrgala mirovna pogajanja v Brestu Litovskem. Ne glede na to, da sta Lenin in Stalin v imenu CK-ja partije vztrajala pri tem, da se podpiše mir, je Trocki, ki je bil predsednik sovjetske delegacije v Brestu Litovskem, izdajalsko prekršil izrečne direktive boljševiške partije. Izjavil je, da Sovjetska republika odklanja podpis miru pri pogojih, ki jih predlaga Nemčija, hkrati pa je sporočil Nemcem, da se Sovjetska republika ne bo vojskovala in da bo še nadalje demobilizirala armado.

To je bilo strašno. Več nemški imperialisti tudi

zahtevati niso mogli od izdajalca interesov sovjetske dežele.

Nemška vlada je pretrgala premirje in prešla v ofenzivo. Ostanke naše stare armade se niso mogli postaviti v bran pritisku nemških armad in so začeli bežati na vse strani. Nemci so naglo prodirali, osvajali ogromno ozemlje in ogrožali Petrograd. Nemški imperializem, ki je vdrl v sovjetsko deželo, si je postavil za cilj, strmoglaviti sovjetsko oblast in pretvoriti našo domovino v svojo kolonijo. Stara, razpala carska armada se ni mogla postaviti v bran oboroženim bojnim krdelom nemškega imperializma. Pod udarci nemške armade se je valila nazaj.

Toda oborožena intervencija nemških imperialistov je izzvala mogočen revolucionaren polet v deželi. V odgovor na klic partije in sovjetske vlade »Socialistična očetnjava je v nevarnosti« je delavski razred odgovoril z ojačenim formiranjem enot Rdeče armade. Mladi oddelki nove armade — armade revolucionarnega ljudstva — so junaško odbijali naval do zob oboroženega nemškega roparja. Pri Narvi in Pskovu so nemški osvajalci naleteli na odločen odpor. Njihovo prodiranje proti Petrogradu je bilo zaustavljeno. Dan, ko so armade nemškega imperializma trčile na odpor — 23. februar — je postal rojstni dan mlade Rdeče armade.

Že 18. februarja 1918 je CK partije sprejel Leninov predlog, naj se pošlje nemški vladi telegram o takojšnji sklenitvi miru. Da bi si zagotovili bolj ugodne pogoje miru, so Nemci nadaljevali ofenzivo in šele 22. februarja je nemška vlada izjavila, da je pripravljena skleniti mir, pri čemer so mirovni pogoji bili mnogo težji od prvotnih.

Lenin, Stalin in Sverdlov so morali v CK-ju izbojevati sila trdovraten boj proti Trockemu, Buharinu in drugim trockistom, da bi dosegli, da se sprejme sklep o miru. Lenin je poudarjal, da sta

Buharin in Trocki »dejansko pomagla nemškim imperialistom in zavrla naraščanje in razvoj revolucije v Nemčiji«. (Lenin, XXII. zv., str. 307.)

23. februarja je CK odločil, da se sprejmejo pogoji nemške komande in da se podpiše mirovna pogodba. Izdajo Trockega in Buharina je morala Sovjetska republika drago plačati. Letonska, Estonska, da o Poljski sploh ne govorimo, sta pripadli Nemčiji, Ukrajina se je ločila od Sovjetske republike in se pretvarjala v vazalno (odvisno) nemško državo. Sovjetska republika se je obvezala, da bo plačala Nemcem kontribucijo.

Medtem so »levi komunisti« nadaljevali borbo proti Leninu in se kotalili čedalje globlje v močvirje izdaje.

Moskovski oblastni partijski biro, ki so se ga začasno polastili »levi komunisti« (Buharin, Osinski, Jakovljeva, Stukov, Mancev), je sprejel razkolniško resolucijo nezaupanja v CK in je izjavil, da se bo po njegovem mnenju »komaj mogoče izognili razkolu partije v najkrajšem času«. V tej resoluciji so se povzpeli tako daleč, da so sprejeli antisovjetski sklep: »V interesih mednarodne revolucije — so pisali »levi komunisti« v tem sklepu — smo mnenja, da je smotrno, če se usmerimo na možnost, da izgubimo sovjetsko oblast, ki postaja sedaj čisto formalna.«

Lenin je imenoval sta sklep »čuden in strašen«.

V tem času partiji še ni bil jasen resnični vzrok takega antipartijskega vedenja Trockega in »levih komunistov«. Toda — kakor je to pred kratkim ugotovil proces proti antisovjetskemu »desničarsko-trockističnemu bloku« (v začetku l. 1938) — Buharin in skupina »levih komunistov«, ki ji je ta načeloval, so skupaj s Trockim in »levimi« eseri snovali, kakor se je pokazalo, tedaj tajno zaroto proti sovjetski vladi. Buharin, Trocki in njuni pomagači pri zaroti so si postavili, kakor se je po-

kazalo, za cilj — onemogočiti brestlitovsko mirovno pogodbo, prijeti V. I. Lenina, J. V. Stalina, J. M. Sverdlova, jih ubiti in sestaviti novo vlado iz buharincev, trockistov in »levih« eserov.

Hkrati z organizacijo tajne kontrarevolucionarne zarote je skupina »levih komunistov« ob podpori Trockega vodila odkrit napad proti boljševiški partiji, prizadevajoč si, razcepiti partijo in razkrojiti partijske vrste. Toda partija se je v tem težavnem trenutku strnila okrog Lenina, Stalina, Sverdlova in je podprla Centralni komité prav tako v vprašanju o miru kakor tudi v vseh drugih vprašanjih.

Skupina »levih komunistov« je bila izolirana in razbita.

Da bi se dokončno rešilo vprašanje o miru, je bil sklican VII. partijski kongres.

VII. partijski kongres se je otvoril 6. marca 1918. To je bil prvi kongres, ki ga je naša partija sklicala, potem ko je prevzela oblast. Na kongresu je bilo 46 delegatov z odločujočim in 58 s posvetovalnim glasom. Na kongresu je bilo zastopanih 145.000 partijskih članov. Dejansko je bilo v partiji ob tem času nič manj kot 270.000 partijskih članov. Ta neskladnost se pojasnjuje s tem, da znaten del organizacij ni uspel poslati delegatov, ker je imel kongres izreden značaj, organizacijam, ki so njihovo ozemlje začasno okupirali Nemci, pa ni bilo mogoče poslati delegatov.

Ko je poročal o brestlitovskem miru, je Lenin na tem kongresu govoril, da »... je ta težka kriza, ki jo preživlja naša partija, v zvezi s formiranjem leve opozicije v partiji, ena največjih kriz, ki jih preživlja ruska revolucija«. (Lenin, XXII. zv., str. 321.)

S 30 glasovi proti 12 pri 4, ki so se vzdržali glasovanja, je bila sprejeta Leninova resolucija glede vprašanja o brestlitovskem miru.

D drugega dne po sprejetju resolucije je pisal Lenin v članku »Nesrečni mir«:

»Neznosno težki so mirovni pogoji. Toda kljub vsemu bo zgodovina terjala svoje... Na delo za organizacijo, organizacijo in še enkrat organizacijo. Ne glede na vse pre-skušnje je bodočnost — naša.« (Prav tam, str. 288.)

Resolucija kongresa je poudarjala, da so tudi v bodoče vojaške akcije imperialističnih držav proti Sovjetski republiki neogibne, da je zato po mnenju kongresa osnovna naloga partije ta, da podvzame najenergičnejše in najodločnejše ukrepe za povečanje samodiscipline in discipline delavcev in kmetov, za pripravo množic na požrtvovalno obrambo socialistične domovine, za organizacijo Rdeče armade, za splošno vojaško vzgojo prebivalstva.

Potem ko je potrdil pravilnost leninske linije v vprašanju o brestlitovskem miru, je kongres obsodil stališče Trockega in Buharina ter ošibal poskus »levih komunistov«, ki so bili doživeli poraz, da nadaljujejo na samem kongresu razkolniško delo.

Sklenitev brestlitovskega miru je omogočila partiji, da je pridobila čas za utrditev sovjetske oblasti, za ureditev gospodarstva v deželi.

Sklenitev miru je omogočila izkoristiti spopade v taboru imperializma (vojno Avstrije in Nemčije z antanto, ki se je nadaljevala), razkrojiti nasprotnikove sile, organizirati sovjetsko gospodarstvo, ustvariti Rdečo armado.

Sklenitev miru je omogočila proletariatu, da je obdržal na svoji strani kmete in zbral sile za razbitje belogvardejskih generalov v obdobju državljanske vojne.

V obdobju Oktobrske revolucije je Lenin učil boljševiško partijo, kako je treba neustrašno in odločno napadati, kadar obstoje za to nujno po-

trebni pogoji. V obdobju brestlitovskega miru je Lenin učil partijo, kako se je treba v trenutku, kadar so nasprotnikove sile očitno večje od naših sil, v redu umikati zato, da bi z največjo energijo pripravili novo ofenzivo proti sovražnikom.

Zgodovina je pokazala, da je leninska linija bila popolnoma pravilna.

Na VII. kongresu je bil sprejet sklep, da se spremeni ime partiji, pa tudi da se spremeni partijski program. Partija se je začela imenovati Ruska komunistična partija (boljševikov) — RKP (b). Lenin je predlagal, naj damo naši partiji ime komunistična, ker je ta naziv točno ustrezal tistemu cilju, ki si ga je partija zastavila — ostvaritvi komunizma.

Za sestavo novega partijskega programa je bila izvoljena posebna komisija, ki so ji pripadali Lenin, Stalin in drugi, in sicer je bil za osnovo programu sprejet načrt, ki ga je izdelal Lenin.

Na ta način je VII. kongres izvršil ogromno zgodovinsko delo, razbil je skrite sovražnike v partiji, »leve komuniste« in trockiste, dosegel je, da se je dežela izkopala iz imperialistične vojne, dosegel je mir, oddih, dal je partiji možnost, da dobi čas za organizacijo Rdeče armade, in je naložil partiji dolžnost, da uvede socialistični red v narodnem gospodarstvu.

8. Leninski načrt za pristopanje k socialistični graditvi. Komitěji vaške revščine in brzdanje kulaštva. Upor »levih« eserov in njegova zadušitev. V. kongres sovjetov in sprejetje ustave RSFSR.

Potem ko je sklenila mir in si priborila oddih, se je sovjetska oblast lotila razvijanja socialistične graditve. Obdobje od novembra l. 1917 do februarja l. 1918 je Lenin imenoval obdobje »rdeče-

gardističnega naskoka na kapital«. Sovjetski oblasti se je v prvi polovici l. 1918 posrečilo zlomiti gospodarsko moč buržoazije, osredotočiti v svojih rokah komandne vrhove narodnega gospodarstva (tovarne, podjetja, banke, železnice, zunanjo trgovino, trgovsko mornarico in pod.), razbiti buržoazni aparat državne oblasti in zmagovito likvidirati prve poskuse kontrarevolucije, da bi strmo glavila sovjetsko oblast.

Toda vse to še zdaleč ni bilo zadosti. Da bi se stvar premaknila dalje, je bilo treba od rušenja starega preiti h graditvi novega. Zato se je pomladi l. 1918 začel prehod k novi etapi socialistične graditve — »od ekspropriacije ekspropriatorjev« k organizacijskemu utrjevanju izbojevanih zmag, h graditvi sovjetskega narodnega gospodarstva. Lenin je imel za nujno potrebno, da se v najvišji meri izkoristi oddih za to, da bi se lotili graditve temelja socialistične ekonomike. Boljševiki so se morali naučiti na nov način organizirati proizvodnjo in jo upravljati. Lenin je pisal, da je boljševiška partija Rusijo prepričala, boljševiška partija je v boju iztrgala Rusijo iz rok bogatih za ljudstvo, sedaj — je govoril Lenin — pa se mora boljševiška partija naučiti upravljati Rusijo.

Za glavni nalogi na tej etapi je Lenin imel nalogi evidence tega, kar se v narodnem gospodarstvu proizvaja, in kontrole nad potrošnjo vsega, kar je bilo v produkciji proizvedenega. V deželi so prevladovali v gospodarstvu maloburžoazni elementi. Milijoni majhnih gospodarčkov v mestu in na vasi so tvorili tla za rast kapitalizma. Ti majhni gospodarčki niso priznavali ne delovne ne občedrjavne discipline, niso se podrejali ne evidenci ne kontroli. V tem težavnem trenutku so posebno nevarnost predstavljali maloburžoazni elementarni nagon po spekulaciji in barantanju ter poskus majhnih go-

spodarčkov in trgovcev, da bi obogateli na račun ljudske bede.

Partija je začela energično borbo z dezorganizacijo v proizvodnji, s pomanjkanjem delovne discipline v industriji. Množice so si počasi prisvajale nove delovne navade. Zaradi tega je postala borba za delovno disciplino v tem obdobju centralna naloga.

Lenin je poudarjal, da je nujno potrebno razvijati v industriji socialistično tekmovanje, uvesti akordno delo, boriti se proti uravnilovki,* uporabljati poleg vzgojnih ukrepov prepričevanja tudi prisilne metode pri tistih, ki bi radi čim več nagrabili od države, ki pohajkujejo in se ukvarjajo s špekulacijo. Bil je mnenja, da oblikujejo novo disciplino — delovno disciplino, disciplino tovariške povezanosti, sovjetsko disciplino — milijoni delovnega ljudstva v toku vsakdanjega praktičnega dela. Poudarjal je, da bo »ta stvar obsegala celo zgodovinsko razdobje«. (Lenin, XXIII. zv., str. 44.)

Vsa ta vprašanja socialistične graditve, vprašanja ustvarjanja novih, socialističnih proizvodnih odnosov je Lenin osvetlil v svojem znamenitem delu »Na dnevnem redu stoječe naloge sovjetske oblasti«.

»Levi komunisti«, ki so nastopali skupaj z eseri in menjševiki, so začeli borbo proti Leninu tudi v teh vprašanjih. Buharin, Osinski in drugi so nastopali proti uvajanju discipline, proti individualnemu vodstvu v podjetjih, proti izkoriščanju specialistov v industriji, proti izvajanju principa rentabilnosti. Obrekovali so Lenina, češ da pomeni taka politika povratak k buržoaznemu redu. Obenem so »levi komunisti« pridigali trockistične na-

* Uravnilovka = izenačevanje v mezdah. — Op. prev.

zore, da v Rusiji nista mogoči socialistična graditev in zmaga socializma.

Za »levimi« frazami se je pri »levih komunistih« skrivala zaščita kulakov, postopačev, špekulantov, ki so bili proti disciplini in ki so bili sovražno razpoloženi proti državnemu reguliranju gospodarskega življenja, proti evidenci in kontroli.

Ko je rešila vprašanje o organizaciji nove, sovjetske industrije, je partija prešla k vprašanju vasi. Na vasi je v tem času plamtela borba vaške revščine s kulaštvom. Kulaki so se krepili in si prisvajali zemljiški gospodi odvzeto zemljo. Vaški revščini je bila potrebna pomoč. Boreč se proti proletarski državi so se kulaki branili prodajati državi žito po stalnih cenah. Z gladom so hoteli prisiliti sovjetsko državo, da bi se odrekla izvajanju socialističnih ukrepov. Partija si je zastavila nalogo — razbiti kontrarevolucionarno kulaštvo. Da bi organizirali vaško revščino in izvedli uspešno borbo s kulaštvom, ki je razpolagalo s presežki žita, je bil organiziran pohod delavcev na vas.

»Tovariši-delavci! — je pisal Lenin. — Pomnite, da je položaj revolucije kritičen. Pomnite, da rešite revolucijo lahko s a m o v i — in nihče drug. Desettisoči izbranih, naprednih, socializmu vdanih delavcev, ki jim ne moreta do živega ne podkupnina ne grabež in ki so zmožni, ustvariti železno silo proti kulakom, špekulantom, maroderjem, podkupljivcem, dezorganizatorjem — glejte, to nam je potrebno.« (Lenin, XXIII. zv., str. 25.)

»Borba za žito — to je borba za socializem,« — je govoril Lenin in pod tem geslom je potekala organizacija delavcev za pohod na vas. Izdana je bila cela vrsta dekretov, ki so uvajali diktaturo glede živil in dajali organom ljudskih komisariatov

za prehrano izredna pooblastila za nakup žita po stalnih cenah.

Z dekretom z dne 11. junija 1918 so bili ustanovljeni komitèji vaške revščine (kombedi). Komitèji vaške revščine so odigrali veliko vlogo v borbi s kulaštvom, pri ponovni porazdelitvi konfiscirane zemlje in porazdelitvi gospodarskega inventarja, pri dobavljanju živilskih presežkov, ki jih je bilo treba odvzeti kulakom, pri oskrbovanju delavskih centrov in Rdeče armade z živili. 50 milijonov hektarov kulaške zemlje je prešlo v roke vaške revščine in srednjih kmetov. Kulakom so konfiscirali znaten del proizvodnih sredstev v korist vaške revščine.

Organizacija komitèjev vaške revščine je pomenila nadaljnjo stopnjo v razvijanju socialistične revolucije na vasi. Komitèji vaške revščine so bili oporišča diktature proletariata na vasi. Preko komitèjev vaške revščine so se v znatni meri formirali kadri Rdeče armade iz vrst kmečkega prebivalstva.

Pohod proletarcev na vas in organizacija komitèjev vaške revščine sta utrdila sovjetsko oblast na vasi in sta bila ogromnega političnega pomena za to, da se je srednji kmet nagnil na stran sovjetske oblasti.

Ko so konec l. 1918 komitèji vaške revščine izpolnili svoje naloge, so se zlili s sovjeti na vasi in so nehali obstajati.

4. julija 1918 se je otvoril V. kongres sovjetov. Na kongresu so »levi« eseri razvili srdito borbo proti Leninu in v obrambo kulaštva. Zabtevali so, naj se neha borba s kulaštvom in naj se ne pošiljajo več delavski oddelki na vas nabavljat živila. Ko so se »levi« eseri prepričali, da je naletela njihova linija na odločen odpor pri večini kongresa, sa organizirali upor v Moskvi, zasedli Trjohsvjateljsko ulico in od tam začeli obstreljevati Kremelj

s topovi. Toda to »levo«-esersko avanturo so boljševiki v nekaj urah zadušili. Tudi v celi vrsti krajev v deželi so poskušale krajevne organizacije »levih« eserov zaneliti vstajo, toda povsod je bila ta avantura hitro likvidirana.

Kakor se je ugotovilo sedaj na procesu anti-sovjetskega »desničarsko-trockističnega bloka«, je bil upor »levih« eserov zasnovan z vednostjo in soglasjem Buharina in Trockega ter je bil del splošnega načrta kontrarevolucionarne zarote buharincev, trockistov in »levih« eserov proti sovjetski oblasti.

V prav tem času se je »levi« eser Bljumkin — kasneje agent Trockega — vtihotapil v nemško poslaništvo in je ubil Mirbacha, nemškega poslanika v Moskvi, z namenom, da bi izzval vojno z Nemčijo. Toda sovjetski vladi se je posrečilo preprečiti vojno in onemogočiti provokacijo kontrarevolucionarjev.

Na V. kongresu sovjetov je bila sprejeta ustava RSFSR — prva sovjetska ustava.

Kratki sklepi.

V osmih mesecih od februarja do oktobra 1917 izpolnjuje boljševiška partija sila težavno nalogo: osvaja si večino med delavskim razredom, v sovjetih, na stran socialistične revolucije priteguje milijone kmetov. Te množice trga vplivu maloburžoaznih strank (eserov, menjševikov, anarhistov), korak za korakom razkrinkuje politiko teh strank, naperjeno proti interesom delovnega ljudstva. Partija boljševikov razvija ogromno politično delo na fronti in v zaledju, pripravljajoč množice za Oktobrsko socialistično revolucijo.

Odločilni momenti v zgodovini partije v tem razdobju so: Leninov prihod iz emigracije, Lenineve Aprilske teze, aprilska partijska konferenca in VI. partijski kongres. Iz sklepov partije črpa delavski razred moč in vero v zmago, v njih na-

haja odgovor na najvažnejša vprašanja revolucije. Aprilska konferenca usmerja partijo v borbo za prehod od buržoazno-demokratske revolucije k socialistični revoluciji. VI. kongres orientira partijo na obojeno vstajo proti buržoaziji in njeni Začasni vladi.

Sporazumaški stranki eserov in menjševikov, anarhisti in druge nekomunistične stranke končujejo svoj razvoj: vse postajajo že pred Oktobrsko revolucijo buržoazne stranke, ki branijo nedotakljivost in ohranitev kapitalističnega reda. Samo boljševiška partija vodi borbo množic za strmoglavljenje buržoazije in ustanovitev oblasti sovjetov.

Hkrati razbijajo boljševiki poskuse kapitulantov v partiji — Zinovjeva, Kameneva, Rykova, Buharina, Trockega, Pjatakova — okreniti partijo s poti socialistične revolucije.

Delavski razred, ki mu načeluje boljševiška partija, strmoglavlja v zvezi z vaško revščino, ob podpori vojakov in mornarjev, oblast buržoazije, ustanavlja oblast sovjetov, ustvarja nov tip države — socialistično sovjetsko državo — odpravlja zemljiško lastnino zemljiške gospode, izroča zemljo kmetom v izkoriščanje, nacionalizira vso zemljo v deželi, ekspropriira kapitaliste, izbojuje izhod iz vojne — mir, dobiva nujno potrebni oddih in ustvarja na ta način pogoje za razvijanje socialistične graditve.

Oktobrska socialistična revolucija je razbila kapitalizem, odvzela buržoaziji proizvodna sredstva in pretvorila tovarne, podjetja, zemljo, železnice, banke — v lastnino vsega ljudstva, v družbeno lastnino.

Ustanovila je diktaturo proletariata in izročila vodstvo ogromne države delavskemu razredu ter ga na ta način napravila za vladajoči razred.

S tem pa je začela Oktobrska socialistična revolucija novo ero v zgodovini človeštva — ero proletarskih revolucij.

VIII. poglavje

BOLJŠEVIŠKA PARTIJA V OBDOBJU TUJE VOJAŠKE INTERVENCIJE IN DRŽAVLJANSKE VOJNE

(1918—1920)

1. Začetek tuje vojaške intervencije. Prvo obdobje državljanske vojne.

Sklenitev brestlitovskega miru in utrditev sovjetske oblasti kot rezultat cele vrste njenih revolucionarno-ekonomskih ukrepov v trenutku, ko je bila vojna za Zahodu še v polnem razmahu — sta izzvala velikansko vznemirjenje med imperialisti na Zahodu, posebno pa med imperialisti antante.

Imperialisti antante so se bali, da bi mogla sklenitev miru med Nemčijo in Rusijo olajšati vojaški položaj Nemčije in ustrezno otežkočiti položaj antantnih čet na fronti. Bali so se dalje, da bi mogla sklenitev miru med Rusijo in Nemčijo okrepiti težnjo po miru v vseh deželah, na vseh frontah in s tem spodkopati stvar vojne, stvar imperialistov. Bali so se končno, da bi mogli obstoj sovjetske oblasti na ozemlju ogromne dežele in njeni notranji uspehi, ki so sledili strmoglavljenju buržoazije v tej deželi, služiti kot nalezljiv primer za delavce in vojake na Zahodu, ki se jih je postalilo globoko nezadovoljstvo zaradi zavlačujoče se vojne in ki bi mogli — po ruskem zgledu — obrniti bajonete proti svoji gospodi in zatiralcem. Zaradi tega so sklenile vlade antante začeti vojaško intervencijo (vmešavanje) v Rusiji s tem namenom, da bi strmoglavile sovjetsko oblast in postavile buržo-

azno oblast, ki bi obnovila v deželi buržoazni red, črtala mirovno pogodbo z Nemci in vzpostavila vojaško fronto proti Nemčiji in Avstriji.

Imperialisti antante so se toliko raje lotili te umazane zadeve, ker so bili prepričani, da sovjetska oblast ni trdna, in niso dvomili, da bo neogibno morala hitro pasti, če se bodo njeni sovražniki nekoliko potrudili.

Še večje vznemirjenje so rodili uspehi sovjetske oblasti in njena utrditev v vrstah strmoglavljenih razredov — zemljiške gospode in kapitalistov, v vrstah razbitih strank — kadetov, menjševikov, eserov, anarhistov, vsake vrste buržoaznih nacionalistov, v vrstah belogvardejskih generalov, kozaških oficirjev in pod.

Vsi ti sovražni elementi so že od prvih dni zmagovite Oktobrske revolucije dalje z vseh streh kričali, da sovjetska oblast nima trdnih tal v Rusiji, da je obsojena na pogin, da bo nujno propadla v enem tednu ali dveh, v enem mesecu ali največ — v dveh, treh mesecih. Ker pa je sovjetska oblast še nadalje obstajala in se krepila — ne glede na zaklinjanja njenih sovražnikov — zato so bili sovražniki sovjetske oblasti v Rusiji prisiljeni priznati, da je sovjetska oblast mnogo močnejša, kakor so sami mislili prej, da so za strmogavljenje sovjetske oblasti nujno potrebni resni napor in srdita borba vseh kontrarevolucionarnih sil. Zato so sklenili razviti široko kontrarevolucionarno-uporniško delavnost za zbiranje kontrarevolucionarnih sil, za zbornanje vojaških kadrov, za organizacijo uporov — predvsem v kozaških in kulaških okrajih.

Na ta način sta se že v prvi polovici l. 1918 formirali dve določni sili, pripravljene lotiti se strmogavljenja sovjetske oblasti: tuji imperialisti antante in kontrarevolucija v Rusiji.

Nobena od teh dveh sil ni imela dovolj pogojev za to, da bi se samostojno lotila strmogavljenja sovjetske oblasti. Kontrarevolucija v Rusiji je imela nekaj vojaških kadrov, pa tudi neko število ljudskih sil — v glavnem med kozaškimi vrhovi in kulaštvom — potrebnih za to, da bi se zagnela vstaja proti sovjetski oblasti. Ni pa imela ne denarja ne orožja. Tuji imperialisti — nasprotno — so imeli i denar i orožje, niso pa mogli »dati« za intervencijo zadostno število vojaških sil ne samo zaradi tega, ker so bile te sile potrebne za vojno z Nemčijo in Avstrijo, temveč tudi zaradi tega, ker bi se lahko pokazalo, da niso dovolj zanesljive za borbo s sovjetsko oblastjo.

Pogoji za borbo s sovjetsko oblastjo so narokovali zedinjenje obeh antisovjetskih sil, tuje in notranje. In to zedinjenje se je izvršilo v prvi polovici leta 1918.

Tako se je formirala tuja vojaška intervencija proti sovjetski oblasti, podprta s kontrarevolucionarnimi upori sovražnikov sovjetske oblasti v Rusiji sami.

Tako se je končal oddih in se je začela državljanska vojna v Rusiji, t. j. vojna delavcev in kmetov vseh narodov Rusije proti zunanjim in notranjim sovražnikom sovjetske oblasti.

Imperialisti Anglije, Francije, Japonske, Amerike so začeli vojaško intervencijo brez vojne napovedi, čeprav je intervencija bila vojna proti Rusiji, in sicer vojna najslabše vrste. Na skrivaj, na lopovski način so se prikradli ti »civilizirani« razbojniki in izkrcali svoje čete na ozemlju Rusije.

Angleži in Francozi so izkrcali čete na severu Rusije, zavzeli Arhangelsk in Murmansk, podprli tam belogvardejski upor, strmoglavili oblast sovjeto in ustanovili belogvardejsko »vlado za sever Rusije«.

Japonci so izkrcali čete v Vladivostoku, zavzeli Primorje, razgnali sovjete in podprli belogvardejske upornike, ki so potem obnovili buržoazni red.

Na severnem Kavkazu so generali Kornilov, Aleksejev, Denikin organizirali s podporo Angležev in Francozov belogvardejsko »prostovoljsko armado«, zanetili upor kozaških vrhov in začeli pohod proti sovjetom.

Na Donu sta generala Krasnov in Mamontov zanelila s tajno podporo nemških imperialistov (javno si jih Nemci niso upali podpreli, ker je obstajala mirovna pogodba z Rusijo) upor donskih kozakov, zavzela Donsko pokrajino in začela pohod proti sovjetom.

Na srednji Volgi in v Sibiriji je bil s spletkami Angležev in Francozov organiziran upor češkoslovaškega korpusa. Temu korpusu, ki je sestajal iz vojnih ujetnikov, je sovjetska vlada dovolila, da se vrne v domovino preko Sibirije in Daljnega vzhoda. Toda na poti so ga izkoristili eseri ter Angleži in Francozi za upor proti sovjetski oblasti. Upor korpusa je bil znak za upor kulaštva na Volgi in v Sibiriji ter esersko nastrojenih delavcev v votkinskem in iževskem podjetju. Na Volgi je bila ustanovljena samarska belogvardejsko-eserska vlada. V Omsku — sibirski belogvardejski vlada.

Nemčija ni sodelovala in ni mogla sodelovati v tej intervenciji angleško-francosko-japonsko-amerikanskega bloka že zaradi tega ne, ker je bila v vojnem stanju s tem blokom. Toda ne glede na to okolnost in na obstoj mirovne pogodbe med Rusijo in Nemčijo ni nikdo od boljševikov dvomil o tem, da je nemška vlada cesarja Viljema prav tako zagrizen sovražnik sovjetske dežele kakor angleško-francosko-japonsko-amerikanski interventi. In res — nemški imperialisti so storili vse mogoče in nemogoče, da bi izolirali, oslabili in uničili sovjetsko deželo. Odtrgali so od Sovjetske

Rusije — resda po »pogodbi« z Ukrajinsko rado* — Ukrajino, njihove čete so vkorakale na Ukrajino na prošnjo belogvardejske Ukrajinske rade in so začele neusmiljeno ropati in zatirati ukrajinsko ljudstvo, prepovedujoč mu, da bi imelo kakršno koli zvezo s Sovjetsko Rusijo. Odtrgali so od Sovjetske Rusije Zakavkazje in so tja na prošnjo gruzinskih in azerbajdžanskih nacionalistov vkorakale nemške in turške čete ter so začele gospodariti v Tiflisu in Bakuju. Na vse mogoče načine so podpirali — resda na tihem — z orožjem in proviantom upornega generala na Donu, Krasnova, proti sovjetski oblasti.

Na ta način je bila Sovjetska Rusija odrezana od svojih osnovnih okrajev, ki je iz njih dobivala živila, sirovine in gorivo.

Težko je bilo v tem obdobju v Sovjetski Rusiji. Primanjkovalo je kruha. Primanjkovalo je mesa. Glad je mučil delavce. Delavci v Moskvi in Petrogradu so dobivali po osminko kruha za dva dni. Bili so dnevi, ko kruha sploh ni bilo. Podjetja niso delala ali skoraj niso delala: primanjkovalo je sirovin, goriva. Toda delavski razred ni obupaval. Tudi boljševiška partija ni obupavala. Neverjetne težave tega obdobja in obupna borba z njimi so pokazale, kakšna neizčrpna energija se skriva v delavskem razredu in kako velika, neizmerna je sila avtoritete boljševiške partije.

Partija je razglasila deželo za vojaško taborišče in je preuredila njeno gospodarsko in kulturno-politično življenje primerno potrebam vojne. Sovjetska vlada je razglasila, da »je socialistična domovina v nevarnosti«, in je pozvala ljudstvo na odpor. Lenin je vrgel geslo »Vse za fronto« in stotisoči delavcev in kmetov so šli kot prostovoljci

* Ukrajinska rada = kontrarevolucionarna ukrajinska vlada. — Op. prev.

v Rdečo armado, na fronto. Okrog polovice vsega članstva partije in komsomola je odšlo na fronto. Partija je dvignila ljudstvo v domovinsko vojno proti vdoru čet tuje intervencije, proti uporom izkoriščevalskih razredov, ki jih je strmo glavila revolucija. Sovjet delavske in kmečke obrambe, ki ga je organiziral Lenin, je vodil oskrbovanje fronte z ljudmi, živili, obleko, orožjem. Prehod od načela prostovoljnosti k obvezni vojaški dolžnosti je pritegnil v Rdečo armado stotisoče novih dopolnilnih kadrov in v kratkem razdobju je postala Rdeča armada milijonska armada.

Ne glede na težavni položaj v deželi in mladost Rdeče armade, ki se še ni utegnila okrepiti, so se zaradi podvzetih obrambnih ukrepov že očitno pokazali prvi uspehi. General Krasnov je bil potisnjen od Caricyna, čeprav je menil, da ga bo prav gotovo zavzel, in vržen preko Dona. Operacije generala Denikina so bile lokalizirane na majhno področje severnega Kavkaza, general Kornilov pa je padel v bojih z Rdečo armado. Čehoslovaki in esersko-belogvardejske bande so bili izgnani iz Kazana, Simbirsk, Samare in potisnjeni na Ural. Upor belogvardejsca Savinkova v Jaroslavlju, ki ga je organiziral načelnik angleške misije v Moskvi Lockhart, je bil razbit, Lockhart pa prijet. Esere, ki so ubili tovariša Urickega in Volodarskega ter izvršili zločinski atentat na Leninovo življenje, je za beli teror proti boljševikom zadela trda pest rdečega terorja in bili so razbiti v vseh kolikor toliko pomembnih krajih centralne Rusije.

V bojih s sovražniki se je kalila in je dozorevala mlada Rdeča armada.

Komunisti-komisarji, ki so delali takrat v Rdeči armadi, so odigrali odločilno vlogo, kar se tiče utrditve armade, kar se tiče njene politične vzgoje, kar se tiče povečanja njene sposobnosti za boj, njene discipline.

Boljševiška partija je razumela, da ti uspehi Rdeče armade niso odločilni za stvar in da so šele prvi njeni uspehi. Razumela je, da čakajo deželo novi, še bolj resni boji, da si more dežela znova osvojiti izgubljene okraje, ki so jo zalagali z živili, sirovinami in gorivom, le z dolgotrajnimi in resnimi boji proti sovražnikom. Zato so se začeli boljševiki na vse pretege pripravljati za dolgotrajno vojno in so sklenili, postaviti vse zaledje v službo za fronto. Sovjetska vlada je uvedla vojni komunizem. Sovjetska oblast je podvrgla svoji kontroli razen velike industrije tudi srednjo in malo industrijo, da bi nakopičila blago množične potrošnje in oskrbovala z njim armado in vas. Uvedla je monopol za trgovino z žitom, prepovedala privatno trgovino z žitom in odredila obvezno oddajo presežkov, da bi imela evidenco nad vsemi živilskimi presežki pri kmetih, nakopičila zaloge žita in oskrbovala z živili armado, delavce. In končno je uvedla splošno delovno dolžnost za vse razrede. S tem da je pritegovala buržoazijo k obveznemu fizičnemu delu in da je na ta način osvobajala delavce za drugo, za fronto bolj važno delo, je partija ostvarjala načelo: »Kdor ne dela, naj tudi ne jé.«

Ves ta sistem ukrepov, ki so jih izzvali izredno težavni pogoji za obrambo domovine in so bili le začasnega značaja, se je imenoval vojni komunizem.

Dežela se je pripravljala na dolgotrajno in resno državljansko vojno z zunanji in notranji sovražniki sovjetske oblasti. Morala je do konca l. 1918 potrojiti številčno moč armade. Morala je nakopičiti sredstva za oskrbo te armade.

Lenin je v teh dneh poudarjal:

»Sklenili smo, da bomo do pomladi imeli milijonsko armado, sedaj pa nam je po-

trebna trimilijonska armada. Lahko jo imamo. In imeli jo bomo.«

2. Vojaški poraz Nemčije. Revolucija v Nemčiji. Formiranje III. Internacionalne. VIII. partijski kongres.

Medtem ko se je sovjetska dežela pripravljala za nove boje proti tuji intervenciji, so se na Zahodu vršili v zaledju in na frontah vojskujočih se dežel odločilni dogodki. Nemčija in Avstrija sta se dušili v kleščah vojne in prehranjevalne krize. Medtem ko so Anglija, Francija in Severna Amerika nenehno razvijale nove in nove rezerve, so v Nemčiji in Avstriji usihale zadnje skromne rezerve. Stvar je potekala tako, da sta morali do skrajne mere izčrpani Nemčija in Avstrija doživeti v najkrajšem času poraz.

Hkrati s tem je v Nemčiji in Avstriji prekipevalo ogorčenje ljudstva proti neskončni in pogubni vojni, proti imperialističnim vladam teh dežel, ki so privedle ljudstvo v popolno izčrpanost, v lakoto. Pokazal se je tu tudi silni revolucionarni vpliv Oktobrske revolucije, videl se je vpliv bratenja sovjetskih vojakov z avstrijskimi in nemškimi vojaki na fronti že pred brestlitovskim mirom in nato vpliv tega dejstva samega, da se je končala vojna s Sovjetsko Rusijo in je bil z njo sklenjen mir. Primer Rusije, kjer je ljudstvo doseglo, da se je nehala mrzka vojna, s tem da je strmoglavilo svojo imperialistično vladno, je nujno moral biti nauk avstrijskim in nemškimi delavcem. Nemški vojaki, ki so bili na vzhodni fronti in so jih potem — po brestlitovskem miru — prepeljali na zahodno fronto, pa so nujno morali tam razkrojiti nemško armado s svojim pripovedovanjem o bratenju s sovjetskimi vojaki in o tem, kako so se sovjetski vojaki rešili

vojne. Kar se tiče avstrijske armade, se je ta začela iz prav istih vzrokov razkrajati še prej.

Zaradi vseh teh okolnosti se je med nemškimi četami okrepila težnja po miru, nič več ni bilo med njimi prejšnje sposobnosti za boj in začele so se umikati pred navalom antantnih čet, v sami Nemčiji pa je v novembru l. 1918 vzplamtel revolucija in je strmoglavila Viljema ter njegovo vlado.

Nemčija je bila prisiljena priznati, da je poražena, in je zaprosila antanto za mir.

Tako je bila Nemčija, ki je bila država prvega reda, z enim samim udarcem pahnjena v položaj države drugega reda.

S stališča položaja sovjetske oblasti je imela ta okolnost do neke mere negativen pomen, ker je pretvarjala države antante, ki so organizirale intervencijo proti sovjetski oblasti, v gospodujočo silo v Evropi in Aziji, dajala jim je možnost, okrepiti intervencijo in organizirati blokado sovjetske dežele s tem, da so tesneje zategnile zanko okrog sovjetske oblasti. Prav tako se je tudi zgodilo, kakor bomo videli pozneje. Toda z druge strani je imela ta okolnost še večji pozitivni pomen, ker je bistveno olajšala položaj sovjetske dežele. Prvič se je sovjetski oblasti nudila možnost, da anulira roparski brestlitovski mir, neha plačevati kontribucijo in začne odkrito borbo, vojaško in politično, za osvoboditev Estonije, Letonije, Belorusije, Litve, Ukrajine, Zakavkazja izpod jarma nemškega imperializma. Drugič — in to je glavno — je dejstvo, da so obstajali v središču Evrope, v Nemčiji, republikanski režim in sovjeti delavskih in kmečkih odposlancev, nujno moralo revolucionirati in je dejansko revolucioniralo evropske dežele, to pa je nujno moralo okrepiti položaj sovjetske oblasti v Rusiji. Res, revolucija v Nemčiji je bila buržoazna, ne pa socialistična, a sovjeti so bili poslušno orodje

buržoaznega parlamenta, zakaj v sovjetih so gospodovali socialni demokratje, sporazumaši take vrste kakor ruski menjševiki, kar nam ravno tudi pojasnjuje slabost te revolucije. Kako slabotna je bila tam revolucija, se vidi že po tem, če iz ničesar drugega ne, da je dopustila, da so nemški belogvardejci nekaznovani ubili tako vidna revolucionarja, kakor sta bila R. Luxemburg in K. Liebknecht. Toda kljub vsemu je to bila revolucija, Viljem je bil strmoglavljen, delavci so se iztrgali iz okovov in že samo to je nujno moralo sprostiti revolucijo na Zahodu, nujno je moralo izzvati polet revolucije v evropskih deželah.

V Evropi se je začel revolucionarni polet. V Avstriji se je razvijalo revolucionarno gibanje. Na Ogrskem se je rodila sovjetska republika. Revolucionarni val je dvignil na površino komunistične partije Evrope.

Ustvarila so se realna tla za zedinjenje kompartij v III., Komunistično internacionalo.

Marca 1. 1919 je bila v Moskvi na I. kongresu komunističnih partij raznih dežel po iniciativi Lenina in boljševikov osnovana Komunistična internacionala. Čeprav so blokada in preganjanja s strani imperialistov mnogim delegatom onemogočila, da bi prišli v Moskvo, pa so vendarle bili navzoči na I. kongresu delegati iz najvažnejših dežel v Evropi in Ameriki. Kongres je vodil Lenin.

V referatu o buržoazni demokraciji in diktaturi proletariata je Lenin pokazal pomen sovjetske oblasti kot resnične demokracije za delovno ljudstvo. Kongres je sprejel Manifest mednarodnemu proletariatu, v katerem je pozival na odločno borbo za proletarsko diktaturo, za zmago sovjetov v vseh deželah.

Kongres je formiral Izvršni komité kominterne (IKKI), izvršni organ III., Komunistične internacionale.

Tako je bila ustvarjena mednarodna revolucionarna proletarska organizacija novega tipa — Komunistična internacionala, marksistično-leninska internacionala.

V položaju protislovnih okoliščin — v pogojih, ko se je s te strani okrepil reakcionarni blok antantnih držav proti sovjetski oblasti, in v pogojih, ko je z druge strani naraščal revolucionarni polet v Evropi, predvsem v deželah, ki so doživele v vojni poraz, in je ta polet silno olajšal položaj sovjetske dežele — se je sestal v marcu leta 1919 VIII. kongres naše partije.

Na kongresu je bil navzoč 301 delegat z odločujočim glasom; ti so predstavljali 313.766 partijskih članov. Delegatov s posvetovalnim glasom je bilo 102.

Ko je otvoril kongres, je Lenin svojo prvo besedo posvetil spominu J. M. Sverdlova, enega najboljših organizatorjev boljševiške partije, ki je umrl tik pred otvoritvijo kongresa.

Na kongresu je bil sprejet nov partijski program. V programu je dana karakteristika kapitalizma in njegovega najvišjega stadija — imperIALIZMA. V programu se primerjata dva državna sistema — buržoazno-demokracijski in sovjetski sistem. V programu so podrobno navedene konkretne naloge partije v borbi za socializem: izvedba ekspropriacije buržoazije do kraja, vodstvo gospodarstva v deželi po enotnem socialističnem načrtu, sodelovanje sindikatov pri organizaciji narodnega gospodarstva, socialistična delovna disciplina, izkoriščanje specialistov v narodnem gospodarstvu pod kontrolo sovjetskih organov, postopno in načrtno pritegovanje srednjih kmetov k socialistični graditvi.

Kongres je sprejel Leninov predlog, da se sprejme v program poleg opredelitve imperIALIZMA kot najvišjega stadija kapitalizma tudi opis indu-

strijskega kapitalizma in enostavnega blagovnega gospodarstva, ki ga je vseboval stari program, sprejet že na II. partijskem kongresu. Lenin je bil mnenja, da je nujno potrebno upoštevati v programu zapletenost naše ekonomike in pokazati, da obstoje v deželi različne gospodarske formacije, med njimi tudi maloblagovno gospodarstvo, ki je njegov nosilec bil srednji kmet. Zato je pri pretresanju programa Lenin odločno nastopil proti antiboljševiškim nazorom Buharina, ki je predlagal, naj se črtajo iz programa točke o kapitalizmu, o mali blagovni proizvodnji, o gospodarstvu srednjega kmeta. Buharinovi nazori so pomenili menjševiško-trockistično zanikanje vloge srednjega kmeta v sovjetski graditvi. Hkrati s tem je Buharin prikrival dejstvo, da vznikajo in rastejo kulaški elementi iz majhnega, blagovnega kmečkega gospodarstva.

Lenin se je odločno uprl tudi antiboljševiškim nazorom Buharina in Pjatakova v nacionalnem vprašanju. Ta dva sta bila proti temu, da se sprejme v program točka o pravici narodov do samoodločbe, bila sta proti enakopravnosti narodov — s to pretezo, da to geslo baje ovira zmago proletarske revolucije, ovira zedinjenje proletarcev raznih narodnosti. Lenin je ovrigel te sila škodljive velikodrжавne, šovinistične nazore Buharina in Pjatakova.

V delu VIII. partijskega kongresa je važno mesto zavzemalo vprašanje o odnosu do srednjega kmeta. Rezultat znanega dekreta o zemlji je bil, da je vas postajala čedalje bolj vas srednjega kmeta. Srednji kmet je tvoril sedaj večino kmečkega prebivalstva. Nastrojenja in vedenje srednjih kmetov, ki so omahovali med buržoazijo in proletariatom, so bila ogromnega pomena za usodo državljanske vojne in socialistične graditve. Izhod državljanske vojne je odvisel v marsičem od tega,

kam se bo nagnil srednji kmet, kateri razred bo znal pritegniti k sebi srednje kmete — proletariat ali buržoazija. Čehoslovakom, belogvardejcem, kulakom, eserom, menjševikom se je posrečilo strmo glaviti sovjetsko oblast v Povolžju poleti l. 1918 zato, ker jih je podprl znaten del srednjih kmetov. Prav isto se je zgodilo za uporov, ki so jih organizirali kulaki v centralni Rusiji. Toda od jeseni l. 1918 se je izvršil v nastrojenju množice srednjih kmetov preokret v korist sovjetske oblasti. Kmetje so spoznali, da je posledica zmage belih vzpostavljanje oblasti zemljiške gospode, odvzemanje zemlje kmetom, ropanje, šibanje in mučenje kmetov. K spremembi v razpoloženju kmetov je pripomogla tudi dejavnost komitéjev vaške revščine, ki so razbili kulake. V zvezi s tem je dal Lenin v novembru l. 1918 geslo:

»Umeti je treba doseči sporazum s srednjim kmetom — ne da bi se le za tretjek odrekli borbi s kulakom, opiraje se trdno le na vaško revščino.« (Lenin, XXIII. zv., str. 294.)

Seveda se omahovanje srednjih kmetov ni popolnoma nehalo, toda srednji kmetje so se približali sovjetski oblasti, začeli so jo trdneje podpirati. K temu je mnogo pripomogla politika v odnosu do srednjih kmetov, kakor jo je načrtal VIII. partijski kongres.

VIII. kongres je pomenil preokret v politiki partije v odnosu do srednjega kmeta. Leninov referat in sklepi kongresa so določili novo partijsko linijo v tem vprašanju. Kongres je zahteval, naj partijske organizacije in vsi komunisti strogo razlikujejo in dele srednje kmete od kulakov, naj jih pritegujejo na stran delavskega razreda s pazljivim odnosom do njihovih potreb. Proti zaostalosti srednjega kmeta se je bilo treba boriti s prepričevaj-

njem, nikakor pa ne s prisilnimi, nasilnimi ukrepi. Zato je kongres dal direktivo, da je treba izvajati socialistične ukrepe na vasi (ustvarjanje komun, kmetijskih artelov), ne da bi dopuščali uporabo prisilnih sredstev. V vseh primerih, kjer se dotakneš življenjskih interesov srednjega kmeta, si je treba prizadevati, da dosežeš praktičen sporazum z njim, da popuščaš srednjemu kmetu pri določevanju načinov, kako izvesti socialistične preobrazbe. Kongres je predlagal, naj se izvaja politika trdne zveze s srednjim kmetom, toda tako, da se ohrani v tej zvezi vodilna vloga proletariata.

Nova politika v odnosu do srednjih kmetov, ki jo je razglasil Lenin na VIII. kongresu, je zahtevala od proletariata, naj se opira na vaško revščino, ohrani trdno zvezo s srednjim kmetom in vodi borbo proti kulakom. Do VIII. kongresa je partija izvajala v splošnem politiko nevtralizacije srednjega kmeta. To pomeni, da je skušala doseči pri srednjem kmetu to, da se ne bi postavil na stran kulaka, na stran buržoazije vobče. Toda sedaj to že ni več zadostovalo. VIII. kongres je prešel od politike nevtralizacije srednjega kmeta k trdni zvezi z njim za borbo proti belogvardejsčini in tuji intervenciji, pa tudi za uspešno socialistično graditev.

Linija, ki je po nji krenil kongres v odnosu do osnovnih množic kmetov, v odnosu do srednjega kmeta, je bila odločilnega pomena za uspešen zaključek državljanske vojne proti tuji intervenciji in njenim belogvardejskim slugom. Jeseni l. 1919, ko je bilo treba izbirati med sovjetsko oblastjo in Denikinom, so kmetje podprli sovjete in proletarska diktatura je premagala svojega najnevarnejšega sovražnika.

Posebno mesto je zavzemalo na kongresu vprašanje o graditvi Rdeče armade. Na kongresu je

nastopala tako imenovana »vojaška« opozicija. Združevala je precejšno število bivših »levih komunistov«. Toda hkrati s predstavniki razbitega »levega komunizma« so pripadali »vojaški opoziciji« tudi funkcionarji, ki niso nikoli sodelovali pri kaki opoziciji, ki pa so bili nezadovoljni z vodstvom Trockega v armadi. Večina vojaških delegatov je bila ostro nastrojena proti Trockemu, proti njegovemu oboževanju vojaških specialistov iz stare carske armade, od katerih nas je del med državljansko vojno naravnost izdajal, proti prevzetnemu in sovražnemu odnosu Trockega do starih boljševiških kadrov v armadi. Delegati so navajali na kongresu primere »iz prakse«, kako je Trocki poskušal, da bi dal postreljati celo vrsto odgovornih vojaških komunistov-frontnikov, ki mu niso bili všeč, in kako je s tem gnil vodo na mlin sovražniku, ter je le dejstvo, da se je vmešal CK in da so vojaški funkcionarji protestirali, preprečilo smrt teh tovarišev.

Ko se je borila proti temu, da bi Trocki pačil vojaško politiko partije, pa je »vojaška opozicija« vendarle zagovarjala nepravilne nazore v celi vrsti vprašanj vojaške graditve. Lenin in Stalin sta odločno nastopila proti »vojaški opoziciji«, ki je zagovarjala preostanke partizanščine v armadi in ki se je borila proti ustvaritvi redne Rdeče armade, proti izkoriščanju vojaških specialistov, proti tisti železni disciplini, brez katere armada ne more biti resnična armada. Ko je oporekal »vojaški opoziciji«, je tov. Stalin zahteval, da se ustvari redna armada, prežeta z duhom najstrožje discipline.

»Ali bomo — je govoril tovariš Stalin — ustvarili resnično delavsko-kmečko, v pretežni meri kmečko, strogo disciplinirano armado in obranili republiko, ali pa bomo propadli.«

Ko je odklonil celo vrsto predlogov »vojaške opozicije«, je kongres hkrati udaril po Trockem, in sicer s tem, da je zahteval, naj se izboljša delo centralnih vojaških ustanov in naj se ojači vloga komunistov v armadi.

Kot rezultat dela vojaške komisije, ki je bila sestavljena na kongresu, je bil dosežen soglasen sklep kongresa v vojaškem vprašanju.

Sklepi kongresa v vojaškem vprašanju so dovedli do okrepitve Rdeče armade in do njenega nadaljnjega zblizanja s partijo.

Na kongresu se je nadalje pretresalo vprašanje o partijski in sovjetski graditvi, o vodilni vlogi partije v delu sovjetov. Pri pretresanju tega vprašanja se je kongres uprl oportunistični skupini Sapronova-Osinskega, ki je zanikala vodilno vlogo partije v delu sovjetov.

Končno je v zvezi z ogromnim dotokom novih partijskih članov kongres sprejel sklep o izboljšanju socialnega sestava partije in izvedbi ponovne registracije.

To je bil začetek prve čistke partijskih vrst.

3. Ojačenje intervencije. Blokada sovjetske dežele. Pohod Kolčaka in njegovo razbitje. Pohod Denikina in njegovo razbitje. Tromesečni oddih. IX. partijski kongres.

Ko so premagale Nemčijo in Avstrijo, so antantne države sklenile vreči velike vojaške sile proti sovjetski deželi. Ko je bila Nemčija poražena in so njene čete zapustile Ukrajino in Zakavkazje, so stopili na mesto Nemčije Angleži in Francozi, pripeljali so svojo mornarico v Črno morje ter izkrcali svoje čete v Odesi, v Zakavkazju. Divjanje antantnih interventov v okupiranih pokrajinah se je povzpelo do take zverskosti, da se niso ustavili niti pred oboroženim obračunavanjem s celimi sku-

pinami delavcev in kmetov. Končno — po okupaciji Turkestana — so se interventi v svoji predrznosti povzpeli tako daleč, da so odpeljali v Zakaspijsko pokrajino 26 bakujskih vodilnih boljševikov, tovariše Šaumjana, Fioletova, Džaparidzeja, Malygina, Azizbekova, Korganova in druge ter so jih s podporo eserov zversko postrelili.

Čez nekaj časa so interventi razglasili blokado Rusije. Presekane so bile vse morske in druge prometne zveze z zunanjim svetom.

Na ta način je bila sovjetska dežela obkoljena skoraj od vseh strani.

Glavni up je tedaj bil antanti admiral Kolčak, eksponent antante v Sibiriji, v Omsku. Bil je proglašen za »vrhovnega upravnika Rusije«. Vsa kontrarevolucija v Rusiji se mu je podrejala.

Tako je vzhodna fronta postala glavna fronta.

Pomladi leta 1919 je Kolčak zbral ogromno armado in prodrl skoraj do Volge. Proti Kolčaku so bile vržene najboljše boljševiške sile, mobilizirani so bili komsomolci, delavci. V aprilu leta 1919 je Rdeča armada prizadejala Kolčaku hud poraz. Kmalu se je začel umik kolčakovske armade na vsej fronti.

V trenutku, ko so se najbolj razvnele ofenzivne operacije Rdeče armade na vzhodni fronti, je Trocki predložil sumljiv načrt: zaustaviti se pred Uralom, prenehati zasledovanje kolčakovcev in poslati čete z vzhodne fronte na južno fronto. CK partije je dobro razumel, da ni mogoče puščati Urala in Sibirije v Kolčakovih rokah, kjer bi si ta lahko z japonsko in angleško pomočjo opomogel in se znova postavil na noge — zato je odklonil ta načrt in dal direktivo, naj se ofenziva nadaljuje. Ker Trocki ni soglašal s tako direktivo, je odstopil. CK je odklonil odstop Trockega in mu je hkrati ukazal, da takoj preneha sodelovati pri vodstvu operacij na vzhodni fronti. Ofenziva Rdeče armade

proti Kolčaku se je začela razvijati z novo silo. Rdeča armada je prizadejala Kolčaku celo vrsto novih porazov in je osvobodila belih Ural in Sibirijo, kjer je Rdečo armado podprlo mogočno partizansko gibanje, ki se je rodilo v zaledju belih.

Poleti l. 1919 so dali imperialisti generalu Judeniču, ki je bil na čelu kontrarevoluciji na severozahodu (v Baltskih provincah, pri Petrogradu), nalogo, naj odvrne pozornost Rdeče armade od vzhodne fronte z napadom na Petrograd. Garnizija dveh trdnjav pri Petrogradu, ki je podlegla kontrarevolucionarni agitaciji bivših oficirjev, se je uprla proti sovjetski oblasti, v štabu na fronti pa je bila odkrita kontrarevolucionarna zarota. Sovražnik je ogrožal Petrograd. Toda z ukrepi, ki jih je sovjetska oblast podvzela s podporo delavcev in mornarjev, sta bili uporniški trdnjavi očiščeni od belih, Judeničeve čete so doživele poraz in Judenič je bil vržen v Estonijo.

Judeničev poraz pri Petrogradu je olajšal borbo proti Kolčaku. Proti koncu l. 1919 je bila Kolčakova armada dokončno razbita. Sam Kolčak je bil prijet in ustreljen v Irkutsku po razsodbi revolucionarnega komitēja.

Tako se je končala zadeva s Kolčakom.

O Kolčaku je ljudstvo v Sibiriji zložilo pesmico:

»Montura angleška,
epoleta francoska,
tobak japonski,
upravnik omski.

Montura razpadla,
epoleta odpadla,
tobaka ni več,
upravnik je preč.«

Ko so videli, da Kolčak ni opravičil nad, ki so jih imeli vanj, so interventi spremenili svoj načrt

za napad na sovjetsko republiko. V Odesi izkrcane čete je bilo treba odpeljati nazaj, ker so se čete interventov v dotiku s četami sovjetske republike okuževale z revolucionarnim duhom in so se začele dvigati proti svojim imperialističnim gospodarjem. Tako so se v Odesi uprli francoski mornarji pod vodstvom Andréa Martyja. Zato je sedaj — po razbitju Kolčaka — posvečala antanta glavno pozornost generalu Denikin, pajdašu Kornilova in organizatorju »prostovoljske armade«. Denikin je v tem času deloval proti sovjetski oblasti na jugu, v Kubanski pokrajini. Antanta je oskrbela njegovo armado z veliko množino orožja in municije ter jo je poslala na sever proti sovjetski oblasti.

Tako je to pot postala južna fronta glavna fronta.

Denikin je začel svoj glavni pohod proti sovjetski oblasti poleti l. 1919. Trockij je dezorganiziral delo na južni fronti in naše čete so doživljale poraz za porazom. Do srede oktobra so beli zasedli vso Ukrajino, zavzeli so Orel in se približevali Tuli, ki je oskrbovala našo armado z naboji, puškami, strojnimi. Beli so se približevali Moskvi. Položaj sovjetske republike je postajal več ko resen. Partija je zazvonila plat zvona in je pozvala ljudstvo k odporu. Lenin je dal geslo: »Vsi v boj proti Denikin«. Delavci in kmetje, ki so jih navduševali boljševiki, so napeli vse sile, da bi razbili sovražnika.

Da bi organizirali razbitje Denikina, je CK poslal na južno fronto tovariše Stalina, Vorošilova, Ordžonikidzeja, Budjonega. Trockega so odstranili od vodstva operacij Rdeče armade na jugu. Pred prihodom tovariša Stalina je komanda južne fronte izdelala skupaj s Trockim načrt, po katerem naj bi se glavni udarec zadal Denikin v smeri od Caricyna proti Novorosijsku, preko donskih step, kjer bi Rdeča armada naletela na svoji poti na

popolnoma brezcestno pokrajino in bi morala korakati skozi okraje s kozaškim prebivalstvom, čigar znaten del je bil tedaj pod vplivom belogvardejev. Tovariš Stalin je podvrgetel ta načrt ostri kritiki in je predložil CK-ju svoj načrt za razbitje Denikina: glavni udarec naj se zada v smeri Harkov—Donbas—Rostov. Ta načrt je zagotavljal naglo napredovanje naših čet proti Denikinu zaradi očitnega simpatiziranja prebivalstva na poti, ki bi po njej napredovala naša armada skoz delavske in kmečke okraje. Poleg tega je obstoj goste železniške mreže v tej pokrajini nudil možnost, da se zagotovi našim četam redna oskrba z vsem potrebnim. Končno je ta načrt nudil možnost, da osvobodimo Donbas in zagotovimo naši deželi gorivo.

Centralni komité partije je sprejel načrt tovariša Stalina. V drugi polovici oktobra l. 1919 je Rdeča armada po srditem odporu razbila Denikina v odločilnih bojih pri Orlu in Voronežu. Denikin se je začel naglo umikati, nato pa jo je ucvrl na jug, zasledovan od naših čet. V začetku l. 1920 sta bila vsa Ukrajina in severni Kavkaz osvobojena belih.

Ko so potekali odločilni boji na južni fronti, so imperialisti znova vrgli Judeničev korpus proti Petrogradu, da bi odtegnili naše sile z juga in olajšali položaj Denikinovih čet. Beli so prišli prav do mesta — do Petrograda. Junaški proletariat Petrograda se je dvignil, da bi s svojimi prsmi obranil prvo mesto revolucije. Komunisti so bili — kakor vselej — v prvih vrstah. Po srditih bojih so bili beli razbiti in znova vrženi preko mej naše dežele — v Estonijo.

Tako se je tudi z Denikinom zadeva končala.

Po razbitju Kolčaka in Denikina je nastopil kratkotrajen oddih.

Ko so imperialisti uvideli, da so belogvardejske čete razbite, da se intervencija ni posrečila in

da se sovjetska oblast utrjuje po vsej deželi, v zahodni Evropi pa da narašča ogorčenje delavcev zaradi intervencijske vojne proti Sovjetski republiki — so začeli spreminjati svoj odnos do sovietske države. V januarju l. 1920 so Anglija, Francija in Italija sprejele sklep, da prenehajo z blokado Sovjetske Rusije.

To je bila sila resna razpoka, ki smo jo prebili skozi zid intervencije.

To seveda ni pomenilo, da je sovjetska država napravila že konec intervenciji in državljanski vojni. Ostajala je še nevarnost, da jo napade imperialistična Poljska. Dokončno še niso bili izgnani interventi na Daljnem vzhodu, v Zakavkazju in na Krimu. Toda dežela Sovjetov si je priborila začasen oddih in napotila je lahko več sil na gospodarsko graditev. Partiji se je nudila možnost, da se loti gospodarskih vprašanj.

Med državljansko vojno so mnogi kvalificirani delavci zapustili proizvodnjo, ker so tovarne in podjetja nehali delati. Kvalificirane delavce je partija vračala sedaj v proizvodnjo, da bi delali v svoji stroki. Nekaj tisoč komunistov je bilo poslanih na obnovitev prometa, ki je bil v težavnem položaju. Brez obnove prometa se ni bilo mogoče resno lotiti obnavljanja osnovnih industrijskih panog. Okrepilo in izboljšalo se je delo glede preskrbe z živili. Začela se je izdelava načrta za elektrifikacijo Rusije. Pod orožjem je bilo okoli 5 milijonov rdečearmejevcev, ki jih za sedaj ni bilo mogoče razpustiti zaradi nevarnosti vojne. Zato so bile nekatere enote Rdeče armade spremenjene v delovne armade, da bi bile izkoriščene na področju gospodarske graditve. Sovjet delavske in kmečke obrambe je bil preoblikovan v Sovjet dela in obrambe (STO). Njemu v pomoč je bila ustanovljena Državna načrtna komisija (Gosplan).

V tem položaju se je otvoril konec marca l. 1920 IX. partijski kongres.

Na kongresu je bilo navzočih 554 delegatov z odločujočim glasom, ki so predstavljali 611.978 partijskih članov. 162 delegatov je bilo s posvetovalnim glasom.

Kongres je določil neposredne gospodarske naloge dežele na področju prometa in industrije ter je posebej podčrtal nujno potrebo, da sindikati sodelujejo v gospodarski graditvi.

Posebno pozornost je kongres posvetil vprašanju o enotnem gospodarskem načrtu, ki je predvideval v prvi vrsti dvig prometa, industrije goriva, metalurgije. Glavno mesto je zavzemalo v tem načrtu vprašanje o elektrifikaciji vsega narodnega gospodarstva, ki jo je Lenin poudarjal kot »veliki program za 10—20 let«. Na tej osnovi je bil izdelan potem znani načrt GOELRO, ki smo ga danes že močno prekoračili.

Kongres se je uprl antipartijski skupini »demokratskega centralizma«, ki je nastopala proti individualnemu vodstvu in osebni odgovornosti direktorjev v industriji ter je zagovarjala neomejeno »vodstvo v obliki kolegijev« in neodgovornost v vodstvu industrije. Glavno vlogo so v tej antipartijski skupini igrali Sapronov, Osinski, V. Smirnov. Podpirala sta jih na kongresu Rykov in Tomski.

4. Napad poljskih panov na sovjetsko deželo. Izpad generala Vrangla. Polom poljskega načrta. Razbitje Vrangla. Konec intervencije.

Ne glede na razbitje Kolčaka in Denikina, ne glede na to, da je sovjetska dežela čedalje bolj razširjala svoje ozemlje, osvobajajoč belih in interventov Severno pokrajino, Turkestan, Sibirijo, Don, Ukrajino itd., ne glede na to, da je antanta bila prisiljena prenehati z blokado Rusije, se an-

tantne države kljub vsemu niso hotele sprijazniti z mislijo, da se je sovjetska oblast pokazala nezlomljiva, da se je pokazala kot zmagovalka. Zato so sklenile napraviti še en poskus intervencije proti sovjetski deželi. To pot so interventni sklenili izkoristiti po tej strani Pilsudskega, buržoaznega kontrarevolucionarnega nacionalista, dejanskega poglavarja poljske države, in po drugi strani generala Vrangla, ki je zbral na Krimu ostanke Denikinove armade in je od tam ogrožal Donbas, Ukrajino.

Kakor se je izrazil Lenin, sta bila panska Poljska in Vrangel dve roki mednarodnega imperiazma, ki je poskušal zadušiti sovjetsko deželo.

Poljski načrt je bil: zavzeti tisti del Sovjetske Ukrajine, ki je bil na desnem bregu Dnepra, zavzeti Sovjetsko Belorusijo, obnoviti v teh pokrajinah oblast poljskih panov, razširiti meje poljske države »od morja do morja«, od Gdanska do Odese, in za pomoč, ki bi jo nudil Vrangel Poljakom — pomoči Vranglu, da potolče Rdečo armado in obnovi v Sovjetski Rusiji oblast zemljiške gospode in kapitalistov.

Ta načrt so antantne države odobrile.

Poskusi sovjetske vlade, začeti pogajanja s Poljsko za ohranitev miru in preprečenje vojne, niso rodili nobenega uspeha. Pilsudski ni hotel nič slišati o miru. Pilsudski se je hotel vojskovati. Bil je mnenja, da rdeče čete, ki so se utrudile v bojih s Kolčakom in Denikinom, ne bodo vzdržale napada poljskih čet.

Kratkotrajnega oddiha je bilo konec.

V aprilu l. 1920 so poljske čete vdrle v pokrajine Sovjetske Ukrajine in zavzele Kijev. Hkrati je Vrangel prešel v ofenzivo in začel ogrožati Donbas.

V odgovor na napad poljskih čet so rdeče čete razvile kontraofenzivo na vsej fronti. Potem ko so osvobodile Kijev in izgnale poljske pane iz Ukraji-

ne in Belorusije, so rdeče čete južne fronte prišle v svojem ofenzivnem zaletu pred vrata Lvova v Galiciji, čete zahodne fronte pa so se približale Varšavi. Stvar se je razvijala tako, da so šle čete poljskih panov popolnemu porazu naproti.

Toda sumljivo delovanje Trockega in njegovih pristašev v glavnem štabu Rdeče armade je prekrizalo uspehe Rdeče armade. Ofenziva rdečih čet na zahodni fronti, v smeri proti Varšavi, je potekala — po krivdi Trockega in Tuhačevskega — popolnoma neorganizirano: četam niso pustili utrditi osvojene pozicije, prednje enote so bile potisnjene predaleč naprej, rezerve in municija so zaostale predaleč v zaledju, prednje enote so ostale na ta način brez municije, brez rezerv, linija fronte se je raztegnila v brezkončnost in zato je bil olajšan prodor fronte. Ko je majhna skupina poljskih čet predrila našo zahodno fronto v eni njenih točk, so bile naše čete, ki so ostale brez municije, zaradi vsega tega prisiljene, da se umaknejo. Kar se tiče čet južne fronte, ki so stale pred vrati Lvova in so tam pritiskale na Poljake, je »predsednik revolucionarnega vojnega sovjeta« Trocki tem četam prepovedal zavzeti Lvov in jim je zapovedal, da pošljejo konjeniško armado, t. j. glavno silo južne fronte, daleč na severovzhod, kakor da bi šla na pomoč zahodni fronti, čeprav ni bilo težko razumeti, da bi bila osvojitve Lvova edino možna in najboljša pomoč zahodni fronti. Toda dejstvo, da je bila sestavu južne fronte odvzeta konjeniška armada in da je odšla od Lvova, je dejansko pomenilo umik naših čet prav tako tudi na južni fronti. Tako je bil s saboterskim poveljem Trockega vsiljen četam naše južne fronte nerazumljiv in z ničimer ne utemeljen umik — v veselje poljskim panom.

To je bila neposredna pomoč, toda ne naši zahodni fronti, temveč poljskim panom in antanti.

Po nekaj dnevih je bila ofenziva poljskih čet zaustavljena in naše čete so se začele pripravljati za nov protiudarec proti Poljakom. Ker ni imela sil, da bi nadaljevala vojno, in je vznemirjeno pričakovala protiudarec rdečih čet, pa se je bila Poljska prisiljena odpovedati svojim pretenzijam glede prisvajanja Ukrajine, ki leži na desnem bregu Dnepra, in Belorusije ter je raje sklenila mir z Rusijo. 20. oktobra 1920 je bila sklenjena s Poljsko v Rigi mirovna pogodba, po kateri je Poljska ohranila Galicijo in del Belorusije.

Ko je sklenila mir s Poljsko, se je Sovjetska republika odločila obračunati z Vranglom. Vrangl je dobil od Angležev in Francozov najnovejše orožje, oklopne avtomobile, tanke, letala, municijo. Imel je udarne belogvardejske enote, predvsem oficirske. Toda Vranglu se ni posrečilo, da bi zbral kolikor toliko pomembne sile, sestavljene iz kmetov in kozakov, okoli čet, ki jih je izkrcal na Kubanu in na Donu. Vendarle pa se je Vrangl tesno približal Donbasu in je ogrožal naše premogovno področje. Položaj sovjetske oblasti je postajal še bolj zapleten zaradi tega, ker je bila ob tem času Rdeča armada močno utrujena. Rdečearmejci so morali napredovati v neverjetno težavnih pogojih, ko so vodili ofenzivo proti Vranglovim četam in hkrati uničevali bande anarhistov-mahnovcev, ki so pomagali Vranglu. Toda kljub temu, da je Vrangl imel premoč v tehniki, kljub temu, da Rdeča armada ni imela tankov, je Rdeča armada pognala Vrangla na krimski polotok. V novembru l. 1920 so rdeče čete zavzele utrjene položaje pri Perekopu, vdrle na Krim, razbile Vranglove čete in osvobodile Krim belogvardejcev in interventov. Krim je postal sovjetski.

S polomom poljskih velikodržavnih načrtov in razbitjem Vrangla se končuje obdobje intervencije.

Konec l. 1920 se je začela osvoboditev Zakav-

kazja izpod jarma buržoaznih nacionalistov-musavatistov v Azerbajdžanu, nacionalnih menjševikov v Gruziji, dašnjakov v Armeniji. Sovjetska oblast je zmagala v Azerbajdžanu, Armeniji in Gruziji.

To še ni pomenilo, da se je intervencija popolnoma končala. Japonska intervencija na Daljnem vzhodu se je nadaljevala tja do l. 1922. Poleg tega so se dogajali novi poskusi, organizirati intervencijo (ataman Semjonov in baron Ungern na vzhodu, belofinska intervencija v Kareliji v l. 1921). Toda glavni sovražniki sovjetske dežele, osnovne sile intervencije so bile razbite konec l. 1920.

Vojna tujih interventov in ruskih belogvardejev proti sovjedom se je končala z zmago sovjotov.

Sovjetska republika je obranila svojo državno neodvisnost, svoj svobodni obstoj.

To je bil konec tuje vojaške intervencije in državljanske vojne.

To je bila zgodovinska zmaga sovjetske oblasti.

5. Kako in zakaj je premagala sovjetska dežela združene sile angleško-francosko-japonsko-poljske intervencije in buržoazno-zemljiškogospoško-belogvardejske kontrarevolucije v Rusiji.

Če pogledamo veliki evropski in ameriški tisk iz časov intervencije, lahko brez težav ugotovimo, da ni noben ugleden pisatelj, ne vojaški ne civilni, da ni noben poznavalec vojaških zadev verjel v zmago sovjetske oblasti. Nasprotno, vsi vidni pisatelji, poznavalci vojaških zadev, zgodovinarji revolucij vseh dežel in narodov, tako imenovani ljudje znanosti — vsi ti so v en rog trobili, da so dnevi sovjetske oblasti štet, da je poraz sovjetske oblasti neogiben.

V njihovi prepričanosti v zmago intervencije jim je bilo izhodišče to, da sovjetska dežela nima še dokončno izoblikovane Rdeče armade, da jo bo

treba graditi tako rekoč med poljo, medtem ko imajo interventi in belogvardejci bolj ali manj gotovo armado.

Izhodišče jim je bilo dalje to, da Rdeča armada nima izkušenih vojaških kadrov, ker se je večina takih kadrov pridružila kontrarevoluciji, medtem ko interventi in belogvardejci imajo take kadre.

Izhodišče jim je bilo dalje to, da trpi Rdeča armada zaradi nedostajanja in slabe kakovosti orožja, municije, ker je bila vojna industrija Rusije zaostala, iz drugih dežel pa orožja dobivati ne more, ker je zaradi blokade Rusija od vseh strani zaprta, medtem ko se armada interventov in belogvardejev obilno oskrbuje in se bo oskrbovala s prvovrstnim orožjem, municijo, vojaško opremo.

Izhodišče jim je bilo končno to, da je imela armada interventov in belogvardejev takrat v svojih rokah pokrajine Rusije, ki so bile najbolj bogate z živili, medtem ko je Rdeča armada bila brez takih pokrajin in je trpela zaradi nedostajanja živil.

In res, vsi ti nedostatki in vse te pomanjkljivosti so obstajali pri enotah Rdeče armade.

V tem pogledu — toda le v tem pogledu — so imeli gospodje interventi popolnoma prav.

S čim naj si torej v takem primeru razložimo, da je Rdeča armada, ki je imela toliko resnih nedostatkov, premagala armado interventov in belogvardejev, ki ni imela takih nedostatkov?

1. Rdeča armada je zmagala zato, ker je bila politika sovjetske oblasti, ki se je v njenem imenu Rdeča armada vojskovala, pravilna politika, ustrezajoča interesom ljudstva, ker se je ljudstvo zavedalo in je razumelo, da je ta politika pravilna, da je to njegova lastna politika, in jo je podpiralo do kraja.

Boljševiki so vedeli, da armada, ki se bori v imenu nepravilne politike, take politike, ki je ljud-

stvo ne podpira, ne more zmagati. Prav takšna armada je bila armada interventov in belogvardejev. Armada interventov in belogvardejev je imela vse: i stare izkušene komandante i prvovrstno orožje i municijo i vojaško opremo i živila. Manjkalo je samo eno — podpora in simpatije narodov Rusije, zakaj narodi Rusije niso hoteli in niso mogli podpirati protiljudske politike interventov in belogvardejskih »upravnikov«. In armada interventov ter belogvardejev je doživela poraz.

2. Rdeča armada je zmagala zato, ker je bila zvesta in vdana do kraja svojemu ljudstvu, zato jo je ljudstvo tudi ljubilo in podpiralo kakor svojo rodno armado. Rdeča armada je otrok ljudstva, in če je zvesta svojemu ljudstvu kakor zvest sin svoji materi, jo bo ljudstvo podpiralo in mora zmagati. Armada pa, ki gre proti svojemu ljudstvu, mora doživeti poraz.

3. Rdeča armada je zmagala zato, ker se je sovjetski oblasti posrečilo pritegniti vse zaledje, vso deželo v službo v korist front. Armada brez krepkega zaledja, vsestransko podpirajočega fronto, je obsojena na poraz. Boljševiki so vedeli to in prav zato so pretvorili deželo v vojaški tabor, ki je oskrboval fronto z orožjem, municijo, vojaško opremo, živili, rezervami.

4. Rdeča armada je zmagala zato, a) ker so rdečearmejci razumeli cilje in naloge vojne in so se zavedali njihove pravilnosti; b) ker je zavest, da so cilji in naloge vojne pravilni, utrjevala v njih duha discipline in sposobnosti za boj; c) ker so zaradi tega rdečearmejske množice na vsakem koraku razodevale v borbi s sovražnikom požrtvovalnost brez primere in nezaslišan množični heroizem.

5. Rdeča armada je zmagala zato, ker je vodilno jedro zaledja in fronte Rdeče armade bila boljševiška partija, enotna po svoji strnjenosti in disciplini, silna po svojem revolucionarnem duhu in

po svoji pripravljenosti, dati kakršne koli žrtve za uspeh skupne stvari, neprekošana v sposobnosti, kako organizirati milijonske množice in jih pravilno voditi v zapletenem položaju.

»Samo zaradi tega — je govoril Lenin — ker je partija bila na straži, ker je partija bila najstrože disciplinirana, in zato, ker je avtoriteta partije zedinjala vse urade in ustanove in so za geslom, ki ga je dal CK, šli kakor en mož desetine, stolice, tisoči in konec koncev milijoni, in samo zato, ker so bile žrtvovane nezaslišane žrtve — samo zato se je mogel zgoditi čudež, ki se je zgodil. Samo zato smo mogli zmagati kljub dvakratnemu, trikratnemu in štirikratnemu pohodu imperialistov antante in imperialistov vsega sveta.« (Lenin, XXV. zv., str. 96.)

6. Rdeča armada je zmagala zato: a) ker je znala skovati v svojih vrstah take vojaške voditelje novega tipa kakor Frunze, Vorošilov, Budjoni in drugi; b) ker so se v njenih vrstah borili taki samonikli heroji kakor Kotovski, Čapajev, Lazo, Ščors, Parhomenko in mnogi drugi; c) ker so se s politično vzgojo Rdeče armade bavili taki delavci kakor Lenin, Stalin, Molotov, Kalinin, Sverdlov, Kaganovič, Ordžonikidze, Kirov, Kujbyšev, Mikojan, Ždanov, Andrejev, Petrovski, Jaroslavski, Dzeržinski, Ščadenko, Mehlis, Hruščev, Šverniki, Škirjatov in drugi; č) ker je Rdeča armada imela v svojem sestavu take izredne organizatorje in agitatorje, kakor so bili vojaški komisarji, ki so s svojim delom cementirali vrste rdečearmejcev, jim vcepjali duha discipline in neustrašenosti v boju, presekavali energično — naglo in brez prizanašanja — izdajalsko delovanje posameznih oseb v komandnem sestavu in — nasprotno — smelo in od-

ločno podpirali avtoriteto in slavo komandantov — partijcev in nepartijcev — ki so se pokazali vdane sovjetski oblasti in sposobne, s čvrsto roko voditi enote Rdeče armade.

»Brez vojaškega komisarja bi ne imeli Rdeče armade« — je dejal Lenin.

7. Rdeča armada je zmagala zato, ker so v zaledju belogvardejskih armad, v zaledju Kolčaka, Denikina, Krasnova, Vrangla delovali v nelegalnosti odlični boljševiki — partijci in nepartijci — ki so dvigali delavce in kmete v vstajo proti interventom, proti belogvardejcem, spodkopavali zaledje sovražnikom sovjetske oblasti in s tem olajševali napredovanje Rdeče armade. Vsem je znano, da so napravili partizani Ukrajine, Sibirije, Daljnega vzhoda, Urala, Belorusije, Povolžja, ki so spodkopavali zaledje belogvardejcev in interventov, Rdeči armadi neprecenljivo uslugo.

8. Rdeča armada je zmagala zato, ker sovjetska dežela ni bila osamljena v svoji borbi z belogvardejsko kontrarevolucijo in tujo intervencijo, ker so borba sovjetske oblasti in njeni uspehi porajali simpatije in pomoč proletarcev vsega sveta. Medtem ko so imperialisti poskušali zadušiti Sovjetsko republiko z intervencijo in blokado, so delavci teh imperialističnih dežel bili na strani sovjetov in so jim pomagali. Njihova borba proti kapitalistom tistih dežel, ki so bile sovražne Sovjetski republici, je pripomogla, da so imperialisti bili prisiljeni odreči se intervenciji. Delavci Anglije, Francije in drugih dežel, ki so sodelovale v intervenciji, so organizirali stavke, upirali so se, da bi natovarjali vojni material za pomoč interventom in belogvardejskim generalom, ustvarjali so »aksijske komitete« pod geslom — »Roke proč od Rusije!»

»Kakor hitro — je govoril Lenin — zamahne mednarodna buržoazija po nas, jo

zgrabijo za roko njeni lastni delavci.« — (Prav tam, str. 405.)

Kratki sklepi

Zemljiška gospoda in kapitalisti, ki jih je Oktobrska revolucija razbila, se skupaj z belogvardejskimi generali pogajajo na račun interesov svoje domovine z vladami antantnih dežel za skupni vojaški napad na sovjetsko deželo in za strmoglavljenje sovjetske oblasti. Na tej osnovi se organizirajo vojaška intervencija antante in belogvardejski upori v obrobni pokrajinah Rusije in zato je Rusija odrezana od področij, ki jo zalagajo z živi in surovinami.

Vojaški poraz Nemčije in likvidacija vojne med dvema imperialističnima koalicijama v Evropi privedeta do okrepitve antante, do okrepitve intervencije, ustvarita nove težave za sovjetsko deželo.

Revolucija v Nemčiji in revolucionarno gibanje, ki se je začelo v evropskih deželah, ustvarita — nasprotno — za sovjetsko oblast ugoden mednarodni položaj in olajšata položaj sovjetske dežele.

Boljševiška partija dvigne delavce in kmete v domovinsko vojno proti tujim osvajalcem in belogvardejsčini buržoazije in zemljiške gospode. Sovjetska republika in njena Rdeča armada razbijeta drugega za drugim agente antante — Kolčaka, Judeniča, Denikina, Krasnova, Vrangla, preženeteta z Ukrajine in iz Belorusije še enega agenta antante — Pilsudskega in odbijeta na ta način tujo vojaško intervencijo, izženeta njene čete iz področij sovjetske dežele.

Tako se je prvi vojaški napad mednarodnega kapitala na deželo socializma končal s popolnim polomom.

Stranke eserov, menjševikov, anarhistov, nacionalistov, ki jih je revolucija razbila, podpirajo

v obdobju intervencije belogvardejske generale in intervente, snujejo kontrarevolucionarne zarote proti Sovjetski republiki, organizirajo teror proti sovjetskim funkcionarjem. Te stranke, ki so pred Oktobrsko revolucijo imele nekaj vpliva med delavskim razredom, se v obdobju državljanske vojne popolnoma razkrinkajo v očeh ljudskih množic kot kontrarevolucionarne stranke.

Obdobje državljanske vojne in intervencije je bilo obdobje političnega pogina teh strank in dokončnega triumfa komunistične partije v sovjetski deželi.

IX. poglavje

BOLJŠEVIŠKA PARTIJA V OBDOBJU PREHODA K MIRNEMU DELU ZA OBNOVITEV NARODNEGA GOSPODARSTVA

(1921—1925)

1. Sovjetska dežela po likvidaciji intervencije in državljanske vojne. Težave obnovitvenega obdobja.

Ko je končala vojno, je sovjetska dežela začela prehajati na tir mirne gospodarske graditve. Nujno je bilo treba zaceliti rane, ki jih je zadala vojna. Nujno je bilo treba obnoviti razrušeno narodno gospodarstvo, napraviti red v industriji, prometu, kmetijstvu.

Toda prehod k mirni graditvi je bilo treba izvršiti v izredno težavnem položaju. Zmago v državljanski vojni ni bilo lahko doseči. Štiriletna imperialistična vojna in triletna državljanska vojna z intervencijo sta razdejali deželo.

Celokupna produkcija v kmetijstvu je znašala l. 1920 samo okoli polovice predvojne. In predvojna raven — je bila raven beraške carske ruske vasi. Vrh tega je l. 1920 bila v mnogih gubernijah slaba letina. Kmečko gospodarstvo je bilo v težavnem položaju.

Še slabši je bil položaj v industriji, ki je bila v razsulu. Produkcija velike industrije je bila l. 1920 sedemkrat manjša kakor predvojna. Večina tovarn in podjetij ni delala, rudniki in rovi so bili porušeni, zaliti z vodo. V posebno težavnem položaju je bila metalurgija. Sirovega železa je bilo v vsem letu 1921 natopljenega vsega vkup

le 116,3 tisoč ton, t. j. okoli 3 odstotkov predvojne produkcije sirovega železa. Primanjkovalo je goriva. Promet je bil razrušen. Kar je bilo v deželi zalog kovin in manufakture, so bile skoraj izčrpane. V deželi se je čutilo hudo pomanjkanje najnujnejšega: kruha, masti, mesa, obutve, obleke, vžigalic, soli, petroleja, mila.

Dokler je trajala vojna, so ljudje prenašali te nedostatke in pomanjkanje, včasih pa jih celo nič več zapazili niso. Toda sedaj, ko ni bilo več vojne, so ljudje nenadoma začutili, da so ti manjdatki in pomanjkanje neznosni, in so začeli zahtevati, da se temu takoj odpomore.

Pojavilo se je nezadovoljstvo med kmeti. V ognju državljanske vojne se je ustvarila in utrdila vojaško-politična zveza delavskega razreda in kmetov. Ta zveza se je gradila na znanj osnovi: kmet je dobival od sovjetske oblasti zemljo in zaščito pred zemljiškim gospodom, pred kulakom, delavci so dobivali od kmetov živila po sistemu obvezne oddaje presežkov.

Sedaj pa ta osnova že ni več zadostovala.

Sovjetska država je bila za obrambne potrebe dežele prisiljena odvzemati po sistemu obvezne oddaje presežkov kmetom vse presežke. Zmaga v državljanski vojni bi bila nemogoča brez obvezne oddaje presežkov, brez politike vojnega komunizma. Politiko vojnega komunizma je vsilila vojna, intervencija. Dokler je trajala vojna, so se kmetje sprijaznili z obvezno oddajo presežkov in niso niti zapazili, da blaga manjka, toda ko se je vojna končala in je minila nevarnost, da bi se vrnil zemljiški gospod, je kmet začel izražati nezadovoljstvo zaradi odvzemanja vseh presežkov, izražati je začel nezadovoljstvo zaradi sistema obvezne oddaje presežkov in je začel zahtevati, naj ga oskrbujejo z zadostno množino blaga.

Ves sistem vojnega komunizma je prišel —

kakor je ugotavljal Lenin — v konflikt z interesi kmetov.

Spontano nezadovoljstvo je zajelo tudi delavski razred. Proletariat je nosil na svojih plečih glavno težo državljanske vojne, boreč se junaško in požrtvovalno proti oboroženim krdelom belogvardejcev in interventov, proti razsulu in lakoti. V najboljših, najbolj zavednih, požrtvovalnih in discipliniranih delavcih je gorel ogenj socialističnega entuziazma. Toda sila globoko gospodarsko razsulo je vplivalo tudi na delavski razred. Redke tovarne in podjetja, ki so še delale, so morale često za dalj časa pretrgati delo. Delavci so bili prisiljeni baviti se z rokodelstvom, z izdelovanjem vžigalnikov, s prekupčevanjem. Slabeta je začela razredna baza diktature proletariata, delavski razred se je drobil, del delavcev je odšel na vas, nehal je biti delavec, deklasiral se je. Zaradi lakote in utrujenosti se je pojavljalo nezadovoljstvo med delom delavcev.

Partiji se je zastavilo vprašanje o izdelavi novega, novemu položaju ustrezajočega partijskega stališča v vseh vprašanjih gospodarskega življenja dežele.

In partija se je lotila izdelave novega stališča v vprašanjih gospodarske graditve.

Toda razredni sovražnik ni dremal. Poskušal je izkoristiti težavni gospodarski položaj, poskušal je izkoristiti nezadovoljstvo med kmeti. Vzplamteli so kulaški upori, — ki so jih organizirali belogvardejci in eseri — v Sibiriji, na Ukrajini, v tambovski guberniji (antonovščina). Oživela je delavnost kontrarevolucionarnih elementov vsakršne vrste — menjševikov, eserov, anarhistov, belogvardejcev, buržoaznih nacionalistov. Sovražnik je prešel k novim taktičnim prijemom v borbi proti sovjetski oblasti. Začel se je prepleskavati s sovjetsko barvo in ni več poudarjal starega propadlega

gesla: »Dol s sovjeti«, temveč novo geslo: »Za sovjete, toda brez komunistov«.

Rezek izraz je našla nova taktika razrednega sovražnika v kontrarevolucionarnem kronštadtskem uporu. Začel se je teden dni pred X. partijskim kongresom v marcu l. 1921. Uporu so stali na čelu belogvardejski, ki so bili povezani z eseri, menjševiki in predstavniki tujih držav. Svoje stremljenje, obnoviti oblast in lastnino kapitalistov in zemljiške gospode, so skušali uporniki najprej prikriti s »sovjetsko« firmo. Razglasili so geslo: »Sovjeti brez komunistov«. Kontrarevolucija je poskušala izkoristiti nezadovoljstvo maloburžoaznih množic za to, da bi pod na videz sovjetskim geslom strmoglavila sovjetsko oblast.

Dve okolnosti sta olajšali nastanek kronštadtskega upora: poslabšanje sestava med mornarji na vojnih ladjah in slabost boljševiške organizacije v Kronštadtu. Stari mornarji, ki so sodelovali v Oktobrski revoluciji, so skoraj vsi do zadnjega odšli na fronto in so se junaško borili v vrstah Rdeče armade. V mornarico so prišle nove rezerve, ki se niso prekalile v revoluciji. Te rezerve so predstavljale še popolnoma sirovo kmečko množico, ki je odražala nezadovoljstvo kmetov z obvezno oddajo presežkov. Kar se tiče kronštadtske boljševiške organizacije tega obdobja, je bila ta zaradi cele vrste mobilizacij za fronto silno oslABLJENA. Te okolnosti sta omogočili esero-menjševikom in belogvardejcem, da so se vtihotapili v Kronštadt in ga osvojili.

Uporniki so zavzeli prvovrstno trdnjavo, mornarico, ogromno množino orožja in municije. Mednarodna kontrarevolucija je slavila zmago. Toda prezgodaj so ukali sovražniki. Sovjetske čete so hitro zadušile upor. Partija je poslala proti kronštadtskim upornikom svoje najboljše sinove — delegate X. kongresa s tov. Vorošilovim na čelu. Rde-

čearmejski so šli nad Kronštadt po tenkem ledu. Led se je vdiral in mnogi so utonili. Treba je bilo z jurišem zavzeti skoraj nepristopne kronštadtske trdnjave. Vdanost revoluciji, neustrašenost in pripravljenost, žrtvovati svoje življenje za sovjetsko oblast, so prevladale. Rdeče čete so zavzele kronštadtsko trdnjavo z naskokom. Kronštadtski upor je bil likvidiran.

2. *Partijska diskusija o sindikatih. X. partijski kongres. Poraz opozicije. Prehod k novi ekonomski politiki (nep).*

Centralnemu komitéju partije, njegovi leninski večini je bilo jasno, da po likvidaciji vojne in prehodu k mirni gospodarski graditvi ni več razloga, da se obdrži trdi režim vojnega komunizma, ki sta ga ustvarili vojna in blokada.

CK je razumel, da ni več potrebna obvezna oddaja presežkov in da jo je treba nadomestiti z živilskim davkom, da bi se tako dala kmetom možnost, izkoristiti večji del presežkov njihove proizvodnje po lastni presoji. CK je razumel, da bi tak ukrep omogočil oživiti kmetijstvo, razširiti proizvodnjo žita in tehničnih kultur, ki so potrebne za razvoj industrije, oživiti v deželi blagovni promet, izboljšati oskrbovanje mest, ustvariti novo, gospodarsko osnovo za zvezo delavcev in kmetov.

CK si je bil tudi v svesti, da je oživljenje industrije prva in glavna naloga, bil pa je mnenja, da ni mogoče oživiti industrije, ne da bi pritegnili k tej stvari delavski razred in njegove sindikate, delavce pa da je mogoče pritegnili k tej stvari, če jih prepričaš, da je gospodarsko razsulo prav tako nevaren sovražnik ljudstvu kakor intervencija in blokada, partija in sindikati pa da bodo mogli brezpogojno izvesti to stvar, če v svojem odnosu

do delavskega razreda ne bodo hodili po poti vojaškega ukazovanja, kakor se je to dogajalo na fronti, kjer so bili ukazi dejansko nujno potrebni, temveč če bodo uporabljali prepričevanje, metodo prepričevanja.

Niso pa vsi partijski člani mislili tako kakor CK. Opozicijske skupinice — trockisti, »delavska opozicija«, »levi komunisti«, »demokratski centralisti« in pod. — so bile v zmedu in so omahovale pred težavami, ki so bile v zvezi s prehodom na tir mirne gospodarske graditve. V partiji je bilo mnogo bivših menjševikov, bivših eserov, bivših bundovcev, bivših borotbistov* in vsake vrste na pol nacionalistov iz obrobni pokrajin Rusije. Po večini so pripadali tem ali drugim opozicijskim skupinicam. Ker niso bili pravi marksisti, ker niso poznali zakonov ekonomskega razvoja in ker niso imeli partijsko-leninske prekaljenosti, so ti ljudje samo povečevali zmedo in omahovanje opozicijskih skupinic. Nekateri med njimi so menili, da ni treba omiliti trdega režima vojnega komunizma, da je nasprotno treba »še nadalje privijati vijake«. Drugi so menili, da se partiji in državi ni treba več vtikati v stvar obnavljanja narodnega gospodarstva in da je treba to stvar izročiti povsem v roke sindikatom.

Jasno je bilo, da se bodo v taki zmedu našli v nekaterih partijskih plasteh ljudje, ljubitelji diskusij, razni opozicijski »liderji«, ki se bodo potrudili vsiliti partiji diskusijo.

In tako se je tudi zgodilo.

Diskusija se je začela z vprašanjem o vlogi sindikatov, čeprav vprašanje o sindikatih ni bilo tedaj glavno vprašanje partijske politike.

* Levo krilo nacionalno-šovinistične stranke ukrajinskih socialnih revolucionarjev, ki so do l. 1918 izdajali list »Borotba«. — Op. prev.

Zastavo v diskusiji in borbi proti Leninu, proti leninski večini CK-ja je nosil Trocki. Zeleč zaostri položaj je nastopil na seji komunistov-delegatov V. Vseruske sindikalne konference v začetku novembra l. 1920 s sumljivim geslom »privijanja vijakov« in »pretresanja sindikatov«. Trocki je postavil zahtevo takojšnjega »podržavljenja sindikatov«. Bil je proti metodi prepričevanja delavskih množic. Bil je za uporabljanje vojaških metod v sindikatih. Trocki je bil proti temu, da se razvija v sindikatih demokracija, bil je proti temu, da se sindikalni organi volijo.

Namesto metode prepričevanja, ki si je brez nje nemogoče misliti delovanje delavskih organizacij, so trockisti predlagali metodo golega prisiljevanja, golega ukazovanja. S svojo politiko so trockisti tam, kjer so se polastili vodstva sindikalnega dela, vnašali v sindikate konflikte, razkol in razkroj. Trockisti so s svojo politiko hujskali nepartijsko delavsko množico proti partiji, cepili so delavski razred.

Diskusija o sindikatih je dejansko bila mnogo širšega pomena kakor vprašanje o sindikatih. Kakor je pozneje poudarjala resolucija plenuma CK-ja RKP (b) (17. januarja 1925), je dejansko spor bil »glede odnosa do kmetov, ki so se dvigali proti vojnemu komunizmu, glede odnosa do nepartijske delavske množice, sploh glede pristopanja partije k množici v času, ko se je državljanska vojna že končala«. (VKP [b] v resolucijah, I. del, str. 651.)

Takoj za Trockim so nastopile tudi druge anti-partijske skupine: »delavska opozicija« (Šljapnikov, Medvedev, Kollontaj in dr.), »demokratski centralisti« (Sapronov, Drobnis, Boguslavski, Osinski, V. Smirnov in dr.), »levi komunisti« (Buharin, Preobraženski).

»Delavska opozicija« je izdala geslo, naj se upravljanje vsega narodnega gospodarstva prepusti

»vseruskemu kongresu proizvajalcev«. Vlogo partije je reducirala na nič, zanikala je pomen diktature proletariata v gospodarski graditvi. »Delavska opozicija« je postavljala sindikate proti sovjetski državi in komunistični partiji. Za najvišjo organizacijsko obliko delavskega razreda ni imela partije, temveč sindikate. »Delavska opozicija« je bila po svojem bistvu anarho-sindikalistična antipartijska skupina.

Skupina »demokratskega centralizma« (decisti) je zahtevala popolno svobodo frakcij in ustvarjanja grupacij. Prav tako kakor trockisti so se tudi decisti trudili, spodkopati vodilno vlogo partije v sovjetih in sindikatih. Lenin je imenoval deciste frakcijo »najglasnejših kričačev«, platformo decistov pa — escro-menjševiško.

Trockemu je v njegovi borbi proti Leninu in partiji pomogel Buharin. Buharin je skupaj s Preobraženskim, Serebrjakovom, Sokolnikovom ustvaril »tamponsko« skupino. Ta skupina je branila in krila najhujše frakcionaše — trockiste. Buharinovo vedenje je Lenin imenoval »vrhunec idejnega razkroja«. Buharinci so se kmalu odkrito združili s trockisti proti Leninu.

Lenin in leninci so naperili glavni udarec proti trockistom kot osnovni sili antipartijskih grupacij. Dokazali so trockistom, da mešajo sindikate z vojaškimi organizacijami, poudarjajo jim, da ne smemo metod vojaških organizacij prenašati v sindikate. Kot protiutež platformam opozicijskih skupin so Lenin in leninci sestavili svojo platformo. Ta platforma je poudarjala, da so sindikati šola upravljanja, šola gospodarjenja, šola komunizma. Vse svoje delo morajo sindikati graditi na metodi prepričevanja. Samo pod tem pogojem bodo sindikati dvignili vse delavce v borbo z gospodarskim razsulom, jih bodo mogli pritegniti v socialistično graditev.

V borbi z opozicijskimi grupacijami so se partijske organizacije strnile okrog Lenina. Posebno napet značaj je dobila borba v Moskvi. Tu je opozicija osredotočila svoje glavne sile postavljajoč si za cilj, osvojiti organizacije glavnega mesta. Toda te spletke frakcionašev so naletele na odločen odpor moskovskih boljševikov. Ostra borba se je razvila tudi v ukrajinskih partijskih organizacijah. Pod vodstvom tov. Molotova, ki je bil takrat sekretar CK-ja KP (b) U, so boljševiki Ukrajine razbili trockiste in šljapnikovce. Komunistična partija Ukrajine je ostala zvesta opora leninske partije. V Bakuju je bilo razbitje opozicije organizirano pod vodstvom tov. Ordžonikidzeja. V Srednji Aziji je vodil borbo z antipartijskimi grupacijami tovariš L. Kaganovič.

Vse glavne krajevne partijske organizacije so se pridružile leninski platformi.

8. marca 1921 se je otvoril X. partijski kongres. Na kongresu je bilo navzočih 694 delegatov z odločujočim glasom, ki so predstavljali 732.521 partijskih članov. Delegatov s posvetovalnim glasom je bilo 296.

Kongres je povzel rezultate diskusije o sindikatih in je z ogromno večino glasov odobril leninsko platformo.

Ko je otvarjal kongres, je Lenin izjavil, da je bila diskusija nedopustno razkošje. Poudaril je, da so sovražniki stavili na karto notranje borbe in razkola v komunistični partiji.

Upoštevalo je silno nevarnost, ki jo je predstavljal za boljševiško partijo in za diktaturo proletariata obstoj frakcijskih skupin, je posvetil X. kongres posebno pozornost vprašanju o enotnosti partije. Z referatom o tem vprašanju je nastopil Lenin. Kongres je obsodil vse opozicijske grupacije in poudaril, da »dejansko pomagajo razrednim sovražnikom proletarske revolucije«.

Kongres je ukazal, da se takoj razpuste vse frakcijske skupine, in je naročil vsem organizacijam, naj strogo pazijo, da se ne bi dovolili kakršni koli frakcijski nastopi, pri čemer mora brezpogojno in takoj zadeti izključitev iz partije tistega, ki bi ne izpolnjeval odloka kongresa. Kongres je dal CK-ju pooblastilo, da sme v primeru, če bi kak član CK-ja kršil disciplino, in v primeru, da se obnavlja ali dopušča frakcionaštvo, uporabiti vse ukrepe partijskih kazni tja do izključitve takih članov iz Centralnega komitēja in iz partije.

Vsi ti sklepi so bili sprejeti v posebno resolucijo »O enotnosti partije«, ki jo je predlagal Lenin in jo je kongres sprejel.

V tej resoluciji je kongres opozarjal vse partijske člane na to, da je enotnost in strnjjenost partijskih vrst, enotnost volje proletarske avantgarde posebno nujna v takem trenutku, ko je cela vrsta okolištin v obdobju X. kongresa povečala omahovanje med maloburžoaznim prebivalstvom v deželi.

»Toda že pred občepartijsko diskusijo o sindikatih — je poudarjala resolucija — so se pokazali v partiji neki znaki frakcionaštva, t. j. nastajanje skupin s posebnimi platformami in s stremljenjem, zapreti se do neke mere vase in ustvariti svojo grupiško disciplino. Nujno potrebno je, da se vsi zavedni delavci jasno zavedo, kako škodljivo in nedopustno je kakršno koli frakcionaštvo, ki neogibno vodi dejansko do tega, da se oslabi složno delo in da se okrepe ponovni poskusi sovražnikov partije, ki so se prislinili vladajoči partiji, poskusi, poglobiti razcepljenost (partije) in izkoristiti to razcepljenost v kontrarevolucionarne namene.«

Nadalje je kongres v tej resoluciji dejal:

»Kako izkoriščajo sovražniki proletariata vsak odklon od strogo dosledne komunistične linije, je najnazorneje pokazal primer kronštadtskega upora, ko so buržoazna kontrarevolucija in belogvardeji v vseh deželah sveta takoj pokazali svojo pripravljenost, sprejeti gesla celo sovjetskega reda, samo da bi strmoglavili diktaturo proletariata v Rusiji, in ko so eseri ter sploh buržoazna kontrarevolucija izkoristili v Kronštadtu gesla vstaje baje v imenu sovjetske oblasti proti Sovjetski vladi v Rusiji. Taka dejstva dokazujejo popolnoma, da si belogvardeji prizadevajo in da se znajo prepleškati v komuniste in še celo »bolj leve« od komunistov, samo da bi oslabili in strmoglavili branik proletarske revolucije v Rusiji. Menjševiški letaki v Petrogradu na pragu kronštadtskega upora kažejo prav tako, kako so menjševiki izkoristili nesoglasja v RKP za dejansko podpiranje in podpiranje kronštadtskih upornikov, eserov in belogvardejev, čeprav so se na jeziku izdajali za nasprotnike uporov in pristaše sovjetske oblasti, le nekoliko popravljene, kakor pravijo.«

Resolucija je poudarjala, da mora partijska propaganda izčrpno pojasnjevati škodljivost in nevarnost frakcionaštva s stališča enotnosti partije in ostvarjanja enotnosti volje proletarske avantgarde kot osnovnega pogoja za uspeh diktature proletariata.

Z druge strani — je pisalo v resoluciji kongresa — mora partijska propaganda pojasnjevati svojevrstnost najnovejših taktičnih prijemov, ki jih uporabljajo sovražniki sovjetske oblasti.

»Ti sovražniki — je poudarjala resolucija — ki so se prepričali, da je kontrarevolucija pod odkrito belogvardejsko zastavo brezupno početje, napenjajo sedaj vse sile, da bi — izkoriščajoč nesoglasja v RKP — izvedli kontrarevolucijo tako ali drugače s tem, da se izroči oblast političnim grupacijam, ki so na zunaj najbližje priznanju sovjetske oblasti.« (VKP [b] v resolucijah, I. del, str. 373—374.)

Resolucija je nadalje poudarjala, da »mora partijska propaganda pojasniti tudi skušnje poprejšnjih revolucij, ko je kontrarevolucija podpirala maloburžoazne grupacije, ki so bile najbližje skrajno revolucionarni partiji, da bi omajala in strmoglavila revolucionarno diktaturo, odpirajoč s tem pot za nadaljnjo popolno zmago kontrarevolucije kapitalistov in zemljiške gospode«.

V tesni zvezi z resolucijo »O enotnosti partije« je bila druga resolucija »O sindikalističnem in anarhističnem odklonu v naši partiji«, ki jo je tudi predložil Lenin in sprejel kongres. V tej resoluciji je X. kongres obsodil tako imenovano »delavsko opozicijo«. Kongres je ugotovil, da je propaganda idej anarhosindikalističnega odklona nezdržljiva s pripadnostjo komunistični partiji, in je pozval partijo, naj se odločno bori s tem odklonom.

X. kongres je sprejel silo važen sklep o prehodu od obvezne oddaje presežkov k živilskemu davku, o prehodu k novi ekonomski politiki (nep).

V tem preokretu od vojnega komunizma k nepu se je pokazala vsa modrost in daljnovidnost leninske politike.

V sklepu kongresa je bil govor o zamenjavi obvezne oddaje presežkov z živilskim davkom. Naturalni živilski davek je bil manjši od dajatev po sistemu obvezne oddaje presežkov. Davčni znesek je moral biti objavljen pred pomladansko setvijo.

Roki za odplačevanje davka so bili točno določeni. Z vsem tem, kar je preostajalo preko davka, je kmet, ki se mu je dovoljevala svobodna trgovina s temi presežki, lahko razpolagal popolnoma po svoji volji. Svobodna trgovina — je poudarjal Lenin v svojem referatu — bo rodila v začetku nekoliko oživiljenje kapitalizma v deželi. Treba bo dopustiti privatno trgovino in dovoliti privatnim industrijem, da odpro majhna podjetja. Toda tega se ni treba bati. Lenin je bil mnenja, da bo nekoliko svoboda blagovnega prometa rodila pri kmetu gospodarsko zainteresiranost, povečala produktivnost njegovega dela in privedla do naglega poleta v kmetijstvu, da se bo na tej osnovi obnavljala državna industrija in spodrilal privatni kapital, da bo mogoče, potem ko se nabere sile in sredstva, zgraditi mogočno industrijo — ekonomsko osnovo socializma, nato pa preiti v odločno ofenzivo, da bi se uničili preostanki kapitalizma v deželi.

Vojni komunizem je bil poskus, zavzeti trdnjavo kapitalističnih elementov v mestu in na vasi z naskokom, s frontalnim napadom. V tej ofenzivi je partija pohitela daleč naprej in tvegala, da se odriga od svoje baze. Sedaj pa je Lenin predlagal stopiti malo nazaj, umakniti se začasno bliže k svojemu zaledju, preiti od naskoka k dolgotrajnejšemu obleganju trdnjave, da bi potem, ko se nabere sile, znova začeli ofenzivo.

Trockisti in drugi opozicionalci so bili mnenja, da je nep samo umik. Tako razlaganje jim je bilo koristno, ker so ti ljudje usmerili svoje delo na obnovev kapitalizma. To je bilo sila škodljivo, antileninsko razlaganje nepa. In res je že leto dni po uvedbi nepa — na XI. partijskem kongresu — Lenin izjavil, da je umik končan, in je dal geslo: »Priprava ofenzive proti privatnogospodarskemu kapitalu.« — (Lenin, XXVII. zv., str. 213.)

Opozicionalci, ki so bili slabi marksisti in popolni nevedneži v vprašanjih boljševiške politike, niso razumeli ne bistva nupa ne značaja umika, ki je bil izveden v začetku nupa. O bistvu nupa smo govorili že zgoraj. Kar se tiče značaja umika, pa so umiki raznih vrst. So trenutki, ko se mora partija ali armada umikati zato, ker je doživela poraz. V takih primerih se umika armada ali partija zato, da bi ohranila sebe in da bi ohranila svoje kadre za nove boje. Pri uvedbi nupa ni Lenin nikakor predlagal take vrste umika, ker partija ne samo da ni doživela poraza in ni bila razbita, temveč je nasprotno med državljansko vojno sama razbila intervente in belogvardejce. So pa tudi taki trenutki, ko zmagovita partija ali armada pohiti v svoji ofenzivi predaleč naprej, ne da bi si zagotovila baze v zaledju. To ustvarja resno nevarnost. V takih primerih nahaja skušena partija ali armada navadno za potrebno — da se ne bi odtrgala od svoje baze — umakniti se nekoliko nazaj, bliže k svojemu zaledju, da bi se krepkeje povezala s svojo bazo v zaledju, se oskrbela z vsem potrebnim in potem znova prešla v ofenzivo z večjo prepričanostjo, z garancijo v uspeh. In prav take vrste začasni umik je izvajal Lenin z nepom. Ko je referiral IV. kongresu Kominterne o vzrokih za uvedbo nupa, je Lenin naravnost povedal, da »smo v svoji ekonomski ofenzivi pohiteli predaleč naprej, da si nismo zagotovili zadostne baze« in da je zato nujno treba izvesti začasen umik k zagotovljenemu zaledju.

Nesreča za opozicijo je bila v tem, da zaradi svoje nevednosti ni razumela in do konca svojega življenja ni doumela te posebnosti umika pod nepom.

Sklep X. kongresa o nepu je zagotavljal trdno ekonomsko zvezo delavskega razreda in kmetov za graditev socializma.

Tej osnovni nalogi je služil tudi drugi sklep kongresa — o nacionalnem vprašanju. Referat o nacionalnem vprašanju je imel tov. Stalin. Likvidirali smo nacionalno zatiranje, je dejal tov. Stalin, toda to ne zadostuje. Naloga je v tem, da likvidiramo težko dediščino preteklosti — gospodarsko, politično in kulturno zaostalost poprej zatiranih narodov. Treba jim je pomoči, da bodo dohiteli v tem pogledu centralno Rusijo.

Tov. Stalin je opozoril nadalje na dva anti-partijska odklona v nacionalnem vprašanju: na velikodržavni (velikoruski) šovinizem in lokalni nacionalizem. Kongres je obsodil oba odklona kot škodljiva in nevarna za komunizem in proletarski internacionalizem. Hkrati je kongres naperil svoj glavni udarec proti velikodržavnosti kot glavni nevarnosti, t. j. proti sledovom in preostankom takšnega odnosa do narodnosti, kakršnega so do neruskih narodov gojili velikoruski šovinisti pod carizmom.

3. Prvi rezultati nupa. XI. partijski kongres, Formiranje Zveze SSR, Leninova bolezen, Leninov združni načrt. XII. partijski kongres.

Izvajanje nupa je naletelo na odpor omahljivih elementov v partiji. Odpor je prihajal od dveh strani. S te strani so nastopali »levi« kričači, politični izrodki takega tipa kakor Lominadze, Šackin in drugi, ki so »dokazovali«, da nep pomeni, da smo se odrekli pridobitvam Oktobrske revolucije, da pomeni povratek h kapitalizmu, propad sovjetske oblasti. Zaradi svoje nevednosti v politiki in zaradi nepoznanja zakonov ekonomskega razvoja niso ti ljudje razumeli politike partije, polaščala se jih je panika in sejali so okoli sebe nastrojenja dekadence. Z druge strani so nastopali direktni kapitalanti kakor Trocki, Radek, Zinovjev, Sokolni-

kov, Kamenev, Šljapnikov, Buharin, Rykov in drugi, ki niso verjeli v možnost socialističnega razvoja naše dežele, ki so poklekali pred »mogočnostjo« kapitalizma in so zahtevali — prizadevajoč si okrepiti pozicije kapitalizma v sovjetski deželi — naj se na veliko popušča privatnemu kapitalu tako v deželi kakor tudi izven nje, zahtevali so, naj se prepusti privatnemu kapitalu cela vrsta komandnih vrhov sovjetske oblasti v narodnem gospodarstvu — na osnovi koncesij ali mešanih akcionarskih družb z udeležbo privatnega kapitala.

Tako prvi kakor drugi so bili tuji marksizmu, leninizmu.

Partija je razkrinkala in izolirala tako prve kakor druge. Partija se je paničarjem in kapitulantom postavila odločno po robu.

Obstoj takega odpora partijski politiki je bil ponoven opomin, da je nujno potrebna čistka partije od nestanovitnih elementov. V zvezi s tem je CK opravil veliko delo za okrepitev partije, ko je organiziral čistko partije v l. 1921. Čistka je potekala na javnih shodih s sodelovanjem nepartijcev. Lenin je svetoval temeljito očistiti partijo »... od sleparjev, od zbirokratiziranih, nepoštenih, netrdnih komunistov in od menjševikov, ki so preplekali fasado, v duši pa so ostali menjševiki.« (Lenin, XXVII. zv., str. 13.)

Vsega vkup je bilo s čistko izključenih iz partije okoli 170.000 ljudi ali okrog 25 odstotkov vsega partijskega sestava.

Čistka je znatno okrepila partijo, izboljšala je njen socialni sestav, povečala je zaupanje množic v partijo, povečala je njeno avtoriteto. Strnjenost in discipliniranost partije je porasla.

Ze prvo leto nove ekonomske politike je pokazalo njeno pravilnost. Prehod k nepu je znatno okrepil zvezo delavcev in kmetov na novi osnovi. Moč in čvrstost diktature proletariata je porasla.

Kulaški banditizem je bil skoraj popolnoma likvidiran. Po odpravi obvezne oddaje presežkov so srednji kmetje pomagali sovjetski oblasti v borbi s kulaškimi bandami. Sovjetska oblast je obdržala v svojih rokah vse komandne pozicije v narodnem gospodarstvu: veliko industrijo, promet, banke, zemljo, notranjo trgovino, zunanjo trgovino. Partija je izbojevala prelom na gospodarski fronti. Kmetijstvo se je kmalu premaknilo dalje. Industrija in promet sta žela prve uspehe. Začel se je za sedaj še zelo počasen, toda zanesljiv gospodarski dvig. Delavci in kmetje so čutili in videli, da je partija na pravi poti.

V marcu l. 1922 se je sestal XI. partijski kongres. Na kongresu je bilo navzočih 522 delegatov z odločujočim glasom, ki so predstavljali 532.000 partijskih članov, to se pravi manj kakor na poprejšnjem kongresu. Delegatov s posvetovalnim glasom je bilo 165. Zmanjšanje števila članov se pojasnjuje s čistko partijskih vrst, ki se je začela.

Na kongresu je partija povzela rezultate prvega leta nove ekonomske politike. Ti rezultati so omogočili Leninu, da je izjavil na kongresu:

»Leto dni smo se umikali. Sedaj moramo v imenu partije reči: Dovolj! Ta cilj, ki smo ga hoteli z umikom doseči, smo dosegli. To obdobje se končuje ali se je končalo. Sedaj si postavljamo drug cilj — pregrupacijo sil.« (Lenin, XXVII. zv., str. 238.)

Lenin je poudarjal, da pomeni nep obupno borbo na življenje in smrt med kapitalizmom in socializmom. »Kdo — koga« — tako se zastavlja vprašanje. Da bi zmagali, je treba zagotoviti zvezo med delavskim razredom in kmeti, med socialistično industrijo in kmečko ekonomiko s pomočjo vsestranskega razvoja blagovnega prometa med me-

stom in vasjo. Zato se je nujno treba naučiti gospodariti, nujno se je treba naučiti trgovati na kulturnen način.

Trgovina je bila v tem obdobju glavni člen v verigi nalog, ki so se zastavljale partiji. Brez rešitve te naloge ni bilo mogoče razviti blagovnega prometa med mestom in vasjo, ni bilo mogoče utrditi ekonomske zveze med delavci in kmeti, ni bilo mogoče dvigniti kmetijstvo, izpeljati industrijo iz razsula.

Ob tem času je bila sovjetska trgovina še zelo slabotna. Zelo slaboten je bil trgovski aparat, trgovskih navad se komunisti še niso naučili; sovražnik-nepmana še niso proučili, niso se še naučili z njim boriti. Privatni trgovci, nepmani, so izkoristili slabost sovjetske trgovine in so dobili v svoje roke trgovino z manufakturo in drugim blagom, ki se je dobro prodajalo. Vprašanje o organizaciji državne in zadružne trgovine je dobivalo ogromen pomen.

Po XI. kongresu je gospodarsko delo oživelo z novo silo. Uspešno so bile likvidirane posledice slabe letine, ki je zadela deželo. Hitro se je obnavljalo kmečko gospodarstvo. Železnice so začele bolj obratovati. Čedalje večje je bilo število tovarn in podjetij, ki so začele znova delati.

V oktobru l. 1922 je Sovjetska republika praznovala veliko zmago: Rdeča armada in partizani Daljnega vzhoda so osvobodili japonskih interventov Vladivostok, poslednji košček sovjetske dežele, ki je bil v rokah interventov.

Sedaj, ko je bilo vse ozemlje sovjetske dežele očiščeno od interventov, naloge socialistične graditve in obrambe dežele pa so zahtevale, da se nadalje utrjuje zveza med narodi sovjetske dežele, je stopilo na dnevni red vprašanje o tesnejšem zedinjenju sovjetskih republik v enotni državni zvezi. Treba je bilo zediniti vse ljudske sile za

graditev socializma. Treba je bilo organizirati krepko obrambo dežele. Treba je bilo zagotoviti vsestranski razvoj vseh nacionalnosti naše domovine. V ta namen je nujno bilo treba še bolj zblížati vse narode sovjetske dežele.

V decembru l. 1922 se je vršil I. Vsezvezni kongres sovjetov. Na tem kongresu je bilo na Leninov in Stalinov predlog ustvarjeno prostovoljno državno zedinjenje sovjetskih narodov — Zveza sovjetskih socialističnih republik (ZSSR). Prvotno so ZSSR pripadale Ruska sovjetska federativna socialistična republika (RSFSR), Zakavkaška sovjetska federativna socialistična republika (ZSFSR), Ukrajinska sovjetska socialistična republika (USSR) in Beloruska sovjetska socialistična republika (BSSR). Nekoliko pozneje so se organizirale v Srednji Aziji tri samostojne zvezne sovjetske republike — Uzbeška, Turkmenska in Tadžiška. Sedaj so se vse te republike zedinile v enotno zvezo sovjetskih držav — v ZSSR na osnovi prostovoljnosti in enakopravnosti, pri čemer je vsaka od njih obdržala pravico, da lahko svobodno izstopi iz Sovjetske zveze.

Ustanovitev Zveze sovjetskih socialističnih republik je pomenila utrditev sovjetske oblasti in veliko zmago leninsko-stalinske politike boljševiške partije v nacionalnem vprašanju.

V novembru l. 1922 je Lenin govoril na plenumu Moskovskega sovjeta. Ko je povzemal rezultate petletnega obstoja sovjetske oblasti, je Lenin izrazil trdno prepričanje, da »bo nastala iz nepovske Rusije socialistična Rusija«. To je bil njegov poslednji govor deželi. Jeseni l. 1922 je doletela partijo velika nesreča: Lenin je hudo zbolel. Vsa partija, vse delovno ljudstvo je preživljalo Lenino bolezen kakor svoje veliko gorje. Vsi so živeli v trepetu za življenje ljubljenega Lenina. Toda Lenin tudi med boleznijo ni prenehal s svojim

delom. Čeprav je bil že hudo bolan, je Lenin napisal celo vrsto zelo važnih člankov. V teh poslednjih člankih je povzel rezultate opravljenega dela in je orisal načrt za zgraditev socializma v naši deželi po poti pritegnitve kmetov k stvari socialistične graditve. V tem načrtu je Lenin razvil svoj združni načrt za priključitev kmetov k stvari zgraditve socializma.

V zadruzi na sploh, v kmetijski zadruzi posebej, je Lenin videl milijonom kmetov dostopno in razumljivo pot, ki je po nji možen prehod od majhnega posamičnega gospodarstva k velikim združnim proizvodnim združbam — kolhozom. Lenin je poudarjal, da bo moral razvoj kmetijstva v naši deželi potekati po poti pritegovanja kmetov v socialistično graditev preko zadruge, po poti postopnega vcepljanja načel kolektivizma v kmetijstvo, najprej na področju prodaje, potem pa na področju proizvodnje kmetijskih produktov. Lenin je poudarjal, da je sedaj, ko obstoji diktatura proletariata in zveza delavskega razreda s kmeti, ko je proletariatu zagotovljeno vodstvo v odnosu do kmetov, ko obstoji socialistična industrija, pravilno organizirana, milijone kmetov obsegajoča proizvodna zadruza tisto sredstvo, ki je z njegovo pomočjo mogoče zgraditi v naši deželi popolno socialistično družbo.

V aprilu 1. 1923 se je vršil XII. partijski kongres. Odkar so boljševiki vzeli oblast v svoje roke, je to bil prvi kongres, ki Lenin na njem ni mogel biti navzoč. Na kongresu je bilo navzočih 408 delegatov z odločujočim glasom, ki so predstavljali 386.000 partijskih članov, t. j. manj kakor na poprejšnjem partijskem kongresu. Tu so se pokazali rezultati čistke partijskih vrst, ki se je nadaljevala in je privedla do izključitve znatnega odstotka partijskih članov iz partije. Delegatov s posvetovalnim glasom je bilo 417.

XII. partijski kongres je upošteval v svojih sklepih vse Leninove direktive, ki jih je dal v svojih poslednjih člankih in pismih.

Kongres se je odločno postavil po robu vsem, ki so pojmovali nep kot umik od socialističnih pozicij, kot prepuščanje svojih pozicij kapitalizmu, in ki so predlagali, naj se izročimo v suženjstvo kapitalizmu. Take stvari sta na kongresu predlagala pristaša Trockega, Radek in Krasin. Predlagala sta, naj se predamo na milost in nemilost tujim kapitalistom, naj jim damo v koncesijo sovjetski državi življenjsko nujne industrijske panoge. Predlagala sta, naj plačamo dolgove carske vlade, ki jih je Oktobrska revolucija anulirala. Te kapitulantске predloge je partija ošibala kot izdajalske. Partija ni bila proti temu, da izkoristi politiko koncesij, toda le v takih panogah in v takem obsegu, da bi to bilo koristno sovjetski državi.

Buharin in Sokolnikov sta že pred kongresom predlagala, naj se likvidira monopol zunanje trgovine. Tudi ta predlog je bil rezultat pojmovanja, da je nep prepuščanje svojih pozicij kapitalizmu. Lenin je ošibal tedaj Buharina kot zaščitnika špekulantov, nepmanov, kulakov. XII. kongres je odločno odbil atentate na neomajnost monopola v zunanji trgovini.

Kongres se je odločno postavil po robu tudi poskusu Trockega, da bi vsilil partiji pogubno politiko glede kmetov. Kongres je poudaril, da se ne sme pozabljati dejstvo, da prevladuje v deželi majhno kmečko gospodarstvo. Podčrtal je, da razvoj industrije, vključno težke industrije, ne sme potekati navzkriž z interesi kmečkih množic, temveč v tesni povezanosti z njimi, v interesu vsega delovnega prebivalstva. Ti sklepi so bili naperjeni proti Trockemu, ki je predlagal, naj se gradi industrija na osnovi izkoriščanja kmečkega gospo-

darstva, in ki dejansko ni priznaval politike zveze med proletariatom in kmeti.

Trocki je hkrati predlagal, naj se zapro taka velika podjetja, ki so bila obrambnega pomena, kakor putilovsko, brjansko in druga, ker ne dajejo — kakor je Trocki trdil — dobička. Kongres je z nejevoljo odbil predloge Trockega.

Na predlog, ki ga je Lenin poslal kongresu v pismeni obliki, je XII. kongres ustanovil združeni organ CKK—RKI.* Poverjale so se mu odgovorne naloge: čuvanje enotnosti naše partije, krepitev partijske in državne discipline, vsestransko izboljšanje aparata sovjetske države.

Kongres je posvetil resno pažnjo nacionalnemu vprašanju. Referent o tem vprašanju je bil tovariš Stalin. Tov. Stalin je podčrtal mednarodni pomen naše politike v nacionalnem vprašanju. Zatirani narodi na Zahodu in Vzhodu vidijo v Sovjetski zvezi vzor za rešitev nacionalnega vprašanja in likvidacijo nacionalnega zatiranja. Tov. Stalin je poudaril, kako nujno je potrebno energično delo, da se likvidira gospodarska in kulturna neenakost med narodi Sovjetske zveze. Pozival je vso partijo, naj se odločno bori z odkloni v nacionalnem vprašanju — z velikoruskim šovinizmom in lokalnim buržoaznim nacionalizmom.

Na kongresu so bili razkrinkani odklonovci v nacionalnem vprašanju in njihova velikodržavna politika v odnosu do nacionalnih manjšin. Takrat so nastopali proti partiji gruzinski odklonovci v nacionalnem vprašanju — Mdivani in drugi. Odklonovci v nacionalnem vprašanju so bili proti ustanovitvi Zakavkaške federacije, proti okrepitvi prijateljstva med narodi Zakavkazja. Odklonovci so se v odnosu do drugih nacionalnosti v Gruziji vedli

* CKK—RKI = Centralna kontrolna komisija — Delavskokmečka inspekcija. — P r e v.

kakor pravi velikodržavni šovinisti. Izseljevali so iz Tiflisa vse Negruzine, predvsem Armence, izdali so zakon, po katerem je Gruzinka, če se je omožila z Negruzinom, izgubila gruzinsko državljanstvo. Gruzinske odklonovce v nacionalnem vprašanju so podpirali Trockii, Radek, Buharin, Skrypnik, Rakovski.

Kmalu po kongresu je bilo sklicano posebno posvetovanje funkcionarjev nacionalnih republik glede nacionalnega vprašanja. Na tem posvetovanju je bila razkrinkana skupina tatarskih buržoaznih nacionalistov — Sultan Galijev in drugi — ter skupina uzbeških odklonovcev v nacionalnem vprašanju — Fajzula Hodžajev in drugi.

XII. partijski kongres je povzel rezultate dveh let nove ekonomske politike. Ti rezultati so vplivali pogum in prepričanost v končno zmago.

»Naša partija je ostala zlita in strnjena, vzdržala je največji preokret in koraka dalje s široko razvito zastavo« — je izjavil na kongresu tov. Stalin.

4. *Borba s težavami pri obnovi narodnega gospodarstva. Povečanje trockistične aktivnosti v zvezi z Leninovo boleznijo. Nova diskusija v partiji. Poraz trockistov. Leninova smrt. Leninski vzklic, XIII. partijski kongres.*

Že prva leta borbe za obnovo narodnega gospodarstva so rodila znatne uspehe. V začetku leta 1924 je bilo opaziti dvig na vseh področjih. Posejana površina se je od l. 1921 dalje znatno povečala — kmečko gospodarstvo se je čedalje bolj krepilo. Rasla in razvijala se je socialistična industrija. Znatno je naraslo število delavskega razreda. Povišala se je mezda. Življenje je postalo delavcem in kmetom lažje in boljše kakor l. 1920—1921.

Toda še vedno so se čutile posledice še ne-likvidiranega razsula. Industrija je še zaostajala za predvojno ravni, njeno naraščanje je znatno zaostajalo za naraščanjem potreb dežele. Proti koncu l. 1923 je bilo okoli milijon brezposelnih — počasno naraščanje narodnega gospodarstva ni ustvarjalo možnosti, odpraviti brezposelnost. Trgovina se je razvijala z zastoji zaradi čezmerno visokih cen mestnih izdelkov, ki so jih deželi vsilili nepmani in nepmanski elementi v naših trgovskih organizacijah. V zvezi s tem je postal sovjetski rubelj silno nestabilen, njegova vrednost je padala. Vse to je zaviralo izboljšanje v položaju delavcev in kmetov.

Na jesen l. 1923 so se gospodarske težave nekoliko zaostriale, ker so naši industrijski in trgovski organi kršili sovjetsko politiko cen. Obstajala je rezka razlika med cenami industrijskega blaga in kmetijskimi produkti. Cene žita so bile nizke, cene industrijskega blaga pa — nesorazmerno visoke. Industrija je imela visoke neproduktivne stroške in to je dražilo blago. Denar, ki ga je kmet dobival za prodano žito, je naglo izgubljal vrednost. Povrh vsega je dal trockist Pjatakov, ki je sedel takrat v VSNH,* gospodarstvenikom zločinsko direktivo — naj iztisnejo čim več profita pri prodaji industrijskega blaga, naj neprestano povišujejo cene, češ da se bo s tem razvijala industrija. Dejanjsko je to nepmansko geslo lahko rodilo le zoženje baze industrijske proizvodnje in spodkopavanje industrije. V takih pogojih kmetu ni bilo v prid, kupovati mestno blago, in nehaj ga je kupovati. Začela se je kriza v prodaji, ki se je odražala v industriji. Pojavile so se težave z izplačevanjem mezd. To je porajalo nezadovoljstvo med delavci.

* VSNH = Vrhovni sovjet narodnega gospodarstva. — Prev.

Najbolj zaostali delavci so v nekaterih tovarnah zapuščali delo.

Centralni komité partije je načrtoval pot za odpravo vseh teh težav in nedostatkov. Izvedeni so bili ukrepi za likvidacijo krize v prodaji. Znižane so bile cene predmetov široke potrošnje. Sklenjeno je bilo, da se izvede denarna reforma — da se preide k trdni in stabilni valuti, k červoncu. Urejena je bila zadeva z izplačevanjem mezde delavcem. Orisani so bili ukrepi, ki naj bi omogočili razvijanje trgovine preko sovjetskih in združenih organov in spodrivanje vsakršnih privatnikov in spekulantov iz trgovine.

Treba se je bilo lotiti dela složno, z zasukanimi rokavi. Tako so mislili in delali partiji vdani ljudje. Niso pa tako ravnali trockisti. Izkoristili so odsotnost Lenina, ki se je zaradi hude bolezni umaknil iz bojnih vrst, in so začeli nov napad na partijo in njeno vodstvo. Sklepali so, da je nastal ugoden trenutek za to, da bi razbili partijo in vrgli njeno vodstvo. V borbi proti partiji so izkoristili vse: i poraz revolucije v Nemčiji ter Bolgariji jeseni l. 1923 i gospodarske težave v deželi i Leninovo bolezen. Ravno v tem za sovjetsko državo težavnem trenutku, ko je bil voditelj partije prikovan na posteljo, je Trocki začel svojo atako proti boljševiški partiji. Zbral je okrog sebe vse antileninske elemente v partiji in je skrpal platformo opozicije, naperjeno proti partiji, proti njenemu vodstvu, proti njeni politiki. Platforma se je imenovala izjava 46 opozicionalcev. V borbi proti leninski partiji so se združile vse opozicijske grupacije — trockisti, decisti, ostanki »levih komunistov« in »delavske opozicije«. V svoji izjavi so ti ljudje prerokovali hudo ekonomsko krizo in propad sovjetske oblasti ter so zahtevali svobodo frakcij in grupacij kot edini izhod iz položaja.

To je bila borba za obnovitev frakcij, ki jih

je X. partijski kongres na Leninov predlog prepovedal.

Trockisti niso zastavljali nobenih konkretnih vprašanj o izboljšanju industrije ali kmetijstva, o izboljšanju blagovnega prometa v deželi, o izboljšanju položaja delovnega ljudstva. Pa saj jih to tudi zanimalo ni. Zanimalo jih je le eno: kako izkoristiti Leninovo odsotnost, obnoviti frakcije v partiji in omajati osnove partije, omajati njen CK.

Takoj za platformo 46 je bilo izdano pismo Trockega, v katerem je z blatom obsipal partijske kadre in izbruhal celo vrsto novih obrekovalskih obtožb na naslov partije. V tem pismu je Trocki ponavljal stare menjševiške napeve, ki jih partija ni slišala prvič iz njegovih ust.

Predvsem so se trockisti spravili nad partijski aparat. Vedeli so, da partija ne more živeti in delati brez krepkega partijskega aparata. Opozicija si je prizadevala, da bi omajala, razrušila ta aparat, da postavi partijske člane v nasprotje s partijskim aparatom, mladino pa — s starimi partijskimi kadri. V svojem pismu je Trocki igral na karto učeče se mladine, na karto mladih partijskih članov, ki niso poznali zgodovine partijske borbe s trockizmom. Da bi si pridobil učečo se mladino, se ji je Trocki prilizoval, nazivajoč jo »najzanesljivejši barometer partije«, hkrati pa je izjavljal, da je stara leninska garda degenerirala. Ko je kazal na degenerirane voditelje II. Internacionale, je gnusno namigaval, da gre stara boljševiška garda po prav isti poti. S kričanjem o degeneraciji partije je skušal Trocki prikriti svojo lastno degeneracijo in svoje antipartijske naklepe.

Oba dokumenta opozicionalcev, tako platformo 46 kakor tudi pismo Trockega, so trockisti razposlali po okrajih in celicah ter jih dali v presojo partijskim članom.

Partijo so izzivali na diskusijo.

Kakor pred X. partijskim kongresom za sindikalne diskusije, tako so na ta način tudi sedaj trockisti vsilili partiji občepartijsko diskusijo.

Čeprav je partija imela polne roke dela z bolj važnimi gospodarskimi vprašanji, je sprejela poziv in otvorila diskusijo.

Diskusija je zajela vso partijo. Borba je bila srditega značaja. Posebno ostro je potekala borba v Moskvi. Trockisti so si prizadevali, da bi si osvojili predvsem organizacijo v glavnem mestu. Toda diskusija trockistom ni pomogla. Le osramotila jih je. Trockisti so bili popolnoma potolčeni tako v Moskvi kakor tudi po vsej Sovjetski zvezi. Za trockiste je glasovalo le majhno število celic po visokih šolah in ustanovah.

V januarju l. 1924 se je sestala XIII. partijska konferenca. Referat je na njej imel tov. Stalin, ki je povzel rezultate diskusije. Konferenca je obsodila trockistično opozicijo in izjavila, da ima partija v njeni podobi opravka z maloburžoaznim odklonom od marksizma. Sklepe konference sta pozneje odobrila XIII. partijski kongres in V. kongres Kominterne. Mednarodni komunistični proletariat je podpiral boljševiško partijo v njeni borbi proti trockizmu.

Toda trockisti niso prenehali s svojim rovarjenjem. Jeseni l. 1924 je Trocki objavil članek »Nauki Oktobra«, ki je v njem poskušal zameniti leninizem s trockizmom. Ta članek je bil od prve do zadnje besede obrekovanje naše partije, njenega voditelja — Lenina. Te obrekovalske knjižure so se oklenili vsi sovražniki komunizma in sovjetske oblasti. Partija je bila nejevoljna, ko je videla, kako Trocki obrekuje herojsko zgodovino boljševizma. Tov. Stalin je razkrinkal poskus Trockega, zameniti leninizem s trockizmom. V svojih govorih je tov. Stalin poudaril, da »je naloga partije v tem, da pokoplje trockizem kot idejno strujo«.

Velikega pomena za idejno razbitje trockizma in obrambo leninizma je bilo teoretično delo tov. Stalina »O osnovah leninizma«, ki je izšlo l. 1924. Ta brošura je mojstrsko razvijanje in globoko teoretično utemeljevanje leninizma. Oborožila je tedaj in oborožuje sedaj boljševike po vsem svetu z ostrim orožjem marksistično-leninske torije.

V bojih proti trockizmu je tov. Stalin strnil partijo okoli njenega CK-ja in jo je mobiliziral za nadaljnjo borbo za zmago socializma v naši deželi. Tov. Stalin je znal dokazati, da je idejno razbitje trockizma pogoj, ki je nujno potreben za to, da zagotovimo nadaljnje zmagovito napredovanje socializmu naproti.

Ko je povzemał rezultate tega obdobja borbe s trockizmom, je tov. Stalin dejal:

»Če ne razbijemo trockizma, ni mogoče izbojevati zmago v pogojih nepa, ni mogoče pretvoriti sedanjo Rusijo v socialistično Rusijo.«

Toda uspehe leninske partijske politike je zasenčila silna nesreča, ki je doletela partijo in delavski razred. 21. januarja 1924 je umrl v Gorkih pri Moskvi naš voditelj in učitelj, ustvaritelj boljševiške partije — Lenin. Delavski razred vsega sveta je sprejel vest o Leninovi smrti kot najtežjo izgubo. Na dan Leninovega pogreba je mednarodni proletariat proglasil, naj za pet minut preneha vsako delo. Obstale so železnice, obstalo je delo v podjetjih in tovarnah. Delovno ljudstvo vsega sveta je z najglobljo tugo spremljalo do groba svojega očeta in učitelja, najboljšega prijatelja in zaščitnika — Lenina.

Na Leninovo smrt je delavski razred Sovjetske zveze odgovoril s še tesnejšo strnitvijo okoli leninske partije. Vsak zaveden delavec je v teh dneh žalovanja premislil svoj odnos do komunistične

partije, ostvarjajoče Leninovo oporoko. V CK partije so prihajali tisoči in tisoči izjav nepartijskih delavcev s prošnjo, naj jih sprejmejo v partijo. CK je ustregel temu gibanju naprednih delavcev in je razglasil množični sprejem naprednih delavcev v partijo, razglasil je leninski vpoklic v partijo. V partijo so vstopili novi deset-tisoči delavcev. Vstopili so tisti, ki so bili pripravljene žrtvovati življenje za stvar partije, za stvar Lenina. Več ko 240.000 delavcev je vstopilo tedaj v kratkem času v vrste boljševiške partije. V partijo je vstopil napredni del delavskega razreda, najbolj zavedni in revolucionarni, najbolj smeli in disciplinirani del. To je bil leninski vpoklic v partijo.

Leninova smrt je pokazala, kako blizu je naša partija delavskim množicam in kako silno cenijo delavci leninsko partijo.

V dneh žalovanja za Leninom je na II. kongresu sovjetov ZSSR tov. Stalin izrekel v imenu partije veliko prisego. Dejal je:

»Mi, komunisti, smo ljudje posebnega kova. Ustvarjeni smo iz posebnega materiala. Mi smo tisti, ki tvorimo armado velikega proletarskega stratega, armado tovariša Lenina. Nič ni višjega kakor čast, pripadati tej armadi. Nič ni višjega kakor naziv člana partije, ki ji je ustanovitelj in voditelj bil tovariš Lenin...

Ko nas je zapuščal, nam je tovariš Lenin naročal, naj cenimo visoko in ohranimo čist veliki naziv člana partije. Prisegamo ti, tovariš Lenin, da bomo častno izpolnili to tvojo zapoved!...

Ko nas je zapuščal, nam je tovariš Lenin naročal, naj čuvamo enotnost naše partije kakor zenico v očesu. Prisegamo ti, tovariš Lenin, da bomo častno izpolnili tudi to tvojo zapoved!...

Ko nas je zapuščal, nam je tovariš Lenin naročal, naj čuvamo in krepimo diktaturo proletariata. Prisegamo ti, tovariš Lenin, da ne bomo štedili svojih sil za to, da častno izpolnimo tudi to tvojo zapoved!... Ko nas je zapuščal, nam je tovariš Lenin naročal, naj z vsemi močmi utrjujemo zvezo delavcev in kmetov. Prisegamo ti, tovariš Lenin, da bomo častno izpolnili tudi to tvojo zapoved!...

Tovariš Lenin nam je neutrudno govoril o nujnosti prostovoljne zveze narodov naše dežele, o nujnosti njihovega bratskega sodelovanja v okviru Zveze republik. Ko nas je zapuščal, nam je tovariš Lenin naročal, naj utrjujemo in razširjamo Zvezo republik. Prisegamo ti, tovariš Lenin, da bomo častno izpolnili tudi to tvojo zapoved!... Lenin nam je često poudarjal, da je okrepitev Rdeče armade in njeno izboljšanje ena najvažnejših nalog naše partije... Prisezimo torej, tovariši, da ne bomo štedili sil za to, da okrepimo našo Rdečo armado, našo Rdečo mornarico...

Ko nas je zapuščal, nam je tovariš Lenin naročal, naj ostanemo zvesti načelom Komunistične internacionale. Prisegamo ti, tovariš Lenin, da ne bomo štedili svojega življenja za to, da okrepimo in razširimo zvezo delovnega ljudstva vsega sveta — Komunistično internacionalo!

To je bila prisega boljševiške partije svojemu voditelju, Leninu, ki bo živel na veke.

V maju l. 1924 se je vršil XIII. partijski kongres. Na kongresu je bilo navzočih 748 delegatov z odločujočim glasom, ki so predstavljali 735.881 partijskih članov. Dejstvo, da se je število partijskih članov v primeri s poprejšnjim kongresom

rezko povečalo, se pojasnjuje s tem, da je na leninski vpoklic vstopilo okoli 250.000 novih članov v partijske vrste. Delegatov s posvetovalnim glasom je bilo 416.

Kongres je soglasno obsodil platformo trockiistične opozicije in jo označil kot maloburžoazni odklon od marksizma, kot revizijo leninizma, ter je potrdil resoluciji XIII. partijske konference »O partijski graditvi« in »O rezultatih diskusije«.

Izhajajoč iz naloge, da je treba okrepiti tesno zvezo med mestom in vasjo, je kongres dal direktivo za nadaljnje razširjenje industrije, v prvi vrsti lahke industrije, hkrati pa je poudaril nujnost naglega razvoja metalurgije.

Kongres je potrdil ustanovitev ljudskega komisariata za notranjo trgovino in je zastavil vsem trgovskim organom nalogo, da obvladajo trg in spodrinejo privatni kapital s področja trgovine.

Kongres je zastavil nalogo, da se razširi cenen državni kredit kmetom in da se spodrine oderuh iz vasi.

Kot glavno nalogo za delo na vasi je dal kongres geslo o vsestranskem združnem delovanju kmečkih množic.

Končno je kongres poudaril ogromni pomen leninskega vpoklica in je obrnil pozornost partije na to, da poveča delo glede poučevanja mladih partijskih članov — predvsem leninskega vpoklica — o osnovah leninizma.

5. *Sovjetska zveza ob koncu obnove obdobja. Vprašanje o socialistični graditvi in zmagi socializma v naši deželi. »Nova opozicija« Zinovjeva-Kameneva. XIV. partijski kongres. Kurz na socialistično industrializacijo dežele.*

Minila so več ko štiri leta vztrajnega dela boljševiške partije in delavskega razreda na poli

nove ekonomske politike. Bližalo se je koncu herojsko delo za obnovitev narodnega gospodarstva. Gospodarska in politična moč Sovjetske zveze je čedalje bolj naraščala.

Mednarodni položaj se je ob tem času spremenil. Kapitalizem je vzdržal prvi revolucionarni naval množic po imperialistični vojni. Revolucionarno gibanje v Nemčiji, Italiji, Bolgariji, Poljski in celi vrsti drugih dežel je bilo zadušeno. Pri tem so buržoaziji pomogli voditelji sporazumaških socialnodemokratskih strank. Nastopila je začasna oseka revolucije. Nastopila je začasna, delna stabilizacija kapitalizma v zahodni Evropi — delna utrditev njegovih pozicij. Toda stabilizacija kapitalizma ni odpravila osnovnih protislovij, ki razjedajo kapitalistično družbo. Nasprotno: delna stabilizacija kapitalizma je zaostrevala protislovja med delavci in kapitalisti, med imperializmom in kolonialnimi ljudstvi, med imperialističnimi skupinami raznih dežel. Stabilizacija kapitalizma je pripravljala novo eksplozijo protislovij, nove krize v deželah kapitalizma.

Vzporedno s stabilizacijo kapitalizma je potekala tudi stabilizacija Sovjetske zveze. Toda te dve stabilizaciji sta se korenito razlikovali druga od druge. Kapitalistična stabilizacija je napovedovala novo krizo kapitalizma. Stabilizacija Sovjetske zveze je pomenila novo naraščanje gospodarske in politične moči dežele socializma.

Ne glede na poraz revolucije na Zahodu se je mednarodni položaj Sovjetske zveze kljub vsemu še nadalje krepil, resda v počasnejšem tempu.

Sovjetska zveza je bila l. 1922 povabljena na mednarodno ekonomsko konferenco v italijansko mesto — Genovo. Na genovski konferenci so imperialistične vlade, ki jih je opogumil poraz revolucije v kapitalističnih deželah, poskusile izvršiti nov pritisk na Republiko sovjetov, to pot v diplo-

matski obliki. Imperialisti so postavili sovjetski deželi predrzne zahteve. Zahtevali so, naj vrne tujim kapitalistom tovarne in podjetja, ki jih je Oktobrska revolucija nacionalizirala, zahtevali so, naj poplača vse dolgove carske vlade. Pri teh pogojih so imperialistične države obljubile sovjetski državi neznatna posojila.

Sovjetska zveza je odbila te zahteve.

Genovska konferenca ni rodila rezultatov.

Grožnja z novo intervencijo v podobi ultimata angleškega ministra za zunanje zadeve Curzona v l. 1923 je prav tako naletela na odpor, kakršnega je zaslužila.

Ko so otipale čvrstost sovjetske oblasti in se prepričale o njeni trdnosti, so začele kapitalistične države druga za drugo obnavljati diplomatske odnose z našo deželo. V l. 1924 so bili obnovljeni diplomatski odnosi z Anglijo, Francijo, Japonsko, Italijo.

Jasno je bilo, da si je sovjetska dežela znala izbojevati celo obdobje mirnega oddiha.

Spremenil se je tudi položaj v deželi. Požrtvalno delo delavcev in kmetov, ki jih je vodila boljševiška partija, je rodilo svoje sadove. Očitno se je kazalo naglo naraščanje narodnega gospodarstva. V gospodarskem letu 1924—1925 se je kmetijstvo že bližalo predvojnemu obsegu in je doseglo 87 odstotkov predvojne ravni. Velika industrija ZSSR je dajala v l. 1925 že okoli treh četrtin predvojne industrijske produkcije. V l. 1924-25 je sovjetska dežela že lahko dala 385 milijonov rubljev za investicije kapitala. Uspešno se je izpolnjeval načrt o elektrifikaciji dežele. Krepile so se komandne pozicije socializma v narodnem gospodarstvu. V borbi s privatnim kapitalom v industriji in trgovini so bili doseženi resni uspehi.

Gospodarski polet je spremljalo nadaljnje izboljšanje položaja delavcev in kmetov. V naglem

tempu je naraščal delavski razred. Povišale so se mezde. Povečala se je produktivnost dela. Materialni položaj kmetov se je znatno izboljšal. Delavsko-kmečka država je lahko v l. 1924-25 določila okrog 290 milijonov rubljev za pomoč gospodarsko šibkim kmetom. Na osnovi izboljšane položaja delavcev in kmetov je silno narasla politična aktivnost množic. Okrepila se je diktatura proletariata. Porasla sta avtoriteta in vpliv boljševiške partije.

Obnovitev narodnega gospodarstva se je bližala koncu. Toda deželi sovjetov, deželi gradečega se socializma, ni zadostovalo, da se preprosto obnovi gospodarstvo, da se preprosto doseže predvojna raven. Predvojna raven — to je bila raven zaostale dežele. Treba je bilo iti dalje. Dolgotrajnejši oddih, ki ga je izbojevala sovjetska država, je zagotavljal možnost nadaljnje graditve.

Tu pa se je z vso silo porajalo vprašanje o perspektivah, o značaju našega razvoja, naše graditve, vprašanje o usodi socializma v Sovjetski zvezi. V kaki smeri je treba voditi gospodarsko graditev v Sovjetski zvezi, v smeri k socializmu ali morda v kaki drugi smeri? Moramo li in moremo li zgraditi socialistično gospodarstvo ali pa nam je usojeno, da pognojimo tla za drugo, kapitalistično gospodarstvo? Ali je sploh mogoče zgraditi socialistično gospodarstvo v ZSSR, in če je mogoče, ali ga je mogoče zgraditi, ako se zakasni revolucija v kapitalističnih deželah in se stabilizira kapitalizem? Ali je mogoče zgraditi socialistično gospodarstvo po poti nove ekonomske politike, ki vsestransko krepi in širi sile socializma v deželi, toda dovoljuje hkrati s tem za sedaj tudi v neki meri naraščanje kapitalizma? Kako je treba graditi socialistično narodno gospodarstvo, s katerega konca je treba začeti to graditev?

Vsa ta vprašanja so se zastavila partiji ob koncu obnovitvenega obdobja — pa ne več kot teoretična vprašanja, temveč kot vprašanja prakse, kot vprašanja vsakdanje gospodarske graditve.

Na vsa ta vprašanja je nujno bilo treba dati direktne in jasne odgovore, da bi tako naši partijsko-gospodarski funkcionarji, ki so gradili industrijo in kmetijstvo, kakor tudi vse ljudstvo vedeli — v kaki smeri voditi stvar, ali k socializmu ali h kapitalizmu?

Brez jasnih odgovorov na ta vprašanja bi bilo vse naše praktično delo glede graditve delo brez perspektiv, delo na slepo, delo v prazno.

Na vsa ta vprašanja je partija dala jasne in določne odgovore.

Da, je odgovarjala partija, socialistično gospodarstvo se v naši deželi more in mora zgraditi, ker imamo vse, kar je potrebno za to, da se zgradi socialistično gospodarstvo, da se zgradi popolna socialistična družba. V oktobru l. 1917 je delavski razred z ustanovitvijo svoje politične diktature premagal kapitalizem politično. Od tedaj dalje je sovjetska oblast izvajala vse ukrepe za to, da bi razbila gospodarsko moč kapitalizma in ustvarila pogoje za zgraditev socialističnega narodnega gospodarstva. Ekspropriacija kapitalistov in zemljiške gospode; pretvorba zemlje, lovarn, podjetij, prometnih sredstev, bank v občeljudsko lastnino; izvedba nove ekonomske politike; graditev državne socialistične industrije; izvajanje leninskega združnega načrta — lakšni so bili ti ukrepi. Sedaj je glavna naloga v tem, da se razvije po vsej deželi graditev novega, socialističnega gospodarstva in s tem do kraja potolče kapitalizem tudi ekonomsko. Vse naše praktično delo, vse naše akcije morajo biti podrejene zahtevam, ki jih postavlja izpolnitev te glavne naloge. Delavski razred lahko to izvrši in bo to tudi izvršil. Izpolnitev te gran-

diozne naloge je treba začeti z industrializacijo dežele. Socialistična industrializacija dežele — to je listi osnovni člen, ki je z njim treba začeti razvijati graditev socialističnega narodnega gospodarstva. Niti zakasnitev revolucije na Zahodu niti delna stabilizacija kapitalizma v nesovjetskih deželah ne moreta zaustaviti našega napredovanja dalje — k socializmu. Nova ekonomska politika lahko samo olajša to stvar, zakaj partija jo je uvedla ravno zato, da bi olajšala graditev socialističnega fundamenta našega narodnega gospodarstva.

Takšen je bil odgovor partije na vprašanje o zmagi socialistične graditve v naši deželi.

Toda partija je vedela, da s tem problem o zmagi socializma v eni sami deželi ni izčrpan. Zgraditev socializma v ZSSR pomeni največji preokret v zgodovini človeštva in svetovno-zgodovinsko zmago delavskega razreda in kmetov ZSSR. Toda kljub vsemu je to notranja zadeva ZSSR in tvori le del problema o zmagi socializma. Drugi del problema tvori njegova mednarodna stran. Ko je utemeljeval tezo o zmagi socializma v eni sami deželi, je tov. Stalin često poudarjal, da je treba razlikovati dve strani tega vprašanja, notranjo in mednarodno. Kar se tiče notranje strani vprašanja, t. j. odnosov med razredi v deželi, je seveda delavskemu razredu in kmetom ZSSR popolnoma mogoče premagati ekonomsko njuno lastno buržoazijo in zgraditi popolno socialistično družbo. Obstoja pa še mednarodna stran vprašanja, to je področje zunanjih odnosov, področje odnosov med sovjetsko deželjo in kapitalističnimi deželami, med sovjetskim ljudstvom in mednarodno buržoazijo, ki sovraži sovjetski red in išče prilike, da bi izvedla novo oboroženo intervencijo proti sovjetski deželi, da bi napravila nove poskuse, obnoviti kapitalizem v ZSSR. In ker je ZSSR za sedaj edina dežela socializma, ostale dežele pa ostajajo kapita-

listične, zato še nadalje obstaja okoli ZSSR kapitalistična obkolitev, ki poraja nevarnost kapitalistične intervencije. Jasno je, da bo tako dolgo, dokler bo obstajala kapitalistična obkolitev, obstajala tudi nevarnost kapitalistične intervencije. Ali more sovjetsko ljudstvo samo s svojimi lastnimi silami uničiti to zunanjo nevarnost, nevarnost kapitalistične intervencije proti ZSSR? Ne, ne more. Ne more, ker je za odstranitev nevarnosti kapitalistične intervencije nujno treba uničiti kapitalistično obkolitev, kapitalistično obkolitev pa je mogoče uničiti le z zmagovito proletarsko revolucijo vsaj v nekoliko deželah. Iz tega pa sledi, da zmago socializma v ZSSR, izražajočo se v likvidaciji kapitalističnega gospodarskega sistema in v zgraditvi socialističnega gospodarskega sistema, kljub vsemu ne moremo imeti za dokončno zmago, v kolikor ni odpravljena nevarnost oborožene tuje intervencije in poskusov, restavrirati kapitalizem, v kolikor ostaja dežela socializma brez garancije, da take nevarnosti ni več. Če hočemo uničiti nevarnost tuje kapitalistične intervencije, moramo uničiti kapitalistično obkolitev.

Sovjetsko ljudstvo in njegova Rdeča armada se bosta znala ob pravilni politiki sovjetske oblasti seveda prav tako temeljito postaviti po robu novi tuji kapitalistični intervenciji, kakor sta se postavila po robu prvi kapitalistični intervenciji v l. 1918 do 1920. To pa seveda še ne pomeni, da bo s tem uničena nevarnost novih kapitalističnih intervencij. Poraz prve intervencije ni uničil nevarnosti nove intervencije, ker vir za nevarnost intervencije — kapitalistična obkolitev — še nadalje obstaja. Nevarnosti intervencije tudi ne bo odstranil poraz nove intervencije, če bo kapitalistična obkolitev še vedno obstajala.

Iz tega sledi, da je zmaga proletarske revolu-

cije v kapitalističnih deželah življenjski interes delovnega ljudstva ZSSR.

Takšno je bilo stališče partije glede vprašanja o zmagi socializma v naši deželi.

CK je zahteval, naj se to stališče pretrese na bližajoči se XIV. partijski konferenci ter naj se odobri in sprejme kot partijsko stališče, kot partijski zakon, obvezen za vse partijske člane.

To partijsko stališče je kakor strela zadelo opozicionalce. Kakor strela jih je zadelo predvsem zaradi tega, ker mu je partija dala konkretno-praktični značaj, ga povezala s praktičnim načrtom za socialistično industrializacijo dežele in zahtevala, da se mu da oblika partijskega zakona, oblika resolucije XIV. partijske konference, obvezne za vse partijske člane.

Trockisti so nastopili proti partijskemu stališču in so mu postavili nasproti menjševiško »teorijo permanentne revolucije«, ki si jo le tedaj mogel imenovati marksistično teorijo, če si se rogal marksizmu, in ki je zanikala možnost, da bi zmagala socialistična graditev v ZSSR.

Buharinci si niso upali odkrito nastopiti proti partijskemu stališču. Toda kljub vsemu so mu začeli na tihem postavljati nasproti svojo »teorijo« mirnega vraščanja buržoazije v socializem, potem ko so jo dopolnili z »novim« geslom: »Bogatite se!« Po mnenju buharincev je bila stvar taka, da zmaga socializma ne pomeni likvidacije buržoazije, temveč podpiranje njene rasti in njeno bogatenje.

Zinovjev in Kamenev sta se res nekoč zaletela z izjavo, da je zmaga socializma v ZSSR zaradi njene tehnično-ekonomske zaostalosti nemogoča, toda potem sta bila prisiljena, da stisneta rep med noge.

XIV. partijska konferenca (aprila 1. 1925) je obsodila vse te kapitulantske »teorije« odkritih in skritih opozicionalcev ter je potrdila orientacijo

partije na zmago socializma v ZSSR s tem, da je sprejela ustrežajočo resolucijo.

Zinovjev in Kamenev, pritisnjena ob zid, sta raje glasovala za to resolucijo. Toda partija je vedela, da sta svojo borbo z njo samo odložila, ker sta se sklenila »spustiti v boj s partijo« na XIV. partijskem kongresu. Zbirala sta svoje pristaje v Leningradu in formirala tako imenovano »novo opozicijo«.

V decembru 1. 1925 se je otvoril XIV. partijski kongres.

Kongres se je vršil v napeti notranjepartijski situaciji. Še nikoli, odkar je obstajala partija, se ni zgodilo, da bi se vsa delegacija enega največjih partijskih centrov, kakor je bila leningrajska, pripravljala, na nastopi proti svojemu CK-ju.

Na kongresu je bilo navzočih 665 delegatov z odločujočim glasom in 641 s posvetovalnim glasom, ki so predstavljali 643.000 partijskih članov in 445.000 kandidatov, t. j. nekoliko manj kakor na poprejšnjem kongresu. Tu so se pokazali rezultati delne čistke v celicah višjih šol in ustanov, ki so bile onesnažene z antipartijskimi elementi.

Politično poročilo Centralnega komitéja je dal tov. Stalin. Orisal je sila živo sliko, kako je zrasla politična in gospodarska moč Sovjetske zveze. I industrija i kmetijstvo sta se zaradi prednosti sovjetskega gospodarskega sistema obnovila v sorazmerno kratkem roku in sta se približala predvojni ravni. Ne glede na te uspehe je tov. Stalin predlagal, naj nas to ne uspava, ker ti uspehi niso mogli uničiti dejstva, da je naša dežela ostajala še nadalje zaostala, agrarna dežela. Dve tretjini vse produkcije je dajalo kmetijstvo, le eno tretjino — industrija. Pred partijo se dviga, je govoril tovariš Stalin, v vsej svoji veličini vprašanje o pretvorbi naše dežele v industrijsko deželo, ki bi bila ekonomsko neodvisna od kapitalističnih dežel. To se

da storiti in to je treba storiti. Centralna naloga partije postaja borba za socialistično industrializacijo dežele, borba za zmago socializma.

»Pretvoriti našo deželo iz agrarne v industrijsko, ki bo zmožna proizvajati s svojimi lastnimi silami nujno potrebno strojno opremo — glejte, v tem je bistvo, osnova naše generalne linije« — je poudarjal tovariš Stalin.

Industrializacija dežele je zagotavljala gospodarsko samostojnost dežele, krepila je njeno obrambno sposobnost in ustvarjala pogoje, ki so bili nujno potrebni za zmago socializma v ZSSR.

Protih generalni liniji partije so nastopili zinovjevci. Stalinskemu načrtu socialistične industrializacije je zinovjavec Sokolnikov postavil nasproti buržoazni načrt, ki je bil v modi med hijenami imperializma. Po tem načrtu bi morala ZSSR ostati agrarna dežela, ki bi v glavnem proizvajala sirovine in živila ter jih izvažala v tujino, uvažala pa bi od tam stroje, ki jih sama ne proizvaja in ne bi smela proizvajati. V pogojih l. 1925 se je ta načrt zdel kakor načrt ekonomskega zasužnjenja ZSSR industrijsko razviti tujini, kakor načrt, po katerem naj ZSSR za vedno ostane industrijsko zaostala dežela na ljubo imperialističnim hijenam kapitalističnih dežel.

Sprejeti ta načrt je pomenilo, pretvoriti našo deželo v nebogljeno agrarno, poljedelski privesek kapitalističnega sveta, pustiti jo golih rok in šibko iz oči v oči s kapitalistično okolitvijo in konec koncev — pokopati stvar socializma v ZSSR.

Kongres je ošibal gospodarski »načrt« zinovjevcev kot načrt za zasužnjenje ZSSR.

»Novi opoziciji« niso pomogli tudi takšni izpadi kakor trditve (Leninu navkljub!), da naša državna industrija baje ni socialistična industrija, ali

izjava (prav tako Leninu navkljub!), da srednji kmet baje ne more biti zaveznik delavskega razreda pri socialistični graditvi.

Kongres je ošibal te izpade »nove opozicije« kot antileninske.

Tov. Stalin je razkrinkal trockistično-menjševiško bistvo »nove opozicije«. Pokazal je, da Zinovjev in Kamenev le ponavljata pesmice sovražnikov partije, ki je Lenin z njimi svoje dni bojeval neusmiljen boj.

Bilo je jasno, da zinovjevci niso nič drugega kakor slabo maskirani trockisti.

Tov. Stalin je podčrtal, da je pri graditvi socializma najvažnejša naloga partije trdna zveza delavskega razreda s srednjim kmetom. Opozoril je na dva odklona v kmečkem vprašanju, ki sta tedaj obstajala v partiji in sta pomenila nevarnost za to zvezo. Prvi odklon — podcenjevanje in omalovaževanje kulaške nevarnosti, drugi — panika, strah pred kulakom in podcenjevanje vloge srednjega kmeta. Na vprašanje, kateri odklon je slabši, je tov. Stalin odgovarjal: »Oba sta slabša, tako prvi kakor drugi odklon. In če se bosta ta dva odklona razpasla, lahko razkrojita in pogubita partijo. Na srečo imamo v partiji sile, ki lahko odsečejo tako prvi kakor drugi odklon.«

Partija je dejansko razbila in odsekala tako »levi« kakor desni odklon.

Ko je povzemal rezultate debate o gospodarski graditvi, je XIV. partijski kongres enodušno zavrgel kapitulantske načrte opozicionalcev in je zapisal v svojem znamenitem sklepu:

»Na področju ekonomske graditve je kongresu izhodišče to, da ima naša dežela, dežela diktature proletariata, vse potrebno za zgraditev popolne socialistične družbe. (Lenin.) Kongres je mnenja, da je borba

za zmago socialistične graditve v ZSSR glavna naloga naše partije.*

XIV. partijski kongres je sprejel nov partijski statut.

Od XIV. kongresa dalje se je naša partija začela imenovati Vsezvezna komunistična partija (boljševikov) — VKP (b).

Zinovjevci, ki so bili na kongresu potolčeni, se niso pokorili partiji. Začeli so boj proti sklepom XIV. kongresa. Takoj po XIV. kongresu je Zinovjev organiziral sestanek leningrajskega gubernijskega komitēja komsomola, ki so njegove vrhove Zinovjev, Zalucki, Bakajev, Jevdokimov, Kuklin, Safarov in drugi dvoličniki vzgojili v duhu sovražstva do leninskega CK-ja partije. Na tem sestanku je leningrajski gubernijski komitê komunistične mladine sprejel sklep, ki je bil nezaslišan v zgodovini Vsezvezne leninske komunistične zveze mladine (VLKSM), sklep namreč, da odreka pokorščino sklepom XIV. partijskega kongresa.

Toda Zinovjevski vršiček leningrajskega komsomola še malo ni odražal razpoloženja komsomolskih množic Leningrada. Zato ga je bilo lahko razbiti in kmalu je leningrajska komsomolska organizacija spet zavzela mesto, ki ji gre v komsomolu.

Proti koncu XIV. kongresa je bila poslana v Leningrad skupina delegatov na kongresu — tovariši Molotov, Kirov, Vorošilov, Kalinin, Andrejev in drugi. Članom leningrajske partijske organizacije je bilo treba pojasniti zločinski, antiboljševiški značaj stališča, ki ga je na kongresu zavzela leningrajska delegacija, potem ko je na sleparski način dobila mandate. Shodi, ki so se na njih dajala poročila o kongresu, so potekali burno. Sklicana je bila nova izredna leningrajska partijska konferenca. Ogromna večina članov leningrajske par-

tijske organizacije (več ko 97 odstotkov) je v celoti odobrila sklepe XIV. partijskega kongresa in obsojala antipartijsko zinovjevsko »novo opozicijo«. Ta že takrat ni bila nič drugega kakor generali brez armade.

Leningrajski boljševiki so ostali v prvih vrstah Lenin-Stalinove partije.

Ko je povzemal rezultate dela XIV. partijskega kongresa, je tov. Stalin pisal:

»Zgodovinski pomen XIV. kongresa VKP (b) je v tem, da je znal do korenin razgaliti napake nove opozicije, da je zavrnil njeno nevero in javkanje, da je jasno in določno začrtal pot nadaljnje borbe za socializem, da je dal partiji perspektivo zmage in obožil s tem proletariat z nezlomljivo vero v zmago socialistične graditve.« (Stalin, Vprašanja leninizma, str. 150.)

Kratki sklepi.

Leta prehoda k mirnemu delu za obnovo narodnega gospodarstva so eno najbolj odgovornih obdobij v zgodovini boljševiške partije. V napetem položaju je partija znala izvršiti težavni preokret od politike vojnega komunizma k novi ekonomski politiki. Partija je utrdila zvezo delavcev in kmetov na novi ekonomski osnovi. Ustvarjena je bila Zveza sovjetskih socialističnih republik.

Po poti nove ekonomske politike so bili doseženi odločilni uspehi v obnovi narodnega gospodarstva. Dežela sovjetov je uspešno prehodila obnovitveno obdobje v razvoju narodnega gospodarstva in je začela prehajati v novo obdobje, v obdobje industrializacije dežele.

Prehod od državljanske vojne k mirni socialistični graditvi so spremljale — posebno v začetku

— velike težave. Sovražniki boljševizma, antipartijski elementi v vrstah VKP (b), so v vsem tem obdobju bojevali obupen boj proti leninski partiji. Tem antipartijskim elementom je stal na čelu Trocki. Njegovi pomagači so bili v tej borbi Kamenev, Zinovjev, Buharin. Opozicionalci so menili, da bodo po Leninovi smrti povzročili razkroj v vrstah boljševiške partije, razcepili partijo, jo okužili z nevero v zmago socializma v ZSSR. V bistvu so trockisti poskušali ustvariti v ZSSR politično organizacijo nove buržoazije, drugo stranko — stranko kapitalistične restavracije.

Partija se je pod leninsko zastavo strnila okrog svojega leninskega CK-ja, okrog tov. Stalina in je zadala poraz tako trockistom kakor tudi njihovim novim prijateljem v Leningradu — novi opoziciji Zinovjeva-Kameneva.

Ko je nabrala sil in sredstev, je boljševiška partija popeljala deželo v novo zgodovinsko etapo — etapo socialistične industrializacije.

BOLJŠEVIŠKA PARTIJA V BORBI ZA
SOCIALISTIČNO INDUSTRIALIZACIJO DEŽELE

(1926—1929)

1. Težave v obdobju socialistične industrializacije in borba z njimi. Formiranje trockistično-zinovjevskega antipartijskega bloka. Antisovjetski nastopi bloka. Poraz bloka.

Po XIV. kongresu je partija razvila borbo za uresničenje generalnega kurza sovjetske oblasti na socialistično industrializacijo dežele.

V obnovitvenem obdobju je bila naloga v tem, da oživimo predvsem kmetijstvo, da dobimo od kmetijstva sirovine, živila in da spravimo v gibanje — obnovimo industrijo, obnovimo obstoječa podjetja in tovarne.

Sovjetska oblast je sorazmerno lahko opravila s temi nalogami.

Toda obnovitveno obdobje je imelo tri velike nedostatke.

Prvič: imelo je opraviti s starimi podjetji in tovarnami, z njihovo staro, zaostalo tehniko, ki so bile na tem, da gredo kmalu med staro šaro. Naloga je bila v tem, da se opremijo s strojno opremo na osnovi nove tehnike.

Drugič: obnovitveno obdobje je imelo opraviti s tako industrijo, da je bila njena baza preozka, zakaj med obstoječimi podjetji in tovarnami je manjkalo na desetine in stotine deželi absolutno potrebnih strojegradbenih podjetij, ki jih takrat nismo imeli in ki jih je bilo treba zgraditi, zakaj brez obstoja takih podjetij ne moremo imeti in-

dustrijo za resnično industrijo. Naloga je bila v tem, da ustvarimo ta podjetja in jih opremimo z moderno tehniko.

Tretjič: obnovitveno obdobje je imelo opraviti pretežno z lahko industrijo, ki jo je razvilo in postavilo na noge. Toda sam razvoj lahke industrije je začel v nadaljnjem poteku zadevati ob ovire, ki jih je povzročila šibkost težke industrije, da niti ne govorimo o drugih potrebah dežele, ki jih je lahko zadovoljila le razvita težka industrija. Naloga je bila v tem, da se prenese težišče sedaj na težko industrijo.

Vse te nove naloge je morala rešiti politika socialistične industrializacije.

Nujno je bilo treba na novo zgraditi celo vrsto industrijskih panog, ki jih v carski Rusiji ni bilo — zgraditi je bilo treba nova strojegradenja podjetja, podjetja za izdelavo orodnih strojev, avtomobilska, kemična, metalurška podjetja, organizirati je bilo treba svojo produkcijo motorjev in opreme za električne centrale, povečati je bilo treba pridobivanje kovin in premoga, zakaj to je zahtevala stvar zmage socializma v ZSSR.

Nujno je bilo treba zgraditi novo obrambno industrijo — zgraditi je bilo treba nova podjetja za proizvodnjo topov, municije, letal, tankov, strojnic, zakaj to so zahtevali interesi obrambe ZSSR v razmerah kapitalistične obkolitve.

Nujno je bilo treba zgraditi podjetja za proizvodnjo traktorjev in modernih kmetijskih strojev ter z njihovimi produkti oskrbeti kmetijstvo, da bi se dala milijonom majhnih posamičnih kmečkih gospodarstev možnost, da preidejo k veliki kolhozni proizvodnji, zakaj to so zahtevali interesi zmage socializma na vasi.

Vse to je morala dati politika industrializacije, zakaj v tem je bila socialistična industrializacija dežele.

Razume se, da se take velike investicije kapitala niso mogle izvršiti brez milijardnih denarnih investicij. Na zunanja posojila se ni bilo mogoče zanašati, zakaj kapitalistične dežele so odlonile dati posojila. Treba je bilo graditi s svojimi lastnimi sredstvi, brez pomoči od zunaj. Naša dežela pa tedaj še ni bila bogata.

V tem je bila sedaj ena glavnih težav.

Kapitalistične dežele so običajno ustvarjale svojo težko industrijo na račun sredstev, ki so pritekala od zunaj: na račun ropanja kolonij, na račun kontribucij, naloženih premaganim ljudstvom, na račun zunanjih posojil. Sovjetska dežela se principialno ni mogla zateči k takim umazanim virom, kakor je ropanje kolonialnih ali premaganih ljudstev, da bi dobila sredstva za industrializacijo. Kar se tiče zunanjih posojil, je bil ta vir za ZSSR zaprt, ker so ji kapitalistične dežele odklonile dati posojila. Treba je bilo najti sredstva znotraj dežele.

In v ZSSR so se našla taka sredstva. V ZSSR so se našli taki viri akumulacije, kakršnih ne pozna nobena kapitalistična država. Sovjetska država je dobila na razpolago vse tovarne in podjetja ter vso zemljo, ki jih je Oktobrska socialistična revolucija odvzela kapitalistom in zemljiški gospodi, promet, banke, zunanjo in notranjo trgovino. Dobiček državnih tovarn in podjetij, prometa, trgovine, bank se sedaj ni trošil za potrebe parazit-skega kapitalističnega razreda, temveč za nadaljnje širjenje industrije.

Sovjetska oblast je anulirala carske dolgove, ki je zaradi njih ljudstvo plačevalo vsako leto samo za obresti stotine milijonov rubljev v zlatu. Z odpravo zemljiške lastnine zemljiške gospode je sovjetska oblast osvobodila kmete tega, da bi vsako leto plačevali zemljiški gospodi okoli 500 milijonov rubljev zakupnine v zlatu za zemljo. Ko so se

osvobodili vsega tega bremena, so kmetje lahko pomagali državi graditi novo, mogočno industrijo. Kmetje so bili živo zainteresirani, da dobe traktorje in kmetijske stroje.

Vsi ti viri dohodkov so bili na razpolago sovjetski državi. Ti viri so dali lahko stotine milijonov in milijarde rubljev za zgraditev težke industrije. Treba se je bilo le na gospodarski način lotiti dela in uvesti najstrožjo štednjo pri potrošnji denarja, racionalizirati proizvodnjo, znižati proizvodne stroške, likvidirati neproduktivne izdatke in podobno.

Sovjetska oblast je prav tako tudi ravnala.

Zaradi režima štednje so se začela zbirati z vsakim letom čedalje znatnejša sredstva za investicije kapitala. Pokazala se je možnost, da se lotimo graditve takih gigantskih podjetij kakor Dneprovska električna hidrocentrala, Turkestansko-sibirski železnica, Stalingrajsko traktorsko podjetje, podjetja za izdelovanje orodnih strojev, avtomobilsko podjetje »AMO« (»ZIS«) itd.

Če je bila v l. 1926/27 vložena v industrijo okoli 1 milijarda rubljev, pa se je čez tri leta posrečilo vložiti že okoli 5 milijard rubljev.

Industrializacija je napredovala.

V okrepitevi socialističnega gospodarstva ZSSR so videle kapitalistične dežele grožnjo za obstoj kapitalističnega sistema. Zato so se imperialistične vlade lotevale vseh mogočih ukrepov, da bi izvršile nov pritisk na ZSSR, povzročile zmedo, onemogočile ali vsaj zavrle industrializacijo ZSSR.

V maju l. 1927 so angleški konservativci (»trdoživi«), ki so bili na vladi, organizirali provokatorski napad na »Arkos« (Sovjetsko družbo za trgovino z Anglijo). 26. maja 1927 je angleška konservativna vlada objavila, da je Anglija pretrgala diplomatske in trgovske odnose z ZSSR.

7. junija 1927 je ubil v Varšavi ruski belo-

gvardejec, ki je bil poljski državljani, poslanika ZSSR tov. Vojkova.

Hkrati so na ozemlju ZSSR vrgli angleški špijoni in diversanti bombe v partijski klub v Leningradu in je bilo pri tem okoli 30 ljudi ranjenih, med njimi nekaj hudo.

Poleti l. 1927 so se dogodili skoraj ob istem času napadi na sovjetska politična in trgovska zastopništva v Berlinu, Pekingju, Šanghaju, Tiencinu.

To je ustvarjalo sovjetski oblasti dodatne težave.

Toda ZSSR se pritisku ni vdala in je z lahkoto odbila provokatorske naskoke imperialistov in njihovih agentov.

Nič manj težav niso povzročali partiji in sovjetski državi s svojim rovarjenjem trockisti in drugi opozicionalci. Ni zastonj govoril tedaj tovariš Stalin, da se proti sovjetski oblasti »ustvarja nekaj takega kot enotna fronta od Chamberlaina do Trockega«. Ne glede na sklepe XIV. partijskega kongresa in lojalnost, ki jo je opozicija obljubila, pa opozicionalci niso odložili orožja. Nasprotno — še bolj so ojačili svoje rovarsko, razkolniško delo.

Poleti l. 1926 se trockisti in zinovjenci združijo v antipartijski blok, strnejo okrog bloka ostanke vseh razbitih opozicijskih skupin in ustvarijo temelje svoje antileninske nelegalne stranke, grobo kršeč s tem partijski statut in sklepe partijskih kongresov, ki prepovedujejo formiranje frakcij. CK partije svari, da se stvar lahko slabo konča za pristaše antipartijskega bloka, če se ta antipartijski blok, ki je posnetek znanega menjševiškega Avgustovskega bloka, ne razpusti. Toda pristaši bloka se ne pomiré.

Jeseni istega leta, na pragu XV. partijske konference, napravijo izpad — na partijskih sestankih v podjetjih Moskve, Leningrada in drugih mest ter skušajo vsiliti partiji novo diskusijo. Pri tem da-

jejo partijskim članom v pretres svojo platformo, ki je kopija običajne trockistično-menjševiške, antileninske platforme. Partijski člani se postavijo opozicionalcem srdito po robu, ponekod pa — jih preprosto poženo s sestankov. CK vnovič posvari pristaše bloka, da partija ne more dalje trpeti njihovega rovarjenja.

Opozicionalci dajo CK-ju izjavo s podpisi Trockega, Zinovjeva, Kameneva, Sokolnikova, ki v njej obsojajo svoje frakcionaško delo in obljublajo, da bodo v bodoče lojalni. Kljub vsemu temu pa blok dejansko še nadalje obstoji in njegovi pristaši ne prenehajo s svojim nelegalnim antipartijskim delom. Ti še nadalje kujejo svojo antileninsko stranko, ustanove nelegalno tiskarno, uvedejo članarino med svojimi pristaši, širijo svojo platformo.

V zvezi s takim vedenjem trockistov in zinovjevcev dasta XV. partijska konferenca (november 1. 1926) in razširjeni plenum Izvršnega komitēja Komunistične internacionale (december 1. 1926) v pretres vprašanje o trockistično-zinovjevskem bloku in v svojih sklepih šibata pristaše bloka kot razkolnike, ki so v svoji platformi zdrsnili na menjševiške pozicije.

Toda pristašev bloka tudi to ni spametovalo. L. 1927 so v trenutku, ko so angleški konservativci pretrgali diplomatske in trgovske odnose z ZSSR, znova ojačili svoje napade na partijo. Skrpalali so novo antileninsko platformo, tako imenovano »platformo 83-ih« in so jo začeli širiti med partijskimi člani, zahtevajoč od CK-ja novo občepartijsko diskusijo.

Od vseh opozicijskih platform je bila ta platforma pač najbolj lažniva in farizejska.

Na jeziku, to se pravi v platformi, niso trockisti in zinovjevci ugovarjali temu, da je treba izpolnjevati partijske sklepe, in so se izjavljali za

lojalnost, toda dejansko so na najbolj grob način kršili partijske sklepe in se norčevali iz vsakršne lojalnosti v odnosu do partije in njenega CK-ja.

Na jeziku, to se pravi v platformi, niso ugovarjali partijski enotnosti in so se izjavljali proti razkolu, toda dejansko so na najbolj grob način kršili partijsko enotnost, šli so po poti razkola in so že imeli svojo posebno nelegalno, antileninsko stranko, ki je imela vse potrebno za to, da preraste v antisovjetsko, kontrarevolucionarno stranko.

Na jeziku, to se pravi v platformi, so se izjavljali za politiko industrializacije in so celo obtoževali CK, da ne izvaja industrializacije v zadosti hitrem tempu, dejansko pa so grajali partijski sklep o zmagi socializma v ZSSR, norčevali so se iz politike socialistične industrializacije, zahtevali so, naj se da cela vrsta podjetij in tovarn v koncesijo tujcem, svoje glavne upe so gradili na tujih kapitalističnih koncesijah v ZSSR.

Na jeziku, to se pravi v platformi, so se izjavljali za kolhozno gibanje in so CK celo obtoževali, da ne izvaja kolektivizacije v zadosti hitrem tempu, dejansko pa so se norčevali iz politike pritegovanja kmetov v socialistično graditev, pridigali so, da so neogibni »nerešljivi konflikti« med delavskim razredom in kmeti ter so gradili svoje nade na »kulturnih zakupnikih« na vasi, t. j. na kulaških gospodarstvih.

To je bila najbolj lažniva platforma od vseh lažnivih platform opozicije.

Namen ji je bil, prevariti partijo.

CK je odklonil, da se takoj otvori diskusija, in je izjavil opozicionalcem, da se diskusija lahko otvori le v skladu s partijskim statutom, t. j. dva meseca pred partijskim kongresom.

V oktobru 1. 1927, t. j. dva meseca pred XV. kongresom, je Centralni komité partije razglasil, da se odvarja občepartijska diskusija. Začela so se disku-

sijska zborovanja. Rezultati diskusije so bili za trockistično-zinovjevski blok več ko klavrni. Za politiko CK-ja je glasovalo 724.000 partijskih članov. Za blok trockistov in zinovjevcev — 4000, t. j. manj kakor en odstotek. Antipartijski blok je bil popolnoma potolčen. Partija je z ogromno večino enodušno zavrgla platformo bloka.

Takšna je bila jasno izražena volja partije, ki so na njeno mnenje apelirali pristaši bloka sami.

Toda tudi ta nauk ni spametoval pristašev bloka. Namesto da bi se pokorili volji partije, so sklenili prekrižati voljo partije. Ko so videli, kako neogiben jim je sramoten polom, so se še pred koncem diskusije sklenili zateči k ostrejšim oblikam borbe proti partiji in Sovjetski vladi. Sklenili so prirediti javno protestno demonstracijo v Moskvi in Leningradu. Kot dan za svojo demonstracijo so si izbrali 7. november, dan obletnice Oktobrske revolucije, ko prireja delovno ljudstvo ZSSR svojo revolucijsko vseljudsko demonstracijo. Trockisti in zinovjevci so se na ta način namenili prirediti vzporedno demonstracijo. Kakor je bilo treba pričakovati, se je pristašem bloka posrečilo popeljati na ulico le klavrno peščico njihovih maloštevilnih somišljenikov. Vseljudska demonstracija je pometla in nagnala somišljenike in njihove atamane.

Sedaj že ni bilo nobenega dvoma več, da so se trockisti in zinovjevci skotalili v antisovjetsko močvirje. Če so v občepartijski diskusiji apelirali na partijo proti CK-ju, pa so sedaj, ob času svoje klavrne demonstracije, krenili po poti apelacije na sovražne razrede proti partiji in sovjetski državi. Ker so si postavili za cilj, spodkopati boljševisko partijo, so neogibno morali zdrsniti na pot spodkopavanja sovjetske države, zakaj v sovjetski državi ni mogoče ločiti boljševiske partije in države. S tem pa so se atamani trockistično-zinovjevskega

bloka sami izločili iz partije, zakaj nemogoče je bilo dalje trpeti v vrstah boljševiske partije ljudi, ki so zdrsnili v antisovjetsko močvirje.

14. novembra 1927 sta bila na skupnem sestanku CK-ja in CKK-je Trocki in Zinovjev izključena iz partije.

2. *Uspehi socialistične industrializacije. Zaostajanje kmetijstva. XV. partijski kongres. Kurz na kolektivizacijo kmetijstva. Razbitje trockistično-zinovjevskega bloka. Politična dvočlnost.*

Že proti koncu l. 1927 so se pokazali odločilni uspehi politike socialistične industrializacije. Industrializacija je v pogojih nepa uspela v kratkem roku roditi velik napredek. Industrija in kmetijstvo v celoti (vštevši gozdarstvo in ribarstvo) nista po svoji celokupni produkciji predvojne ravni samo dosegla, temveč sta to raven tudi prekoračila. Delež industrije se je v narodnem gospodarstvu povzpел na 42 odstotkov in je dosegel ustrezajočo raven predvojne dobe.

Socialistični sektor v industriji je naglo naraščal na račun privatnega sektorja in se je dvignil od 81 odstotkov v l. 1924—1925 na 86 odstotkov v l. 1926—1927, medtem ko je delež privatnega sektorja v prav tem obdobju padel od 19 odstotkov na 14 odstotkov.

To je pomenilo, da se je v industrializaciji ZSSR rezko izražal socialistični značaj, da se industrija ZSSR razvija po poti zmage socialističnega proizvodnega sistema, da je na področju industrije vprašanje »kdo — koga« že vnaprej rešeno v korist socializma.

Prav tako naglo se je spodril privatnik iz trgovine: njegov delež je na področju trgovine na drobno zdrknil od 42 odstotkov v l. 1924—25 na 32 odstotkov v l. 1926—27, da sploh ne govorimo

o trgovini na debelo, kjer je privatnikov delež zdrknil v prav istem obdobju od 9 odstotkov na 5 odstotkov.

V še hitrejšem tempu je naraščala velika socialistična industrija, ki je pokazala v l. 1927, v prvem letu po obnovitvenem obdobju, v primeri s poprejšnjim letom 18-odstotni prirastek v produkciji. To je bila rekordna številka prirastka, nedosegljiva za veliko industrijo najnaprednejših kapitalističnih dežel.

Drugačno sliko je kazalo kmetijstvo, posebno — žitno gospodarstvo. Čeprav je kmetijstvo v celoti prekoračilo predvojno raven, je vendarle celokupna produkcija v njegovi glavni panogi — v žitnem gospodarstvu — tvorila samo 91 odstotkov predvojne ravni, blagovni del žitne produkcije, namenjen prodaji za preskrbo mest, pa je dosegel komaj 37 odstotkov predvojne ravni, pri čemer so vsi podatki kazali, da obstoji nevarnost, da se še nadalje zniža produkcija žita, namenjenega prodaji.

To je pomenilo, da se drobljenje velikih blagovnih gospodarstev na vasi v majhna gospodarstva, majhnih gospodarstev pa v najmanjša, ki se je začelo v l. 1918, še vedno nadaljuje, da postaja majhno in najmanjše kmečko gospodarstvo na pol naturalno gospodarstvo, ki more dati le minimum žita za prodajo, da more žitno gospodarstvo v obdobju l. 1927, čeprav proizvaja malo manj žita kakor žitno gospodarstvo predvojne dobe, prodati za preskrbo mest vendarle samo malo več kot tretjino liste množine žita, ki jo je moglo prodati predvojno žitno gospodarstvo.

Nobenega dvoma ni bilo, da je pri takem stanju žitnega gospodarstva morala zagroziti armadi in mestom ZSSR kronična lakota.

To je bila kriza žitnega gospodarstva in tej krizi je morala slediti kriza v živinoreji.

Če si hotel najti izhod iz takega položaja, je

nujno bilo treba v kmetijstvu preiti k veliki proizvodnji, ki bi bila zmožna uporabljati traktorje in kmetijske stroje ter za nekolikokrat povečati proizvodnjo žita za prodajo. Deželi sta se odpirali dve možnosti: ali da preide k veliki kapitalistični proizvodnji, kar bi pomenilo propad kmečkih množic, uničenje zveze med delavskim razredom in kmeti, okrepitev kulaštva in poraz socializma na vasi, ali da stopi na pot združitve majhnih kmečkih gospodarstev v velika socialistična gospodarstva, v kolhoze, ki bi bili sposobni izkoriščati traktorje in druge moderne stroje za nagel dvig žitnega gospodarstva in njegove blagovne produkcije.

Razume se, da sta boljševiška partija in sovjetska država mogli kreniti le na drugo pot, na kolhozno pot v razvoju kmetijstva.

Pri tem se je partija opirala na sledeča Leninova navodila glede nujnosti prehoda od majhnih kmečkih gospodarstev k velikemu, artelskemu, kolektivnemu gospodarstvu v kmetijstvu.

a) »Z majhnim gospodarstvom ni mogoče najti izhoda iz bede.« (Lenin, XXIV. zv., str. 540.)

b) »Če bomo po starem obtičali v majhnih gospodarstvih, čeprav kot svobodni državljani na svobodni zemlji, nam kljub vsemu grozi neogiben pogin.« (XX. zv., str. 417.)

c) »Če naj se kmečko gospodarstvo razvija dalje, je nujno treba trdno zagotoviti tudi nadaljnji prehod, nadaljnji prehod pa je neogibno v tem, da bi se najmanj dobičkanosno in najbolj zaostalo, majhno, izolirano kmečko gospodarstvo postopno združevalo in tako organiziralo družbeno, veliko kmetijsko gospodarstvo.« (XXVI. zv., str. 299.)

č) »Le v tem primeru, če se nam z de-

janji posreči pokazati kmetom prednosti družbenega, kolektivnega, zadružnega, artelskega obdelovanja zemlje, le če se nam posreči z zadružnim, artelskim gospodarstvom pomôči kmetu, samo tedaj bo delavski razred, ki ima državno oblast v svojih rokah, dejansko dokazal kmetu, da ima delavski razred prav, in bo dejansko trdno in resnično pritegnil na svojo stran mnogomilijonsko kmečko množico.« (XXIV. zv., str. 579.)

Tak je bil položaj pred XV. partijskim kongresom.

XV. partijski kongres se je otvoril 2. decembra 1927. Na kongresu je bilo navzočih 898 delegatov z odločujočim glasom in 771 s posvetovalnim glasom, predstavljajočih 887.233 partijskih članov in 348.957 kandidatov.

Ko je ugotavljal v svojem poročilu uspehe industrializacije in naglo naraščanje socialistične industrije, je tov. Stalin zadal partiji nalogo:

»Siriti in krepiti naše socialistične komandne vrhove v vseh panogah narodnega gospodarstva tako v mestu kakor na vasi s kurzom na likvidacijo kapitalističnih elementov v narodnem gospodarstvu.«

Ko je primerjal kmetijstvo z industrijo in ugotavljal zaostalost kmetijstva, posebno žitnega gospodarstva, ki se da pojasniti z razdrobljenostjo kmetijstva, ne dovoljujočo uporabo moderne tehnike — je tov. Stalin podčrtaval, da ustvarja takšno nič kaj sijajno stanje kmetijstva nevaren položaj za vse narodno gospodarstvo.

»Kje pa je izhod?« — je spraševal tovariš Stalin.

»Izhod — je odgovarjal tov. Stalin — je v prehodu majhnih in razpršenih kmečkih

gospodarstev na velika in združena gospodarstva na osnovi družbenega obdelovanja zemlje, v prehodu h kolektivnemu obdelovanju zemlje na osnovi nove, višje tehnike. Izhod je v tem, da se majhna in najmanjša kmečka gospodarstva postopno, toda neomajno, ne s pritiskom, temveč z zgledom in prepričevanjem združujejo v velika gospodarstva na osnovi družbenega, zadružnega, kolektivnega obdelovanja zemlje pri uporabi kmetijskih strojev in traktorjev, pri uporabi znanstvenih metod za intenzifikacijo poljedelstva. Drugega izhoda ni.«

XV. kongres je sprejel sklep o vsestranskem razvijanju kolektivizacije kmetijstva. Kongres je izdelal načrt za razširjenje in utrditev cele mreže kolhozov in sovhozov ter je dal jasne direktive o načinih borbe za kolektivizacijo kmetijstva.

Hkrati s tem je kongres dal direktivo:

»Razvijati dalje ofenzivo proti kulaštvu in podvzeti celo vrsto novih ukrepov, ki omejujejo razvoj kapitalizma na vasi in vodijo kmečko gospodarstvo v smeri k socializmu.« (VKP [b] v resolucijah, II. del, str. 260.)

Končno je dal kongres, ki mu je izhodišče bilo utrjevanje načrtnega načela v narodnem gospodarstvu in ki mu je bila pred očmi organizacija načrtno ofenzive socializma proti kapitalističnim elementom na vsej fronti narodnega gospodarstva, ustrezajočim organom direktivo o sestavi prvega petletnega načrta za narodno gospodarstvo.

Ko je opravil z vprašanji socialistične graditve, je XV. partijski kongres prešel k vprašanju o likvidaciji trockistično-zinovjevskega bloka.

Kongres je pribil, da »je opozicija idejno pretrgala zvezo z leninizmom, se izrodila v menjševiško skupino, krenila po poti kapitulacije pred silami mednarodne in notranje buržoazije ter se objektivno pretvorila v orodje tretje sile proti režimu proletarske diktature«. (VKP [b] v resolucijah, II. del, str. 232.)

Kongres je ugotovil, da so nesoglasja med partijo in opozicijo prerasla v programska nesoglasja, da je trockistična opozicija krenila po poti antisovjetske borbe. Zato je XV. kongres razglasil, da je pripadnost trockistični opoziciji in propaganda njenih nazorov nezdržljiva z bivanjem v vrstah boljševiške partije.

Kongres je odobril sklep skupnega sestanka CK-ja in CKK-je, da se Trocki in Kamenev izključita iz partije, in je sklenil, da se izključijo iz partije vsi aktivni pripadniki trockistično-zinovjevskega bloka, kot so bili Radek, Preobraženski, Rakovski, Pjatakov, Serebrjakov, I. Smirnov, Kamenev, Sarkis, Safarov, Lifšic, Mdivani, Smilga, in vsa skupina »demokratskega centralizma« (Sapronov, V. Smirnov, Boguslavski, Drobnis in dr.).

Potolčeni idejno in razbiti organizacijsko so pristaši trockistično-zinovjevskega bloka izgubili zadnje ostanke svojega vpliva na ljudstvo.

Čez nekaj časa po XV. partijskem kongresu so antileninci, ki so bili izključeni iz partije, začeli dajati izjave, da so pretrgali zveze s trockizmom in so prosili za ponovni sprejem v partijo. Partija seveda takrat še ni mogla vedeti, da so Trocki, Rakovski, Radek, Krestinski, Sokolnikov in drugi že zdavnaj postali sovražniki ljudstva, špijoni, ki jih je kupila tuja špijonaža, da Kamenev, Zinovjev, Pjatakov in drugi že sklepajo zveze s sovražniki ZSSR v kapitalističnih deželah za »sodelovanje« z njimi proti sovjetskemu ljudstvu. Toda skušnje so jo dovolj izučile, da je pri teh ljudeh, ki so često

v najbolj odgovornih trenutkih nastopali proti Leninu in leninski partiji, lahko pričakovala vsakršne podlosti. Zato partija ni imela zaupanja v izjave izključenih. Da bi dobila prvi dokaz za iskrenost tistih, ki so dajali izjave, je postavila kot pogoj za ponovni sprejem v partijo naslednje zahteve:

a) da javno obsodijo trockizem kot antiboljševiško in antisovjetsko ideologijo;

b) da javno priznajo partijsko politiko kot edino pravilno politiko;

c) da se brezpogojno pokore sklepom partije in njenih organov;

d) da privolijo v preskusno dobo, v kateri bo partija preskusila tiste, ki so dali izjavo, in ko bo ta doba minila, bo ustrezno rezultatom preskušnje partija pretresla vprašanje o ponovnem sprejemu v partijo za vsakega izključenega posebej.

Partija je računala pri tem, da mora javno priznanje teh točk s strani izključenih biti v vsakem primeru pozitivnega pomena za partijo, ker bo razbilo enotnost trockistično-zinovjevskih vrst, vneslo mednje razkroj, pokazalo še enkrat pravilnost partijske politike in moč partije ter bo dalo partiji možnost, da se v primeru, da so avtorji izjav mislili iskreno, vrnejo v partijo njeni bivši delavci, v primeru pa, da niso mislili iskreno, da jih razkrinka v očeh vseh, pa ne več kot ljudi, ki se motijo, temveč kot brezidejne karieriste, kot ljudi, ki varajo delavski razred, in kot zakrknjene dvočelnike.

Večina izključenih je sprejela pogoje za sprejem v partijo, ki jih je postavila partija, in je objavila v tisku ustrezajoče izjave.

Ker jim je prizanašala in ker jim ni hotela preprečiti možnost, da postanejo znova ljudje partije in delavskega razreda, jim je partija vrnila pravice partijskih članov.

Toda sčasoma se je pokazalo, da so bile izjave »aktivnih pripadnikov«¹ trockistično-zinovjevskega bloka — razen redkih izjem — vseskozi lažnive, dvolične izjave.

Pokazalo se je, da je ta gospoda, še preden je dala svoje izjave, nehala biti politična struja, ki je pripravljena, braniti pred ljudstvom svoje nazore, in da se je pretvorila v brezidejno karieristično kliko, ki je pripravljena, poteptati ostanke svojih nazorov pred očmi vseh, ki je pripravljena, povzdigovati v nebo tuje ji partijske nazore pred očmi vseh, ki je pripravljena, prepleskati se s kakršno koli barvo — kakor kameleon — da bi le ostala v partiji, v delavskem razredu in da bi tako imela možnost, delati škodo i delavskemu razredu i njegovi partiji.

Trockistično-zinovjevski »aktivni pripadniki«² so se pokazali kot politični lopovi, politični dvoličniki.

Politični dvoličniki prično navadno s prevaro in opravljajo svoj umazani posel z varanjem ljudstva, delavskega razreda, partije delavskega razreda. Toda politične dvoličnike ne smemo imeti samo za sleparje. Politični dvoličniki predstavljajo brezidejno kliko političnih karieristov, ki je že zdavnaj izgubila zaupanje ljudstva in si prizadeva, da bi si s prevaro, s kameleonom, z lopovstvom — na kakršen koli način že — znova pridobila zaupanje ljudstva, samo da bi si ohranila naziv političnih delavcev. Politični dvoličniki predstavljajo kliko političnih karieristov brez principov, ki so pripravljene opreti se na kogar koli, pa čeprav na zločinske elemente, pa čeprav na izmečke ljudstva, pa čeprav na zaklete sovražnike ljudstva — za to, da bi »v ugodnem trenutku«³ znova zlezli na politični oder in sedli ljudstvu v podobi njegovih »upravnikov«⁴ na grbo.

Ravno takšni politični dvoličniki so bili trockistično-zinovjevski »aktivni pripadniki«⁵.

3. *Ofenziva proti kulaštvu. Buharinsko-rykovska antipartijska skupina. Sprejetje prve petletke. Socialistično tekmovanje. Začetek množičnega kolhoznega gibanja.*

Agitacija trockistično-zinovjevskega bloka proti partijski politiki, proti graditvi socializma, proti kolektivizaciji, prav tako kot agitacija buharincev, da s kolhozi ne bo nič, da se ni treba pritakniti kulakov, ker bodo sami »vrasli«⁶ v socializem, da bogatitev buržoazije ne pomeni nevarnosti za socializem — vsa ta agitacija je naletela na velik odmev med kapitalističnimi elementi v deželi in predvsem med kulaštvom. Po glasovih v tisku so kulaki sedaj vedeli, da niso osamljeni ter da imajo zaščitnike in priprošnjike v podobi Trockega, Zinovjeva, Kameneva, Buharina, Rykova in drugih. Razume se, da je ta okolnost morala med kulaki okrepiti duha odpora proti politiki Sovjetske vlade. In res, kulaki so se začeli čedalje močneje upirati. Kulaki so se v množicah začeli braniti, da bi prodajali sovjetski državi presežke žita, ki so se v veliki množini nakopičili v njihovih zalogah. Začeli so vršiti teror nad kolhozniki, nad partijsko-sovjetskimi funkcionarji na vasi, začeli so požigati kolhoze in državne silose.

Partija se je zavedala, da bosta tako dolgo, dokler ne bo zlomljen odpor kulaštva, dokler ne bo kulaštvo potolčeno v odprtem boju pred očmi kmetov, delavski razred in Rdeča armada trpela zaradi pomanjkanja kruha, kolhozno gibanje med kmeti pa da ne bo moglo dobiti množičnega značaja.

Izpolnjujoč direktive XV. partijskega kongresa je partija prešla v odločno ofenzivo proti kulakom. V svoji ofenzivi je partija ostvarjala geslo: opiraje se trdno na vaško revščino in utrjuje zvezo s srednjim kmetom začeti odločno borbo proti kulaštvu. V odgovor na to, da so se kulaki branili

prodajati državi presežke žita po stalnih cenah, sta partija in vlada podvzeli celo vrsto izrednih ukrepov proti kulaštvu, uporabili sta 107. paragraf kriminalnega zakonika o sodni konfiskaciji žitnih presežkov kulakom in špekulantom v primeru, da so se branili prodajati te presežke državi po stalnih cenah, in sta dali vaški revščini celo vrsto olajšav, ki je vaška revščina dobila z njimi na razpolago 25 odstotkov konfisciranega kulaškega žita.

Izredni ukrepi so učinkovali: vaška revščina in srednji kmetje so se priključili odločni borbi proti kulaštvu, kulaštvo je bilo izolirano, odpor kulaštva in špekulantov je bil zlomljen. Proti koncu l. 1928 je sovjetska država že imela na razpolago zadostne žitne rezerve, kolhozno gibanje pa je napredovalo z bolj uverjenim korakom.

V prav tem letu je bila odkrita velika saboterska organizacija buržoaznih specialistov v Šahtinskem okraju v Donbasu. Šahtinski saboterji so bili v tesni zvezi z bivšimi lastniki podjetij — z ruskimi in tujimi kapitalisti, s tujo vojaško špijonažo. Postavili so si za cilj, preprečiti naraščanje socialistične industrije in olajšati obnovitev kapitalizma v ZSSR. Saboterji so nepravilno izpeljavali jame, da bi zmanjšali proizvodnjo premoga. Kvarili so stroje, ventilacijo, organizirali so udore, eksplozije in požige v jamah, podjetjih, električnih centralah. Saboterji so zavestno zavirali izboljšanje materialnega položaja delavcev, kršili so sovjetske zakone o zaščiti dela.

Saboterji so bili poklicani na odgovor. Sodišče jim je odmerilo zasluženo kazen.

Centralni komité partije je naročil vsem partijskim organizacijam, naj izvajajo nauke iz šahtinske zadeve. Tov. Stalin je poudarjal, da morajo boljševiki-gospodarstveniki sami postati izvedenci v tehniki proizvodnje, da jih v bodoče ne bi mogli varati

saboterji iz vrst starih buržoaznih specialistov, in da je treba pospešiti izobraževanje novih tehničnih kadrov iz vrst delavskega razreda.

Po sklepu CK-ja se je izboljšala stvar z izobraževanjem mladih specialistov v višjih tehničnih šolah. Za šolanje so bili mobilizirani tisoči partijcev, komsomolcev in stvari delavskega razreda vdanih nepartijcev.

Dokler je imela partija pred svojim prehodom v ofenzivo proti kulaštvu opraviti z likvidacijo trockistično-zinovjevskega bloka, se je buharinsko-rykovska skupina vedla bolj ali manj mirno, ostajala je v rezervi antipartijskih sil, ni si upala odkrito podpreti trockiste, včasih pa je nastopala celo skupaj s partijo proti trockistom. S prehodom partije v ofenzivo proti kulaštvu, z uporabo izrednih ukrepov proti kulaštvu je buharinsko-rykovska skupina odvrгла masko in je začela odkrito nastopati proti partijski politiki. Kulaška duša buharinsko-rykovske skupine ni vzdržala in pristaši te skupine so že začeli odkrito nastopati v obrambo kulaštva. Zahtevali so odpravo izrednih ukrepov in plašili naivneže, da se v obratnem primeru lahko začne »degradacija« (nazadovanje, propadanje, razkrajanje) kmetijstva, ter trdili, da se je degradacija že začela. Ker niso opazili, kako naraščajo kolhozi in sovhozi — te višje oblike kmetijstva — in ker so videli propadanje kulaškega gospodarstva, so degradacijo kulaškega gospodarstva razglašali za degradacijo kmetijstva. Da bi si ustvarili teoretično oporo, so skrpali smešno »teorijo o ugašanju razredne borbe« in so na osnovi te teorije trdili, da se bo razredna borba tem bolj blažila, čim več uspehov bo socializem želel v svoji borbi s kapitalističnimi elementi, da bo razredna borba kmalu popolnoma ugasnila in da bo razredni sovražnik predal vse svoje pozicije brez odpora, da zaradi tega nima pomena, začeti ofenzivo proti kula-

štvu. S tem so obnovljali svojo oguljeno buržoazno teorijo o mirnem vraščanju kulaštva v socializem in so teptali v tla znano tezo leninizma, po kateri bo odpor razrednega sovražnika dobival tem ostrejšje oblike, čim bolj bo ta sovražnik zgubljal tla pod nogami, čim več uspehov bo želel socializem, in da razredna borba lahko »ugasne« le tedaj, ko bo razredni sovražnik uničen.

Ni bilo težko razumeti, da ima partija v podobi buharinsko-rykovske skupine pred seboj desnooportunistično skupino, ki se je razlikovala od trockistično-zinovjevskega bloka le po obliki, le po tem, da so trockisti in zinovjevci imeli kolikor tolikšno možnost, da zakrinkajo svoje kapitulantsko bistvo z levimi, kričavo revolucionarnimi frazami o »permanentni revoluciji«, medtem ko buharinsko-rykovska skupina, ki je nastopila proti partiji v zvezi s prehodom partije v ofenzivo proti kulaštvu, že ni več imela možnosti, da zakrinka svoj kapitulantski obraz, in je bila prisiljena braniti reakcionarne sile naše dežele in predvsem kulaštva — odkrito, brez olepšavanja, brez maske.

Partija je vedela, da mora buharinsko-rykovska skupina prej ali slej ponuditi roko ostankom trockistično-zinovjevskega bloka za skupno borbo proti partiji.

Hkrati s svojimi političnimi nastopi je skupina Buharina-Rykova opravljala organizacijsko »delo« za zbiranje svojih pristašev. Preko Buharina je zbirala buržoazno mladino kakor Slepikova, Mareckega, Eichenwalda, Goldenberga in druge, preko Tomskega — zbirokratizirani sindikalni vršiček (Melničanskega, Dogadova in druge), preko Rykova — demoralizirani sovjetski vršiček (A. Smirnova, Eismonta, V. Schmidta in druge). Skupini so se radi pridruževali ljudje, ki so se politično demoralizirali in niso skrivali svojih kapitulantskih nastojenj.

Ob tem času je skupino Buharina-Rykova podprl vršiček moskovske partijske organizacije (Uglanov, Kotov, Uhanov, Rjutin, Jagoda, Polonski in drugi). Pri tem je del desničarjev ostal zamaskiran in ni odkrito nastopal proti partijski liniji. Na straneh moskovskega partijskega tiska in na partijskih sestankih so pridigali, da je nujno treba popuščati kulaštvu, da ni smotrno, obremenjevati kulaštvo z davki, da je industrializacija za ljudstvo težko breme, da je graditev težke industrije preuranjena. Uglanov je nastopal proti graditvi Dneprostroja z zahtevo, naj se prenesó sredstva iz težke industrije v lahko. Uglanov in drugi desni kapitulanti so zatrjevali, da je Moskva bila in da bo katunska Moskva, da v njej ni treba graditi strojegradskega podjetja.

Moskovska partijska organizacija je razkrinkala Uglanova in njegove pristaše, posvarila jih je poslednjikrat in se je še tesneje strnila okrog Centralnega komitēja partije. Tovariš Stalin je na plenumu Moskovskega komitēja VKP (b) v l. 1928 poudarjal nujnost, da je treba bojevati boj na dve fronti, koncentrirajoč ogenj proti desnemu odklonu. Desničarji — je govoril tov. Stalin — predstavljajo kulaško agenturo v partiji.

»Zmaga desnega odklona v naši partiji bi sprostila sile kapitalizma, spodkopala bi revolucionarne pozicije proletariata in okrepila bi upe v obnovitev kapitalizma v naši deželi« — je govoril tovariš Stalin. (Vprašanja leninizma, str. 234.)

V začetku l. 1929 postane očitno, da se je Buharin po pooblastilu skupine desnih kapitulantov povezal preko Kameneva s trockisti in da izdeluje z njimi sporazum za skupno borbo proti partiji. CK razkrinka to zločinsko delovanje desnih kapitulantov in svari, da bi se ta stvar lahko klavrno

končala za Buharina, Rykova, Tomskega in druge. Toda desni kapitulanti se ne spametujejo. V CK-ju nastopijo z novo antipartijsko platformo — deklaracijo, ki jo CK obsodi. CK jih znova posvari, spominjajoč jih na usodo trockistično-zinovjevskega bloka. Ne glede na to nadaljuje skupina Buharina-Rykova svoje antipartijsko delovanje. Rykov, Tomski in Buharin pošljejo CK-ju izjavo, da odstopajo, misleč, da bodo s tem partijo oplašili. CK obsodi to sabotersko politiko odstopov. Končno je novembrski plenum CK-ja 1. 1929 izjavil, da propaganda nazorov desnih oportunistov ni združljiva s članstvom v partiji in je predlagal, naj se odstrani iz sestava politbiroja CK-ja Buharin kot zastavonoša in voditelj desnih kapitulantov, Rykov, Tomski in drugi pripadniki desne opozicije pa so bili resno posvarjeni.

Ko atamani desnih kapitulantov vidijo, da se stvar obrača na klavrno, dajo izjavo, da priznavajo svoje napake in da je politična linija partije pravilna.

Desni kapitulanti so se sklenili začasno umakniti, da bi obvarovali svoje kadre razbitja.

S tem se konča prva etapa partijske borbe z desnimi kapitulanti.

Nova nesoglasja v partiji ne ostanejo skrita zunanjim sovražnikom ZSSR. V domnevi, da so »novi razdori« v partiji znak za oslabitev partije, napravijo nov poskus, zaplesti ZSSR v vojno in preprediti industrializacijo dežele, ki se še ni okrepila. Poleti 1. 1929 organizirajo imperialisti konflikt Kitajske z ZSSR, na njihovo pobudo zasedejo kitajski militaristi Kitajsko vzhodno železnico (ki je pripadala ZSSR) in napadejo kitajske bele čete daljnovzhodne meje naše domovine. Toda naskok kitajskih militaristov je bil likvidiran v kratkem času, militaristi so se umaknili, potem ko jih je

Rdeča armada potolkla, in konflikt se je končal z mirnim sporazumom z mandžurskimi oblastmi.

Mirovna politika ZSSR je spet triumfirala kljub vsemu, kljub spletkam zunanjih sovražnikov in »razdorom« v partiji.

ZSSR je kmalu nato obnovila z Anglijo diplomatske in trgovske odnose, ki so jih nekoč pretrgali angleški konservativci.

Medtem ko je uspešno odbijala napade zunanjih in notranjih sovražnikov, je partija hkrati opravljala veliko delo, da bi razvila graditev težke industrije, da bi organizirala socialistično tekmovanje, da bi zgradila sovhoze in kolhoze, končno — da bi ustvarila pogoje, ki so potrebni za sprejetje in ostvaritev prvega petletnega načrta za narodno gospodarstvo.

V aprilu 1. 1929 se je sestala XVI. partijska konferenca. Glavno vprašanje na konferenci je bila prva petletka. Konferenca je odklonila »minimalno« varianto petletnega načrta, ki so jo zagovarjali desni kapitulanti, in je sprejela »optimalno« varianto petletke kot v vseh pogojih obvezno varianto.

Partija je na ta način sprejela znamenito prvo petletko za zgraditev socializma.

Po petletnem načrtu je bilo določeno, da bodo znašale v letih 1928—1933 investicije kapitala v narodno gospodarstvo 64,6 milijard rubljev. Od tega je bilo predvideno vložiti v industrijo skupaj z elektrifikacijo 19,5 milijard rubljev, v promet — 10 milijard rubljev, v kmetijstvo — 23,2 milijard rubljev.

To je bil grandiozen načrt za opremljenje industrije in kmetijstva ZSSR z moderno tehniko.

»Osnovna naloga petletke — je poudarjal tov. Stalin — je bila v tem, da ustvarimo v naši deželi tako industrijo, ki bi bila sposobna na novo opremiti in reorgani-

zirati ne samo industrijo v celoti, temveč tudi promet, pa tudi kmetijstvo — na osnovi socializma. (Stalin, Vprašanja leninizma, str. 485.)

Ne glede na vso svojo grandioznost vendarle ta načrt ni bil nič nepričakovanega in vrtoglavega za boljševike. Pripravljen je bil z vsem potekom v razvoju industrializacije in kolektivizacije. Pripravljen je bil s tistim delovnim poletom, ki je pred tem zajel delavce in kmete ter je našel svoj izraz v socialističnem tekmovanju.

XVI. partijska konferenca je sprejela proglašena vse delovno ljudstvo o razvijanju socialističnega tekmovanja.

Socialistično tekmovanje je pokazalo odlične primere zglednega dela in novega odnosa do dela. Delavci in kolhozniki so v mnogih podjetjih, v kolhozih in sovhozih sestavili svoje višje vzporedne načrte. Dalj so zglede herojskega dela. Niso samo izpolnjevali, temveč so tudi prekoračevali načrte socialistične graditve, ki sta jih zarisali partija in vlada. Pogledi ljudi na delo so se spremenili. Iz prisilne in robijaške dolžnosti, kar je delo bilo pod kapitalizmom, se je delo začelo pretvarjati »v stvar časti, v stvar slave, v stvar poguma in herojstva«. (Stalin.)

Po vsej deželi je potekala nova orjaška industrijska graditev. Razmahnila se je graditev Dneprogesa. V Donbasu se je začela graditev Kramatorskega ter Gorlovskega podjetja in rekonstrukcija Luganskega podjetja za proizvodnjo lokomotiv. Nastali so novi rudniki, rasli novi plavži. Na Uralu so se gradili Uralmaštroj, Bereznikovski in Solikamski kemični kombinat. Začela se je graditev Magnitogorskega metalurškega podjetja. Razmahnila se je graditev velikih avtomobilskih podjetij v Moskvi, v Gorkem. Gradila so se orjaška traktorska podjetja, podjetja za proizvodnjo kom-

bajnov, orjaško podjetje za proizvodnjo kmetijskih strojev v Rostovu na Donu. Razširjala se je druga premogovna baza Sovjetske zveze — Kuzbas. Ogromno traktorsko podjetje je zrastle v 11 mesecih v stepi, v Stalingradu. Pri graditvi Dneprogesa in Stalingrajskega traktorskega podjetja so delavci prekosili svetovne rekorde v produktivnosti dela.

Zgodovina še ni videla takega orjaškega razmaha nove industrijske graditve, takega navdušenja v novi graditvi, takega delovnega heroizma milijonskih množic delavskega razreda.

To je bil resnični delovni polet delavskega razreda, polet, ki se je razvil na osnovi socialističnega tekmovanja.

To pot kmetje niso zaostali za delavci. Tudi na vasi se je začel delovni polet kmečkih množic, ki so gradile kolhoze. Kmečke množice so se začele določno obračati v smer kolhozov. Veliko vlogo so pri tem odigrali sovhozi in strojno-traktorske postaje, ki so bili opremljeni s traktorji in drugimi stroji. Kmetje so v množicah prihajali v sovhoze, v STP, opazovali so, kako delajo traktorji, kmetijski stroji, izražali so svoje navdušenje in kar tu delali sklep — »vstopiti v kolhoze«. Razbiti na majhna in najmanjša posamična gospodarstva, brez kolikor toliko primernih orodij in brez vprežne živine, brez možnosti, da bi zorali ogromno neobdelano zemljo, brez upa, da bi izboljšali gospodarstvo, otopeli od bede in osamljeni, prepuščeni sami sebi — so kmetje končno našli izhod, pot k lepšemu življenju — v združevanju majhnih gospodarstev v kolektive, v kolhoze — v traktorjih, zmognih zorati kakršno koli »trdo zemljo«, kakršno koli ledino — v državni pomoči s stroji, denarjem, ljudmi, nasveti — v možnosti, da se osvobode suženjskega jarma kulakov, ki jih je še čisto pred kratkim Sovjetska vlada razbila in pritisnila k tlom v veselje milijonskim kmečkim množicam.

Na tej osnovi se je začelo in potem razmahnilo množično kolhozno gibanje, ki se je posebno ojačilo proti koncu l. 1929 in ki je rodilo take nezaslišane tempe v naraščanju kolhozov, kakršnih še celo naša, socialistična industrija ni poznala.

V l. 1928 je znašala posejana površina kolhozov 1.390.000 hektarov, v l. 1929 — 4.262.000 hektarov, v l. 1930 pa je kolhozom že bilo mogoče napraviti načrt za preoranje 15.000.000 hektarov.

»Priznati moramo — je dejal tov. Stalin o tempu naraščanja kolhozov v svojem članku 'Leto velikega preloma' (leto 1929) — da takih burnih razvojnih tempov ne pozna celo naša socializirana velika industrija, ki se njeni razvojni tempi na sploh odlikujejo po velikem razmahu.«

To je bil prelom v razvoju kolhoznega gibanja. To je bil začetek množičnega kolhoznega gibanja.

»V čem je tisto, kar je novo v sedanjem kolhoznom gibanju?« je spraševal tovariš Stalin v svojem članku »Leto velikega preloma«. In odgovarjal je:

»Novo in odločilno v sedanjem kolhoznom gibanju je to, da v kolhoze ne vstopajo kmetje v posameznih skupinah, kakor se je to dogajalo prej, temveč kar cele vasi, oblasti, okraji, celo okrožja. Kaj pa to pomeni? To pomeni, da je v kolhoze vstopil srednji kmet. V tem je osnova tistega korenitega preloma v razvoju kmetijstva, ki predstavlja najvažnejšo pridobitev sovjetske oblasti...«

To je pomenilo, da dozoreva ali da je že dozorela naloga, da se na osnovi splošne kolektivizacije likvidira kulaštvo kot razred.

V borbi za socialistično industrializacijo dežele je partija v letih 1926—1929 preodolela ogromne notranje in mednarodne težave. Napori partije in delavskega razreda so privedli do tega, da je zmaga politika socialistične industrializacije dežele.

V osnovnem je bila rešena ena najtežjih nalog industrializacije — naloga, da se akumulirajo sredstva za graditev težke industrije. Ustvarjeni so bili temelji težke industrije, ki je bila zmožna, da na novo opremi vse narodno gospodarstvo.

Sprejet je bil prvi petletni načrt socialistične graditve. Razvila se je ogromna graditev novih podjetij, sovhozov, kolhozov.

To napredovanje po poti socializma je spremljala zaostritev razredne borbe v deželi in zaostritev notranjepartijske borbe. Najvažnejši rezultat te borbe je bil: zadušen je bil odpor kulaštva, razkrinkan je bil trockistično-zinovjevski kapitulantski blok kot antisovjetski blok, razkrinkani so bili desni kapitulanti kot kulaška agentura, trockisti so bili izgnani iz partije, nazori trockistov in desnih oportunistov so bili razglašeni za nezdržljive s pripadnostjo VKP (b).

Ker jih je boljševiška partija ideološko potolkla in ker so izgubili vsakršno oporo med delavskim razredom, so trockisti prenehali biti politična struja in so se pretvorili v brezprincipno karieristično kliko političnih lopovov, v bando političnih dvoličnikov.

Ko je postavila temelj težke industrije, je partija mobilizirala delavski razred in kmete za izpolnitev prvega petletnega načrta socialistične preureditve ZSSR. V deželi se razmahne socialistično tekmovanje milijonov delovnega ljudstva, rodi se mogočen delovni polet, izoblikuje se nova delovna disciplina.

To obdobje se končuje z letom velikega preloma, ki je pomenilo ogromne uspehe socializma v industriji, prve resne uspehe v kmetijstvu, preokret srednjega kmeta v smer kolhozov, začetek množičnega kolhoznega gibanja.

XI. poglavje

BOLJŠEVIŠKA PARTIJA V BORBI ZA KOLEKTIVIZACIJO KMETIJSTVA

(1930—1934)

1. Mednarodni položaj v letih 1930—1934. Ekonomska kriza v kapitalističnih deželah. Japonska osvoji Mandžurijo. Fašisti se v Nemčiji dokopljejo do oblasti. Dve vojni ognjišči.

Medtem ko je ZSSR žela velike uspehe v socialistični industrializaciji dežele in je v naglem tempu razvijala industrijo, je konec l. 1929 zajela kapitalistične dežele svetovna ekonomska kriza, kakršne po rušechi sili še ni bilo; v naslednjih treh letih se je začela ta kriza poglobljati. Industrijska kriza se je prepletla s kmetijsko, agrarno krizo in to je še bolj poslabšalo položaj kapitalističnih dežel.

Medtem ko se je v ZSSR industrija v treh letih krize (1930 do 1933) za več ko dvakrat povečala in je znašala v l. 1933 201 odstotek v primeri z ravniyo l. 1929, je industrija ZDA padla proti koncu l. 1933 na 65 odstotkov tiste ravni, ki jo je dosegla l. 1929, industrija Anglije — na 86 odstotkov, industrija Nemčije — na 66 odstotkov, industrija Francije — na 77 odstotkov.

Ta okolnost je še enkrat pokazala prednost socialističnega gospodarskega sistema pred kapitalističnim sistemom. Kazala je, da je dežela socializma edina dežela na svetu, ki ne pozna ekonomskih kriz.

Zaradi svetovne ekonomske krize je bilo 24 milijonov brezposelnih obsojenih na lakoto, bedo,

trpljenje. Zaradi agrarne krize so trpele desetine milijonov kmetov.

Svetovna gospodarska kriza je še bolj zaostрила protislovja med imperialističnimi državami, med deželami-zmagovalkami in premaganimi deželami, med imperialističnimi državami ter kolonialnimi in odvisnimi deželami, med delavci in kapitalisti, med kmeti in zemljiško gospodo.

Tov. Stalin je v svojem poročilu na XVI. partijskem kongresu poudarjal, da bo buržoazija iskala izhod iz ekonomske krize po tej strani — v tem, da bo z ustanovitvijo fašistične diktature, to je diktature najbolj reakcionarnih, najbolj šovinističnih, najbolj imperialističnih elementov kapitalizma zatriala delavski razred, po drugi strani — v tem, da bo razvnela vojno za ponovno razdelitev kolonij in interesnih sfer na račun interesov slabo zavarovanih dežel.

In tako se je tudi zgodilo.

V l. 1932 se je povečala nevarnost, da začne Japonska vojno. Ko so japonski imperialisti videli, da so evropske države in ZDA povsem zaposlene s svojimi notranjimi zadevami v zvezi z ekonomsko krizo, so sklenili izkoristiti ugodno priliko in napraviti poskus, da pritisnejo na slabo zavarovano Kitajsko, si jo podvržejo in postanejo tam gospodarji položaja. Brez vojne napovedi Kitajski in lopovski izkoriščujoč »lokalne incidente«, ki so jih sami organizirali, so japonski imperialisti na tatinski način pripeljali čete v Mandžurijo. Japonske čete so zavzele Mandžurijo v celoti, ustvarjajoč si ugodne pozicije za osvojitve Severne Kitajske in za napad na ZSSR. Da bi imela proste roke, je Japonska izstopila iz Društva narodov in se je začela mrzlično oboroževati.

Ta okolnost je nagnila ZDA, Anglijo in Francijo, da so povečale svoje pomorsko oboroževanje na Daljnem vzhodu. Japonska je očitno imela na-

men — da si podvrže Kitajsko in da spodrine iz nje evropsko-ameriške imperialistične države. Te zadnje so odgovorile na njeno prizadevanje s povečanjem svojega oboroževanja.

Toda Japonska je imela še drug namen — osvojiti sovjetski Daljni vzhod. Razume se, da ZSSR ni mogla z zaprtimi očmi mimo take nevarnosti in da je začela intenzivno jačiti obrambno sposobnost Daljnovzhodne pokrajine.

Tako se je po zaslugi japonskih fašiziranih imperialistov na Daljnem vzhodu izoblikovalo prvo ognjišče vojne.

Ekonomska kriza ni zaostрила protislovij kapitalizma samo na Daljnem vzhodu. Zaostрила jih je tudi v Evropi. Dolgotrajna kriza v industriji in kmetijstvu; ogromna brezposelnost in naraščajoča eksistenčna negotovost siromašnih razredov so povečale nezadovoljstvo med delavci in kmeti. Nezadovoljstvo je preraščalo v revolucionarno ogorčenje delavskega razreda. Nezadovoljstvo se je zlasti povečalo v Nemčiji — v deželi, ki je bila zaradi vojne, kotribucij v korist angleško-francoskih zmagovalcev in ekonomske krize izčrpana in kjer je delavski razred moral hirati pod jarmom svoje in tuje, angleško-francoske buržoazije. O tem je zgovorno pričalo šest milijonov glasov, ki jih je dobila nemška kompartija pri zadnjih volitvah v državni zbor, preden so se fašisti dokopali do oblasti. Nemška buržoazija je videla, da bi ji buržoazno-demokratske svoboščine, ki so se ohranile v Nemčiji, lahko bridko zagodle, da bi delavski razred mogel izkoristiti te svoboščine za razvijanje revolucionarnega gibanja. Zato je prišla do sklepa, da je samo eno sredstvo, če hoče buržoazija ohraniti v Nemčiji oblast — t. j. uničiti buržoazne svoboščine, reducirati na nič parlament (državni zbor) in ustanoviti teroristično buržoazno-nacionalistično diktaturo, sposobno zatreti delavski razred in si ustvariti bazo med revanšno nastroje-

nimi maloburžoaznimi množicami. In poklicala je na oblast fašistično stranko, ki se je za varanje ljudstva imenovala stranka nacional-socialistov, ker je dobro vedela, da je fašistična stranka prvič najbolj reakcionarni in delavskemu razredu najbolj sovražni del imperialistične buržoazije, in drugič — najbolj revanšna stranka, ki je zmožna, da potegne za seboj milijonske množice nacionalistično nastrojene male buržoazije. Pri tem so ji pomogli izdajalci delavskega razreda — voditelji nemške socialne demokracije, ki so s svojo sporazumaško politiko utrlji pot fašizmu.

Takšni so bili pogoji, ki so omogočili, da so se nemški fašisti v l. 1933 dokopali do oblasti.

Ko je analiziral dogodke v Nemčiji, je tovariš Stalin v svojem poročilu na XVII. partijskem kongresu dejal:

»Zmago fašizma v Nemčiji ne smemo imeti samo za znak slabosti delavskega razreda in za rezultat tega, da je socialna demokracija izdala delavski razred in utrla pot fašizmu. Imeti jo je treba tudi za znak slabosti buržoazije, za znak tega, da buržoazija že ni več zmožna vladati s starimi metodami parlamentarizma in buržoazne demokracije ter je zaradi tega prisiljena, da se v notranji politiki zateče k terorističnim metodam vladanja...« (Stalin, Vprašanja leninizma, str. 545.)

Svojo notranjo politiko so nemški fašisti označili s tem, da so zažgali parlament, zversko zatrlji delavski razred, uničili organizacije delavskega razreda, uničili buržoazno-demokratske svoboščine. Svojo zunanjo politiko s tem — da so izstopili iz Društva narodov in se odkrito pripravljali za vojno, ki bi z njo izvedli nasilno revizijo mej evropskih držav v korist Nemčije.

Tako se je po zaslugi nemških fašistov izoblikovalo v središču Evrope drugo ognjišče vojne.

Razume se, da ZSSR ni mogla z zaprtimi očmi mimo takega resnega dejstva. In ostro je začela opazovati, kako se razvijajo dogodki na zahodu, ter je jačila obrambno sposobnost dežele na svojih zahodnih mejah.

2. *Od politike omejevanja kulaških elementov k politiki likvidacije kulaštva kot razreda. Borba s potvorbami partijske politike v kolhoznem gibanju. Ofenziva proti kapitalističnim elementom na vsej fronti. XVI. partijski kongres.*

Množično vstopanje kmetov v kolhoze, ki se je razmahnilo v letih 1929—1930, je bilo rezultat vsega poprejšnjega dela partije in vlade. Naraščanje socialistične industrije, ki je začela množično izdelovati traktorje in stroje za kmetijstvo; odločna borba s kulaštvom med kampanjama za nabavo žita v letih 1928 in 1929; naraščanje kmetijskega združništva, ki je postopno privajalo kmeta na kolektivno gospodarstvo; lepe skušnje prvih kolhozov in sovhozov — vse to je pripravilo prehod k splošni kolektivizaciji, vstop kmetov celih vasi, okrajev, okrožij v kolhoze.

Prehod k splošni kolektivizaciji ni potekal tako, da bi osnovne kmečke množice preprosto in mirno vstopale v kolhoze, temveč je potekal v obliki množične borbe kmetov proti kulaštvu. Splošna kolektivizacija je pomenila, da preide vsa zemlja na področju vasi v roke kolhoza, toda znaten del te zemlje je bil v rokah kulakov — zato so kmetje gonili kulake z zemlje, razkulačevali so jih, jim odvzemali živino, stroje in zahtevali od sovjetske oblasti, da prime in izseli kulake.

Splošna kolektivizacija je na ta način pomenila likvidacijo kulaštva.

To je bila politika likvidacije kulaštva kot razreda na osnovi splošne kolektivizacije.

Ob tem času je že obstajala v ZSSR zadostna materialna baza za to, da se obračuna s kulaštvom, da se zlomi njegov odpor, da se kulaštvo kot razred likvidira in da se njegova proizvodnja nadomesti s proizvodnjo kolhozov in sovhozov.

Še v l. 1927 so kulaki proizvajali več ko 600 milijonov pudov žita in od tega je bilo okrog 130 milijonov pudov žita za prodajo. Kolhozi in sovhozi pa so lahko dali v l. 1927 le 35 milijonov pudov žita za prodajo. Zaradi čvrstega kurza boljševiske partije na razvijanje sovhozov in kolhozov ter zaradi uspehov socialistične industrije, ki je oskrbovala vas s traktorji in kmetijskimi stroji, so kolhozi in sovhozi v l. 1929 zrasli v resno silo. Že v tem letu so proizvajali kolhozi in sovhozi nič manj ko 400 milijonov pudov žita in od tega je bilo že več ko 130 milijonov pudov žita za prodajo, t. j. več, kakor so ga dajali kulaki v letu 1927. V l. 1930 pa bi kolhozi in sovhozi morali dati in so dejansko dali več ko 400 milijonov pudov žita za prodajo, t. j. brez primere več, kakor ga je dajalo kulaštvo v l. 1927.

Na ta način sta dala pregrupacija razrednih sil v ekonomiki dežele in obstoj materialne baze, ki je bila potrebna za to, da se kulaška žitna proizvodnja nadomesti s proizvodnjo kolhozov in sovhozov, boljševiski partiji možnost, da je prešla od politike omejevanja kulaštva k novi politiki, k politiki likvidacije kulaštva kot razreda na osnovi splošne kolektivizacije.

Do l. 1929 je sovjetska oblast izvajala politiko omejevanja kulaštva. Sovjetska oblast je nalagala kulaku višje davke, zahtevala je od njega, da prodaja državi žito po stalnih cenah, z zakonom o zakupu zemlje je do neke mere omejevala kulaško izkoriščanje zemlje, z zakonom o uporabi mezd-

nega dela v posamičnem kmečkem gospodarstvu je omejevala obseg kulaškega gospodarstva. Ni pa še izvajala politike likvidacije kulaštva, zakaj zakoni o zakupu zemlje in najemu dela so dopuščali obstoj kulaštva, prepoved razkulačevanja pa je dajala v tem pogledu neko garancijo. Taka politika je vodila do tega, da se je zaviralo naraščanje kulaštva, da so se spodrivali in da so propadali posamezni sloji kulaštva, ki niso prenesli teh omejitev. Ni pa uničevala gospodarskih temeljev kulaštva kot razreda, ni vodila do likvidacije kulaštva. To je bila politika omejevanja, ne pa likvidacije kulaštva. Bila je nujno potrebna do neke dobe, dokler so bili kolhozi in sovhozi še šibki in niso mogli nadomestiti kulaško žitno proizvodnjo s svojo lastno proizvodnjo.

Konec l. 1929 se je sovjetska oblast v zvezi z naraščanjem kolhozov in sovhozov rezko okrenila od takšne politike. Prešla je k politiki likvidacije, k politiki uničenja kulaštva kot razreda. Odpravila je zakone o zakupu zemlje in najemanju dela ter je na ta način pripravila kulaštvo ob zemljo in mezdne delavce. Ukinila je prepoved o razkulačevanju. Dovolila je kmetom, da so konfiscirali kulakom živino, stroje in drug inventar v korist kolhozov. Kulaštvo je bilo ekspropriirano. Bilo je ekspropriirano prav tako, kakor so bili v l. 1918 ekspropriirani kapitalisti na področju industrije, vendarle s to razliko, da to pot proizvajalna sredstva kulaštva niso prešla v roke države, temveč v roke združenih kmetov, v roke kolhozov.

To je bil sila globok revolucionarni prevrat, skok iz starega kakovostnega stanja družbe v novo kakovostno stanje, ki je bil po svojih posledicah enak revolucionarnemu prevratu v oktobru l. 1917.

Svojevrstnost te revolucije je bila v tem, da je bila izvršena od zgoraj, na iniciativo državne oblasti, ob neposredni podpori od spodaj s strani

milijonskih množic kmetov, ki so se borili proti kulaškemu suženjstvu, za svobodno kolhozno življenje.

Le-ta, ta revolucija, je z enim udarcem rešila tri osnovna vprašanja socialistične graditve:

a) likvidirala je najštevilnejši izkoriščevalski razred v naši deželi, razred kulakov, branik kapitalistične restavracije;

b) prevedla je s poti posamičnega gospodarstva, ki poraja kapitalizem, na pot družbenega, kolhoznega, socialističnega gospodarstva najštevilnejši delovni razred v naši deželi, razred kmetov;

c) dala je sovjetski oblasti socialistično bazo na najširšem in življenjsko najnujnejše potrebnem, pa tudi najbolj zaostalem področju narodnega gospodarstva — v kmetijstvu.

S tem so bili uničeni v deželi zadnji viri kapitalistične restavracije in hkrati s tem so bili ustvarjeni novi, odločujoči pogoji, ki so bili nujno potrebni za zgraditev socialističnega narodnega gospodarstva.

Ko je utemeljeval politiko likvidacije kulaštva kot razreda in ko je ugotavljal rezultate množičnega gibanja kmetov za splošno kolektivizacijo, je tov. Stalin v l. 1929 pisal:

»Podira se in v prah se spreminja zadnja nada kapitalistov vseh dežel, ki sanjajo o obnovitvi kapitalizma v ZSSR — ,sveto načelo privatne lastnine«. Kmetje, ki jih imajo ti kapitalisti za material, ki gnoji tla za kapitalizem, zapuščajo v množicah opevano zastavo ,privatne lastnine« in prehajajo na tir kolektivizma, na tir socializma. Podira se zadnja nada na obnovitev kapitalizma. (Stalin, Vprašanja leninizma, str. 296.)

Politiko likvidacije kulaštva kot razreda je potrdil zgodovinski odlok CK-ja VKP (b) z dné 5. ja-

nuarja 1930 »O tempu kolektivizacije in ukrepih državne pomoči kolhozni graditvi«. Odlok je v vsakem pogledu upošteval, da so pogoji v raznih okrajih ZSSR različni in da so različne pokrajine ZSSR v neenaki meri pripravljene za kolektivizacijo.

Določeni so bili različni tempi za kolektivizacijo. CK VKP (b) je s stališča tempov za kolektivizacijo razdelil pokrajine ZSSR na tri skupine.

Prvi skupini so pripadali najvažnejši žitni okraji, ki so bili najbolj pripravljene za kolektivizacijo in ki so imeli več traktorjev, več sovhozov, več skušnje v borbi s kulaštvom v preteklih kampanjah za nabavo žita — in to: severni Kavkaz (Kuban, Don, Terek), srednja Volga, dolnja Volga. Za to skupino žitnih okrajev je CK predlagal, naj se kolektivizacija v glavnem konča pomladi l. 1931.

Druga skupina žitnih okrajev, ki so ji pripadali Ukrajina, Centralno-črnozemska oblast, Sibirija, Ural, Kazahstan in drugi žitni okraji, je lahko končala kolektivizacijo v glavnem pomladi l. 1932.

Ostale oblasti, pokrajine in republike (Moskovska oblast, Zakavkazje, Srednjeazijske republike itd.) so lahko podaljšale rok za kolektivizacijo do konca petletke, t. j. do l. 1933.

CK partije je ugotovil, da je v zvezi z rastočimi tempi kolektivizacije nujno potrebno še bolj pospešiti graditev podjetij, ki proizvajajo traktorje, kombajne, traktorski priklopni inventar in pod. Hkrati je CK zahteval, da se je treba »odločno postaviti po robu tendencam, ki v danem stadiju kolhoznega gibanja podcenjujejo vlogo konjske vprege, tendencam, ki vodijo do tratenja in razprodaje konj«.

Krediti kolhozom so se za l. 1929—1930 dvakratno povečali (na 500 milijonov rubljev).

Sklenjeno je bilo, da se kolhozom zagotovi izvedba zemljiške ureditve na račun države.

Odlok je dajal sila važno direktivo, da je glavna oblika kolhoznega gibanja v dani etapi kmetijski artel, v katerem se kolektivizirajo le osnovna proizvodna sredstva.

CK je z vso resnostjo svaril partijske organizacije »pred kakršnimi koli poskusi, priganjati kolhozno gibanje z »dekretiranjem« od zgoraj, ki bi lahko rodilo nevarnost, da se nadomesti resnično socialistično tekmovanje v organizaciji kolhozov z igračkanjem s kolektivizacijo«. (VKP [b] v resolucijah, II. del, str. 662.)

S tem odlokom je CK popolnoma pojasnil, kako je treba ostvarjati novo partijsko politiko na vasi.

Na osnovi politike likvidacije kulaštva in izvajanja splošne kolektivizacije se je razmahnilo mogočno kolhozno gibanje. Kmetje celih vasi in okrajev so vstopali v kolhoze, odstranjali kulake in se osvobajali kulaškega suženjstva.

Toda obenem z ogromnimi uspehi pri kolektivizaciji so se kmalu začele kazati tudi pomanjkljivosti v praksi partijskih delavcev, kazati so se začela potvarjanja partijske politike v kolhozni graditvi. Kljub svarilu CK-ja, da se ni treba preveč prevzeti zaradi uspehov v kolektivizaciji, so mnogi partijski delavci začeli umetno forsirati kolektivizacijo, ne da bi upoštevali krajevne in časovne pogoje, ne da bi upoštevali, v kaki meri so kmetje pripravljani za vstop v kolhoze.

Pokazalo se je, da se je kršilo načelo prostovoljnosti v kolhozni graditvi. V celi vrsti okrajev so kmete silili vstopati v kolhoze, grozeč jim z »razkulačenjem«, z izgubo volivne pravice itd., namesto da bi dovolili kmetom, storiti to prostovoljno.

V celi vrsti okrajev se je pripravljalo delo in potrpežljivo pojasnjevanje osnov partijske politike na področju kolektivizacije nadomeščalo s tem, da

so se birokratsko, uradniško od zgoraj dekretirali napihnjeni številčni podatki o baje ustanovljenih kolhozih in da so se umetno napihovali odstotki kolektivizacije.

Kljub direktivam CK-ja, da je osnovni člen kolhoznega gibanja kmetijski artel, v katerem se kolektivizirajo le osnovna proizvodna sredstva, so v celi vrsti krajev bedasto preskakovali preko artela v komuno, kolektivizirali so stanovanjske stavbe, molzno živino in drobnico, namenjeno domačim potrebam, perutnino itd.

Vodilni funkcionarji nekaterih oblasti, ki so se prevzeli zaradi prvih uspehov v kolektivizaciji, so prekršili direktna navodila CK-ja o tempih in rokih kolektivizacije. Moskovska oblast je v lovu za napihnjenimi številkami začela orientirati svoje funkcionarje tako, da bi dokončali kolektivizacijo pomladi l. 1930, čeprav so ji bila na razpolago še cela tri leta (do konca l. 1932). Še bolj grobe kršitve so se dopustile v Zakavkazju, v Srednji Aziji.

Kulaki in njihovi podrepniki so izkoristili ta pretiravanja v provokatorske namene, nastopali so s predlogi, naj se namesto kmetijskih artelov organizirajo komune, naj se takoj kolektivizirajo stanovanjske zgradbe, drobnica, perutnina. Hkrati je kulaštvo agitiralo za to, da se pred vstopom v kolhoze zakolje živina, in je prepričevalo kmete, da jim bodo v kolhozu živino »tako ali tako odvzeli«. Razredni sovražnik je računal, da bodo ta pretiravanja in napake, ki jih delajo krajevne organizacije pri kolektivizaciji, ogorčile kmete in izzvale upore proti sovjetski oblasti.

Zaradi napak, ki so jih napravile partijske organizacije, in zaradi direktnih provokatorskih akcij razrednega sovražnika so se v drugi polovici februarja l. 1930 kljub nedvomnim splošnim uspehom v kolektivizaciji pojavili v celi vrsti okrajev ne-

varni znaki resnega nezadovoljstva med kmeti. Ponekod se je kulakom in njihovim agentom posrečilo celo, da so nahujskali kmete na direktne anti-sovjetske akcije.

Potem ko je dobil celo vrsto vznemirjajočih signalov o potvarjanju partijske linije, ki je grozilo onemogočiti kolektivizacijo, je Centralni komité partije takoj začel popravljati položaj, začel je partijske kadre tirati na pot čim hitrejše poprave storjenih napak. 2. marca 1930 je bil po sklepu CK-ja objavljen članek tov. Stalina »Vrtoglavica zaradi uspehov«. Ta članek je bil svarilo vsem tistim, ki so storili grobe napake in so se oddaljili od partijske linije, ker so se prevzeli zaradi uspehov v kolektivizaciji, in vsem tistim, ki so poskušali prepeljati kmete na kolhozno pot z ukrepi administrativnega pritiska. Članek je z vso silo podčrtaval načelo prostovoljnosti v kolhozni graditvi in je poudarjal, da je nujno treba upoštevati raznovrstnost pogojev v raznih okrajih ZSSR, kadar gre za določanje tempov in metod v kolektivizaciji. Tovariš Stalin je klical v spomin, da je osnovni člen kolhoznega gibanja kmetijski artel, v katerem se kolektivizirajo le osnovna proizvajalna sredstva, v glavnem v žitnem gospodarstvu, ne kolektivizirajo pa se zemljišča ob domačijah, stanovanjske zgradbe, del molzne živine, drobnica, perutnina itd.

Članek tov. Stalina je bil največjega političnega pomena. Ta članek je pomogel partijskim organizacijam, da so popravile svoje napake, in je zadal najsilnejši udarec sovražnikom sovjetske oblasti, ki so upali, da se jim bo na osnovi pretiravanj posrečilo nahujskati kmete v vstajo proti sovjetski oblasti. Široke kmečke množice so se prepričale, da linija boljševiške partije nima nič skupnega z bedastimi »levimi« pretiravanji, ki so jih zagrešili na terenu. Članek je rodil pomirjenje med kmečkimi množicami.

Da bi s člankom tov. Stalina začetno zadevo glede popravljanja pretiravanj in napak speljal do konca, je CK VKP (b) sklenil še enkrat udariti po teh napakah in je objavil 15. marca 1930 odlok »O borbi s potvarjanji partijske linije v kolhoznem gibanju«.

Ta odlok je podrobno analiziral storjene napake, ki so bile rezultat oddaljevanja od leninsko-stalinske partijske linije, rezultat direktnega kršenja partijskih direktiv.

CK je poudarjal, da je praksa »levih« pretiravanj neposredna pomoč razrednemu sovražniku.

CK je predlagal: »Funkcionarje, ki ne znajo ali ne žele začeti odločne borbe s potvarjanjem partijske linije, je treba odstraniti z njihovih mest in nadomestiti z drugimi.« (VKP [b] v resolucijah, II. zv., str. 663.)

CK je spremenil vodstvo nekaterih oblastnih in pokrajinskih partijskih organizacij (Moskovska oblast, Zakavkazje), ki so storile politične napake in jih niso znale popraviti.

3. aprila 1930 je bil objavljen članek tov. Stalina »Odgovor tovarišem kolhoznikom«. Članek je pokazal korenine napakam v kmečkem vprašanju in glavne napake v kolhoznom gibanju: nepravilno pristopanje k srednjemu kmetu, kršitev leninskega načela prostovoljnosti pri graditvi kolhozov, kršitev leninskega načela, da je treba upoštevati ravnopravnost pogojev v raznih okrajih ZSSR, preskakovanje preko artela v komuno.

Z vsemi temi ukrepi se je posrečilo partiji likvidirati pretiravanja, ki so jih v celi vrsti okrajev zagrešili krajevni funkcionarji.

Potrebna je bila največja čvrstost Centralnega komitéja, treba je bilo znati iti proti toku, da si pravočasno okrenil na pravo pot znaten del partijskih kadrov, ki se je od uspehov prevzet kotalil strmoglavo navzdol, proč od partijske linije.

Partija je dosegla, da so bila potvarjanja partijske linije v kolhoznom gibanju likvidirana.

Na tej osnovi so bili zasidrani uspehi kolhoznega gibanja.

Na tej osnovi so bila ustvarjena tla za novo mogočno naraščanje kolhoznega gibanja.

Pređen je partija prešla k politiki likvidacije kulaštva kot razreda, se je razvijala resna ofenziva proti kapitalističnim elementom, ki ji je bil namen njihova likvidacija, v glavnem na področju mesta, na področju industrije. Kmetijstvo, vas, je za sedaj še zaostajalo za industrijo, za mestom. Zaradi tega je imela ofenziva enostranski, ne popolni, ne splošni značaj. Toda sedaj, ko je zaostalost vasi začela postajati preteklost, ko se je borba kmetov za likvidacijo kulaštva začrtala z vso jasnostjo in ko je partija prešla k politiki likvidacije kulaštva — je ofenziva proti kapitalističnim elementom dobila splošni značaj, enostranska ofenziva je prešla v ofenzivo na vsej črti. V trenutku, ko je bil sklican XVI. partijski kongres, se je razvijala splošna ofenziva proti kapitalističnim elementom že na vsej črti.

XVI. partijski kongres se je sestal 26. jun. 1930. Na kongresu je bilo navzočih 1268 delegatov z odločujočim glasom in 891 s posvetovalnim glasom; predstavljali so 1.260.874 članov partije in 711.609 kandidatov.

XVI. partijski kongres je zapisan v zgodovini partije kot »kongres razvite ofenzive socializma na vsej fronti, likvidacije kulaštva kot razreda in ostvarjanja splošne kolektivizacije«. (Stalin.)

V političnem poročilu CK-ja je tov. Stalin pokazal, kake velike zmage je izbojevala boljševiška partija z razvijanjem socialistične ofenzive.

Na področju socialistične industrializacije je bilo doseženo, da je delež industrije v vsej celokupni proizvodnji narodnega gospodarstva presegel

delež kmetijstva. V gospodarskem letu 1929—1930 je tvoril delež industrije že nič manj kot 53 odstotkov celokupne proizvodnje vsega narodnega gospodarstva, delež kmetijstva pa okrog 47 odstotkov.

Ob XV. kongresu, v l. 1926—1927 je dosegla celokupna produkcija vse industrije vsega vkup 102,5 odstotka predvojne ravni, ob XVI. kongresu pa, t. j. v l. 1929—30 — okrog 180 odstotkov predvojne ravni.

Čedalje bolj se je krepila težka industrija — proizvodnja proizvodnih sredstev, strojegradba.

»... Stojimo na pragu pretvorbe iz agrarne dežele v industrijsko deželo,« — je izjavil tov. Stalin ob burnem odobravanju vsega kongresa.

Toda visokih tempov v razvoju industrije — je pojasnjeval tov. Stalin — ne smemo zamenjavati z nivojem v razvoju industrije. Kljub nezaslišanim tempom v razvoju socialistične industrije smo po nivoju industrijskega razvoja še silno zaostajali za naprednimi kapitalističnimi deželami. Tako je bilo s proizvodnjo električne energije ne glede na kolosalne uspehe elektrifikacije v ZSSR. Tako je bilo s proizvodnjo kovin. Proizvodnja sirovega železa bi morala v ZSSR doseči po načrtu konec l. 1929—30 5,5 milijona ton, medtem ko je znašala v Nemčiji l. 1929 produkcija sirovega železa 13,4 milijona ton, v Franciji — 10,45 milijona ton. Da bi v najkrajšem roku likvidirali našo tehnično-ekonomsko zaostalost, je nujno bilo treba še nadalje pospešiti tempo v razvoju naše industrije, nujno je bila potrebna najodločnejša borba z oportunisti, ki so si prizadevali zavreti tempo v razvoju socialistične industrije.

»...Ljudje, ki blebetajo, da je treba zavreti tempo v razvoju naše industrije, so sovražniki socializma, agenti naših razrednih sovražnikov,« — je poudarjal tov. Stalin. (Vprašanja leninizma, str. 369.)

Ko je bil uspešno izpolnjen in prekoračen načrt za prvo leto prve petletke, se je med množicami rodilo geslo — »izvršiti petletko v štirih letih.« V celi vrsti naprednih industrijskih panog (petrolejska, šotna industrija, splošna strojegradba, kmetijska strojegradba, elektrotehnična industrija) je izpolnjevanje načrta potekalo tako uspešno, da je bilo v teh panogah mogoče ostvariti načrt petletke celo v $2\frac{1}{2}$ —3 letih. To je potrjevalo popolno realnost gesla »petletka v štirih letih« in je razkrinkavalo oportunizem malovernih, ki so dvomili o možnosti njegove ostvaritve.

XVI. kongres je naročil CK-ju partije, »naj zagotovi tudi v bodoče borbene boljševiske tempe socialistične graditve, doseže naj, da bo dejansko petletka izpolnjena v štirih letih.«

Ob času XVI. partijskega kongresa je bil dosežen največji prelom v razvoju kmetijstva ZSSR. Široke kmečke množice so se okrenile k socializmu. 1. maja 1930 je zajela v glavnih žitnih okrajih tistih pokrajin, ki proizvajajo žito v prebitku, kolektivizacija 40—50 odstotkov kmečkih gospodarstev (mesto 2—3 odstotkov pomladi l. 1928). Posejana površina kolhozov je znašala 36 milijonov hektarov.

Na ta način je bil prekoračen tisti zvišani program, ki je bil določen v sklepu CK-ja z dné 5. januarja 1930 (30 milijonov hektarov). Petletni program za kolhozno graditev pa je bil v dveh letih prekoračen že za več kot poldrugokrat.

Produkcija kolhozov za trg je v treh letih narasla za več ko štiridesetkrat. Že v l. 1930 je dobila država od kolhozov — sovhozov pri tem ne

računamo — več kot polovico vse za prodajo namenjene žitne proizvodnje v deželi.

To je pomenilo, da o usodi kmetijstva odslej ne bodo odločevala individualna kmečka gospodarstva, temveč kolhozi in sovhozi.

Če se je pred množičnim vstopom kmetov v kolhoze sovjetska oblast opirala v glavnem na socialistično industrijo, pa se je odslej začela opirati tudi na naglo rastoči socialistični sektor v kmetijstvu, na kolhoze in sovhoze.

Kolhozni kmetje so postali, kakor je poudarjal XVI. partijski kongres v nekem svojem sklepu, »resnična in trdna opora sovjetske oblasti«.

3. Orientacija na rekonstrukcijo vseh panog narodnega gospodarstva. Vloga tehnike. Nadaljnje naraščanje kolhoznega gibanja. Politični oddelki pri strojno-traktorskih postajah. Rezultati izpolnitve petletke v štirih letih. Zmaga socializma na vsej fronti. XVII. partijski kongres.

Potem ko je postalo očitno, da nista težka industrija in posebno strojegradba samo ustvarjeni in da se nista samo utrdili, temveč se še nadalje razvijata v precej naglem tempu, se je partiji zastavila na dnevni red naloga — rekonstruirati vse panoge narodnega gospodarstva na bazi nove, moderne tehnike. Treba je bilo dati novo, moderno tehniko, nove orodne stroje, nove stroje — industriji goriv, metalurgiji, lahki industriji, živilski industriji, lesni industriji, vojni industriji, prometu, kmetijstvu. Ker je silno naraslo povpraševanje po kmetijskih produktih in industrijskih izdelkih, je nujno bilo treba podvojiti, potrojiti obseg produkcije v vseh panogah narodnega gospodarstva. To pa nisi mogel doseči, če nisi oskrbel podjetij in tovarn, sovhozov in kolhozov z zadostno množino

nove, moderne opreme, zakaj s staro opremo se ni dala produkcija dvigniti do take višine.

Brez rekonstrukcije glavnih panog narodnega gospodarstva je bilo nemogoče zadovoljiti nove, čedalje bolj naraščajoče potrebe dežele in njenega narodnega gospodarstva.

Brez rekonstrukcije ni bilo mogoče do konca izvesti ofenzivo socializma na vsej fronti, zakaj kapitalistične elemente v mestu in na vasi je bilo treba bitti in pobiti ne samo z novo organizacijo dela in lastnine, temveč tudi z novo tehniko, z izbornostjo svoje tehnike.

Brez rekonstrukcije ni bilo mogoče dohiteti in prehiteti v tehnično-ekonomskem odnosu napredne kapitalistične dežele, zakaj če je s stališča tempov v industrijskem razvoju ZSSR prekašala kapitalistične dežele, pa je s stališča nivoja industrijskega razvoja, s stališča množine izdelanih produktov ZSSR še vedno resno zaostajala za njimi.

Da bi se likvidirala ta zaostalost, je bilo treba oskrbeti vse naše narodno gospodarstvo z novo tehniko, treba je bilo rekonstruirati vse panoge narodnega gospodarstva na osnovi nove, moderne tehnike.

Tehnika je postajala na ta način odločilnega pomena.

Ovira v tej stvari ni toliko bilo nedostajanje novih strojev in orodnih strojev — zakaj stroje-gradbena industrija je imela možnost, da dá novo opremo — kolikor nepravilen odnos naših gospodarstvenikov do tehnike, podcenjevanje vloge tehnike v obdobju rekonstrukcije, malomaren odnos do tehnike. Naši gospodarski funkcionarji so bili mnenja, da je tehnika zadeva »specialistov«, zadeva podrejenega pomena, poverjena »buržoaznim specialistom«, da se gospodarstveniki-komunisti niso dolžni vmešavati v tehniko proizvodnje, da se niso

dolžni baviti s tehniko, temveč z bolj važno stvarjo, in sicer — s »splošnim« vodstvom proizvodnje.

Buržoaznim »specialistom« je bilo na ta način prepuščeno, da so gospodarili v zadevah proizvodnje, gospodarstveniki-komunisti pa so si pridrževali »splošno« vodstvo, podpisovanje aktov.

Dokazovati pač ni treba, da se je pri takem odnosu do stvari moralo »splošno« vodstvo izroditi v čvekanje o vodstvu »na sploh« in v prazno podpisovanje aktov, v otepanje z akti.

Razume se, da bi pri takem malomarnem odnosu do tehnike s strani gospodarstvenikov-komunistov nikoli ne mogli niti dohiteti napredne kapitalistične dežele, kaj šele da bi jih prehiteli. Takšen odnos do tehnike, pa še celo v obdobju rekonstrukcije, je obsojal našo deželo na zaostalost, naše razvojne tempe pa — na padanje. V svojem bistvu je tak odnos do tehnike prikrival, zakrinkaval pri-tajeno željo dela gospodarstvenikov-komunistov — zavreti tempo v industrijskem razvoju, ga zmanjšati in si tako ustvariti »spokojno situacijo«, medtem ko so odgovornost za proizvodnjo zvalili na »specialiste«.

Nujno je bilo treba gospodarstvenike-komuniste pripraviti do tega, da se začno zanimati za tehniko, vcepiti jim je bilo treba ljubezen do tehnike, pokazati jim, da je obvladanje nove tehnike življenjsko važna stvar za boljševike-gospodarstvenike, da brez obvladanja nove tehnike tvegamo, da obso-dimo svojo domovino na zaostalost, na životarjenje.

To je bila naloga, ki jo je bilo treba rešiti, ker sicer ni bilo mogoče napredovati.

Največjega pomena v tem pogledu je bil govor tov. Stalina na prvi konferenci funkcionarjev v industriji februarja l. 1931.

»Včasih sprašujejo ljudje — je dejal tov. Stalin v svojem govoru — ali ne bi mogli nekoliko zavreti tempe, zadržati gibanje.

Ne, ne moremo, tovariši! Ne smemo zavreti tempe! ... Zavreti tempe — to pomeni zaostati. Zaostale pa tepejo. Mi pa nočemo biti tepeni. Ne, nočemo!

Zgodovina stare Rusije je bila med drugim v tem, da so jo neprestano topli zaradi zaostalosti. Topli so jo mongolski kani. Topli so jo turški begi. Topli so jo švedski fevdalci. Topli so jo poljsko-litovski pani. Topli so jo angleško-francoski kapitalisti. Topli so jo japonski baroni. Topli so jo vsi — zaradi zaostalosti.

Za 50—100 let smo zaostali za naprednimi deželami. To vrzel moramo zapolniti v desetih letih. Ali bomo to storili ali pa nas bodo strli ...

Najkasneje v desetih letih moramo zapolniti tisto vrzel, za katero smo zaostali za naprednimi kapitalističnimi deželami. Kar se tega tiče, imamo vse »objektivne« možnosti. Samo izkoristiti ne znamo te možnosti tako, kakor bi bilo treba. To pa odvisi od nas. S a m o od nas! Čas je, da se naučimo izkoriščati te možnosti. Čas je, da opustimo jalovo stališče, češ da se nam ni treba vmešavati v proizvodnjo. Čas je, da zavzemamo drugo, novo, sedanjemu obdobju ustrezajoče stališče: da se je treba vmešavati v vse. Če si direktor podjetja — se vtikaj v vse stvari, poglobljaj se v vse, ne prezri ničesar, uči se in še enkrat uči se. Boljševiki morajo obvladati tehniko. Čas je, da boljševiki sami postanejo specialisti. V obdobju rekonstrukcije je tehnika tista, ki odloča vse. (Stalin, Vprašanja leninizma, str. 444 do 446.)

Zgodovinski pomen govora tov. Stalina je bil v tem, da je napravil konec malomarnemu odnosu gospodarstvenikov-komunistov do tehnike, da je pripravil gospodarstvenike-komuniste do tega, da so se začeli zanimati za tehniko, da je začel novo fazo v borbi za obvladanje tehnike s silami samih boljševikov in da je s tem olajšal razmah v rekonstrukciji narodnega gospodarstva.

Poslej se je tehnika pretvarjala iz monopola buržoaznih »specialistov« v življenjsko važno zadevo boljševikov-gospodarstvenikov samih, zaničljivi vzdevek »specialist« pa — v častni naziv boljševika, ki je obvladal tehniko.

Poslej so se morali pojaviti — in so se potem resnično pojavili — celi oddelki, tisoči in deset-tisoči rdečih specialistov, ki so obvladali tehniko in ki so bili sposobni voditi proizvodnjo.

To je bila nova, sovjetska, proizvodno-tehnična inteligenca delavskega razreda in kmetov, ki je predstavljala sedaj osnovno silo našega gospodarskega vodstva.

Vse to je moralo olajšati — in je resnično olajšalo — razmah v rekonstrukciji narodnega gospodarstva.

Rekonstrukcija se ni razvijala samo na področju industrije in prometa. S še bolj pospešenim tempom se je razvijala na področju kmetijstva. In to je tudi razumljivo: kmetijstvo je bilo manj kakor druge panoge nasičeno s stroji in bolj kakor kar koli je bilo potrebno, da dobi nove stroje. Povečati oskrbo kmetijstva z novimi stroji pa je bilo posebno potrebno sedaj, ko je vsak mesec, vsak teden prinašal novo naraščanje kolhozne graditve in torej novo povpraševanje po tisočih in tisočih traktorjev in kmetijskih strojev.

Leto 1931 je prineslo novo naraščanje kolhoznega gibanja. V glavnih žitnih okrajih se je združilo v kolhozih že več ko 80 odstotkov od celokup-

nega števila kmečkih gospodarstev. Splošna kolektivizacija se je tu v glavnem že končala. V manj važnih žitnih okrajih in v okrajih tehničnih kultur se je združilo v kolhozih več ko 50 odstotkov gospodarstev. 200.000 kolhozov in 4000 sovhozov je obdelovalo že dve tretjini vse posejane površine, posamični kmetje pa — samo eno tretjino.

To je bila velikanska zmaga socializma na vasi.

Toda kolhozna graditev se je razvijala za sedaj v širino, ne pa v globino, ni se razvijala tako, da bi se izboljševala kakovost v delu kolhozov in njihovih kadrov, temveč tako, da se je povečevalo število kolhozov in da so kolhozi zajemali čedalje več novih okrajev. Ta okolnost se je pojasnjevala s tem, da naraščanje kolhoznega aktiva, naraščanje kolhoznih kadrov ni moglo slediti količinskemu naraščanju samih kolhozov. Zaradi tega se delo v novih kolhozih ni opravljalo vselej na zadovoljiv način, sami kolhozi pa so ostajali za sedaj slabotni, niso se še okrepili. Utrditev kolhozov so zavirala tudi taka dejstva kakor pomanjkanje pisemenih ljudi na vasi, potrebnih kolhozu (računovodje, gospodarski upravniki, tajniki), in nedostajanjekušenj, ki so bile kmetom potrebne za opravljanje velikega, kolhoznega gospodarstva. V kolhozih so sedeli včerajšnji posamični kmetje. Ti so imeli skušnje v tem, kako opravljati gospodarstvo na majhnih zemljiških parcelah. Niso pa imeli še nobenihkušenj v tem, kako voditi veliko, kolhozno gospodarstvo. Čas je bil potreben za to, da si pridobiš take skušnje.

Zaradi teh okoliščin so se pokazale spočetka v kolhoznom delu resne pomanjkljivosti. Postalo je očitno, da je bilo delo v kolhozih še slabo organizirano, slaba je bila delovna disciplina. V mnogih kolhozih se dohodki niso delili po delovnih dneh, temveč po lačnih ustih v družini. Često se je dogajalo tako, da je zanikrnež dobival več žita kakor

marljiv, pošten kolhoznik. V zvezi s takimi pomanjkljivostmi v kolhoznom vodstvu se je zmanjševala zainteresiranost kolhoznikov na delu, bilo je mnogo primerov, da ljudje niso odšli na delo celo takrat, ko je delo najbolj vrelo, del kolhoznih posevkov je ostajal nepožet do snega, sama žetev pa se je opravljala malomarno, žito je šlo v ogromnih množinah v izgubo. To, da ni bil nihče odgovoren za stroje in konje ter da ni bilo osebne odgovornosti za delo, je slabilo kolhozno stvar, zmanjševalo je dohodke kolhozov.

Zlasti slabo je bilo v tistih okrajih, kjer so se bivši kulaki in kulaški podrepniki znali vtihotapiti v kolhoze in se polastiti teh ali drugih funkcij. Često so se razkulačenci selili v drug kraj, kjer jih ljudje niso poznali, in so se tam vtihotapljali v kolhoz, da bi delali škodo in kvar. Ker partijski in sovjetski funkcionarji niso bili budni, so se kulaki včasih vtihotapljali v kolhoze celo v svojem okraju. Prodiranje bivših kulakov v kolhoze je olajševala ta okolnost, da so kulaki v borbi proti kolhozom rezko spremenili svojo taktiko. Poprej so kulaki odkrito nastopali proti kolhozom, bojevali so zverski boj proti kolhoznim aktivistom, proti naprednim kolhoznikom, ubijali so jih izza ogla, požigali jim hiše, kašče itd. S tem so kulaki hoteli preplašiti kmečko množico, hoteli so ji zapreti vrata v kolhoze. Sedaj, ko je odkrita borba proti kolhozom doživela neuspeh, so spremenili svojo taktiko. Nič več niso streljali iz kratkih pušk, temveč so se delali tihe, mirne, krotke, popolnoma sovjetske ljudi. Vtihotapljali so se v kolhoze in na skrivaj delali škodo kolhozom. Povsod so se trudili, razkrojiti kolhoze od znotraj, spodkopati kolhozno delovno disciplino, zмести pregled nad žetvijo, pregled nad delom. Glavni namen je kulakom bil, iztrebiti vse konje v kolhozih, in posrečilo se jim je tudi, da so mnogo konj uničili. Kulaki so za-

vestno okuževali konje s smrkavostjo, garjami in drugimi boleznimi, puščali so konje brez vsakršne oskrbe itd. Kulaki so kvarili traktorje in stroje.

Kulakom je uspevalo, da so varali kolhoznike in nekaznovano opravljali sabotersko delavnost zato, ker so bili kolhozi še šibki in neskušeni, kolhozni kadri pa se še niso utegnili okrepiti.

Da bi se napravil konec kulaškemu saboterskemu delovanju v kolhozih in da bi se pospešila utrditev kolhozov, je bilo nujno potrebno dati kolhozom hitro in resno pomoč z ljudmi, nasveti, vodstvom.

Tako pomoč je kolhozom dala boljševiška partija.

V januarju l. 1933 je CK partije sprejel sklep o organizaciji političnih oddelkov pri strojno-traktorskih postajah, ki so služile kolhozom. Na vas je bilo poslanih v pomoč kolhozom 17.000 partijskih delavcev, da bi delali v političnih oddelkih.

To je bila resna pomoč.

Političnim oddelkom strojno-traktorskih postaj je v dveh letih (1933 in 1934) uspelo izvršiti veliko delo v tem pogledu, da so odpravili pomanjkljivosti v delu po kolhozih, da so vzgojili kolhozni aktiv, da so utrdili kolhoze, da so očistili kolhoze sovražnih, kulaških, saboterskih elementov.

Politični oddelki so častno izpolnili zadano jim nalogo: utrdili so kolhoze v organizacijsko-gospodarskem pogledu, vzgojili so nove kolhozne kadre, uredili so gospodarsko vodstvo kolhozov in dvignili politično raven kolhoznih množic.

Ogromnega pomena za dvig aktivnosti kolhoznih množic v boju za utrditev kolhozov sta bila I. Vsezvezni kongres kolhoznikov-udarnikov (februar l. 1933) in govor tov. Stalina na tem kongresu.

Ko je v svojem govoru primerjal stari, pred-

kolhozni red na vasi z novim, kolhoznim redom, je tov. Stalin dejal:

»V starem redu so kmetje delali vsak zase, delali so na stari praočetovski način, s stari delovnimi orodji, delali so za zemljiško gospodo in kapitaliste, za kulake in špekulante, delali so tako, da so živeli pasje življenje, hkrati pa bogatili druge. V novem, kolhoznem redu delajo kmetje združno, v artelih, delajo z novimi orodji — s traktorji in kmetijskimi stroji, delajo zase in za svoje kolhoze, žive brez kapitalistov in zemljiške gospode, brez kulakov in špekulantov, delajo zato, da od dne do dne izboljšujejo svoj materialni in kulturni položaj.« (Vprašanja leninizma, str. 528.)

V svojem govoru je tov. Stalin pokazal, kaj so kmetje dejansko dosegli, potem ko so krenili po kolhozni poti. Boljševiška partija je milijonskim množicam revnih kmetov pomagla, da so vstopili v kolhoze, da so se osvobodili kulaškega suženjstva. Ko pa so vstopile v kolhoze in so tam dobile na razpolago najboljšo zemljo in najboljša proizvodna orodja, so se milijonske množice revnih kmetov, ki so živele poprej pasje življenje, dvignile sedaj v kolhozih do ravni srednjih kmetov, pretvorile so se v ljudi z zagotovljeno eksistenco.

To je bil prvi korak, prvi uspeh na poti kolhozne graditve.

Drugi korak, je dejal tov. Stalin, bo v tem, da dvignemo kolhoznike — tako bivše revne kmete kakor bivše srednje kmete — še više in napravimo vse kolhoznike premožne, vse kolhoze pa — boljševiške.

»Za to, da bi kolhozniki postali premožni — je dejal tov. Stalin — je potrebno sedaj

samo eno — delati v kolhozu pošteno, pravilno izkoristiti traktorje in stroje, pravilno izkoristiti vprežno živino, pravilno obdelovati zemljo, varovati kolhozno lastnino. (Vprašanja leninizma, str. 532—533.)

Govor tov. Stalina se je trdno vrezal v zavest milijonom kolhoznikov, postal je praktični, borbeni program kolhozov.

Proti koncu l. 1934 so kolhozi postali trdna, nepremagljiva sila. Ob tem času so združevali že okrog treh četrtin vseh kmečkih gospodarstev po vsej ZSSR in okrog 90 odstotkov vseh posejanih površin.

V l. 1934 je delalo v kmetijstvu ZSSR že 281 tisoč traktorjev in 32.000 kombajnov. Pomladna setev je bila l. 1934 opravljena 15—20 dni hitreje kakor v l. 1933 in 30—40 dni hitreje kakor v l. 1932, načrt za nabavo žita pa je bil izvršen tri mesece prej kakor v l. 1932.

Tako so se v dveh letih utrdili kolhozi zaradi ogromne pomoči, ki sta jim jo nudili partija in delavsko-kmečka država.

Trdna zmaga kolhoznega reda in z njo povezani polet kmetijstva sta omogočila sovjetski oblasti, da je odpravila sistem kart za kruh in druga živila ter da je uvedla svobodno trgovino z živili.

Ker so politični oddelki strojno-traktorskih postaj, ki so bili ustanovljeni kot začasni politični organi, izpolnili svoje naloge, je CK sprejel sklep, naj se politični oddelki strojno-traktorskih postaj pretvorijo v navadne partijske organe in je spojil politične oddelke z obstoječimi okrajnimi partijskimi komitèji.

Vsi ti uspehi — tako na področju kmetijstva kakor tudi na področju industrije — so bili izbojevani zaradi uspešne izpolnitve petletnega načrta.

V začetku l. 1933 se je jasno pokazalo, da je prva petletka že izvršena, izvršena pred določenim rokom, izvršena v štirih letih in treh mesecih.

To je bila velikanska, svetovnozgodovinska zmaga delavskega razreda in kmetov ZSSR.

V svojem poročilu na januarskem plenumu CK-ja in CKK-je partije v l. 1933 je tov. Stalin povzel rezultate prve petletke. Kakor je postalo iz poročila očitno, sta dosegli partija in sovjetska oblast v preteklem obdobju, v obdobju, ko je bila izpolnjena prva petletka, naslednje osnovne rezultate:

a) ZSSR se je iz agrarne dežele pretvorila v industrijsko deželo — zakaj delež industrijske produkcije je narastel v celokupni proizvodnji narodnega gospodarstva na 70 odstotkov.

b) Socialistični gospodarski sistem je likvidiral kapitalistične elemente na področju industrije in je postal edini gospodarski sistem v industriji.

c) Socialistični gospodarski sistem je likvidiral na področju kmetijstva kulaštvo kot razred in je postal v kmetijstvu gospodujoča sila.

č) Kolhozni red je uničil siromaštvo, bedo na vasi — desetine milijonov revnih kmetov so se vzpele v položaj ljudi z zagotovljeno eksistenco.

d) Socialistični sistem v industriji je odpravil brezposelnost, ohranil je 8-urni delovni dan v celi vrsti proizvodnih panog, prešel je na 7-urni delovni dan v ogromni večini podjetij, uvedel je 6-urni delovni dan v zdravju škodljivih podjetjih.

e) Zmaga socializma na vseh področjih narodnega gospodarstva je uničila izkoriščanje človeka po človeku.

Pomen teh pridobitev prve petletke je bil predvsem v tem, da so te pridobitve dokončno osvobodile delavce in kmete izpod jarma izkoriščanja in odprle pot VSEMU delovnemu ljudstvu ZSSR, da si zagotovi bogato in kulturno življenje.

V januarju l. 1934 se je sestal XVII. partijski kongres. Na kongresu je bilo navzočih 1225 delegatov z odločujočim glasom in 736 delegatov s posvetovalnim glasom, ki so predstavljali 1.874.488 članov partije in 935.298 kandidatov.

Kongres je povzel rezultate partijskega dela v preteklem obdobju, poudaril je odločilne uspehe socializma v vseh panogah gospodarstva in kulture ter je ugotovil, da je generalna linija partije zmagala na vsej črti.

XVII. partijski kongres je zapisan v zgodovini kot »kongres zmagovalcev«.

V svojem obračunskem poročilu je tov. Stalin poudaril tiste temeljite spremembe, ki so se izvršile v ZSSR v obdobju, ki ga je obseglo poročilo.

»ZSSR se je v tem obdobju temeljito spremenila s tem, da je odvrгла raz sebe podobo zaostalosti in srednjeveštva. Iz agrarne dežele je postala industrijska dežela. Iz dežele majhnega posamičnega kmetijstva je postala dežela kolektivnega velikega mehaniziranega kmetijstva. Iz neprosveltjene, nepismene in nekulturne dežele je postala — točneje, postaja — pismena in kulturna dežela, ki jo prepreza ogromna mreža višjih, srednjih in nižjih šol, delujočih v jezikih narodov ZSSR.« (Stalin, Vprašanja leninizma, str. 553.)

Socialistična industrija je ob tem času tvorila že 99 odstotkov vse industrije v deželi. Socialistično kmetijstvo — kolhozi in sovhozi so obsegali okrog 90 odstotkov vse posejane površine v deželi. Kar se tiče blagovnega prometa, pa so bili iz trgovine kapitalistični elementi popolnoma spodrinjeni.

Ko je bila uvedena nova ekonomska politika, je Lenin govoril, da obstojé v naši deželi elementi peterih družbeno-ekonomskih formacij. Prva for-

macija je bilo patriarhalno gospodarstvo, ki je bilo v znatni meri naturalno gospodarstvo, t. j. tako gospodarstvo, da se skoraj ni bavilo s trgovino. Druga formacija je bila majhna blagovna proizvodnja, večina kmečkih gospodarstev, ki se bavi s prodajo kmetijskih produktov, in obrtniki. Ta gospodarska formacija je obsegala v prvih letih napa večino prebivalstva. Tretja formacija je bil privatnogospodarski kapitalizem, ki se je začel oživljati v začetku napa. Četrta formacija je bil državni kapitalizem, v glavnem koncesije, ki pa se niso niti malo znatneje razvile. Peta formacija je bil socializem, socialistična industrija, ki je tedaj bila še šibka, sovhozi in kolhozi, ki so zavzemali v začetku napa brezpomembno mesto v narodnem gospodarstvu, državna trgovina in zadružništvo, ki sta tudi bila v začetku napa šibka.

Lenin je poudarjal, da mora od vseh teh formacij preobvladati socialistična formacija.

Nova ekonomska politika je bila preračunana na popolno zmago socialističnih oblik v gospodarstvu.

In ta cilj je bil ob XVII. partijskem kongresu že ostvarjen.

»Sedaj lahko rečemo — je dejal v tej zvezi tovariš Stalin — da prva, tretja in četrta družbeno-ekonomska formacija že ne obstoji več, da je druga družbeno-ekonomska formacija potisnjena na manj pomembne pozicije, peta družbeno-ekonomska formacija — socialistična formacija pa je neomejeno gospodujoča in edina komandirajoča sila v vsem narodnem gospodarstvu.« (Prav tam, str. 555.)

Vprašanja idejno-političnega vodstva so zavzemala važno mesto v poročilu tov. Stalina. Opozarjal je partijo, da živé, čeprav so sovražniki partije,

oportunisti vseh barv, vsi in vsakršni odklonovci v nacionalnem vprašanju potolčeni, kljub vsemu ostanki njihove ideologije še vedno v glavah posameznih partijskih članov in se često kažejo očitno. Preostanki kapitalizma v ekonomiki in zlasti v zavesti ljudi tvorijo ugodna tla za to, da oživi ideologija potolčenih antileninskih skupin. Zavest ljudi zaostaja v svojem razvoju za njihovim ekonomskim položajem. Zato živé preostanki buržoaznih nazorov v glavah ljudi in bodo še živeli, čeprav je kapitalizem v ekonomiki že likvidiran. Pri tem je treba upoštevati, da si kapitalistična okolitev — in proti tej je treba ohranjati smodnik suh — prizadeva oživljati in podpirati te preostanke.

Tov. Stalin se je med drugim zaustavil pri preostankih kapitalizma v zavesti ljudi na področju nacionalnega vprašanja, kjer so ti preostanki posebno trdoživi. Boljševiška partija se je borila na dve fronti — tako proti odklonu v smeri velikoruskega šovinizma kakor tudi proti odklonu v smeri lokalnega nacionalizma. V celi vrsti republik (Ukrajina, Belorusija in dr.) so partijske organizacije oslabile borbo proti lokalnemu nacionalizmu, dovolile so mu, da se je tako razrasel, da se je spojil s sovražnimi silami, da se je spojil z intervencionisti, da je postal nevarnost za državo. Ko je odgovarjal na vprašanje, kateri odklon je v nacionalnem vprašanju glavna nevarnost, je tov. Stalin dejal:

»Glavno nevarnost predstavlja tisti odklon, proti kateremu smo se nehali boriti in ki smo mu na ta način dovolili, da se je razrasel v nevarnost za državo.« (Prav tam, str. 587.)

Tov. Stalin je pozval partijo, naj ojači svoje idejno-politično delo, naj sistematično razkrinkuje ideologijo in preostanke ideologije sovražnih razredov in leninizmu sovražnih struj.

Tov. Stalin je nadalje v svojem poročilu po udaril, da sprejetje pravih sklepov samo na sebi še ne zagotavlja stvari uspeha. Da bi zagotovili stvari uspeh, je treba pravilno razmestiti ljudi, ki so zmožni ostvariti sklepe vodilnih organov, in organizirati kontrolo nad izpolnitvijo teh sklepov. Brez teh organizacijskih ukrepov tvegamo, da ostanejo sklepi papirnati odloki, odtrgani od življenja. Tu se je tov. Stalin skliceval na znano Leninovo tezo, da je glavna stvar v organizacijskem delu — izbira ljudi in kontrola nad izpolnitvijo. Pri tem je tovariš Stalin podčrtal, da je prepad med sprejetimi sklepi in organizacijskim delom za izpolnitev teh sklepov, za kontrolo nad izpolnitvijo teh sklepov osnovno zlo v našem praktičnem delu.

Da bi se izboljšala stvar s kontrolo nad izpolnitvijo sklepov partije in vlade, je XVII. partijski kongres ustvaril namesto CKK — RKI, ki je v razdobju po XII. partijskem kongresu že uspela izpolniti svoje naloge, Komisijo partijske kontrole pri CK-ju VKP (b) in Komisijo sovjetske kontrole pri Sovnarkomu ZSSR.

Tov. Stalin je takole formuliral organizacijske naloge partije na novi etapi:

1. Spraviti naše organizacijsko delo v sklad z zahtevami politične linije partije;
2. dvigniti organizacijsko vodstvo do ravni političnega vodstva;
3. doseči, da bo organizacijsko vodstvo popolnoma zagotovilo ostvaritev političnih gesel in sklepov partije.

Ko je končeval poročilo, je tov. Stalin opozarjal, da se vendarle ne smemo, čeprav so uspehi socializma veliki in porajajo čustvo upravičenega ponosa, prevzeti zaradi doseženih uspehov, da ne smemo »postati domišljavi« in da se ne smemo zazibavati v sen.

... Partijo ne smemo zazibavati v sen — temveč moramo v njej razvijati budnost, ne smemo jo uspavati — temveč jo moramo ohranjati v bojni pripravljenosti, ne smemo jo razoroževati, temveč oboroževati, ne demobilizirati — temveč jo ohranjati v stanju mobilizacije za ostvaritev druge petletke,* — je poudarjal tov. Stalin. (Vprašanja leninizma, str. 596.)

XVII. kongresu sta dala tovariša Molotov in Kujbyšev poročili o drugem petletnem načrtu za razvoj narodnega gospodarstva. Naloge drugega petletnega načrta so bile še grandioznejše kakor naloge prve petletke. Do konca druge petletke, v l. 1937, naj bi narasla industrijska produkcija približno za osemkrat v primeri s predvojno ravni. Obseg investicijskih del v vsem narodnem gospodarstvu je bil za drugo petletko predviden v višini 133 milijard rubljev proti nekaj več kot 64 milijardam rubljev za prvo petletko.

Tak ogromen razmah investicijskih del je zagotavljal, da bodo vse panoge narodnega gospodarstva tehnično popolnoma na novo opremljene.

V drugi petletki se je v glavnem končevala mehanizacija kmetijstva. Kapaciteta traktorskega parka naj bi se povečala od $2\frac{1}{4}$ milijona konjskih sil v l. 1932 na nekaj več ko 8 milijonov konjskih sil v l. 1937. Predvideno je bilo, da se bo na široko uvedel sistem agrotehničnih ukrepov (pravilno kolobarjenje, setev izbranega semena, jesensko oranje in pod.).

Ogromna dela so bila predvidena glede tehnične rekonstrukcije prometa in pošte, telegrafa, telefona.

Izdelan je bil širok program za nadaljnje zvišanje materialne in kulturne ravni delavcev in kmetov.

XVII. kongres je posvetil veliko pozornost organizacijskim vprašanjem in je na podlagi poročila tov. Kaganoviča sprejel posebne sklepe glede vprašanj partijske in sovjetske graditve. Organizacijsko vprašanje je postalo še bolj pomembno sedaj, ko je zmagala generalna linija partije, ko je partijsko politiko potrdilo življenje, izkustvo milijonov delavcev in kmetov. Nove zapletene naloge druge petletke so zahtevale, da se zviša kakovost dela v vseh panogah.

Osnovne naloge druge petletke — dokončna likvidacija kapitalističnih elementov, preodolenje preostankov kapitalizma v ekonomiki in zavest ljudi, dovršitev rekonstrukcije vsega narodnega gospodarstva na najnovejši tehnični osnovi, obvladanje nove tehnike in novih podjetij, mašinizacija kmetijstva in povečanje njegove produktivnosti — zastavljajo z vso ostroostjo vprašanje o zvišanju kakovosti dela v vseh panogah, v prvi vrsti kakovosti organizacijsko-praktičnega vodstva, — je pisalo v sklepih kongresa glede organizacijskih vprašanj. (VKP [b] v resolucijah, II. del, str. 591.)

Na XVII. kongresu je bil sprejet nov partijski statut, ki se je razlikoval od starega partijskega statuta predvsem v tem, da je statut dobil uvodni del. Uvodni del statuta daje kratko definicijo komunistične partije, definicijo njenega pomena za borbo proletariata in njeno mesto v sistemu organov proletarske diktature. Novi statut našteva podrobno dolžnosti partijskega člana. Vanj so bila sprejeta strožja pravila za sprejem v partijo in točka o simpatizerskih skupinah. V statutu je podrobneje obdelano vprašanje o organizacijskem ustroju partije, na novo so formulirane točke o

nekdanjih partijskih celicah — primarnih organizacijah, kakor so se začele imenovati od XVII. partijskega kongresa dalje. Na novo so bile formulirane v novem statutu tudi točke o notranje-partijski demokraciji in partijski disciplini.

4. *Degeneracija buharincev v politične dvoličnike. Degeneracija trockističnih dvoličnikov v belogvardejsko bando morilcev in špijonov. Zločinski umor S. M. Kirova. Ukrepi partije za povečanje budnosti boljševikov.*

Uspehov socializma v naši deželi ni bila vesela samo partija, niso jih bili veseli samo delavci in kolhozniki. Vesela jih je bila tudi vsa naša sovjetska inteligenca, veseli so jih bili vsi pošteni državljani ZSSR.

Niso jih pa bili veseli in so se zaradi njih čedalje bolj srdili ostanki razbitih izkoriščevalskih razredov.

Spravljali so v bes podrepanke razbitih razredov — klavrne ostanke buharincev in trockistov.

Ta gospoda ni ocenjevala pridobitev delavcev in kolhoznikov s stališča interesov ljudstva, ki je pozdravljalo vsako tako pridobitev, temveč s stališča interesov svoje klavrne, od življenja odtrgane ter skoz in skoz gnile frakcijske skupine. Ker so uspehi socializma v naši deželi pomenili zmago partijske politike in dokončni polom politike te gospode, zato se je ta gospoda, namesto da bi priznala očitna dejstva in se vključila v skupno stvar, začela maščevati nad partijo in ljudstvom zaradi svojih neuspehov, zaradi svojega poloma, začela je delati kvar in škodo stvari delavcev in kolhoznikov, poganjati v zrak rudnike, požigati podjetja, uganjati sabotažo v kolhozih in sovhozih — da bi onemogočila pridobitve delavcev in kolhoznikov ter izzvala med ljudstvom nezadovoljstvo

s sovjetsko oblastjo. Da bi pa pri tem svojo klavrno skupino obvarovala pred razkrinkanjem in razbitjem, si je ta gospoda nadela masko partiji vdanih ljudi, začela se je čedalje bolj prilizovati partiji, hvalisati partijo, klečeplaziti pred njo, dejansko pa je nadaljevala s skrivnim rovarjenjem proti delavcem in kmetom.

Na XVII. kongresu so nastopili Buharin, Rykov in Tomski s skesanimi govori, hvalisali so partijo, povzdigovali do nebes njene pridobitve. Toda kongres je čutil, da je na njihovih govorih pečat neiskrenosti in dvoličništva, zakaj partija ne zahteva od svojih članov povečevanja in hvalisanja svojih uspehov, temveč pošteno delo na fronti socializma, o tem pa pri buharincih že zdavnaj ni bilo več ne duha ne sluha. Partija je videla, da se je ta gospoda dejansko v svojih hinavskih govorih obračala na svoje pristaše izven kongresa, jih učila dvoličništva in jih pozivala, naj ne odlože orožja.

Na XVII. kongresu sta nastopila tudi trockista — Zinovjev in Kamenev, ki sta se čez mero bičala zaradi svojih napak in povečevala partijo — tudi čez mero — zaradi njenih pridobitev. Toda kongres si ni mogel kaj, da ne bi videl, da predstavlja tako gnus vzbujajoče bičanje samega sebe kakor tudi zoprno-osladno hvalisanje partije obratno stran nečiste in nemirne vesti te gospode. Vendarle partija še ni vedela, še ni slutila, da je ta gospoda, ko je nastopala na kongresu z osladnimi govori, hkrati pripravljala zločinski umor S. M. Kirova.

1. decembra 1934 je bil v Leningradu v Smolnem s strelom iz revolverja zločinsko ubit S. M. Kirov.

Pokazalo se je, da je bil morilec, ki je bil prijet na kraju zločina, član kontrarevolucionarne nelegalne skupine, ki je bila sestavljena iz pristašev antisovjetske zinovjevske skupine v Leningradu.

Umor S. M. Kirova, ljubljena partije, ljubljena delavskega razreda, je rodil največji srd in globoko žalost med delovnim ljudstvom naše dežele.

Preiskava je ugotovila, da se je v l. 1933—34 v Leningradu formirala iz bivših pristašev zinovjevske opozicije nelegalna kontrarevolucionarna teroristična skupina s tako imenovanim »leningrajskim centrom« na čelu. Tej skupini je bil cilj, ubiti voditelje komunistične partije. Za prvo žrtev je bil določen S. M. Kirov. Izpovedbe pripadnikov te kontrarevolucionarne skupine so pokazale, da so bili v zvezi s predstavniki tujih kapitalističnih držav in da so dobivali od njih denar.

Vojaški kolegij Vrhovnega sodišča ZSSR je obsodil razkrinkane pripadnike te organizacije na najvišjo kazen — na ustrelitev.

Kmalu nato se je ugotovilo, da obstoji nelegalni kontrarevolucionarni »moskovski center«. Preiskava in sodna razprava sta pokazali, kako gnusno vlogo so igrali Zinovjev, Kamenev, Jevdokimov in drugi voditelji te organizacije s tem, da so gojili med svojimi somišljeniki teroristična nastrojenja in da so pripravljali umore članov CK-ja in sovjetske vlade.

Dvoličnost in podlost teh ljudi se je povzpela do take stopnje, da je Zinovjev — eden organizatorjev in inspiratorjev umora S. M. Kirova, ki je priganjal morilca, naj čimprej izvrši ta zločin — napisal ob smrti Kirova nekrolog, ki je bil poln hvale, in je zahteval, naj se objavi.

Na sodni razpravi so se zinovjevci delali ske-sane, dejansko pa so tudi v tem trenutku še nadalje igrali dvolično vlogo. Utajili so svojo zvezo s Trockim. Utajili so dejstvo, da so se skupaj s trockisti prodali fašističnim špijonskim službam, utajili so svojo špijonsko-sabotersko delavnost. Zinovjevci so na sodni razpravi utajili svojo zvezo z buharinci,

obstoj združene trockistično-buharinske bande fašističnih najemnikov.

Umor tov. Kirova je izvršila, kakor se je pokazalo pozneje, ta združena trockistično-buharinska banda.

Že takrat, v l. 1935, je postalo jasno, da je zinovjevska skupina zakrinkana belogvardejska organizacija, ki v polni meri zasluži, da bi se z njenimi člani ravnalo kakor z belogvardejci.

Leto dni pozneje je postalo očito, da so pravi, neposredni in dejanski organizatorji umora Kirova in organizatorji priprav za umor drugih članov CK-ja bili Trocki, Zinovjev, Kamenev in njihovi pomagači. Sodišču so bili izročeni Zinovjev, Kamenev, Bakajev, Jevdokimov, Pikel, Smirnov I. N., Mračkovski, Ter-Vaganjan, Reinhold in drugi. Zločinci, ki so jih zalotili pri delu, so morali javno, na sodni razpravi priznati, da niso organizirali samo umora Kirova, temveč da so pripravljali umor tudi vseh ostalih voditeljev partije in vlade. Preiskava je pozneje ugotovila, da so ti zločinci krenili na pot organizacije diversantskih dejanj, na pot špijonaže. Sodni proces, ki se je vršil v Moskvi v l. 1936, je odkril najstrašnejši nravni in politični padec teh ljudi, najzavrženejšo podlost in izdajo, kar pa se je vse prikrivalo z dvoličnimi izjavami o vdanosti partiji.

Glavni inspirator in organizator vse te bande morilcev in špijonov je bil Judež Trocki. Pomočniki Trockega in izvrševalci njegovih kontrarevolucionarnih navodil so bili Zinovjev, Kamenev in njihove trockistične pleve. Ti so pripravljali poraz ZSSR v primeru, da bi jo napadli imperialisti, postali so defetisti v odnosu do delavsko-kmečke države, postali so preziranja vredni sluge in agenti nemško-japonskih fašistov.

Glavni nauk, ki so ga morale vse partijske organizacije črpati iz minulih sodnih procesov v

stvari zločinskega umora S. M. Kirova, je bil, da je treba likvidirati svojo lastno politično slepoto, da je treba likvidirati svojo politično brezskrbnost in povečati svojo budnost, budnost vseh partijskih članov.

V svojem pismu partijskim organizacijam, ki ga je izdal v zvezi z zločinskim umorom S. M. Kirova, je CK partije poudarjal:

a) »Treba je napraviti konec oportunistični dobrodušnosti, ki poteka iz napačne predpostavke, da postaja sovražnik čedalje bolj krotak in nenevaren, čim bolj rastejo naše sile. Taka predpostavka je vseskozi nepravilna. To je preostanek desnega odklona, ki prepričuje vse in vsakogar, da bodo sovražniki polagoma spolzeli v socializem, da bodo konec koncev postali resnični socialisti. Ni stvar boljševikov, počivati na lavorikah in zijati z odprtimi usti. Ni nam potrebna dobrodušnost, temveč budnost, resnična boljševiška revolucionarna budnost. Pomniti je treba, da bodo sovražniki tem raje posegali po »skrajnem sredstvu« kot edinem sredstvu za tiste, ki so v svoji borbi s sovjetsko oblastjo obsojeni na propad, čim bolj brezupen bo njihov položaj. Treba je pomniti to in biti buden.»

b) »Na tisto višino, ki mu pristoji, je treba dvigniti pouk o zgodovini partije med partijskimi člani, proučevanje vseh in vsakršnih antipartijskih grupacij v zgodovini naše partije, njihovih metod borbe proti partijski liniji, njihove taktike in — še tembolj — proučevanje taktike in metod borbe naše partije z antipartijskimi grupacijami, taktike in metod, ki so omogočile naši partiji, da je preodolela in popolnoma potolkla te grupacije. Treba je,

da partijski člani ne vedo samo tega, kako se je partija borila s kadeti, eseri, menjševiki, anarhisti in jih preodolevala, temveč tudi to, kako se je partija borila s trockisti, »demokratičnimi centralisti«, »delavsko opozicijo«, zinovjevci, desnimi odklonovci, desno-levičarskimi izrodi in pod. in jih preodolevala. Ne smemo pozabljati, da je poznanje in razumevanje zgodovine naše partije najvažnejše sredstvo, ki je nujno potrebno za to, da se popolnoma zagotovi revolucionarna budnost partijskih članov.«

Ogromnega pomena je v tem obdobju bila čistka partijskih vrst od elementov, ki so se partiji prislinili, in od tujih ji elementov, čistka, ki se je začela v l. 1933, zlasti pa — skrben pregled partijskih dokumentov in zamenjava starih partijskih dokumentov za nove; oboje je bilo izvršeno po zločinskem umoru S. M. Kirova.

Pred pregledom partijskih dokumentov sta vladala v mnogih partijskih organizacijah samovolja in površnost v ravnanju s partijskimi članskimi izkaznicami. V celi vrsti krajevnih partijskih organizacij je bil razkrit popolnoma nedopusten kaos v evidenci komunistov, ki so ga izkoristili sovražniki v svoje gnusne namene, izrabljajoč partijske članske izkaznice kot kritje za špijonažo, sabotersko delovanje in podobno. Sprejemanje v partijo in izdajanje partijskih članskih izkaznic so mnogi voditelji partijskih organizacij zaupali brezpomembnim osebam, često pa — popolnoma nepreskušanim partijskim članom.

V specialnem pismu z dné 13. maja 1935 vsem organizacijam o evidenci, izdajanju in čuvanju partijskih članskih izkaznic je CK partije naročil, naj se v vseh organizacijah izvrši skrben pregled par-

tijskih dokumentov, »naj se napravi boljševiški red v naši lastni partijski hiši«.

Pregled partijskih dokumentov je bil velikega političnega pomena. V resoluciji plenuma CK-ja partije z dné 25. oktobra 1935 o rezultatih pregleda partijskih dokumentov je bilo rečeno, da je bil ta pregled organizacijsko-politični ukrep ogromne važnosti za utrditev vrst VKP (b).

Ko sta bila izvršena pregled in zamenjava partijskih dokumentov, je bilo obnovljeno sprejemanje v partijo. Pri tem je CK VKP (b) zahteval, da se partija ne sme izpopolnjevati na veliko, temveč na podlagi strogo individualnega sprejemanja »resnično naprednih, stvari delavskega razreda resnično vdanih najboljših ljudi naše dežele, predvsem iz vrst delavcev, pa tudi iz vrst kmetov in delovne inteligence, ki so bili preskušeni na raznih odsekih borbe za socializem«.

Ko je obnavljal sprejemanje novih članov v partijo, je CK naročal partijskim organizacijam, naj pomnijo, da se bodo sovražni elementi tudi nadalje poskušali vrvati v vrste VKP (b). Zatorej:

»Naloga vsake partijske organizacije je, da vsestransko povečuje boljševiško budnost, dviga visoko zastavo Leninske partije in zagotavlja partijo pred vrivanjem tujih, sovražnih in slučajnih elementov v njene vrste.« (Odlok CK-ja VKP [b] z dné 29. septembra 1936. »Pravda«, štev. 270, l. 1936.)

Očiščujoč svoje vrste in utrjujoč jih, uničujoč sovražnike partije in brez prizanašanja boreč se proti potvarjanju partijske linije se je boljševiška partija še tesneje strinjala okrog CK-ja partije, ki sta pod njegovim vodstvom prehajali partija in dežela Sovjetov v novo etapo — k dograditvi brezrazredne, socialistične družbe.

Kratki sklepi.

V letih 1930—1934 je rešila boljševiška partija tisto zgodovinsko nalogo proletarske revolucije, ki je bila po osvojitvi oblasti najtežja — t. j. nalogo, kako prepeljati milijone gospodarstev majhnih kmečkih posestnikov na pot kolhozov, na pot socializma.

Likvidacija kulaštva kot najštevilnejšega izkoriščevalskega razreda in prehod osnovnih kmečkih množic na pot kolhozov sta privedla do tega, da so bile iztrebljene poslednje korenine kapitalizma v deželi, da se je dokončala zmaga socializma v kmetijstvu, da se je dokončno utrdila sovjetska oblast na vasi.

Ko so premagali celo vrsto težav organizacijskega značaja, so se kolhozi dokončno utrdili in so krenili po poti premožnega življenja.

Kot rezultat izpolnitve prvega petletnega načrta je bil zgrajen v naši deželi neomajen fundament socialistične ekonomike — prvovrstna težka socialistična industrija in kolektivno mašinizirano kmetijstvo, odpravljena je bila brezposelnost, odpravljeno je bilo izkoriščanje človeka po človeku, ustvarjeni so bili pogoji za nenehno izboljšavanje materialnega in kulturnega položaja delovnega ljudstva naše domovine.

Te gigantske uspehe so dosegli delavski razred, kolhozniki in vse delovno ljudstvo naše dežele zaradi smelega, revolucionarne in modre politike partije in vlade.

Kapitalistična okolitev si prizadeva oslabiti in spodkopati moč ZSSR, zato ojači svoje »delo«, ki z njim organizira v sami ZSSR bande morilcev, saboterjev, špijonov. Zlasti se ojači v odnosu do ZSSR sovražna delavnost kapitalistične okolitve potem, ko se fašisti polaste oblasti v Nemčiji in Japonski. V trockistih in zinovjencih je fašizem našel zveste sluge, ki so bili voljni opravljati špi-

jonažo, sabotažo, teror in diversije ter pripravljati poraz ZSSR — da bi obnovili kapitalizem.

Sovjetska oblast kaznuje s trdo roko te izrodke človeškega rodu in obračuna z njimi brez prizanja šanja kakor s sovražniki ljudstva in izdajalci domovine.

XII. poglavje

BOLJŠEVIŠKA PARTIJA V BORBI ZA DOGRADITEV SOCIALISTIČNE DRUŽBE IN UVEDBA NOVE USTAVE

(1935—1937)

1. Mednarodni položaj v letih 1935—1937. Začasna ublažitev ekonomske krize. Začetek nove ekonomske krize. Italija si osvoji Abesinijo. Nemško-italijanska intervencija v Španiji. Japonski vdor v Centralno Kitajsko. Začetek druge imperialistične vojne.

Ekonomska kriza, ki se je začela v kapitalističnih deželah v drugi polovici l. 1929, je trajala do konca l. 1933. Nato se je padanje industrije zaustavilo, kriza je prešla v zastoj in potem se je začelo neznatno oživiljenje industrije, njen neznamen pollet. Toda ta pollet ni bil tisti pollet, ki se za njim pričinja razcvet industrije na novi, višji osnovi. Svetovna kapitalistična industrija se ni mogla povzpeti niti do ravni iz l. 1929 in je dosegla sredi l. 1937 le 95—96 odstotkov te ravni. V drugi polovici l. 1937 pa se je začela že nova ekonomska kriza, ki je zajela predvsem Združene države Amerike. Proti koncu l. 1937 je naraslo število brezposelnih v ZDA znova na 10 milijonov ljudi. Število brezposelnih v Angliji se je začelo naglo povečevati.

Na ta način so se kapitalistične dežele, ki si še niso utegnile opomoči od udarcev nedavne ekonomske krize, znašle iz oči v oči z novo ekonomsko krizo.

Ta okolnost je privedla do tega, da so se protislovja med imperialističnimi deželami kakor tudi

med buržoazijo in proletariatom še bolj zaostri. V zvezi s tem so se začeli čedalje bolj jačiti poskusi agresivnih držav, nadomestiti izgube, ki jih je povzročila ekonomska kriza v deželi, na račun drugih, slabo zavarovanih dežel. Pri tem se je dve- ma znanima agresivnima državama — Nemčiji in Japonski — pridružila to pot tretja država — Italija.

V l. 1935 je fašistična Italija napadla Abesinijo in jo zaslužnija. Napadla je Abesinijo, ne da bi imela s stališča »mednarodnega prava« kakršen koli razlog ali povod, napadla jo je brez vojne napovedi, na zahrbtnen način, kakor je to sedaj pri fašistih postalo moda. To ni bil udarec le po Abesiniji. Udarec je bil naperjen tudi proti Angliji, proti morskim potem Anglije iz Evrope v Indijo, v Azijo. Poskusi Anglije, da bi preprečila Italiji, da se vgnezdí v Abesiniji, niso rodili uspeha. Da bi imela proste roke, je Italija potem izstopila iz Društva narodov in se je začela oboroževati na veliko.

Tako se je na najkrajših morskih potéh iz Evrope v Azijo zavozljal nov vozec vojne.

Fašistična Nemčija je z enostranskim aktom raztrgala versajsko mirovno pogodbo in si je zarisala načrt za ostvaritev nasilne revizije mejá evropskih držav. Nemški fašisti niso prikrivali, da si prizadevajo pokoriti sosednje države ali si vsaj prisvojiti lista ozemlja teh držav, ki jih naseljujejo Nemci. Ta načrt predvideva: najprej osvojitve Avstrije, potem udarec po Češkoslovaški, potem mor- da — po Poljski, kjer je tudi nepretrgano ozemlje z nemškim prebivalstvom in ki meji na Nemčijo, potem pa... potem »bomo videli«.

Poleti l. 1936 se je začela vojaška intervencija Nemčije in Italije proti španski republiki. Pod videzom, da podpirata španske fašiste, sta Italija in Nemčija dobili možnost, da spravita na skrivaj

svoje vojaške enote na ozemlje Španije, za hrbet Franciji, svojo vojno mornarico pa — v španske vode, v področje Balcarskih otokov in Gibraltarja na jugu, v področje Atlantskega oceana na zahodu, v področje Biskajskega zaliva na severu. V začetku l. 1938 so nemški fašisti zasedli Avstrijo in se s tem zasidrili na srednjem toku Donave ter razširili na jug Evrope, bliže Jadranskemu morju.

Ko so razširjali intervencijo proti Španiji, so nemško-italijanski fašisti prepričevali vse in vsakogar, da se bore proti »rdečim« v Španiji in da nimajo nobenih drugih ciljev. Toda to je bila groba in nespretna pretveza, preračunana na neumnost naivnežev. Dejansko so zadajali udarec Angliji in Franciji, zakaj skušali so Angliji in Franciji presekati morske poti k njunim ogromnim kolonialnim posestvom v Afriki in Aziji.

Kar se tiče zasedbe Avstrije, pa je že nič več ni bilo mogoče spraviti v okvir borbe, z versajsko pogodbo, v okvir čuvanja »nacionalnih« interesov Nemčije, ki si je prizadevala, da si znova pridobi ozemlja, ki jih je izgubila v zvezi s prvo imperialistično vojno. Avstrija ni pripadala Nemčiji niti pred vojno niti po vojni. Nasilna priključitev Avstrije Nemčiji pomeni surovo imperialistično osvajanje tujega ozemlja. To osvajanje nedvomno razkriva stremljenje fašistične Nemčije, da bi si pridobila gospodujoči položaj na kontinentu Zahodne Evrope.

To je bil udarec predvsem proti interesom Francije in Anglije.

Tako so se na jugu Evrope, v območju Avstrije in Jadranskega morja kakor tudi na skrajnem zahodu Evrope, v območju Španije in obdajajočih jo morij, zavozlali novi vozli vojne.

V l. 1937 je japonska fašistična soldateska zasedla Peking, vdrla v Centralno Kitajsko in okupirala Šanghaj. Vdor japonskih čet v Centralno

Kitajsko se je izvršil prav tako kakor tudi vdor v Mandžurijo nekaj let poprej po japonski metodi, t. j. na zahrbtnen način, z lopovsko pretvezo, da je treba poravnati razne »lokalne incidente«, ki so jih vprizorili Japonci sami, z dejanskim kršenjem vseh in vsakršnih »mednarodnih norm«, pogodb, sporazumov in podobno. Zasedba Tientsina in Šanghaja je izročila ključ za trgovino s Kitajsko z njenim neizmernim trgovom — v roke Japonske. To pomeni, da lahko Japonska, dokler sta v njenih rokah Šanghaj in Tientsin, kadar koli požene iz Centralne Kitajske Anglijo in ZDA, ki imata tam vloženi silni kapital.

Seveda, junaška borba kitajskega ljudstva in njegove armade proti japonskim osvajalcem, silni nacionalni polet na Kitajskem, ogromne rezerve v ljudeh in ozemlju na Kitajskem in končno trdna volja kitajske nacionalne vlade, izvesti osvobodilno borbo Kitajske do konca, do popolnega izгона osvajalcev s kitajskega ozemlja — vse to nedvomno priča o tem, da za japonske imperialiste ni in biti ne more bodočnosti na Kitajskem.

Res pa je tudi to, da drži Japonska za sedaj v svojih rokah ključ za trgovino s Kitajsko in da je njena vojna proti Kitajski v bistvu najresnejši udarec proti interesom Anglije in ZDA.

Tako se je na Velikem oceanu, v območju Kitajske, zavozljal še en vozil vojne.

Vsa ta dejstva kažejo, da se je druga imperialistična vojna dejansko že začela. Začela se je na skrivaj, brez vojne napovedi. Države in ljudstva so nekako neopazno zdrsele v vrtinec druge imperialistične vojne. Na raznih koncih sveta so začele vojno tri agresivne države — fašistični vladajoči krogi v Nemčiji, Italiji, Japonski. Vojna divja na ogromnem prostoru od Gibraltarja do Šanghaja. Vojni se je že posrečilo potegniti v svoj vrtinec več ko pol milijarde človeštva. Konec koncev je

naperjena proti kapitalističnim interesom Anglije, Francije, ZDA, zakaj njen cilj je nova delitev sveta in interesnih sfer v korist agresivnim deželam in na račun teh tako imenovanih demokratičnih držav.

Značilna poteza druge imperialistične vojne je za sedaj v tem, da jo bojujejo in širijo agresivne države, medtem ko druge države, »demokratične« države, proti katerim je prav za prav ta vojna naperjena, ustvarjajo videz, kakor da se jih vojna ne tiče, umivajo si roke, umikajo se, pojejo hvalo svoji miroljubnosti, zmerjajo fašistične napadalce in... prepuščajo svoje pozicije drugo za drugo napadalcem, hkrati pa zatrjujejo, da se pripravljajo na odpor.

Kakor vidimo, je ta vojna precej čudnega in enostranskega značaja. Toda to je ne ovira, da bi ne bila kruta in surovo osvajalna vojna, ki divja na račun slabo zavarovanih narodov Abesinije, Španije, Kitajske.

Nepravilno bi bilo, če bi si tak enostranski značaj vojne razlagali z vojaško ali ekonomsko šibkostjo »demokratičnih« držav. »Demokratične« države so seveda močnejše od fašističnih držav. Enostranski značaj svetovne vojne, ki se čedalje bolj širi, se pojasnjuje s tem, da ni enotne fronte »demokratičnih« držav proti fašističnim državam. Tako imenovane »demokratične« države seveda ne odobravajo »skrajnosti« fašističnih držav in se bojé okrepitve teh držav. Toda še bolj se bojé delavskega gibanja v Evropi in nacionalnoosvobodilnega gibanja v Aziji, ker so mnenja, da je fašizem »dober protistrup« proti vsem tem »nevarnim« gibanjem. Zato se vladajoči krogi »demokratičnih« držav, zlasti pa vladajoči konservativni krogi Anglije omejujejo na politiko pregovarjanja brezmejno nesramnih fašističnih oblastnikov — »naj ne tirajo stvari do skrajnosti«, hkrati pa jim dajejo vedeti, da ti krogi »popolnoma razumejo« njihovo reak-

cionarno-policijsko politiko proti delavskemu in nacionalnoosvobodilnemu gibanju ter da v bistvu z njo simpatizirajo. Vladajoči krogi Anglije vodijo v tem primeru približno prav takšno politiko, kakršno so pod carizmom vodili ruski liberalno-monarhistični buržuji, ki so se sicer bali »skrajnosti« carske politike, toda še bolj so se bali ljudstva in so zaradi tega prešli k politiki pregovarjanja carja — torej k politiki sporazuma s carjem proti ljudstvu. Kakor znano, se je taka dvojna politika liberalno-monarhistični buržoaziji Rusije bridko maščevala. Pričakujemo lahko, da se bo zgodovina vladajočim krogom Anglije in njihovim prijateljem v Franciji in ZDA prav tako bridko maščevala.

Razume se, da ZSSR ni mogla, ko je videla tak preokret v mednarodnih zadevah, z zaprtimi očmi mimo teh grozečih dogodkov. Vsaka, celo majcena vojna, ki jo začne napadalci, je nevarnost za miroljubne dežele, druga imperialistična vojna, ki se je tako »neopazno« prikradla med ljudstva in zajela več ko pol milijarde človeštva — pa bi še tem manj mogla biti kaj drugega kakor najresnejša nevarnost za vsa ljudstva in v prvi vrsti za ZSSR. Zgovorno priča o tem ustvaritev »antikomunističnega bloka« med Nemčijo, Italijo in Japonsko. Zato je naša dežela hkrati z ostvarjanjem svoje politike miru razvijala in krepila še nadalje obrambno sposobnost naših mej in borbeno pripravljenost Rdeče armade in Rdeče mornarice. Konec l. 1934 je ZSSR vstopila v Društvo narodov, ker se je zavedala, da Društvo narodov kljub svoji šibkosti lahko služi kot mesto za razkrinkavanje napadalcev in kot kolikor tolikšno, čeprav šibko, orodje miru, ki zavira sproščanje vojne. ZSSR je bila mnenja, da v takih časih ne smemo zametati celo tako šibke mednarodne organizacije, kakor je Društvo narodov. V maju

l. 1935 je bila sklenjena pogodba med Francijo in ZSSR o medsebojni pomoči proti možnemu napadu agresorjev. Hkrati je bila prav taka pogodba sklenjena s Češkoslovaško. V marcu l. 1936 je ZSSR sklenila z Mongolsko ljudsko republiko pogodbo o medsebojni pomoči. V avgustu l. 1937 je bila sklenjena pogodba o nenapadanju med ZSSR in Kitajsko republiko.

2. *Nadaljnji polet industrije in kmetijstva v ZSSR. Izpolnitev druge petletke pred določenim rokom. Rekonstrukcija kmetijstva in dovršitev kolektivizacije. Pomen kadrov. Stahanovsko gibanje. Dvig ljudske blaginje. Dvig ljudske kulture. Moč sovjetske revolucije.*

Medtem ko se je v kapitalističnih deželah tri leta po ekonomski krizi v l. 1930—1933 začela nova ekonomska kriza, se je v ZSSR v vsem tem obdobju nenehno nadaljeval industrijski polet. Če je svetovna kapitalistična industrija v celoti dosegla sredi l. 1937 komaj 95—96 odstotkov tiste ravni, ki jo je dosegla l. 1929, in to le, da je v drugi polovici l. 1937 vstopila v fazo nove ekonomske krize, pa je industrija ZSSR dosegla v svojem čedalje večjem poletu proti koncu l. 1937 428 odstotkov tiste ravni, ki jo je dosegla l. 1929, v primeri s predvojnimi nivojem pa se je povečala za več ko sedemkrat.

Ti uspehi so bili neposredna posledica politike rekonstrukcije, ki sta jo partija in vlada izvajali z vso trdovratnostjo.

Zaradi teh uspehov je bil drugi petletni načrt v industriji izpolnjen pred določenim rokom. Druga petletka je bila dokončana do 1. aprila 1937, t. j. v štirih letih in treh mesecih.

To je bila velikanska zmaga socializma.

Skoraj prav tako sliko poleta je nudilo kmetijstvo. Posejane površine vseh kultur so se povečale od 105 milijonov hektarov v l. 1913 (predvojna doba) na 135 milijonov hektarov v l. 1937. Proizvodnja žita se je povečala od 4 milijard 800 milijonov pudov v l. 1913 na 6 milijard 800 milijonov pudov v l. 1937, proizvodnja sirovega bombaža od 44 milijonov pudov na 154 milijonov pudov, proizvodnja lana (vlakno) od 19 milijonov pudov na 31 milijonov pudov, proizvodnja sladkorne pese od 645 milijonov pudov na 1 milijardo 311 milijonov pudov, proizvodnja oljnih kultur od 129 milijonov pudov na 306 milijonov pudov.

Pripomniti je treba, da so edinole kolhozi (brez sovhozov) dali deželi v l. 1937 več ko 1 milijardo 700 milijonov pudov, t. j. najmanj za 400 milijonov pudov žita za prodajo več kakor zemljiška gospodstva, kulaki in kmetje v l. 1913 skupaj.

Le ena panoga kmetijstva — živinoreja — je še vedno zaostajala za predvojnimi nivojem in je še nadalje napredovala v prepočasnem tempu.

Kar se tiče kolektivizacije kmetijstva, pa smo jo lahko imeli za že dokončano. V kolhozih je bilo v l. 1937 18½ milijona kmečkih domačij, kar je tvorilo 93 odstotkov vseh kmečkih domačij, z žitom posejane površine kolhozov pa so tvorile 99 odstotkov vseh kmečkih z žitom posejanih površin.

Sadovi rekonstrukcije kmetijstva in njegove povečane oskrbe s traktorji in kmetijskimi stroji so bili očitni.

Dovršitev rekonstrukcije v industriji in kmetijstvu je privedla do tega, da je bilo narodno gospodarstvo obilno preskrbljeno s prvovrstno tehniko. Industrija in kmetijstvo, promet in armada so dobili ogromno množino nove tehnike, novih strojev in orodnih strojev, traktorjev in kmetijskih strojev, lokomotiv in parnikov, artilerije in tankov, letal in vojnih ladij. Treba je bilo spraviti na noge

desettisoče in stotisoče izučenihi kadrov, zmožnih obvladati vso to tehniko in izžeti iz nje maksimum tega, kar se da iz nje izžeti. Brez tega, brez zadostnega števila ljudi, ki so obvladali tehniko, je tehnika tvegala, da se pretvori v kup mrtve kovine, ki bo ostala neizkoriščena. To je bila resna nevarnost, ki se je rodila zato, ker naraščanje kadrov, ki bi bili zmožni obvladati tehniko, ni dohitelo in je daleč zaostajalo za naraščanjem tehnike. Stvar se je komplicirala s tem, da se precejšen del naših funkcionarjev ni zavedal te nevarnosti in je bil mnenja, da bo tehnika »sama opravila« svojo zadevo. Če so ljudje poprej podcenjevali tehniko in je bil njihov odnos do nje malomaren, pa so jo sedaj začeli precenjevati, pretvorili so jo v fetiš. Niso razumeli, da je tehnika brez ljudi, ki so obvladali tehniko — mrtva. Niso razumeli, da dá lahko tehnika le z ljudmi, ki so obvladali tehniko, večjo produktivnost dela.

Vprašanje kadrov, ki so obvladali tehniko, je postalo na ta način vprašanje največjega pomena.

Treba je bilo obrniti pozornost naših funkcionarjev od čezmernega navdušenja za tehniko, od podcenjevanja pomena kadrov — na to, da se je treba temeljito seznaniti s tehniko, da je treba obvladati tehniko, da je treba vsestransko okrepiti delo za vzgojo številnih kadrov, ki bi bili zmožni obvladati tehniko in izžeti iz nje maksimalni učinek.

Če je poprej, v začetku rekonstrukcijskega obdobja, ko se je v deželi čutilo pomanjkanje na področju tehnike, partija dala geslo — »v obdobju rekonstrukcije je tehnika tista, ki odloča vse«, pa je sedaj, ko je bilo tehnike v izobilju, potem ko se je obdobje rekonstrukcije v glavnem dokončalo in ko se je v deželi čutilo hudo pomanjkanje kadrov — partija morala dati novo geslo, ki že ni več osredotočevalo pozornosti na tehniko, temveč na lju-

deh, na kadrih, ki bi bili zmožni do dna izkoristiti tehniko.

Velikega pomena je bil v tem pogledu govor tov. Stalina ob odpustu gojencev iz akademije Rdeče armade v maju l. 1935.

»Poprej — je dejal tov. Stalin — smo govorili, da ,tehnika odloča vse'. To geslo nam je pomoglo v tem pogledu, da smo likvidirali pomanjkanje na področju tehnike in ustvarili v vseh panogah delavnosti najširšo tehnično bazo za oskrbo naših ljudi s prvovrstno tehniko. To je prav dobro. Toda to še zdaleč, zdaleč ne zadostuje. Da bi spravili tehniko v tek in jo izkoristili do dna, so nam potrebni ljudje, ki so obvladali tehniko, potrebni so kadri, ki so zmožni, da se temeljito seznanijo s tehniko in izkoristijo to tehniko po vseh pravilih umetnosti. Tehnika je brez ljudi, ki so obvladali tehniko — mrtva. Tehnika z ljudmi na čelu, ki so obvladali tehniko, more in mora delati čudeže. Če bi bilo v naših prvovrstnih podjetjih in lovarnah, v naših sovhozih in kolhozih, v našem prometu, v naši Rdeči armadi zadostno število kadrov, ki bi bili zmožni obvladati to tehniko, bi naša dežela dosegla trikrat, štirikrat večji učinek, kakor ga dosega sedaj. Vidite, zato je treba sedaj prenesti težišče na ljudi, na kadre, na funkcionarje, ki so obvladali tehniko. Vidite, zato je treba staro geslo — ,tehnika odloča vse', ki odraža že preživelo obdobje, ko je pri nas vladalo pomanjkanje na področju tehnike — nadomestiti sedaj z novim geslom, z geslom namreč, da ,kadri odločajo vse'. To je sedaj najvažnejše... Treba je končno razumeti, da so od vseh

dragocenih kapitalov, kolikor jih obstoji na svetu, najdragocenejši in najodločilnejši kapital ljudje, kadri. Razumeti je treba, da v naših sedanjih pogojih ,kadri odločajo vse'. Če bomo imeli dobre in številne kadre v industriji, v kmetijstvu, v prometu, v armadi — bo naša dežela nepremagljiva. Če ne bomo imeli takih kadrov — bomo šepali na obe nogi.«

Tako je pospešena vzgoja tehničnih kadrov in naglo obvladanje nove tehnike s ciljem, še nadalje povečevati produktivnost dela — tako je to dvoje postalo najvažnejša naloga.

Najlepši primer za to, kako so rasli taki kadri, primer za to, kako so naši ljudje obvladali novo tehniko in kako je nadalje naraščala produktivnost dela, je bilo stahanovsko gibanje. To se je rodilo in razmahnilo v Donbasu, v industriji premoga, preneslo se je v druge industrijske panoge, se razširilo na promet in zajelo potem kmetijstvo. To gibanje je dobilo ime stahanovsko po imenu svojega začetnika — kopača v premogovniku »Centralna-Irmino« (Donbas) Alekseja Stahanova. Že pred Stahanovom je Nikita Izotov dosegel do tedaj nezaslišane rekorde v kopanju premoga. Zgled Stahanova, ki je 31. avgusta 1935 nakopal v enem posadu 102 toni premoga in je s tem za 14-krat prekoračil običajne norme v proizvodnji premoga — je sprožil množično gibanje delavcev in kolhoznikov za povišanje proizvodnih norm, za nov dvig produktivnosti dela. Busygin v avtomobilski industriji, Smetanin v čevljarški industriji, Krivonos v prometu, Musinski v lesni industriji, Jevdokija in Marija Vinogradova v tekstilni industriji, Marija Demčenko, Marija Gnatenko, P. Angelina, Polagutin, Kolesov, Kovardak, Borin v kmetijstvu — to so imena prvih pionirjev stahanovskega gibanja.

Njim so sledili drugi pionirji, celi oddelki pionirjev, ki so prekosili produktivnost dela prvih pionirjev.

Ogromnega pomena za razvijanje stahanovskega gibanja sta bila prvo vsezvezno posvetovanje stahanovcev v novembru 1935 v Kremlju in govor tov. Stalina na tem posvetovanju.

»Stahanovsko gibanje — je rekel tov. Stalin v svojem govoru — izraža nov polet socialističnega tekmovanja, novo, višjo etapo socialističnega tekmovanja... Poprej, pred kakimi tremi leti, v obdobju prve etape socialističnega tekmovanja ni bilo socialistično tekmovanje nujno povezano z novo tehniko. Da, saj takrat prav za prav nove tehnike skoraj niti imeli nismo. Sedanja etapa socialističnega tekmovanja — stahanovsko gibanje — pa je nasprotno nujno povezano z novo tehniko. Stahanovsko gibanje si ni mogoče misliti brez nove, višje tehnike. Pred vami so ljudje kakor tovariši Stahanov, Busygin, Smetanin, Krivonos, Pronin, Vinogradovi in mnogi drugi, novi ljudje, delavci in delavke, ki so popolnoma obvladali tehniko svoje stroke, si jo podvrgli in jo pognali dalje. Pred kakimi tremi leti takih ljudi pri nas ni bilo ali skoraj ni bilo... Pomen stahanovskega gibanja je v tem, da je to tako gibanje, ki ruši stare tehnične norme kot nezadostne, nadkriljuje v celi vrsti primerov produktivnost dela naprednih kapitalističnih dežel in ustvarja na ta način praktično možnost za nadaljnjo utrditev socializma v naši deželi, možnost, da se naša dežela pretvori v najpremožnejšo deželo.«

Ko je označeval delovne metode stahanovcev in odkrival ogromni pomen stahanovskega gibanja za bodočnost naše dežele, je tov. Stalin dalje dejal:

»Oglejte si natančno tovariše stahanovce. Kakšni ljudje so to? V glavnem so to delavci in delavke mladih ali srednjih let, kulturni in tehnično podkovani ljudje, ki nudijo vzor točnosti in natančnosti v delu, znajo ceniti faktor časa v delu in ki so se naučili meriti čas ne samo na minute, temveč tudi na sekunde. Večina med njimi je dovršila tako imenovani tehnični minimum in še nadalje izpopolnjuje svojo tehnično izobrazbo. Ti ljudje ne poznajo konservatizma in stagnacije nekih inženirjev, tehnikov in gospodarstvenikov, gredo smelo naprej, rušoč zastarele tehnične norme in ustvarjajoč nove, višje, uvajajo popravke v projektirane kapacitete in gospodarske načrte, ki so jih sestavili voditelji naše industrije, na vsakem koraku dopolnjujejo in popravljajo inženirje in tehnike, često jih učé in potiskajo naprej, zakaj to so ljudje, ki so popolnoma obvladali tehniko svoje stroke in znajo izžemati iz tehnike maksimum tega, kar se iz nje izžeti dá. Danes je stahanovcev še malo, toda kdo more dvomiti o tem, da jih bo jutri desetkrat več? Mar ni jasno, da so stahanovci novatorji v naši industriji, da pomeni stahanovsko gibanje bodočnost naše industrije, da nosi to gibanje v sebi seme bodočega kulturno-tehničnega poleta delavskega razreda, da nam odpira tisto pot, ki se edino po njej dajo doseči tiste najvišje stopnje v produktivnosti dela, ki so nujno potrebne za prehod od socializma

h komunizmu in za uničenje nasprotja med umskim delom in fizičnim delom?«

Razmah stahanovskega gibanja in izpolnitev druge petletke pred določenim rokom sta ustvarila pogoje za nov dvig blaginje in kulturnega razvoja delovnega ljudstva.

Realna mezda delavcev in nameščencev se je v drugi petletki za več ko dvakrat povečala. Mezdni fond je narasel od 34 milijard v l. 1933 na 81 milijard v l. 1937. Fond državnega socialnega zavarovanja je narasel od 4 milijard 600 milijonov rubljev v l. 1933 na 5 milijard 600 milijonov rubljev v l. 1937. Za državno zavarovanje delavcev in nameščencev, za izboljšanje življenja in za kulturne potrebe, za sanatorije, zdravilišča, domove počitka in za zdravniško pomoč je bilo samo v l. 1937 potrošenih okoli 10 milijard rubljev.

Na vasi se je dokončno utrdil kolhozni red. K temu sta mnogo pripomogla Statut kmetijskega artela, ki je bil sprejet na II. kongresu kolhoznikov-udarnikov v februarju l. 1935. in izročitev vse zemlje, ki so jo kolhozi obdelovali, kolhozom v večno uživanje. Z utrditvijo kolhoznega reda sta izginili revščina in življenjska nepreskrbljenost na deželi. Če je poprej, pred kakimi tremi leti, dobival kolhoznik po en, po dva kilograma žita na delovni dan, pa je začela sedaj večina kolhoznikov v žitnih okrajih dobivati od pet do dvanajst kilogramov na delovni dan, mnogi med njimi pa — do dvajset kilogramov na delovni dan, da sploh ne govorimo o tem, da so dobivali druge produkte in prejemale denarne dohodke. Pojavili so se milijoni kolhoznih domačij, ki so dobivale v žitnih okrajih od 500 do 1500 pudov žita na leto, v okrajih, pridelujočih bombaž, sladkorno peso, lan, v živinorejskih, vinogradniških okrajih in v okrajih, ki goje limone, sadje in zelenjavo, pa po več desetisoč rubljev letnega dohodka.

Kolhozi so postali premožni. Gradnja novih kašč in skladišč je postala glavna skrb kolhozne domačije, ker stare shrambe za pridelke, ki so bile preračunane na neznatne letne zaloge, niso zadovoljevale niti desetega dela novih potreb kolhoznikov.

V zvezi z naraščanjem blaginje ljudskih množic je izdala vlada l. 1936 zakon o prepovedi splavov. Hkrati je bil izdelan obširen program za gradnjo porodnišnic, jasli, mlečnih kuhinj, otroških vrtcev. L. 1936 je bilo za te ukrepe določenih 2 milijardi 174 milijonov rubljev proti 875 milijonom v l. 1935. S posebnim zakonom je bila uvedena znatna pomoč družinam z mnogo otroki. Na osnovi tega zakona je bilo v l. 1937 izplačanih več od milijarde rubljev podpor.

Zaradi uvedbe splošnega obveznega šolanja in gradnje novih šol se je razvil mogočen polet v kulturnem dviganju ljudskih množic. Po vsej deželi se je razmahnila grandiozna gradnja šol. Število učencev v osnovnih in srednjih šolah se je dvignilo od 8 milijonov v l. 1914 na 28 milijonov v letih 1936—37. Število študentov se je na visokih šolah dvignilo od 112.000 v l. 1914 na 542.000 v letih 1936—1937.

To je bila kulturna revolucija.

V dvigu materialnega položaja in kulturnega razvoja ljudskih množic se je izražala sila, moč, nepremagljivost naše sovjetske revolucije. V preteklosti so revolucije propadale zaradi tega, ker niso imele možnosti, da bi resno izboljšale ljudstvu — potem ko so mu dale svobodo — hkrati s tem njegov materialni in kulturni položaj. V tem je bila njihova glavna slabost. Naša revolucija se razlikuje od vseh drugih revolucij po tem, da ni ljudstva samo osvobodila carizma in kapitalizma, temveč je tudi temeljito izboljšala njegov materialni in

kulturni položaj. V tem je njena sila in nepremagljivost.

»Naša proletarska revolucija — je dejal tov. Stalin v svojem govoru na prvem vse-zveznem posvetovanju stahanovcev — je edina revolucija na svetu, ki ji je uspelo, da ni pokazala ljudstvu samo svojih političnih rezultatov, temveč tudi materialne rezultate. Med vsemi delavskimi revolucijami poznamo samo eno, ki se je nekako dokopala do oblasti. To je bila Pariška komuna. Toda ta ni obstajala dolgo. Res je poskusila razbiti okove kapitalizma, toda ni se ji posrečilo, da bi jih razbila, in še tem manj se ji je posrečilo, da bi pokazala ljudstvu dobrotne materialne rezultate revolucije. Naša revolucija je edina, ki ni samo razbila okovov kapitalizma in dala ljudstvu svobodo, temveč je vrh tega uspela, da je ustvarila ljudstvu materialne pogoje za premožno življenje. V tem je sila in nepremagljivost naše revolucije.«

3. VIII. kongres sovjetov. Sprejetje nove Ustave ZSSR

V februarju leta 1935 je VII. kongres sovjetov Zveze sovjetskih socialističnih republik sprejel sklep, naj se spremeni Ustava ZSSR, ki je bila sprejeta v l. 1924. Ustavo ZSSR je bilo nujno treba spremeniti zaradi tistih ogromnih sprememb, ki so se izvršile v življenju ZSSR od l. 1924 dalje, t. j. od tistega časa, ko je bila sprejeta prva Ustava Sovjetske zveze, do naših dni. V teh letih, ki so minula, se je popolnoma spremenil odnos razrednih sil v ZSSR: ustvarjena je bila nova socialistična industrija, razbito je bilo kulaštvo, zmagal je kol-

hozni red, utrdila se je socialistična lastnina proizvodnih sredstev v vsem narodnem gospodarstvu kot osnova sovjetske družbe. Zmaga socializma je ustvarila možnost za prehod k nadaljnji demokratizaciji volivnega sistema, k uvedbi splošne, enake in neposredne volivne pravice s tajnim glasovanjem.

Posebna Ustavna komisija pod predsedstvom tov. Stalina je izdelala načrt nove Ustave ZSSR. Načrt je bil izročen vsemu ljudstvu v presojo, ki je trajala 5½ meseca. Načrt Ustave je bil predložen v presojo Izrednemu VIII. kongresu sovjetov.

V novembru l. 1936 se je sestal VIII. kongres sovjetov, ki je bil sklican za to, da odobri ali odkloni načrt nove Ustave ZSSR.

V svojem referatu na VIII. kongresu sovjetov o načrtu nove Ustave je tov. Stalin razložil glavne spremembe, ki so se izvršile v deželi sovjetov od časa, ko je bila sprejeta Ustava iz l. 1924, dalje.

Ustava iz l. 1924 se je izdelovala v prvem obdobju nepa. Takrat je sovjetska oblast še dopuščala razvoj kapitalizma vzporedno z razvojem socializma. Takrat je sovjetska oblast računala, da bo med tekmo obeh sistemov — kapitalističnega in socialističnega — organizirala in zagotovila zmago socializma nad kapitalizmom na področju ekonomike. Takrat še ni bilo rešeno vprašanje »kdo — koga«. Industrija, ki je temeljila na stari in revni tehniki, ni dosegala niti predvojne ravni. Še manj razveseljivo sliko je nudilo tedaj kmetijstvo. Sovhozi in kolhozi so obstajali le kot posamezni otočki v neizmernem morju posamičnih kmečkih gospodarstev. Takrat ni bil govor o likvidaciji kulaštva, temveč le o njegovi omejitvi. Na področju blagovnega prometa je znašal socialistični sektor le okrog 50 odstotkov.

Drugačno sliko je nudila ZSSR v l. 1936. Do l. 1936 se je popolnoma spremenila ekonomika ZSSR. Do tega časa so bili v celoti likvidirani

kapitalistični elementi — zmagal je socialistični sistem na vseh področjih narodnega gospodarstva. Mogočna socialistična industrija je za sedemkrat preseгла predvojno produkcijo in je popolnoma spodrinila privatno industrijo. V kmetijstvu je zmagala največja na svetu, mašinizirana, z novo tehniko opremljena socialistična proizvodnja v obliki sistema kolhozov in sovhozov. Kulaštvo je bilo do l. 1936 kot razred popolnoma likvidirano, sektor posamičnih kmetov pa že ni igral nobene resne vloge več v ekonomiki dežele. Ves blagovni promet se je osredotočil v rokah države in zadružništva. Izkoriščanje človeka po človeku je bilo za vedno odpravljeno. Družbena, socialistična lastnina proizvajalnih sredstev se je utrdila kot neomajna osnova novega, socialističnega reda v vseh panogah narodnega gospodarstva. V novi, socialistični družbi so za vedno izginili krize, beda, brezposelnost in propadanje. Ustvarjeni so bili pogoji za premožno in kulturno življenje vseh članov sovjetske družbe.

V skladu s tem — je dejal tov. Stalin v svojem referatu — se je spremenila tudi razredna sestava prebivalstva Sovjetske zveze. Razred zemljiške gospode in stara velika imperialistična buržoazija sta bila likvidirana že v obdobju državljanske vojne. V letih socialistične graditve so bili likvidirani vsi izkoriščevalski elementi — kapitalisti, trgovci, kulaki, špekulanti. Ohranili so se le neznatni ostanki likvidiranih izkoriščevalskih razredov in njihova popolna likvidacija je vprašanje najbližje bodočnosti.

Delovno ljudstvo ZSSR — delavci, kmetje, inteligenca — se je v letih socialistične graditve korenito spremenilo.

Delavski razred je nehal biti izkoriščani razred, ki je oropan proizvajalnih sredstev, kakor se to dogaja pod kapitalizmom. Ta je uničil kapitalizem, odvzel je kapitalistom proizvajalna sredstva in jih

pretvoril v družbeno lastnino. Nehal je biti proletariat v pravem, starem pomenu te besede. Proletariat ZSSR, ki ima v svojih rokah državno oblast, se je pretvoril v popolnoma nov razred. Pretvoril se je v delavski razred, ki je osvobojen izkoriščanja in ki je uničil kapitalistični gospodarski sistem ter uvedel socialistično lastnino proizvajalnih sredstev, t. j. v tak delavski razred, kakršnega zgodovina človeštva še ni poznala.

Prav tako korenite spremembe so se izvršile tudi v položaju kmetov ZSSR. V nekdanjih dneh je več ko dvajset milijonov raztresenih posamičnih kmečkih gospodarstev — majhnih in srednjih — šarilo vsako zase na svojem koščku zemlje. Uporabljala so zaostalo tehniko, izkoriščali so jih zemljiška gospoda, kulaki, trgovci, špekulanti, oderuhi in pod. Sedaj so se v ZSSR razvili popolnoma novi kmetje: nič več ni zemljiške gospode in kulakov, trgovcev in oderuhov, ki bi mogli izkoriščati kmete. Ogromna večina kmečkih gospodarstev je vstopila v kolhoze, ki jim temelj ni privatna lastnina proizvajalnih sredstev, temveč kolektivna lastnina, ki je nastala na osnovi kolektivnega dela. To je nov tip kmetov, ki so osvobojeni vsakršnega izkoriščanja. Takih kmetov zgodovina človeštva tudi še ni poznala.

Spremenila se je tudi inteligenca ZSSR. V svojem večjem delu je postala popolnoma nova inteligenca. Po večini poteka iz delavskih in kmečkih vrst. Ne služi kapitalizmu kakor stara inteligenca, temveč socializmu. Inteligenca je postala enakopraven član socialistične družbe. Ta inteligenca gradi skupaj z delavci in kmeti novo, socialistično družbo. To je nov tip inteligence, ki služi ljudstvu in je osvobojena vsakršnega izkoriščanja. Take inteligence zgodovina človeštva še ni poznala.

Na ta način se zabrisujejo razredne meje med delovnimi ljudmi ZSSR, izginja stara razredna eks-

kluzivnost. Padajo in zabrisujejo se ekonomska in politična protislovja med delavci, kmeti in inteligenco. Ustvarila se je osnova moralno-politične enotnosti družbe.

Te korenite spremembe v življenju ZSSR, ti odločilni uspehi socializma v ZSSR so našli svoj izraz v novi Ustavi ZSSR.

Po tej Ustavi obstoji sovjetska družba iz dveh prijateljskih razredov — delavcev in kmetov, med katerimi so se še ohranile razredne razlike. Zveza sovjetskih socialističnih republik je socialistična država delavcev in kmetov.

Politično osnovo ZSSR tvorijo sovjeti poslancev delovnega ljudstva, ki so zrasli in se utrdili kot rezultat strmoglavljenja oblasti zemljiške gospode in kapitalistov ter izbojevanja diktature proletariata.

Vsa oblast v ZSSR pripada delovnemu ljudstvu mesta in vasi v podobi sovjetov poslancev delovnega ljudstva.

Najvišji organ državne oblasti ZSSR je Vrhovni sovjet ZSSR.

Vrhovni sovjet ZSSR, ki sestoji iz dveh enakopravnih domov, Zveznega sovjeta in Sovjeta narodov, volijo državljani ZSSR na štiri leta na osnovi splošne, neposredne in enake volivne pravice s tajnim glasovanjem.

Volitve v Vrhovni sovjet ZSSR — kakor sploh v vse sovjete poslancev delovnega ljudstva — so splošne. To pomeni, da imajo vsi državljani ZSSR, ki so dopolnili 18 let, neodvisno od rase in nacionalne pripadnosti, veroizpovedi, stopnje izobrazbe, bivališča, socialnega izvora, imovinskega stanja in poprejšnje delavnosti pravico, da se udeležijo volitev poslancev in da se dajo voliti, razen umobolnih in oseb, ki jih je sodišče obsodilo na izgubo volivne pravice.

Volitve poslancev so enake. To pomeni, da ima vsak državljan en glas in da vsi državljani sodelujejo v volitvah z enakimi pravicami.

Volitve poslancev so neposredne. To pomeni, da volijo v vse sovjete poslancev delovnega ljudstva, od vaškega in mestnega sovjeta poslancev delovnega ljudstva pa tja do Vrhovnega sovjeta ZSSR, državljani naravnost z neposrednimi volitvami.

Vrhovni sovjet ZSSR voli na skupni seji obeh domov Predsedstvo Vrhovnega sovjeta ZSSR in Sovjet ljudskih komisarjev ZSSR.

Ekonomsko osnovo Sovjetske zveze tvorita socialistični gospodarski sistem in socialistična lastnina proizvodnih sredstev. V ZSSR se ostvarja načelo socializma: »Vsak naj dela po svojih sposobnostih, vsak naj dobi po svojem delu.«

Vsem državljanom ZSSR se zagotavlja pravica do dela, pravica do počitka, pravica do izobrazbe, pravica do materialne preskrbe v starosti, pa tudi v primeru bolezni in izgube delovne zmožnosti.

Žena ima na vseh področjih delavnosti enake pravice kakor mož.

Enakopravnost državljanov ZSSR, ne glede na njihovo narodnost in raso, je nespremenljiv zakon.

Vsem državljanom se priznava svoboda vesti in svoboda antireligiozne propagande.

Ustava garantira — v interesu utrditve socialistične družbe — svobodo govora, tiska, zborovanj in mitingov, pravico združevanja v družbene organizacije, nedotakljivost osebnosti, nedotakljivost stanovanja in pisemsko tajnost, pravico azila tujim državljanom, ki jih preganjajo zato, ker so branili interese delovnega ljudstva, ali zaradi znanstvene delavnosti ali zaradi narodnoosvobodilne borbe.

Hkrati s tem nalaga nova Ustava vsem državljanom ZSSR resne dolžnosti: izpolnjevati zakone, čuvati delovno disciplino, pošteno izvrševati družbene dolžnosti, spoštovati pravila socialističnega

sožitja, varovati in utrjevati družbeno socialistično lastnino, braniti socialistično domovino.

»Obramba domovine je sveta dolžnost vsakega državljana ZSSR.«

Ko govori o pravici državljanov do združevanja v razne združbe, pravi Ustava v nekem od svojih členov:

»Najaktivnejši in najzavednejši državljan iz vrst delavskega razreda in drugih plasti delovnega ljudstva se združujejo v Vse-zvezno komunistično partijo (boljševikov), ki je avantgarda delovnega ljudstva v njegovi borbi za utrditev in razvijanje socialističnega reda in tvori vodilno jedro vseh organizacij delovnega ljudstva, tako družbenih kakor tudi državnih.«

VIII. kongres sovjetov je soglasno odobril in potrdil načrt nove Ustave ZSSR.

Dežela sovjetov je dobila na ta način novo Ustavo — Ustavo zmage socializma in delavsko-kmečke demokracije.

S tem je Ustava potrdila to svetovnozgodovinsko dejstvo, da je stopila ZSSR v novo razvojno fazo, v fazo dograditve socialistične družbe in postopnega prehoda v komunistično družbo, v kateri mora vodilno načelo družbenega življenja biti komunistični princip: »Vsak naj dela po svojih sposobnostih, vsak naj dobi po svojih potrebah.«

4. Likvidacija ostankov buharinsko-trockističnih špijonov, saboterjev in izdajalcev domovine. Priprave za volitve v Vrhovni sovjet ZSSR. Kurz partije na široko notranjepartijsko demokracijo. Volitve v Vrhovni sovjet ZSSR.

Leto 1937 je razkrilo nove podatke o izmečkih iz vrst buharinsko-trockistične bande. Sodni proces

v zadevi Pjatakova, Radeka in drugih, sodni proces v zadevi Tuhačevskega, Jakira in drugih ter končno sodni proces v zadevi Buharina, Rykova, Krestinskega, Rosenbolza in drugih — vsi ti procesi so pokazali, da so buharinci in trockisti, kakor se vidi, že zdavnaj tvorili eno samo bando sovražnikov ljudstva v podobi »desničarsko-trockističnega bloka«.

Sodni procesi so pokazali, da so se ti izmečki človeškega rodu skupaj s sovražniki ljudstva — Trockim, Zinovjevom in Kamenevom — združili v zaroto proti Leninu, proti partiji, proti sovjetski državi že od prvih dni Oktobrske socialistične revolucije dalje. Provokatorski poskusi, onemogočiti brestlitovski mir v začetku l. 1918; zarota proti Leninu in dogovor z »levimi« eseri o arelaciji in umoru Lenina, Stalina, Sverdlova pomladi l. 1918; zločinski strel na Lenina in njegova ranitev poleti l. 1918; upor »levih« eserov poleti l. 1918; namerna zaostritev nesoglasij v partiji v l. 1921 s ciljem, omajati in od znotraj vreči Leninovo vodstvo; poskusi, vreči vodstvo partije med Leninovo boleznijo in po njegovi smrti; izdajanje državnih tajnosti in oskrbovanje tujih špijonskih služb s špijonskimi podatki; zločinski umor Kirova; sabotersko delovanje, diversije, eksplozije; zločinski umor Menžinskega, Kujbyševa, Gorkega — vsi ti in podobni jim zločini so se izvrševali, kakor se je pokazalo, vseh dvajset let s sodelovanjem ali pod vodstvom Trockega, Zinovjeva, Kameneva, Buharina, Rykova in njihovih pajdašev — po naročilu tujih buržoaznih špijonskih služb.

Sodni procesi so razkrili, da je bil trockistično-buharinskim izmečkom pri tem, ko so izpolnjevali voljo svojih gospodarjev — tujih buržoaznih špijonskih služb, cilj, uničiti partijo in sovjetsko državo, spodkopati obrambo dežele, olajšati tujo vojaško intervencijo, pripraviti poraz

Rdeče armade, razkosati ZSSR, izročiti sovjetsko Primorje Japoncem, izročiti sovjetsko Belorusijo Poljakom, izročili sovjetsko Ukrajino Nemcem, uničiti pridobitve delavcev in kolhoznikov, obnoviti kapitalistično suženjstvo v ZSSR.

Ti belogvardejski pigmeji, ki bi njihovo moč mogli primerjati kvečjemu moči ničevne mušice, so se očitvidno imeli — sebi v zabavo — za gospodarje dežele in so si domišljali, da dejansko morejo razdajati in prodajati tujcem Ukrajino, Belorusijo, Primorje.

Te belogvardejske mušice so pozabile, da je gospodar sovjetske dežele sovjetsko ljudstvo, gospoda Rykovi, Buharini, Zinovjevi, Kamenevi pa da so samo ljudje, ki so začasno v službi države, ta pa jih vsak trenutek lahko vrže iz svojih pisarn kot nepotrebno navlako.

Ti ničevni lakaji fašistov so pozabili, da je treba, da sovjetsko ljudstvo s prstom migne, pa po njih ne bo ne duha ne sluha.

Sovjetsko sodišče je obsodilo buharinsko-trockistične izmečke na ustrelitev.

Ljudski komisariat za notranje zadeve je obsodbo izvršil.

Sovjetsko ljudstvo je odobrilo razbitje buharinsko-trockistične bande in je prešlo k na dnevnem redu stoječim zadevam.

Na dnevnem redu stoječe zadeve pa so bile v tem, da se pripravimo na volitve v Vrhovni sovjet ZSSR in da jih izvedemo organizirano.

Partija je na vso moč razvila delo za pripravo volitev. Partija je bila mnenja, da pomeni uvedba nove Ustave ZSSR preokret v političnem življenju dežele. Partija je bila mnenja, da je ta preokret v izvedbi popolne demokratizacije volivnega sistema, v prehodu od omejenih volitev — k splošnim volitvam, od ne popolnoma enakih volitev — k enakim volitvam, od volitev v več stop-

njah — k neposrednim volitvam, od javnih volitev — k tajnim volitvam.

Če so pred uvedbo nove Ustave obstajale omejitve v volivni pravici za duhovnike, bivše belogvardejce, bivše kulake in osebe, ki se ne bavijo z občekoristnim delom, pa odpravlja nova Ustava vsakršne omejitve volivne pravice za te kategorije državljanov s tem, da določa, da so volitve poslancev splošne.

Če so bile poprej volitve poslancev neenake, ker so obstajale različne volivne norme za mestno in kmečko prebivalstvo, pa je sedaj odpadla nujnost za omejevanje volivne enakosti in imajo vsi državljani pravico, da se udeleže volitev na osnovi enakosti.

Če so potekale volitve v srednje in najvišje organe sovjetske oblasti poprej v več stopnjah, pa morajo opravljati državljani sedaj po novi Ustavi volitve v vse sovjete od vaških in mestnih pa tja do Vrhovnega sovjeta naravnost z neposrednimi volitvami.

Če so se volitve poslancev v sovjete vršile poprej z javnim glasovanjem in po listah, pa se mora sedaj vršiti glasovanje pri volitvah poslancev tajno in ne po listah, temveč po posameznih kandidaturah, ki se postavljajo po volivnih okrožjih.

To je bil brezdvomen preokret v političnem življenju dežele.

Novi volivni sistem bi moral privedi in je v resnici privedel do tega, da se poveča politična aktivnost množic, da se poveča kontrola množic nad organi sovjetske oblasti, da se poveča odgovornost organov sovjetske oblasti pred ljudstvom.

Da bi bila popolnoma pripravljena za ta preokret, je morala partija stopiti na čelo temu preokretu in si popolnoma zagotoviti vodilno vlogo v bližajočih se volitvah. Za to pa je bilo nujno potrebno, da postanejo partijske organizacije same v

svojem praktičnem delu do kraja demokratične, da v celoti izvajajo v svojem notranjepartijskem življenju načela demokratičnega centralizma, kakor to zahteva partijski statut, da so vsi organi partije izvoljivi, da se v partiji v polni meri razvijata kritika in samokritika, da je odgovornost partijskih organizacij pred partijsko maso popolna in da je partijska masa sama v celoti aktivizirana.

Iz referata tov. Ždanova na plenumu CK-ja konec februarja l. 1937 o vprašanju glede priprave partijskih organizacij za volitve v Vrhovni sovjet ZSSR je postalo očito, da cela vrsta partijskih organizacij v svojem praktičnem delu na vsakem koraku krši partijski statut in načela demokratičnega centralizma, nadomešča volivnost s kooptacijo, glasovanje po posameznih kandidaturah z glasovanjem po listah, tajno glasovanje z javnim glasovanjem in pod. Razume se, da takšne organizacije s takšno prakso niso mogle izpolniti svoje naloge pri volitvah v Vrhovni sovjet. Zato je bilo nujno potrebno, da se predvsem likvidira takšna antidemokratična praksa partijskih organizacij in preuredi partijsko delo na osnovi široke demokracije.

V zvezi s tem je plenum CK-ja, potem ko je čul referat tov. Ždanova, odločil:

a) Preurediti partijsko delo na osnovi brezpogojnega in popolnega ostvarjanja načel notranjepartijskega demokratizma, ki ga predpisuje partijski statut.

b) Likvidirati prakso kooptiranja članov partijskih komitejev in ustrezno partijskemu statutu obnoviti volivnost vodilnih organov partijskih organizacij.

c) Prepovedati pri volitvah partijskih organov glasovanje po listah — izvrševati glasovanje po posameznih kandidaturah,

pri čemer je treba vsem članom partije zagotoviti neomejeno pravico, da lahko odklanjajo kandidate in jih kritizirajo.

č) Uvesti pri volitvah partijskih organov tajno glasovanje za kandidate.

d) Izvesti v vseh partijskih organizacijah volitve partijskih organov, od partijskih komitejev primarnih partijskih organizacij tja do pokrajinskih, oblastnih komitejev in CK-jev nacionalnih kompartij, in sicer morajo biti volitve opravljene najpozneje do 20. maja.

e) Naložiti vsem partijskim organizacijam dolžnost, da se v skladu s partijskim statutom strogo drže rokov za volitve partijskih organov: v primarnih partijskih organizacijah — enkrat na leto, v okrajnih in mestnih organizacijah — enkrat na leto, v oblastnih, pokrajinskih in republikanskih — enkrat v 1½ leta.

f) Zagotoviti, da se bodo primarne partijske organizacije strogo držale pravila, da je treba voliti partijske komiteje na občnih zborih vsega podjetja, in ne dovoljevati, da se občni zbori nadomesté s konferencami.

g) Likvidirati v celi vrsti primarnih partijskih organizacij izvajajočo se prakso, da so občni zbori dejansko odpravljeni in da so občne zборе nadomestili zbori po tovarniških oddelkih in konference.

Tako se je pričelo pripravljanje partije za bližajoče se volitve.

Ta odlok CK-ja je bil ogromnega političnega pomena. Njegov pomen ni bil le v tem, da je bil to začetek volivne kampanje partije za volitve v Vrhovni sovjet ZSSR. Njegov pomen je

bil predvsem v tem, da je pomogel partijskim organizacijam, da so se preuredile, da so izvedle kurz na notranjepartijsko demokracijo in da so šle na volitve v Vrhovni sovjet popolnoma pripravljene.

Ko je razvijala svojo volivno kampanjo, je partija sklenila, da bo naredila za os svoji volivni politiki idejo volivnega bloka komunistov in nepartijcev. Partija je šla na volitve v bloku z nepartijci, v zvezi z nepartijci, in je sklenila postaviti skupaj z nepartijci skupne kandidature po volivnih okrožjih. To je bilo nekaj, česar svet še ni videl, in kar je popolnoma nemogoče v praksi volivnih kampanj po buržoaznih deželah. Toda blok komunistov in nepartijcev je bil v naši deželi, kjer ni več sovražnih si razredov in kjer je moralno-politična enotnost vseh ljudskih slojev neizpodbitno dejstvo, popolnoma naraven pojav.

7. decembra 1937 je izdal CK partije proglas na vse volivce. V tem proglasu je bilo rečeno:

»12. decembra 1937 bo delovno ljudstvo Sovjetske zveze na osnovi naše socialistične Ustave volilo poslance v Vrhovni sovjet ZSSR. Boljševiška partija nastopa pri volitvah v bloku, v zvezi z nepartijskimi delavci, kmeti, nameščenci, inteligenco... Boljševiška partija se ne zapira pred nepartijci, temveč gre nasprotno na volitve v bloku, v zvezi z nepartijci, gre v bloku s sindikati delavcev in nameščencev, s komsomolom in drugimi organizacijami ter združenji nepartijcev. Torej bodo kandidati za poslance skupni tako za komuniste kakor tudi za nepartijce, vsak nepartijski poslanec bo tudi poslanec komunistov, prav tako kakor bo vsak komunistični poslanec tudi poslanec nepartijcev.«

Proglas CK-ja se je končeval s temle pozivom na volivce:

»Centralni komité Vsezvezne komunistične partije (boljševikov) poziva vse komuniste in simpatizerje, naj glasujejo za nepartijske kandidate prav tako enodušno, kakor jim je treba enodušno glasovati za kandidate-komuniste.

Centralni komité Vsezvezne komunistične partije (boljševikov) poziva vse nepartijske volivce, naj glasujejo za kandidate-komuniste prav tako enodušno, kakor bodo enodušno glasovali za nepartijske kandidate.

Centralni komité Vsezvezne komunistične partije (boljševikov) poziva vse volivce, naj pristopijo 12. decembra 1937 vsi kakor en mož k volivnim žaram, da izvolijo poslance v Zvezni sovjet in Sovjet narodov.

Nobenega volivca ne sme biti, ki bi ne izkoristil svoje častne pravice, da sme izvoliti poslance v vrhovni organ sovjetske države.

Nobenega aktivnega državljana ne sme biti, ki bi ne imel za svojo državljansko dolžnost pomagati, da se vsi volivci brez izjeme udeležé volitev v Vrhovni sovjet.

Dan 12. decembra 1937 mora postati veliki praznik zedinjenja delovnega ljudstva vseh narodov ZSSR okrog zmagovite zastave Lenina-Stalina.«

11. decembra 1937, na predvečer volitev, je tov. Stalin govoril v svojem volivnem okrožju in se je v svojem govoru dotaknil vprašanja, kakšni javni delavci morajo biti izvoljenci ljudstva, poslanci Vrhovnega sovjeta ZSSR. Tov. Stalin je dejal:

»Volivci, ljudstvo, morajo zahtevati od svojih poslancev, da ostanejo kos svojim nalogam; da v svojem delu ne zdrsnejo do ravni političnih filjstrov; da ostanejo na poziciji političnih delavcev leninskega tipa; da so prav tako jasni in določni javni delavci kakor Lenin; da so prav tako neustrašni v boju in brez prizanašanja do sovražnikov ljudstva, kakor je bil Lenin; da ne poznajo nobene panike, nobene sence panike, kadar se začne stvar zapletati in se pojavlja na obzorju kakršna koli nevarnost, da prav tako ne poznajo nobene sence panike, kakor je ni poznal Lenin; da so prav tako modri in neprenagljeni pri reševanju zapletenih vprašanj, kjer sta potrebna vsestranska orientacija in vsestransko upoštevanje vseh plusov in minusov, kakor je bil Lenin; da so prav tako resnicoljubni in pošteni, kakor je bil Lenin; da prav tako ljubijo svoje ljudstvo, kakor ga je ljubil Lenin.«

12. decembra so bile volitve v Vrhovni sovjet ZSSR. Volitve so se vršile z velikim navdušenjem. To niso bile preproste volitve, temveč velik praznik, zmagoslavje sovjetskega ljudstva, demonstracija velikega prijateljstva med narodi ZSSR.

Od 94 milijonov volivcev je volilo nekaj več kot 91 milijonov, t. j. 96,8 odstotka. Od teh je glasovalo za blok komunistov in nepartijcev 89.844.000 ljudi, t. j. 98,6 odstotka. Samo 632.000 ljudi, t. j. manj kot en odstotek, je glasovalo proti kandidatom bloka komunistov in nepartijcev. Vsi kandidati bloka komunistov in nepartijcev so bili brez izjeme izvoljeni.

Tako je 90 milijonov ljudi s svojim enodušnim glasovanjem potrdilo zmago socializma v ZSSR.

To je bila veličastna zmaga bloka komunistov in nepartijcev.

To je bil triumf boljševiške partije.

Moralno-politična enotnost sovjetskega ljudstva, ki je o njej govoril tovariš Molotov v svojem zgodovinskem govoru ob dvajseti obletnici Oktobrske revolucije, je dobila tu svoje bleščeče potrdilo.

SKLEP

Kateri so osnovni rezultati zgodovinske poti, ki jo je prehodila boljševiška partija?

Česa nas uči zgodovina VKP (b)?

1. Zgodovina partije nas uči predvsem, da zmaga proletarske revolucije, zmaga diktature proletariata ni mogoča brez revolucionarne partije proletariata, ki je prosta oportunizma, nepomirljiva v odnosu do sporazumašev in kapitulantov, revolucionarna v odnosu do buržoazije in njene državne oblasti.

Zgodovina partije nas uči, da pomeni, če pustimo proletariat brez take partije, — pustiti ga brez revolucionarnega vodstva, pustiti ga pa brez revolucionarnega vodstva, pomeni pogubiti stvar proletarske revolucije.

Zgodovina partije nas uči, da taka partija ne more biti običajna socialnodemokratska partija zahodnoevropskega tipa, ki je vzgojena v pogojih državljanskega miru, caplja na repu za oportunisti, sanjari o »socialnih reformah« in se boji socialne revolucije.

Zgodovina partije nas uči, da je taka partija lahko le partija novega tipa, marksistično-leninska partija, partija socialne revolucije, ki je sposobna pripraviti proletariat za odločilne spopade z buržoazijo in organizirati zmago proletarske revolucije.

Taka partija je v ZSSR boljševiška partija.

»V predrevolucijskem obdobju — pravi tov. Stalin — v obdobju bolj ali manj mirnega razvoja, ko so bile partije II. Internacionalne v delavskem gibanju gospodujoča sila, parlamentarne oblike borbe pa so imeli za osnovne oblike — v teh

pogojih partija ni imela in ni mogla imeti tistega resnega in odločujočega pomena, kakršnega je dobila potem, v pogojih odkritih revolucionarnih spopadov. Ko brani II. Internacionalo pred napadi, pravi Kautsky, da so partije II. Internationale instrument miru, ne pa vojne, da ravno zato niso bile zmožne, da bi storile kar koli resnega med vojno, v obdobju revolucionarnih akcij proletariata. To je popolnoma točno. Kaj pa to pomeni? To pomeni, da partije II. Internationale niso primerne za revolucionarno borbo proletariata, da to niso borbene partije proletariata, ki vodijo delavce do oblasti, temveč volivni aparat, ki je prilagojen parlamentarnim volitvam in parlamentarni borbi. Prav s tem pa se tudi pojasnjuje to dejstvo, da ni bila v obdobju, ko so gospodovali oportunisti II. Internationale, glavna politična organizacija proletariata partija, temveč parlamentarna frakcija. Znano je, da je v tem obdobju bila partija dejansko privesek in pomožni element parlamentarne frakcije. Dokazovati pač ni treba, da v takih pogojih in s tako partijo na čelu ni moglo biti niti govora o pripravljanju proletariata za revolucijo. Stvar pa se je korenito spremenila, ko je nastopilo novo obdobje. Novo obdobje je obdobje odkritih spopadov med razredi, obdobje revolucionarnih akcij proletariata, obdobje proletarske revolucije, obdobje neposrednega pripravljanja sil za strmoglavljenje imperializma in za to, da se proletariat polasti oblasti. To obdobje zastavlja proletariatu nove naloge: reorganizacijo vsega partijskega dela na nov, re-

RU
volucionaren način, vzgojo delavcev v duhu revolucionarne borbe za oblast, pripravljanje in pritegovanje rezerv, zvezo s proletarci sosednih dežel, ustvaritev trdnih zvez z osvobodilnim gibanjem v kolonijah in odvisnih deželah itd. in pod. Meniti, da se dajo te nove naloge rešiti s silami starih socialnodemokratskih partij, ki so bile vzgojene v mirnih pogojih parlamentarizma — pomeni, da se obsojaš na popoln obup, na neogiben poraz. Če te čakajo take naloge, pa imaš stare partije na čelu — pomeni, da si popolnoma razorožen. Dokazovati pač ni treba, da se proletariat ni mogel zadovoljiti s takim stanjem stvari.

Odtod nujna potreba po novi partiji, borbeni partiji, revolucionarni partiji, ki je dovolj smela, da popelje proletarce v borbo za oblast, dovolj skušena, da se znajde v zapletenih pogojih revolucionarnega položaja, in dovolj gibčna, da se na poti do cilja izogne vsem in vsakršnim podvodnim čerem.

Brez take partije niti misliti ni mogoče, da boš strmoglavil imperializem, da boš izbojeval diktaturo proletariata.

Ta nova partija je partija leninizma.* (Stalin, Vprašanja leninizma, str. 62—63.)

2. Zgodovina partije nas dalje uči, da partija delavskega razreda ne more odigrati vloge voditelja svojega razreda, ne more odigrati vloge organizatorja in voditelja proletarske revolucije, če ni obvladala napredne teorije delavskega gibanja, če ni obvladala marksistično-leninske teorije.

Moč marksistično-leninske teorije je v tem, da omogoča partiji orientirati se v položaju, razumeti notranjo zvezo obdajajočih jo dogodkov, predvi-

deti tok dogodkov in spoznati ne samo to, kako in kam se razvijajo dogodki v sedanosti, temveč tudi to, kako in kam se morajo razvijati v bodočnosti.

Samo partija, ki je obvladala marksistično-leninsko teorijo, lahko koraka dalje uverjeno in vodi delavski razred naprej.

In obratno — partija, ki ni obvladala marksistično-leninske teorije, je prisiljena, da tava tipaje, izgublja uverjenost v svojih akcijah, ni zmožna, da bi vodila delavski razred naprej.

Morda bi se zdelo, da obvladati marksistično-leninsko teorijo pomeni, da se vestno naučiš na pamet posamezne sklepe in teze, ki jih nahajaš v delih Marxa-Engelsa-Lenina, da se naučiš, citirati jih, kadar je treba, in se zadovoljiš s tem v nadi, da so na pamet naučeni sklepi in teze prikladni za vsako situacijo, za vse slučaje v življenju. Toda takšno pristopanje k marksistično-leninski teoriji je popolnoma nepravilno. Marksistično-leninsko teorijo ne smemo imeti za zbirko dogem, za katekizem, za verski simbol, in marksiste same ne za črkogrize in pismouke. Marksistično-leninska teorija je znanost o razvoju družbe, znanost o delavskem gibanju, znanost o proletarski revoluciji, znanost o graditvi komunistične družbe. Ker je znanost, ne stoji in ne more stati vedno na istem mestu — temveč se razvija in izpopolnjuje. Razume se, da se mora v svojem razvoju bogatiti z novimi skušnjami, z novim znanjem, posamezne njene teze in posamezni njeni sklepi pa se morajo sčasoma spremeniti, morajo se nadomestiti z novimi sklepi in tezami, ki ustrezajo novim zgodovinskim pogojem.

Obvladati marksistično-leninsko teorijo nikakor ne pomeni, da se naučiš na pamet vseh njenih formul in sklepov ter se krčevito oklepaš vsake črke teh formul in sklepov. Če hočeš obvladati

marksistično-leninsko teorijo, se moraš predvsem naučiti razlikovati med njeno črko in njenim bistvom.

Obvladati marksistično-leninsko teorijo — pomeni, da si si usvojil bistvo te teorije in da si se naučil uporabljati to teorijo pri reševanju praktičnih vprašanj revolucionarnega gibanja v različnih pogojih razredne borbe proletariata.

Obvladati marksistično-leninsko teorijo — pomeni, da umeš bogatiti to teorijo z novimi skušnjami revolucionarnega gibanja, da jo umeš bogatiti z novimi tezami in sklepi, da jo umeš razvijati in izpopolnjevati dalje, ne da bi se bal — izhajajoč iz bistva teorije — nadomestiti nekatere njene teze in sklepe, ki so že zastareli, z novimi tezami in sklepi, ki ustrezajo novi zgodovinski situaciji.

Marksistično-leninska teorija ni dogma, temveč navodilo za delo.

Pred drugo rusko revolucijo (februar 1917) je bilo marksistom vseh dežel izhodišče, da je parlamentarna demokratična republika najbolj smotrna oblika politične organizacije družbe v obdobju, ko prehajamo od kapitalizma k socializmu. Reš je, da je Marx v sedemdesetih letih opomnil, da ni parlamentarna republika, temveč politična organizacija takega tipa, kakor je bila Pariška komuna, najbolj smotrna oblika diktature proletariata. Žal pa Marx te opombe ni razvijal v svojih delih dalje in tako je bila izročena pozabi. Poleg tega ni dopuščala Engelsova avtoritativna izjava v njegovi kritiki načrta za Erfurtski program v l. 1891, da »je demokratična republika... specifična oblika za diktaturo proletariata«, nobenega dvoma, da imajo marksisti še nadalje demokratično republiko za politično obliko diktature proletariata. Ta Engelsova teza je postala potem vodilno načelo za vse marksiste, med njimi tudi za Lenina. Vendarle pa

je ruska revolucija l. 1905, zlasti pa revolucija v februarju 1917, rodila novo obliko politične organizacije družbe — sovjete delavskih in kmečkih odposlancev. Na osnovi proučevanja skušenj dveh revolucij v Rusiji je prišel Lenin, ki mu je izhodišče bila teorija marksizma, do sklepa, da najboljša politična oblika diktature proletariata ni parlamentarna demokratična republika, temveč republika sovjetov. Na tej osnovi je Lenin v aprilu l. 1917, v obdobju prehoda od buržoazne revolucije k socialistični revoluciji, dal geslo, naj se organizira republika sovjetov kot najboljša politična oblika za diktaturo proletariata. Oportunisti vseh dežel so se začeli krčevito oklepali parlamentarne republike in so obtoževali Lenina, da obrača hrbet marksizmu in ruši demokracijo. Toda pravi marksist, ki je obvladal teorijo marksizma, je bil seveda Lenin, ne pa oportunisti, zakaj Lenin je razvijal marksistično teorijo dalje s tem, da jo je bogatil z novimi skušnjami, oportunisti pa so jo vlekli nazaj, pretvarjali so eno njenih tez v dogmo.

Kaj bi bilo s partijo, z našo revolucijo, z marksizmom, če bi se Lenin od strahu ustavil pred črko marksizma in ne bi imel poguma, nadomestiti eno starih tez marksizma, ki jo je formuliral Engels, z novo tezo o republiki sovjetov, tezo, ki ustreza novi zgodovinski situaciji? Partija bi tavalala v temi, sovjeti bi bili dezorganizirani, ne imeli bi sovjetske oblasti, marksistična teorija bi imela resno škodo. Izgubil bi igro proletariat, dobili bi jo sovražniki proletariata.

Ko sta proučevala predimperialistični kapitalizem, sta Engels in Marx prišla do sklepa, da socialistična revolucija ne more zmagati v eni sami, za sebe vzeti deželi, da more zmagati le pri sočasnem udarcu v vseh ali v večini civiliziranih dežel. To je bilo sredi XIX. stoletja. Ta sklep je postal

potem vodilna teza za vse marksiste. Toda v začetku XX. stoletja je predimperialistični kapitalizem prerasel v imperialistični kapitalizem, rastoči kapitalizem se je pretvoril v umirajoči kapitalizem. Na osnovi proučevanja imperialističnega kapitalizma je prišel Lenin, ki mu je izhodišče bila marksistična teorija, do sklepa, da stara Engelsova in Marxova formula že ne ustreza novi zgodovinski situaciji, da popolnoma lahko socialistična revolucija zmagava v eni sami, za sebe vzeti deželi. Oportunisti vseh dežel so se začeli krčevito oklepali stare Engelsove in Marxove formule in so obtoževali Lenina, da obrača hrbet marksizmu. Toda pravi marksist, ki je obvladal teorijo marksizma, je bil seveda Lenin, ne pa oportunisti, zakaj Lenin je razvijal marksistično teorijo dalje s tem, da jo je bogatil z novimi skušnjami, oportunisti pa so jo vlekli nazaj, pretvarjali so jo v mumijo.

Kaj bi bilo s partijo, z našo revolucijo, z marksizmom, če bi se Lenin od strahu ustavil pred črko marksizma, če bi ne imel teoretičnega poguma, da odvrže enega starih sklepov marksizma s tem, da ga nadomesti z novim sklepom o možnosti zmage socializma v eni sami, za sebe vzeti deželi, sklepom, ki ustreza novi zgodovinski situaciji? Partija bi tavalala v temi, proletarska revolucija bi bila ob vodstvo, marksistična teorija bi začela hirati. Izgubil bi igro proletariat, dobili bi jo sovražniki proletariata.

Oportunizem ne pomeni vselej, da naravnost zanikaš marksistično teorijo ali njene posamezne teze in sklepe. Oportunizem se izraža včasih v poskusih, oklepali se krčevito posameznih tez marksizma, ki so že zastarele, in jih pretvoriti v dogme, da bi se s tem zadržal nadaljnji razvoj marksizma, da bi se torej s tem zadržal tudi razvoj revolucionarnega gibanja proletariata.

Brez pretiravanja lahko rečemo, da so bili po Engelsovi smrti največji teoretik Lenin, po Leninu pa Stalin in drugi Leninovi učenci edini marksisti, ki so razvijali marksistično teorijo dalje in jo obogatili z novimi skušnjami v novih pogojih razredne borbe proletariata.

In prav zaradi tega, ker so Lenin in leninci razvili marksistično teorijo dalje, je leninizem nadaljnje razvijanje marksizma, je marksizem v novih pogojih razredne borbe proletariata, marksizem v epohi imperializma in proletarskih revolucij, marksizem v epohi zmage socializma na eni šestini zemeljske krogle.

Boljševiška partija bi ne mogla zmagati v Oktobru l. 1917, če bi njeni vodilni kadri ne obvladali teorije marksizma, če bi se ti ne naučili gledati na to teorijo kot na navodilo za delo, če bi se ti ne naučili razvijati marksistično teorijo dalje s tem, da so jo bogatili z novimi skušnjami razredne borbe proletariata.

Ko je kritiziral nemške marksiste v Ameriki, ki so vzeli vodstvo ameriškega delavskega gibanja v svoje roke, je Engels pisal:

»Nemci niso znali napraviti iz svoje teorije vzvod, ki bi spravil ameriške množice v gibanje. V večini primerov niti sami ne razumejo te teorije in ravnajo z njo doktrinarno in dogmatično kakor z nečim, česar se je treba na pamet naučiti — in to zadostuje potem kar za vse primere v življenju. Zanje je to dogma, ne pa navodilo za delo.« (K. Marx in F. Engels, XXVII. zv., str. 606.)

Ko je kritiziral Kameneva in nekatere stare boljševike, ki so se v aprilu l. 1917 krčevito oklepali stare formule revolucionarne demokratične diktature proletariata in kmetov, medtem ko je

revolucionarno gibanje že storilo korak dalje in je zahtevalo prehod v socialistično revolucijo, je Lenin pisal:

»Naš nauk ni dogma, temveč navodilo za delo — tako sta vedno govorila Marx in Engels ter sta se po pravici norčevala iz učenja na pamet in golega ponavljanja ‚formul‘, ki so bile v najboljšem primeru sposobne le, da začrtajo splošne naloge, ki jih mora konkretna ekonomska in politična situacija vsake posamezne faze v zgodovinskem procesu nujno modificirati. ... Nujno potrebno je, da preide vsakomur v meso in kri ta neizpodbitna resnica, da mora marksist upoštevati živo življenje, točna dejstva resničnosti, ne pa da se krčevito oklepa teorije včerajšnjega dne...« (Lenin, XX. zv., str. 100—101.)

3. Zgodovina partije nas dalje uči, da zmaga proletarske revolucije ni mogoča, če ne razbijemo maloburžoaznih strank, ki delujejo v vrstah delavskega razreda, potiskajo zaostale plasti delavskega razreda v naročje buržoazije in razbijajo na ta način enotnost delavskega razreda.

Zgodovina naše partije je zgodovina borbe in razbitja maloburžoaznih strank: eserov, menjševikov, anarhistov, nacionalistov. Če bi take stranke ne bile premagane in izgnane iz vrst delavskega razreda, bi bilo nemogoče doseči enotnost delavskega razreda, brez enotnosti delavskega razreda pa bi bilo nemogoče ostvariti zmago proletarske revolucije.

Če ne bi razbili teh strank, ki so bile spočetka za ohranitev kapitalizma, potem — po Oktobrski revoluciji — pa za obnovitev kapitalizma, bi bilo nemogoče ohraniti diktaturo proletariata, premagati tujo vojaško intervencijo, zgraditi socializem.

Ni mogoče imeti za slučaj, da so postale vse maloburžoazne stranke, ki so se imenovale zato, da bi slepile ljudstvo, »revolucionarne« in »socialistične« stranke — eseri, menjševiki, anarhisti, nacionalisti — kontrarevolucionarne stranke že pred Oktobrsko socialistično revolucijo, in da so se pozneje pretvorile v agente tujih buržoaznih špijonskih služb, v bando špijonov, saboterjev, diversantov, morilcev, izdajalcev domovine.

»Enotnost proletariata — pravi Lenin — ostvari v epohi socialne revolucije lahko samo skrajno revolucionarna partija marksizma, ostvari se lahko le z neprizanesljivo borbo proti vsem ostalim strankam.« (Lenin, XXVI. zv., str. 50.)

4. Zgodovina partije nas dalje uči, da brez nepomirljive borbe z oportunisti v svojih lastnih vrstah, brez razbitja kapitulantov v svoji lastni sredi partija delavskega razreda ne more ohraniti enotnost in disciplino svojih vrst, ne more odigrati svojo vlogo organizatorja in voditelja proletarske revolucije, ne more odigrati svojo vlogo graditelja nove socialistične družbe.

Zgodovina razvoja notranjega življenja naše partije je zgodovina borbe in razbitja oportunističnih skupin v partiji — »ekonomistov«, menjševikov, trockistov, buharincev, odklonovcev v nacionalnem vprašanju.

Zgodovina partije nas uči, da so vse te kapitulantske skupine bile po svojem bistvu agenti menjševizma v naši partiji, njegove pleve, njegovo nadaljevanje. Tudi te so kakor menjševizem igrale vlogo prevodnikov buržoaznega vpliva v delavskem razredu in v partiji. Zato je bila borba za likvidacijo teh skupin v partiji nadaljevanje borbe za likvidacijo menjševizma.

Če ne bi razbili »ekonomistov« in menjševikov, ne bi mogli zgraditi partijo in popeljati delavski razred v proletarsko revolucijo.

Če ne bi razbili trockistov in buharincev, ne bi mogli ustvariti pogoje, ki so nujno potrebni za zgraditev socializma.

Če ne bi razbili odklonovcev vseh in vsakršnih odtenkov v nacionalnem vprašanju, ne bi mogli vzgojiti ljudstvo v duhu internacionalizma, ne bi mogli obraniti zastavo velikega prijateljstva med narodi ZSSR, ne bi mogli zgraditi Zvezo sovjetskih socialističnih republik.

Morda bi se zdelo, da so boljševiki posvečali preveč časa borbi z oportunističnimi elementi v partiji, da so precenjevali njihov pomen. Toda to je popolnoma netočno. Ni mogoče trpeti v svoji sredi oportunistem, kakor ni mogoče trpeti gnojno rano v zdravem organizmu. Partija je vodilni oddelek delavskega razreda, njegova prednja trdnjava, njegov bojni štab. Dopustiti ne smeš, da bi v vodilnem štabu delavskega razreda sedeli maloverneži, oportunisti, kapitulanti, izdajalci. Če bojuješ z buržoazijo boj na življenje in smrt, pa imaš kapitulante in izdajalce v svojem lastnem štabu, v svoji lastni trdnjavi — tedaj pomeni to, da si zašel v položaj ljudi, ki jih sovražnik obstreljuje i s fronte i iz zaledja. Težko pač ni razumeti, da se taka borba lahko konča le s porazom. Trdnjave je najlaže zavzeti od znotraj. Če hočeš doseči zmago, moraš predvsem očistiti partijo delavskega razreda, njegov vodilni štab, njegovo prednjo trdnjavo — od kapitulantov, od dezertterjev, od stavkokazov, od izdajalcev.

Ni mogoče imeti za slučaj, da so končali trockisti, buharinci, odklonovci v nacionalnem vprašanju, ko so se borili z Leninom, ko so se borili s partijo, prav tako, kakor sta končali stranki menjševikov in eserov — da so namreč postali agenti

fašističnih špijonskih služb, da so postali špijoni, saboterji, morilci, diversanti, izdajalci domovine.

»Če imaš v svojih vrstah reformiste, menjševike — pravi Lenin — tedaj ni mogoče zmagati v proletarski revoluciji, jo ni mogoče obraniti. To je načelno jasno. To je nazorno potrdilo izkustvo i Rusije i Ogrske... V Rusiji so čestokrat bile težavne situacije, v katerih bi sovjetski režim bil prav gotovo strmoglavljen, če bi bili menjševiki, reformisti, maloburžoazni demokrati ostali v naši partiji...« — (Lenin, XXV. zv. str. 462—463.)

»Če se je naši partiji posrečilo — pravi tov. Stalin — da je ustvarila v sebi notranjo enotnost in nezaslišano strnjeno svojih vrst — tedaj se je to zgodilo predvsem zaradi tega, ker se je znala pravočasno očistiti nesnage oportunistov, znala je izgnati iz partije likvidatorje, menjševike. Pot razvoja in krepitve proletarskih partij pelje preko njihovega čiščenja od oportunistov in reformistov, socialnih imperialistov in socialnih šovinistov, socialnih patriotov in socialnih pacifistov. Partija se krepi s tem, da se čisti oportunističnih elementov.« (Stalin, Vprašanja leninizma, stran 72.)

5. Zgodovina partije nas dalje uči, da partija ne more odigrati svojo vlogo voditelja delavskega razreda, če se začenja prevzemati, ker so jo opijanili uspehi, če neha zapažati pomanjkljivosti v svojem delu, če se boji priznati svoje napake, če se jih boji pravočasno popraviti odkrito in pošteno.

Partija je nepremagljiva, če se ne boji kritike in samokritike, če ne prikriva napak in pomanjkljivosti v svojem delu, če uči in vzgaja kadre ob

napakah v partijskem delu, če zna pravočasno popravljati svoje napake.

Partija propada, če skriva svoje napake, zamolčuje skeleča vprašanja, prikriva svoje nedostatke z lažnim videzom, češ da je vse v najlepšem redu, ne trpi kritike in samokritike, se prepaja s čustvom zadovoljnosti s samo seboj, se vdaja čustvu zaljubljenosti v samo sebe in začneja počivati na lavorikah.

»Odnos politične partije — pravi Lenin — do njenih napak je eden najvažnejših in najzanesljivejših kriterijev za to, kako resna je partija in kako dejansko izpolnjuje svoje dolžnosti do svojega razreda in do delovnih množic. Odkrito priznati napako, razkriti njene vzroke, analizirati položaj, ki jo je porodil, pozorno presoditi sredstva, ki se z njimi dá napaka popraviti — vidite, to je znak resne partije, vidite, to potrjuje, da partija izpolnjuje svoje dolžnosti, vidite, to se pravi vzgajati in šolati razred, potem pa tudi množice.« (Lenin, XXV. zv., str. 200.)

In dalje:

»Vse revolucionarne partije, ki so doslej propadle, — so propadle zaradi tega, ker so se prevzele in niso znale videti, v čem je njihova moč, in so se bale govoriti o svojih slabostih. Mi pa ne bomo propadli, ker se ne bojimo govoriti o svojih slabostih, in se bomo naučili predoolevati slabost.« (Lenin, XXVII. zv., str. 260—261.)

6. Končno nas zgodovina partije uči, da partija delavskega razreda ne more biti resnično množična

partija, ki bi bila zmožna voditi za seboj milijone delavskega razreda in vsega delovnega ljudstva, če nima širokih zvez z množicami, če nenehno ne utrjuje teh zvez, če ne zna prisluhniti glasu množic in razumeti njihovih skelečih potreb, če ni pripravljena samo učiti množice, temveč se tudi učiti od množic.

Partija je nepremagljiva, če se zna, kakor pravi Lenin, »povezati, zblížati do neke mere, če hočete, ziliti z najširšo množico delovnega ljudstva, v prvi vrsti s proletarsko, pa tudi z neproletarsko delovno množico.« (Lenin, XXV. zv., str. 174.)

Partija propada, če se zapira v svojo ozko partijsko lupino, če se odtrga od množic, če jo začne pokrivati birokratični prah.

»Kot pravilo lahko priznamo — pravi tov. Stalin — da bodo boljševiki tako dolgo nepremagljivi, dokler bodo ohranjali zveze s širokimi množicami ljudstva. In obratno, treba je le, da se boljševiki odtrgajo od množic in izgube zvezo z njimi, treba je le, da jih pokrije birokratična rja, pa jim bo usahnula vsa moč in se bodo pretvorili v prazen nič.

Stari Grki so v sistemu svoje mitologije poznali nekega znamenitega junaka — Anteja, ki je bil, kakor pripoveduje mitologija, sin Pozejdona — boga morij, in Geje — boginje zemlje. Zlasti je bil vdan materi svoji, ki ga je rodila, vzredila in vzgojila. Ni ga bilo takega junaka, da bi ga on — ta Antej — ne premagal. Imeli so ga za nepremagljivega junaka. V čem je bila njegova moč? Bila je v tem, da se je vsakokrat, kadar mu je v borbi z nasprotnikom trda predla, dotaknil zemlje, svoje matere, ki ga je rodila in vzredila, in prejel je novo moč. Toda kljub vsemu je

imel svoje slabo mesto — to je: nevarnost, da ga na kakršen koli način odtrgaš od zemlje. Sovražniki so vedeli za to njegovo slabost in so ga zalezovali. In glej, našel se je sovražnik, ki je izkoristil to njegovo slabost in ga premagal. To je bil Herkules. Kako pa ga je ta premagal? Odrgal ga je od zemlje, ga dvignil v zrak, mu onemogočil, da bi se dotaknil zemlje, in ga na ta način zadavil v zraku.

Mislím, da nas boljševiki spominjajo na junaka grške mitologije, na Anteja. Tudi ti so prav tako kakor Antej silni zaradi tega, ker ohranjajo zvezo s svojo materjo, z množicami, ki so jih rodile, vzredile in vzgojile. In dokler bodo ohranili zvezo s svojo materjo, z ljudstvom, imajo vse šanse, da bodo ostali nepremagljivi.

V tem je ključ za nepremagljivost boljševskega vodstva. (Stalin, »O pomanjkljivostih partijskega dela«.)

Takšni so osnovni nauki zgodovinske poti, ki jo je prehodila boljševiška partija.

KONEC

VSEBINA

Uvod	Str. 5
----------------	--------

I. poglavje

BORBA ZA USTVARITEV SOCIALNO-DEMOKRATIČNE DELAVSKE PARTIJE V RUSIJI (1883—1901)

1. Odprava tlačanstva in razvoj industrijskega kapitalizma v Rusiji. Pojavi se sodobni industrijski proletariat. Prvi koraki delavskega gibanja	7
2. Narodništvo in marksizem v Rusiji. Plehanov in njegova skupina »Osvobojenje dela«. Borba Plehanova z narodništvom. Širjenje marksizma v Rusiji	15
3. Začetek Leninovega revolucionarnega delovanja. Peterburška »Zveza borbe za osvoboditev delavskega razreda«	25
4. Leninova borba proti narodništvu in »legalnemu marksizmu«. Leninova ideja zveze med delavskim razredom in kmeti. I. kongres Ruske socialnodemokratične delavske partije	29
5. Leninova borba z »ekonomizmom«. Pojavi se leninski list »Iskra«	34
Kratki sklepi	37

II. poglavje

USTANOVITEV RUSKE SOCIALNO-DEMOKRATIČNE DELAVSKE PARTIJE, V PARTIJI SE POJAVITA BOLJŠEVIŠKA IN MENJŠEVIŠKA FRAKCIJA (1901—1904)

1. Polet revolucionarnega gibanja v Rusiji v l. 1901—1904	40
---	----

	Str.
2. Leninski načrt za zgraditev marksistične partije. Oportunizem »ekonomistov«, Borba »Iskre« za leninski načrt. Leninova knjiga »Kaj storiti?«. Ideološke osnove marksistične partije	44
3. II. kongres Ruske socialnodemokratske delavske partije. Sprejetje programa in statuta ter ustvaritev enotne partije. Nesoglasja na kongresu in pojav dveh struj v partiji: boljševiške in menjševiške	57
4. Razkolniško delovanje menjševiških voditeljev in zaostritev borbe v partiji po II. kongresu. Oportunizem menjševikov. Leninova knjiga »Korak naprej, dva koraka nazaj«. Organizacijske osnove marksistične partije	64
Kratki sklepi	75

III. poglavje

MENJŠEVIKI IN BOLJŠEVIKI V OBDOBJU RUSKO-JAPONSKE VOJNE IN PRVE RUSKE REVOLUCIJE (1904—1907)

1. Rusko-japonska vojna. Nadaljnji polet revolucionarnega gibanja v Rusiji. Stavke v Peterburgu. Delavska demonstracija pred Zimskim dvorcem 9. januarja 1905. Vojaštvo strelja v demonstrante. Začetek revolucije	77
2. Politične stavke in demonstracije delavcev. Naraščanje revolucionarnega gibanja kmetov. Upor na oklopnici »Potemkin«	83
3. Taktična nesoglasja med boljševiki in menjševiki. III. partijski kongres. Leninova knjiga »Dve taktiki socialne demokracije v demokratični revoluciji«. Taktične osnove marksistične partije	88
4. Nadaljnji polet revolucije. Vseruska politična stavka v oktobru 1. 1905. Umik ca-	

	Str.
rizma. Carski manifest. Pojavijo se sovjeti delavskih odposlancev	109
5. Decembrska oborožena vstaja. Poraz vstaje. Umik revolucije. Prva Državna дума. IV. (zedinjevalni) partijski kongres	113
6. Razgon I. Državne dume. Sklicanje II. Državne dume. V. partijski kongres. Razgon II. Državne dume. Vzroki za poraz prve ruske revolucije	123
Kratki sklepi	131

IV. poglavje

MENJŠEVIKI IN BOLJŠEVIKI V OBDOBJU STOLYPINSKE REAKCIJE. BOLJŠEVIKI SE FORMIRAJO V SAMOSTOJNO MARKSISTIČNO PARTIJO (1908—1912)

1. Stolypinska reakcija. Razkroj v opozicijskih slojih inteligence. Dekadenca. Prehod dela partijske inteligence v tabor sovražnikov marksizma in poskusi, revidirati teorijo marksizma. Leninov odgovor revizionistom v njegovi knjigi »Materializem in empiriokriticizem« in obramba teoretičnih osnov marksistične partije	134
2. O dialektičnem in zgodovinskem materializmu	145
3. Boljševiki in menjševiki v letih stolypinske reakcije. Borba boljševikov proti likvidatorjem in otzovistom	184
4. Borba boljševikov proti trockizmu. Avgustovski antipartijski blok	190
5. Praška partijska konferenca v l. 1912. Formiranje boljševikov v samostojno marksistično partijo	194
Kratki sklepi	200

V. poglavje

PARTIJA BOLJŠEVIKOV V LETIH POLETA
DELAVSKEGA GIBANJA PRED PRVO
IMPERIALISTIČNO VOJNO
(1912—1914)

1. Polet revolucionarnega gibanja v letih 1912 do 1914	203
2. Boljševiški list »Pravda«. Boljševiška frakcija v IV. Državni dumi	208
3. Zmaga boljševikov v legalnih organizacijah. Nadaljnje naraščanje revolucionarnega gibanja. Na pragu imperialistične vojne	218
Kratki sklepi	222

VI. poglavje

BOLJŠEVIŠKA PARTIJA V OBDOBJU
IMPERIALISTIČNE VOJNE.
DRUGA REVOLUCIJA V RUSIJI
(1914 — marec 1917)

1. Nastanek in vzroki imperialistične vojne	223
2. Stranke II. Internacionalne preidejo na stran svojih imperialističnih vlad. Razpad II. Internacionalne na posamezne socialnošovinistične stranke	228
3. Teorija in taktika boljševiške partije v vprašanjih vojne, miru in revolucije	232
4. Poraz carske armade na fronti. Gospodarsko razsulo. Kriza carizma	240
5. Februarska revolucija. Padec carizma. Formiranje sovjetov delavskih in vojaških odposlancev. Formiranje začasne vlade. Dvovladje	243
Kratki sklepi	250

VII. poglavje

BOLJŠEVIŠKA PARTIJA V OBDOBJU PRIPRAVE
IN IZVEDBE OKTOBRSE SOCIALISTIČNE
REVOLUCIJE
(April 1917—1918)

1. Položaj v deželi po februarški revoluciji. Partija stopi iz nelegalnosti in preide k odkritemu političnemu delu. Leninov prihod v Petrograd. Leninove Aprilske teze. Usmeritev partije na prehod k socialistični revoluciji	252
2. Začne se kriza Začasne vlade. Aprilska konferenca boljševiške partije	260
3. Uspehi boljševiške partije v glavnem mestu. Brezuspesna ofenziva čet Začasne vlade na fronti. Zadušitev julijske demonstracije delavcev in vojakov	266
4. Kurz boljševiške partije na pripravo obožene vstaje. VI. partijski kongres	271
5. Zarota generala Kornilova proti revoluciji. Razbitje zarote. V Petrogradu in Moskvi preideta Sovjeta na stran boljševikov	276
6. Oktobrska vstaja v Petrogradu in aretacija Začasne vlade. II. kongres sovjetov in formiranje Sovjetske vlade. Dekreti II. kongresa sovjetov o miru, o zemlji. Zmaga socialistične revolucije. Vzroki za zmago socialistične revolucije	283
7. Borba boljševiške partije za utrditev sovjetske oblasti. Brestlitovski mir. VII. kongres partije	296
8. Leninski načrt za pristopanje k socialistični graditvi. Komitèji vaške revščine in brzdanje kulaštva. Upor »levih« eserov in njegova zadušitev. V. kongres sovjetov in sprejetje ustave RSFSR	304
Kratki sklepi	309

VIII. poglavje

BOLJŠEVIŠKA PARTIJA V OBDOBJU
TUJE VOJAŠKE INTERVENCIJE
IN DRŽAVLJANSKE VOJNE
(1918—1920)

1. Začetek tuje vojaške intervencije. Prvo obdobje državljanske vojne	311
2. Vojaški poraz Nemčije. Revolucija v Nemčiji. Formiranje III. Internacionalne. VIII. partijski kongres	318
3. Ojačenje intervencije. Blokada sovjetske dežele. Pohod Kolčaka in njegovo razbitje. Pohod Denikina in njegovo razbitje. Tromesečni oddih. IX. partijski kongres	326
4. Napad poljskih panov na sovjetsko deželco. Izpad generala Vrangla. Polom poljskega načrta. Razbitje Vrangla. Konec intervencije	332
5. Kako in zakaj je premagala sovjetska dežela združene sile angleško-francosko-japonsko-poljske intervencije in buržuazno-zemljiško-gospodarsko-belogvardejske kontrarevolucije v Rusiji	336
Kratki sklepi	341

IX. poglavje

BOLJŠEVIŠKA PARTIJA V OBDOBJU PREHODA
K MIRNEMU DELU ZA OBNOVITEV
NARODNEGA GOSPODARSTVA
(1921—1925)

1. Sovjetska dežela po likvidaciji intervencije in državljanske vojne. Težave obnove obdobja	343
2. Partijska diskusija o sindikatih. X. partijski kongres. Poraz opozicije. Prehod k novi ekonomski politiki (nep)	347

3. Prvi rezultati nepa. XI. partijski kongres. Formiranje Zveze SSR. Leninova bolezen. Leninov združni načrt. XII. partijski kongres	357
4. Borba s težavami pri obnovi narodnega gospodarstva. Povečanje trockistične aktivnosti v zvezi z Leninovo boleznijo. Nova diskusija v partiji. Poraz trockistov. Leninova smrt. Leninski vpoklic. XIII. partijski kongres	365
5. Sovjetska zveza ob koncu obnove obdobja. Vprašanje o socialistični graditvi in zmagi socializma v naši deželi. »Nova opozicija« Zinovjeva-Kameneva. XIV. partijski kongres. Kurz na socialistično industrializacijo dežele	373
Kratki sklepi	385

X. poglavje

BOLJŠEVIŠKA PARTIJA V BORBI ZA
SOCIALISTIČNO INDUSTRIALIZACIJO DEŽELE
(1926—1929)

1. Težave v obdobju socialistične industrializacije in borba z njimi. Formiranje trockistično-zinovjevskega antipartijskega bloka. Antisovjetski nastopi bloka. Poraz bloka	387
2. Uspehi socialistične industrializacije. Zaostajanje kmetijstva. XV. partijski kongres. Kurz na kolektivizacijo kmetijstva. Razbitje trockistično-zinovjevskega bloka. Politična dvoletnost	395
3. Ofenziva proti kulaštvu. Buharinsko-rykovska antipartijska skupina. Sprejetje prve petletke. Socialistično tekmovanje. Začetek množičnega kolhoznega gibanja	403
Kratki sklepi	413

XI. poglavje

BOLJŠEVIŠKA PARTIJA V BORBI
ZA KOLEKTIVIZACIJO KMETIJSTVA
(1930—1934)

1. Mednarodni položaj v letih 1930—1934. Ekonomska kriza v kapitalističnih deželah. Japonska osvoji Mandžurijo. Fašisti se v Nemčiji dokopljejo do oblasti. Dve vojni ognjišči	415
2. Od politike omejevanja kulaških elementov k politiki likvidacije kulaštva kot razreda. Borba s potvorbami partijske politike v kolhoznom gibanju. Ofenziva proti kapitalističnim elementom na vsej fronti. XVI. partijski kongres	419
3. Orientacija na rekonstrukcijo vseh panog narodnega gospodarstva. Vloga tehnike. Nadaljnje naraščanje kolhoznega gibanja. Politični oddelki pri strojno-traktorskih postajah. Rezultati izpolnitve petletke v štirih letih. Zmaga socializma na vsej fronti. XVII. partijski kongres	431
4. Degeneracija buharincev v politične dvočličnike. Degeneracija trockističnih dvočličnikov v belogvardejsko bando morilcev in špijonov. Zločinski umor S. M. Kirova. Ukrepi partije za povečanje budnosti boljšeševikov	448
Kratki sklepi	455

XII. poglavje

BOLJŠEVIŠKA PARTIJA V BORBI
ZA DOGRADITEV SOCIALISTIČNE DRUŽBE
IN UVEDBA NOVE USTAVE
(1935—1937)

1. Mednarodni položaj v letih 1935—1937. Začasna ublažitev ekonomske krize. Začetek

nove ekonomske krize. Italija si osvoji Abesinijo. Nemško-italijanska intervencija v Španiji. Japonski vdor v Centralno Kitajsko. Začetek druge imperialistične vojne	457
2. Nadaljnji polet industrije in kmetijstva v ZSSR. Izpolnitev druge petletke pred določenim rokom. Rekonstrukcija kmetijstva in dovršitev kolektivizacije. Pomen kadrov. Stahanovsko gibanje. Dvig ljudske blaginje. Dvig ljudske kulture. Moč sovjetske revolucije	463
3. VIII. kongres sovjetov. Sprejetje nove Ustave ZSSR	472
4. Likvidacija ostankov buharinsko-trockističnih špijonov, saboterjev in izdajalcev domovine. Priprave za volitve v Vrhovni sovjet ZSSR. Kurz partije na široko notranje-partijsko demokracijo. Volitve v Vrhovni sovjet ZSSR	478
SKLEP	488

RUTARS.NET

www.rutars.net

RUTARS.NET

WWW

rutars.net

